

„Umorul, dragostea, tragedia și speranța
fac din această carte o lectură deopotrivă
emoționantă și înălțătoare. Un pariu câștigat!”

Kate Quinn, autoarea romanului
Rețeaua Alice

Ultimul CRĂCIUN la PARIS

Un roman
despre Primul
Război Mondial

HAZEL GAYNOR și
HEATHER WEBB

TRADUCERE DE CARMEN ION

LEDA BAZAAR

HISTORICAL FICTION

HAZEL GAYNOR *și*
HEATHER WEBB

Ultimul
CRĂCIUN
la PARIS

Imprint coordonat de
SHAUKI AL-GAREEB

Imprimat de
SHAUKI AL-GAREEB

Redactare: Alina Bâltâc, Liviu Szóke

Tehnoredactare: Mihaela Ciufu

Lector: Shauki Al-Gareeb

HAZEL GAYNOR & HEATHER WEBB

LAST CHRISTMAS IN PARIS

Copyright © 2017 Hazel Gaynor & Heather Webb

Map: Nick Springer. Copyright © Springer Cartographics

All rights reserved.

Toate drepturile asupra acestei ediții în limba română
aparțin LEDA BAZAAR, un imprint al CORINT BOOKS, str.
Mihai Eminescu nr. 54A, București.

www.edituracorint.ro

ISBN 978-606-088-138-4

ISBN EPUB 978-606-088-216-9

*Agentei noastre, Michelle Brower,
cu recunoștință, respect și dragoste.*

*Poate că într-o bună zi nu mă voi mai strânge de durere
Văzând al anului ce moare apropiat surghiun,
Și asculta-voi iară colinde de Crăciun,
Deși Tu să le ascuți nu mai ai putere.*

Vera Brittain, „Perhaps”

Prolog

Richmond, Londra

15 decembrie 1968

FĂRĂ EA, FĂRĂ SENZAȚIA ACEEA CĂ SE AFLĂ PE undeva, pe aproape, viața s-a schimbat pentru totdeauna. Orele pustii se scurg leneș în timp ce trag cu urechea, în speranța de a-i auzi pașii călcând ușor pe scări și râsul care să însuflețească încăperile astea moarte. Când închid ochii, o simt și o văd; parfumul ei, atingerea ușoară ca o pană a degetelor pe obrazul meu, expresia intensă a ochilor săi albaștri. Dar nu e decât o iluzie. Fum și oglinzi îndărătul cărora se ascunde realitatea absenței ei.

Mă ridic greoi de pe scaun și, cu bastonul ținut strâns, ca un al treilea mădular, șontăcăi spre fereastră. Zăpada împrăștiată din cerul cenușiu și calm se adună în mici gropi de-a lungul fluviului, grăbită să-și găsească adăpost de apele lacome ale Tamisei care inundă gura de scurgere din spatele casei. Un schif se leagănă în ritmul domol al fluxului. Îmi amintește de cum vâsleam energic în tinerețe, cu disperarea celui care vrea să facă impresie. O văd pe ea acolo, așezată pe mal, cu fusta strânsă în spatele genunchilor, râzând în timp ce aruncă o piatră și o urmărește cum zboară mai sus și mai departe decât celelalte, săltând într-un arc mare și stropindu-mă în căderea perfect ținută în apă.

O văd peste tot. Și în toate. Cum se poate să nu mai fie aici?

Pipăi în buzunar după colierul ascuns acolo și îmi amintesc cât de mult îi plăcea să citeze cuvintele domnișoarei Brontë: „Nu sunt o pasăre, și nicio plasă

nu mă va ține captivă; sunt o ființă umană liberă, cu o voință la fel de liberă”.¹

Ce prost am fost!

— Domnule Harding?

Margaret stă în prag. Uniforma ei imaculată mă poartă înapoi în timp spre zgomotul și mirosul spitalelor de campanie și ale punctelor de triere și evacuare a răniților, și spre tot ce s-a întâmplat atunci.

— E momentul, Thomas! A venit mașina!

Respir chinuit și îmi lipesc fața de fereastră, savurând răceala de gheață a sticlei pe piele. Privirea îmi rătăcește peste casele învecinate, peste bătrâna, capricioasa Tamisa, și dincolo de dealuri, către Londra. Sunt singurul care știe că este pentru ultima oară când voi vedea aceste locuri de care m-am atașat atât de tare! Doctorii mi-au spus că nu mai am mult de trăit. E o realitate cu care m-am împăcat, o realitate pe care o țin ascunsă de aceia care, dacă ar cunoaște adevăratele dimensiuni ale bolii de care sufăr, n-ar face decât să se agite îngrijorați și fără rost. Și o includ aici și pe infirmiera mea.

— Mi-ai împachetat scrisorile, Margaret? o întreb.

— Sunt în valiză, așa cum mi-ați cerut.

— Toate? Și cea sigilată?

— Da, Thomas! Sunt toate!

Încuviințez cu o mișcare din cap. Câte au fost în total? Pe puțin două sute. Poate mai multe. Atât de multă frică și speranță în cuvintele schimbate între noi, atâta dor și pierdere, și... iubire! Ea spunea adesea că duce războiul cu ajutorul cuvintelor, că stiloul și proza sunt singurele arme pe care, ca femeie, le putea mânui. Considera că este important să țină evidența întregii corespondențe, să consemneze amintirile strânse în acei ani cu hotărârea și meticulozitatea cu care un curator organizează o expoziție la British Museum. M-a deranjat întotdeauna faptul că un teanc fragil de sentimente

așternute pe hârtie i-a supraviețuit războiului când atâtea vieți s-au pierdut, însă acum mă bucur. Acum sunt pregătit să re trăiesc acele zile, să recitesc pentru cea din urmă oară scrisorile pe care ni le-am trimis și să o fac la Paris, așa cum și-a dorit ea pe patul de moarte. Mă gândesc la ultima ei scrisoare: A se deschide la Paris în Ajunul Crăciunului. Mă întreb ce altceva ar fi avut să-mi spună.

Margaret așteaptă răbdătoare cât timp traversez încăperea. Știe că sunt un bătrân neghiob și încăpățânat și că n-aș face decât să bombăn dacă s-ar oferi să mă ajute. Aruncă o privire spre fereastră și se încruntă.

— Sunteți sigur că este o idee bună să mergem la Paris, domnule Harding? Văd că s-a pus serios pe nins.

Flutur din mână ca să-i alung îngrijorarea.

— Parisul e întotdeauna o idee bună! îi răspund gâfâind în timp ce mă apropii de ușă. Mai ales de Crăciun, mă bâlbâi, pentru că astea au fost cuvintele rostite de ea. Și mai ales pentru că am promis! adaug.

— N-am fost niciodată la Paris, îmi spune Margaret, zâmbind larg. Sper să vedem Turnul Eiffel!

Mormăi în barbă că ar fi și greu să-l rateze, apoi mă răsucesc ca să arunc o ultimă privire încăperii pline de momente și amintiri ascunse sub cearșafurile întinse pentru a feri de praf mobilele care transformă întotdeauna casa din Londra într-un mausoleu temporar în această perioadă a anului.

— Dacă e ca vreun oraș din lume să fie făcut pentru ninsoare, Margaret, atunci acela e Parisul!

Margaret dă din cap în semn de încuviințare și întinde șovăielnic un braț spre mine.

— Atunci, Paris să fie, domnule Harding! Acum e cazul să ne grăbim.

Entuziasmul ei tineresc mă face să zâmbesc, pentru că îmi amintește de un vechi prieten. Îmi

strecor brațul pe sub brațul ei.

— La Paris, așadar! îi răspund. Sper că a rămas la fel de frumos pe cât îmi amintesc!

Margaret închide ușa în urma noastră, iar eu îmi iau un rămas-bun mut de la toți aceia pe care i-am iubit și pierdut și de la toate darurile prețioase pe care mi le-a oferit viața. Dacă am înțeles corect, Parisul mai are însă un ultim cadou pentru mine.

Dar mai întâi trebuie să mă întorc la începuturile poveștii noastre, la începuturile unui război pe care niciunul dintre noi nu l-a dorit, un război despre care s-a spus că se va sfârși până la Crăciun.

Am în buzunar primul pachet de scrisori și, în timp ce avionul avansează pe pistă, desfac funda roșie și încep să citesc...

---

¹ Charlotte Brontë, *Jane Eyre*, Volumul al II-lea, capitolul VIII, traducere din limba engleză de Mirella Acsente, Editura Corint, București, 2013, p. 317.

PARTEA ÎNTÂI

1914

ADA

*Au fost chemați de pe dealuri
Au fost chemați de prin văi
Și țara i-a găsit gata de luptă
Când i-a înrolat pe flăcăi.*

Ivor Novello, „Țineți focul aprins în case”

De la Thomas Harding către tatăl său

10 septembrie 1914

Oxford, Anglia

Dragă tată,

Îți scriu de la Corpul de Pregătire a Ofițerilor din Oxford. Am făcut-o – m-am înrolat –, pentru a-mi servi țara în aceste vremuri grele. Vreau să dovedesc că sunt un cetățean onorabil, așa cum ai fost tu în timpul Războiului Burilor. Te-ai întors erou, și îmi doresc ca măcar așa să mă ridic la înălțimea moștenirii tale. Există un adevărat spirit de aventură aici, un sentiment că înrolarea este un lucru bun. Atâția bărbați au cerut să fie acceptați în Corpul de Pregătire, încât au fost nevoiți să accelereze procesul de înscriere. Gata cu țintitul muștelor pe Christ Church Meadow!

Vorbim de lucruri serioase acum.

Mă tulbură felul cum ne-am despărțit ultima oară. Bărbații adulți n-ar trebui să ție unul la celălalt ca să-și rezolve problemele, mai ales dacă sunt membrii aceleiași familii. Știu că vrei să preiau conducerea ziarului, dar noi doi suntem oameni diferiți, tată. Sper ca într-o zi să înțelegi cât de mult mă pasionează cariera academică. Știu că nu ești de acord cu mine, dar nu e nimic de disprețuit în postul de profesor la una dintre cele mai prestigioase universități din lume. Sper că măcar în privința războiului să nu te dezamănesc. Războiul ne face pe toți egali între noi. Nu așa mi-ai spus odată?

Will Elliott s-a înrolat și el. Am fost repartizați în același regiment. M-am gândit că te vei bucura să afli că voi fi împreună cu cel mai bun prieten al meu. Toată lumea se așteaptă ca războiul să se termine repede, așa că bănuiesc că e posibil să mă întorc acasă până la Crăciun, deci o să vorbim din nou. Nădăjduiesc să obținem o victorie rapidă și să fiu întâmpinat cu veselie specifică sărbătorilor de iarnă.

Îți urez toate cele bune, tată! Mă voi gândi la tine în timpul bătăliilor!

Fiul tău,

Thomas

De la Evelyn Elliott către Will Elliott

12 septembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Will,

Mama mi-a spus că te-ai înrolat. Nici nu mă așteptam la altceva din partea ta și am vrut să-ți scriu câteva rânduri ca să știi cât de mândri suntem de tine. Armata Britanică e norocoasă să te aibă printre militarii săi. Ai ocazia, în sfârșit, să aduci acasă medalii câștigate de tine pentru a întregi

colecția familiei. Tata nu-și mai încape în piele de mândrie, așa după cum sunt sigură că bănuiești, deși mă tem că nu se așteaptă să te vadă luând parte la acțiunea din prima linie. La drept vorbind, speră ca războiul să se termine înainte să îți termini pregătirea. Deși știu că ești nerăbdător să îți aduci contribuția pe câmpul de luptă, sper ca tata să aibă dreptate.

Am înțeles că Tom Harding s-a înrolat și el. Voi doi ați fost mereu de nedespărțit, și, dacă tot ești nevoit să pleci la război, nu pot decât să mă bucur că-l vei avea alături pe cel mai bun prieten. Dacă n-ar fi să plecați pe front, ci să vă angajați într-o bătălie a minților și a intelectului, Armata Britanică nici că și-ar fi putut găsi doi recruți de mai mare ispravă, însă dată fiind situația, mărturisesc că îmi e greu să mi-l imaginez pe Tom Harding avântându-se în luptă înarmat cu o pușcă și o baionetă. Presupun că ar prefera să scrie o teză despre război decât să ia parte la el. Stai cu ochii pe Tom! Știi cât de căpos poate fi uneori.

Tata e încă mâhnit din pricina faptului că au fost suspendate ultimele două meciuri ale campionatului de crichet al comitatului, mai ales că Surrey era pe cale să câștige din nou. Spune că septembrie fără crichet e precum Crăciunul fără zăpadă – ceva pare pur și simplu în neregulă. Sărmanul tata! Cred că se simte cumva inutil, în condițiile în care toți bărbații mai tineri au plecat la război.

Scrie-mi câteva rânduri din când în când, bine? Doar știi cum se agită mama.

Sora ta,

Evie

X

De la Will Elliott către Evelyn Elliott

15 septembrie 1914

Oxford, Anglia

Dragă soră,

Mii de mulțumiri pentru votul de încredere! Eu și Tom debordăm de ceva asemănător cu entuziasmul, deși ăsta nu este tocmai cuvântul potrivit. Josh și Dean sunt și ei aici, la fel și Bill Spry; pare că toți cunoscuții noștri s-au mobilizat ca să învingă dușmanul. Nenorociții de krauți nici n-or să știe ce i-a lovit.

Te rog să te porți frumos cu mama și cu tata cât voi fi eu plecat! Fără pozne, fără agitația pe care știu că-ți place s-o stârnești. M-ai înțeles? Amintește-ți că nu voi fi acolo ca să te scot din încurcătură.

Numai bine îți doresc!

Will

De la Evelyn Elliott către Thomas Harding

1 octombrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Thomas Archibald Harding,

(Scuze; n-am rezistat tentației de a face puțin haz pe seama celui de-al doilea prenume al tău, recent descoperit. Cum Dumnezeu ai reușit să-l ții secret atâția ani?)

Mă simt pierdută! Tu, Will și ceilalți băieți abia dacă ați plecat de o oră, și deja m-am plictisit și nu-mi găsesc locul. Atât de tare vă simt lipsa, încât iată-mă acum așezată la biroul lui Will ca să aștern pe hârtie prima scrisoare care îți este adresată! La urma urmei, am promis că o să-ți scriu cât de curând, și știi cât de mult detest să-mi încalc promisiunile, deși poate că regreti acum că mi te-ai plâns că nu ai rude de sex feminin care să-ți trimită scrisori. Doar știi că păcătuiesc deseori cu entuziasmul meu excesiv și tare mă tem că războiul acesta nu va face decât să scoată la lumină în cele

mai nesuferit mod posibil bunele mele intenții. O să mă ierți vreodată pentru că te-am făcut să cazi în râul Cherwell, împingând prea tare ghionderul? Dacă voi reuși să pun la timp scrisoarea la poștă, este posibil să ajungă înaintea ta la tabăra de instruire (îți acord cu dragă inimă permisiunea să pretinzi că este de la iubita ta și să devii ținta pizmei tuturor).

Nu vei fi surprins să afli că vă invidiez pe tine și pe Will, care ați pornit în marea aventură, așa după cum te-am invidiat și că te-ai întors la Oxford după vacanța de vară. Se pare că soarta mea este să vă fac mereu cu mâna și să fiu lăsată în urmă, însă trăiesc cu speranța că într-o zi eu voi fi cea care va pleca către o destinație incitantă. Ca fată, nu îmi rămâne decât să visez.

Ce de lume v-a condus la gară nu-i așa? Unele femei plângeau neconsolate, dar eu mi-am ținut firea, la fel și mama. Suntem nemaipomenit de mândre de voi și abia așteptăm să vă întoarceți acasă ca niște eroi – cu toate că, sinceră să fiu, păreați mai degrabă un grup de burlaci eligibili porniți către un ceai dansant decât o trupă de soldați plecați la război. Dar nu mă îndoiesc că veți căpăta aspectul acela imediat ce veți fi îmbrăcați în uniforme și înarmați cu o pușcă. Dacă poți, trimite-mi, te rog, o fotografie! Mi-ar plăcea să văd cum arată Thomas Archibald Harding ca ostaș în toată regula.

Alice zice că trebuie să-mi găsesc ceva de făcut în lipsa voastră. Mă gândesc să-mi caut un nou hobby. Poate să mă apuc de golf. Sau poate că voi șterge praful de pe bicicleta lui Will și mă voi înscrie în clubul local al biciclistelor. Oricum, toată lumea e de părere că războiul se va termina până la Crăciun, și atunci nu voi avea altă grijă decât să supraviețuiesc unei noi după-amiezi plicticoase la încă un joc de cribbage cu mama și prietenele ei.

Dacă îți vei găsi timp să-mi răspunzi între instrucție și lustruitul bocancilor, m-aș bucura să aflu unde ești și ce mai faci! Din moment ce nu am cum să vă însoțesc pe tine și pe Will în Franța, va trebui să mă ajuți tu să călătoresc acolo prin intermediul cuvintelor tale.

Prietena ta,

Evelyn Maria Constance Elliott

De la Evelyn către Will

1 octombrie 1914

Richmond, Anglia

Dragul meu Will,

Tocmai am terminat să-i scriu lui Tom Harding cinci pagini – cu patru mai mult decât avusesem intenția –, și sunt pe cale să rămân în pană de cerneală și de cuvinte, așa că scuză-mi, te rog, epistola aceasta scurtă!

Vești proaste! Biroul tău se află acum în posesia altcuiva și dorește să te informeze că este mult mai încântat de noul său ocupant. Mult mai puține lovituri cu pumnul în el, scrâșnete din dinți și picături de cerneală vărsată. Abia dacă ai plecat de două ore, și deja mă simt acasă aici, în camera ta! Are o vedere drăguță spre grădină. Ce ciudat că până acum n-am apreciat-o așa cum se cuvine! Vezi tu, de acum încolo voi putea lenevi aici după pofta inimii. Mă voi putea delecta cu priveliștea asta frumoasă în tihnă, fără ca vreun frate răutăcios să mă alunge. Aș putea chiar să dorm în patul tău, Will. Sau să-ți cotrobăi prin sertare. Cine știe peste ce secrete îngrozitoare aș putea da!

Sper că totul e în regulă în tabăra de instrucție, deși nu mă îndoiesc că e o diferență ca de la cer la pământ față de cluburile londoneze pe care le

frecventai! Dar nu-ți face griji! Până să se termine anul, vei dansa din nou la Savoy. Abține-te să faci prostii, Will! Știu cât de nesăbuit poți fi câteodată! Te rog să ne scrii cât de curând poți; dacă nu de dragul meu, fă-o măcar pentru mama! Gândește-te că sunt unicul copil rămas să ducă greul inevitabilelor ei neliniști. Cruță-mi nefericirea, rogu-te! Promit să-ți trec cu vederea cele mai înfiorătoare secrete cu condiția să trimiți din când în când câte o scrisorică acasă.

Fă-ți datoria și întoarce-te cât mai iute!

Numai bine îți doresc și călătorii în siguranță!

Evie

X

De la Thomas Harding către Evelyn

5 octombrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Evie,

Am râs când am primit scrisoarea ta, imediat ce am sosit. Bag de seamă că serviciile poștale sunt mai rapide decât am bănuir. Pentru informarea ta, da, este adevărat, sunt un Archibald, și, dacă ai fi de față, nu m-aș feri să arunc cu o înghețată în tine. N-ai decât să faci haz pe seama mea, Evelyn Maria Constance, dar nu cumva să uiți căsuța din copac sau bălegarul de cal și păpușa ta din cârpe! Chiar dacă sunt soldat în toată regula acum, află că nu mă dau în lături de la farse și răzbunări!

Se pare că ne vom antrena și instrui aici, în Mytchett, timp de patru săptămâni, după care ne vom imbarca și vom porni spre front. Regimentul nostru este plin de entuziasm și energie; abia așteptăm cu toții să avem parte de acțiune adevărată. Am învățat deja comenzile de marș, noțiunile de bază în acordarea primului ajutor și lupta corp la corp. Eu și fratele tău am ajuns la

concluzia că antrenamentele astea nu diferă de luptele purtate cu Robbie Banks. Tipul ăla cu cap de taur căuta mereu cearta cu lumânarea la pub. Aștept cu nerăbdare să ajungem cu instrucția la părțile mai interesante. Will debordează de entuziasm. Știi și tu cum e el.

Mi-ai cerut o fotografie a taberei de instrucție, așa că o să o descriu. Deșteptarea ne-o dă goarna la primele ore ale zilei. „Zi” e un fel a spune; de fapt, ne trezim cu câteva ore înainte de ivirea zorilor, când afară e încă întuneric beznă. Totuși, nimeni nu bombăne că pierde o oră sau două de somn, suntem cu toții conștienți că ne pregătim de război. Răcanii care se plâng sunt luați în batjocură fără pic de milă. Ne îmbrăcăm, mâncăm și ne antrenăm până la miezul zilei, când avem o pauză scurtă de prânz, apoi alte antrenamente până la patru sau cinci după-amiaza. După aceea suntem liberi și putem merge în oraș dacă vrem, deși nu în fiecare zi. De cele mai multe ori rămânem în cazarmă și jucăm biliard sau cărți și fumăm. Fiind locotenent, evit să mă amestec cu soldații de rând. Mă rog, atât cât se poate. Stau mult timp singur, întins pe patul meu. Privind în urmă, nu-mi vine ușor s-o recunosc, dar mă bucur pentru timpul petrecut la Corpul de Pregătire a Ofițerilor din Oxford. (Să nu mă părăști lui Will; îmi va face zile fripte.) Acum, serios vorbind, mi-e milă de sărmanii soldați! Ei vor fi cei din linia întâi în cazul unor atacuri. Dacă aș fi în locul lor, m-aș strădui din toate puterile să urc pe scara ierarhică.

Deocamdată atât! Sunt chemat la masa de joc.

Al tău, cu sinceritate,

Locotenent Thomas Archibald Harding

De la Evie către Thomas

15 octombrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Thomas Archibald,

Mi-ai răspuns! Ce bucurie să-ți găsesc scrisoarea în corespondența de azi-dimineață! Ce schimbare plăcută față de invitațiile politicoase la ceai și față de mai puțin politicoasele respingeri ale celei mai recente încercări de a-mi publica un articol în The Times. Poate că pe următorul îl voi trimite sub pseudonim masculin. Dacă a funcționat pentru George Eliot²... Nu crezi că Evan Elliott ar suna bine?

Lăsând gluma deoparte, uneori îmi doresc să fiu băiat ca să pot să călătoresc și să văd și eu lumea. Până și perspectiva unui câmp de bătălie e mai atrăgătoare decât statul degeaba în așteptarea unei cereri în căsătorie. „Băieții merg la facultate și la război. Fetele stau și așteaptă să facă o partidă bună.” Așa mi-a spus tata azi, când m-am plâns cât de nedreaptă mi-e soarta.

Apropo de căsătorie, mama citește zilnic lista victimelor de război în căutare de vești despre Charlie Gilbert. Se agață cu disperare de speranța unei cereri în căsătorie pe care să mi-o facă la întoarcere, în timp ce eu sper că se va îndrăgosti de o franțuzoaică drăguță și va da uitării pasiunea pentru mine (pe care, ca să știi, am descurajat-o întotdeauna cu maximă vigoare). Dragul de Charlie! Nu e băiat rău, dar știi ce fel de om e – și știi și cum sunt eu. Dacă m-aș mărita cu el, ar fi ca și cum aș lua de bărbat un ceas de bord stricat. Orele s-ar târî la nesfârșit.

Din câte mi-ai povestit, am impresia că instrucția voastră seamănă cu viața la școala cu internat. Nu vă trezeau și acolo cu goarna? Sau era un gong? Îmi imaginez că tu și Will vă distrați de minune cu ceilalți din trupă. Oricum, păreți a fi foarte binedispuși și pregătiți de plecare. Presupun că

așteptarea este îngrozitor de frustrantă. La fel ca de Crăciun, când nerăbdarea e mare, te uiți, și nimic: încă nu a nins și sub brad nu au apărut cutiile cu cadouri.

Apropo de Crăciun, crezi că mai există vreo speranță să facem excursia aceea la Paris de care ne-am entuziasmat cu toții după câteva pahare de sherry în plus? Tata zice că acum orașul e plin de refugiați și, chiar și în eventualitatea unei victorii a Aliatilor la Marna, tot există primejdia de a fi atacat din nou de nemți. Alice Cuthbert ar putea veni și ea, și am fi patru. E o fată foarte amuzantă, și știi cât de mult ține la Will. (Te rog, amintește-i de asta lui Will! Aș fi extrem de încântată să-i văd pe ei doi împreună.) Se zice că Parisul e nemaipomenit de frumos de Crăciun și ar fi un tonic grozav pentru voi doi după luni de luptă, iar pentru mine și Alice, după luni de plictiseală. Hai să cădem de acord că vom merge! *Ça va être merveilleux!*³ Poate că orele pe care le-am petrecut cocoșată peste manualele de franceză își vor dovedi până la urmă utilitatea.

O veste destul de interesantă este că am devenit membră a Clubului Ciclist Feminin din Richmond. Până acum, am căzut în mod repetat de pe bicicletă, dar doamnele m-au asigurat că și lor le-a fost greu la început să controleze bicicletele și că trebuie să continui să exersez. Aș prefera să călăresc un cal nărăvaș, ca să fiu sinceră, însă mâine voi încerca din nou (știi cât de încăpățânată pot fi). Dacă ar fi să stăpânesc vreodată arta mersului cu bicicleta, aș putea pedala până la Brighton ca să o vizitez pe Alice. De curând, am citit despre isprăvile lui Tessie Reynolds⁴ în *The Lady*, iar acum sunt animată de idei mărețe de a mă avânta prin țară pe două roți. Te rog, nu îi sufla o vorbă despre asta lui Will!

Sper ca scrisoarea asta să-ți parvină înainte să părăsiți Anglia! Tata zice că, după ce veți pleca din Mytchett, nu veți putea să ne scrieți unde vă aflați pentru ca informațiile să nu cadă în mâinile

dușmanului. Zice că toate scrisorile trimise de pe front vor fi cenzurate înainte de a ajunge la destinație, așa că ai grijă să nu dezvălui cine știe ce secrete militare și să ajungi în fața curții marțiale înainte de a apuca să apeși măcar o dată pe trăgaci!

Vrei să-ți trimit ceva înaintea să plecați? Mama spune că v-ar plăcea să primiți niște tutun de calitate. Este convinsă că trăiți în mizerie. Așa că, pentru orice eventualitate, îți trimit cel mai bun tutun de Virginia de care am putut să fac rost.

Prietena ta,

Evie

De la Will Elliott către Evie

20 octombrie 1914

Surrey, Anglia

Dragă birou,

Nu te lăsa prostit de farmecele lui Evie! E dezordonată din fire și apasă prea tare pe peniță atunci când scrie. În câteva săptămâni o să te distrugă. Te rog, transmite-i mulțumirile mele pentru scrisoare (chiar dacă e jumătate din lungimea celei trimise prietenului meu, Thomas) și asigură-i pe toți cei de acasă că sunt bine sănătos!

Prea multe de raportat despre situația din tabăra de instrucție n-ar fi, în afară de faptul că suntem cu toții nerăbdători să ajungem pe front, să terminăm cât mai repede cu războiul și să ne întoarcem acasă pentru a revendica ce ne aparține de drept, inclusiv birourile de scris.

Să fii cuminte, Evelyn!

Al tău, în scris și în gând,

Will

De la Thomas către Evie

25 octombrie 1914

Surrey, Anglia

Dragă Evelyn Elliott,

Te asigur că arăți mult mai bine ca femeie decât ca bărbat. Mi te-am imaginat în chip de Evan Elliott cu pantofi cu toc și fuste, călărind un cal nărăvaș precum un spirit feminin al morții descins din iad. Și am râs cu mare poftă. Acum, serios vorbind, nu renunța să trimiți articole la ziare! Ești o scriitoare înăscută. Nu te lăsa influențată de alții!

Am ajuns la tabără și totul decurge fără probleme. Mă bucur să mă aflu aici și sunt mândru să continui cu pregătirea, chiar dacă asta înseamnă să las în urmă afacerea cu ziarul a tatei. Cu altă ocazie îți voi povesti mai multe despre asta.

Scrisorile tale îmi fac mare plăcere. Chiar dacă deocamdată nu sunt decât un tip ca oricare altul care joacă poker și bea vârtos, și nu tocmai un reprezentant eroic al țării mele, presupun că, la un moment dat, îmi voi dori cu disperare să primesc vești de acasă. Iar tu ești cea mai în măsură să mi le împărtășească, așa că-ți mulțumesc!

Apropo de casă, nu cumva caii voștri s-au făcut nevăzuți? Will își face griji pentru Shylock și Hamlet. I-am văzut îmbarcați pe vase – cu sutele, dacă nu cu miile. Ni s-a spus că toți caii și poneii de călărit din comitat sunt rechiziționați și trimiși pe front. Dacă se adevărește informația și Shylock și Hamlet îi vor fi luați, fratele tău ar fi în stare de înaltă trădare. Știi cât de mult îi iubește. Și dacă vor fi trimiși pe front... În fine, hai să nu ne gândim deocamdată la asta! Încearcă să faci tot ce poți pentru Will.

Sunt sigur că ai auzit că Aliații sunt pe poziții și, deocamdată, Parisul e relativ sigur. Guvernul a luat însă toate măsurile de precauție necesare și s-a

mutat la sud, la Bordeaux. Din câte se pare, Crăciunul la Paris pare o idee grozavă chiar și fără o jumătate de sticlă de sherry în stomac, ca atunci. Poate că atunci când am discutat despre asta pentru întâia oară a fost în glumă, însă acum știu că prezentul este tot ce contează. În plus, în perioada aceea a anului salut cu bucurie orice ocazie de a-mi descreți fruntea. Acum, că mama nu mai e printre noi, mă gândesc mereu la ea. Ultima oară am petrecut Crăciunul împreună la Edinburgh pe când aveam doisprezece ani. A nins, și toată familia ei a înveselit atmosfera, și a fost o petrecere grozavă. După aceea, tata nu mi-a mai dat voie să mă întorc în Scoția de sărbători. A fost furios când ea l-a părăsit, și încă și mai furios pentru că mă distrasem bine cu cealaltă jumătate a familiei. Cred că trebuie să mă simt recunoscător pentru că am petrecut atâtea veri acolo înainte de moartea mamei. Când se va termina războiul, mă voi întoarce în Scoția ca să-mi vizitez rudele. Pentru mine este un fel de a doua casă.

Fir-ar să fie, Evie! Acum nu e deloc momentul pentru astfel de gânduri! N-ar trebui să am în minte altceva decât cum să mă comport onorabil în luptă.

Deocamdată să ne trăiască regatul (!), iar ție îți trimit un salut prietenesc (s-ar putea să fi exagerat un pic cu berea).

Al tău, cu sinceritate,

Locotenent Thomas Archibald Harding

De la Evie către Thomas

31 octombrie 1914

Richmond, Anglia

Stimate domnule locotenent Thomas Archibald Harding,

(Să presupun că adresarea formală a devenit acum o cerință?)

Mulțumesc pentru scrisoarea ta, pe care am primit-o cu mare plăcere! Ciudat cum câteva rânduri pot înveseli pe cineva la micul-dejun. Sper că și scrisorile mele sunt așteptate cu aceeași nerăbdare! E de mirare că-ți parvin, cu atâția bărbați staționați în tabără. Îți mulțumesc și pentru vorbele frumoase cu privire la calitatea scrisului meu! Ai dreptate, trebuie să perseverez! Bănuiesc că voi avea destule subiecte la îndemână, cu atât de multe lucruri care se petrec în lume.

Charlie Gilbert mi-a trimis o scrisoare săptămâna trecută (nu te voi plictisi cu detaliile romantice). Se află undeva, în Franța, și tonul scrisorii lui e groaznic de sumbru. Charlie are tendința de a exagera, așa că îi voi lua spusele cu o anumită rezervă, mai ales că toate ziarele vorbesc despre victorie și moralul ridicat al trupelor noastre. Mi-a scris că oamenii se simt încurajați de știrile privind situația recrutărilor așa cum apar în ziare și că așteaptă cu nerăbdare sosirea noilor trupe.

Will mi-a trimis și el un bilet. S-a plâns că vaccinul împotriva febrei tifoide i-a creat o ușoară senzație de greață. Mi-a trimis și o poză cu regimentul vostru în tabăra de instrucție. Recunosc cinstit, arătați cu toții nemai-pomenit de chipeși în uniforme. Am așezat poza la loc de cinste pe polița șemineului. Suntem extrem de mândri de voi!

Vrei să afli știri de acasă. Prea multe nu am să-ți dau, mi-e teamă, în afară de faptul am făcut progrese mari cu mersul pe bicicletă. E o senzație minunată de libertate atunci când năvălesc pe străduțe cu vântul fluturându-mi în păr. Chiar nu știu de ce nu m-am apucat de asta mai de mult. În biblioteca tatei am găsit un mic volum grozav, se cheamă Manualul doamnei bicicliste. Autoarea, Lillian Campbell Davidson, oferă următorul sfat cu privire la ținuta potrivită pentru doamnele bicicliste:

„Purtați cât mai puține jupoane și optați pentru rochii simple și drepte din flanel și fără albituri care să atârne și să se agațe în bicicletă”. Mai degrabă aș purta pantaloni bărbătești, dar mi-e teamă că mama nu mi-ar mai vorbi niciodată.

În afară de deprinsul tainelor mersului cu bicicleta, mai am să-ți dau o veste: află că printre debutantele din acest sezon și mamele lor e mare agitație, căci există îngrijorări în legătură cu posibila penurie de însoțitori masculini atunci când va veni primăvara. Te rog ca până atunci să faci în așa fel încât să trimiți câteva exemplare decente înapoi acasă! La urma urmei, asta e sarcina ta, nu-i așa? Dacă nu o vei îndeplini, te voi considera personal răspunzător pentru speranțele spulberate ale unei întregi generații de tinere și ale croitoreșelor lor.

Alte vești acum, referitoare la cai. Of, Tom! Este de-a dreptul îngrozitor! Într-adevăr, armata a rechiziționat toate animalele neologite încă, iar dragii de Shylock și Hamlet au fost luați amândoi și vor servi drept cai de război. Am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să le pledez cauza, am insistat că sunt de neutilizat, fiind răsfățați cu prea multă dragoste și cu prea multe cuburi de zahăr, și, prin urmare, total nepotriviți pentru luptă, însă protestele mele nu au fost luate în considerare. Tata zice că fiecare dintre noi trebuie să-și facă datoria, chiar și animalele. Nu știu cum să-i dau vestea lui Will. I-aș frânge inima. Ce-ar fi dacă i-ai da-o tu? Ar fi cu mult mai bine pentru el să afle din gura unui prieten decât din niște amărâte de cuvinte dintr-o scrisoare. Mama a organizat o strângere de fonduri pentru Societatea Regală de Prevenire a Cruzimii față de Animale și Caii Bolnavi de pe Front. Iar eu o ajut cu bucurie în acest demers.

Îmi închipui că în curând veți pleca să vă alăturați celor aflați deja pe front. Cu atâtea întăriri, sunt sigură că războiului i se va pune rapid capăt. Oficiile

noastre de recrutare sunt pur și simplu luate cu asalt, și toată lumea se mândrește cu asta.

Te rog să-mi scrii când ai timp și spune-i și lui Will să-mi scrie!

Prietena ta,

Evie

P.S. Îmi pare rău de gândurile negre pe care le-ai avut cu mama ta și Scoția! Presupun că perspectiva bătăliilor te face să te întorci cu mintea la ceea ce ai iubit și pierdut. N-am fost niciodată la Edinburgh. Am auzit de castel că ar fi foarte impresionant, dar drobul de miel, mai puțin.

De la Thomas către Evie

1 noiembrie 1914

Surrey, Anglia

Dragă Evie,

Nu prea am timp să-ți scriu, pentru că ne pregătim s-o luăm din loc! Mâine la primele ore ale dimineții vom porni spre Franța. Nu știu cât timp ne va lua până să ne instalăm pe continent, însă oamenii noștri sunt plini de optimism. Marea aventură e, în sfârșit, pe cale să înceapă!

Will îți trimite o ciupitură zdravănă și o mângâiere pe creștet. (La urma urmei, nu e el fratele mai mare?) Îți sugerez să porți ochelari atunci când mergi pe bicicletă. E o senzație groaznică să-ți intre în ochi insecte moarte.

Urează-ne noroc!

Al tău, cu sinceritate,

Thomas

De la Thomas către tatăl său

4 noiembrie 1914

Surrey, Anglia

Dragă tată,

Nu am primit răspuns din partea ta, însă am vrut să te anunț că vom porni spre Franța în după-amiaza asta. Vom debarca la Brest, iar de acolo ne vom continua drumul cu trenul. Am fost preveniți să nu menționăm în scrisori locul unde ne aflăm, pentru că serviciile de informații franceze vor șterge orice date considerate a fi un risc la adresa siguranței noastre. Îți voi scrie din Franța. Tată, sper să lăsăm în urmă diferendele dintre noi și să am sprijinul tău!

Cât despre instrucție, așa cum mă cunoști, încerc să le ridic permanent moralul trupelor. Totuși, recunosc – dar numai față de tine – că îmi fac griji în privința a ceea ce ne așteaptă pe front. E ușor să te lași dus de val în ambianța de camaraderie care ne înconjoară și cu atâtea povești eroice, dar e cu totul altceva când te trezești în fața tunurilor încărcate și în bătaia puștilor inamicului. Presupun că știi toate astea mult prea bine.

Uneori mă simt ca atunci când eram doar un băiețel așezat pe genunchii tăi care își dorea să se facă mare cât mai iute. De bună seamă că mă voi maturiza mult în scurt timp.

Fiul tău,

Thomas

De la Evie către Alice Cuthbert

5 noiembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Buna mea prietenă, îți scriu câteva rânduri ca să te salut și ca să îți spun cât de tristă sunt.

Îmi pare rău pentru proasta mea dispoziție, dar ești singura căreia îi pot mărturisi adevărul. Față de

toți ceilalți trebuie să mă arăt veselă și cu fruntea sus, însă, vezi tu, băieții au părăsit tabăra de instrucție acum câteva zile, iar o parte din mine își face griji prostești pentru ei. Știu că nu ar trebui, și mai știu și că ziarele sunt pline de vești încurajatoare despre victoriile noastre extraordinare și bravii noștri soldați, însă de curând am primit o scrisoare de la Charlie Gilbert, iar vorbele lui m-au tulburat (nu m-a cerut de soție, în caz că te întrebi). Charlie zice că războiul e foarte diferit de ceea ce se aștepta el și că e aproape complet lipsit de cavalerism și eroism. Zice că sunt cu toții suficient de optimiști, însă se roagă să le fie trimiși noi recruți pentru că au mare nevoie de întăriri. Nu pot să nu mă gândesc că lucrurile nu sunt chiar atât de roz pe cât încearcă ziarele să le prezinte. Listele cu victimele par a se lungi cu fiecare zi. Sunt o proastă că-mi fac atâtea griji? Te rog, spune-mi că da! Și dacă îmi fac griji fără motiv, atunci tu nu ar trebui să-ți faci. Știu cât de mult ai sperat să dansezi cu Will la balul de Crăciun al mamei.

Problema e că am prea mult timp liber și-l folosesc ca să despici firul în patru. Nu-mi pot imagina cum e războiul și nici cum arată locul unde sunt ei acum. În orice caz, un loc fără turnuri de catedrală superbe. Fără Biblioteca Bodleiană⁵. Fără după-amiezi de vară leneșe, plutind pe râul Cherwell. Îmi pare că băieții se află undeva la capătul pământului, într-un loc nemarcat pe hartă și despre care eu, una, nu știu nimic. Și nu-mi pot stăpâni teama.

Nici măcar nu mai pot să călăresc ca să-mi abat gândurile de la toate astea pentru că până și bieții noștri cai au fost luați și trimiși la război. Am rugat-o pe mama să mă lase să fac voluntariat – am auzit că femeile se implică mai nou în tot felul de activități: lucrează pe omnibuze, ca funcționari de război, ca poștași –, dar nici n-a vrut să audă. Cel mai bun lucru pe care îl pot face, după părerea ei, este să mă alătur cercului de tricatat. Ceea ce mie mi

se pare a fi cea mai proastă idee. Știi cât de neîndemânatică sunt cu andrelele. Deși, dacă reușesc să scot ochii cuiva cu ele, poate că o să mă lase să lucrez pe un autobuz.

În fine, ce vreau să spun este că sunt convinsă – la fel ca toată lumea – că războiul se va termina curând și ne vom putea gândi la lucruri mai plăcute. De pildă, la Crăciun. Ideea excursiei la Paris încă îmi face cu ochiul și sper că ai vorbit serios când mi-ai promis că vei veni cu noi. Când ești și tu prin preajmă, totul devine mult mai amuzant, Alice.

Scrie-mi curând! Înveselește-mă! Trimite-mi vești minunate sau șocante! Eventual despre ultimul nefericit care s-a îndrăgostit lulea de tine.

Cu toată dragostea,

Evie

X

P.S. Am devenit biciclistă. E foarte amuzant! Trebuie să încerci și tu!

De la Evie către Charlie Gilbert

10 noiembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Charlie,

Îți trimit câteva rânduri pentru a-ți mulțumi pentru cea mai recentă scrisoare. Mi-a creat impresia că ești cam abătut. Cred că ți-e foarte dificil acolo unde ești, însă toată lumea de acasă e plină de speranță că războiul se va termina curând.

Nu-ți face griji că nu-mi vei putea scrie des! Știu că-ți va fi greu să-ți găsești timp sau cuvintele potrivite. Concentrează-te să rămâi sănătos și în formă pentru a-ți conduce oamenii spre victorie!

Suntem cu toții foarte mândri de voi și le transmitem toate urările de bine trupelor.

A ta, cu sinceritate,

Evelyn

De la Thomas către Evie

20 noiembrie 1914

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Am ajuns în Franța și cred că ne vom stabili aici pentru un timp, așa că pot să-ți scriu de la noua adresă. Lucrurile s-au precipitat un pic de la ultima mea scrisoare. S-a cerut ca regimentul nostru să fie trimis imediat pe continent, așa că perioada de instrucție s-a scurtat, însă continuă aici. Eu fac pregătire de mitralior, iar Will, de grenadier.

Recunosc, e pentru prima oară când mă simt bărbat cu adevărat. Zilele în care am copilărit la Oxford s-au dus. Acum am responsabilități față de camarazii mei și mă bucur să le fiu comandant.

Încă nu mi-am adunat curajul de a-i spune lui Will de cai. Cred însă că bănuiește. Cât despre Charlie Gilbert, presupun că este și acum îndrăgostit de tine, nu-i așa? Am senzația că ești prea aspră cu el. E un băiat cumsecade și cred că ai putea sfârși mult mai rău. Gândește-te că, dacă vom pieri cu toții în război, nu prea vei mai avea de ales! Știu și că Charlie este prima alegere a mamei tale în privința unui logodnic „potrivit”, însă cum eu nu urmez niciodată sfaturile tatei, sunt ultimul care aș putea să-ți sugerez ce să faci.

Aici, pe front, situația este mult mai încordată decât la [REDACTED], dar asta era de așteptat. Nu ne mai jucăm de-a războiul, se întâmplă de adevăratelea. Am degetele de la picioare pline de bășici dureroase, însă moralul îmi e ridicat. Totul se întâmplă acum cu repeziciune. Încă mai avem speranțe că războiul se va termina până la Crăciun

și că ne vom putea răsfăța cu vin chaud⁶ și boeuf bourguignon.

Al tău cu sinceritate,

Locotenent Thomas Harding

De la Evie către Thomas

25 noiembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Bonjour, mon ami! Ce ușurare să primesc vești de la tine – și de la Will, al cărui bilet a ajuns în aceeași zi! (Poate că pe viitor veți folosi același plic?) Sper că marea nu a fost prea agitată când ați traversat-o. Lui Will i se face rău și pe Tamisa, darămite pe Canalul Mânecii.

Terminați-vă repede treaba și întoarceți-vă acasă! Toate știrile din ziare sunt pozitive și pline de victorii ale Aliatilor și vești bune. Cenzorii au șters câteva rânduri din ultima ta scrisoare, dar am înțeles în cea mai mare parte ce ai vrut să spui și mă bucur că vă păstrați cu toții optimismul.

Îți trimit un șal. E prima mea tentativă de tricotat ceva, așa că iartă-i forma neobișnuită. Dacă nu îți va ține de cald, măcar te va face să râzi. Urmează o pereche de șosete, așa că pregătește-te!

Ai grijă de tine!

Bonne chance!

Prietena ta,

Evelyn

De la Evie către Will

25 noiembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Will,

Bonjour!

În câteva cuvinte, află că sora ta, Evelyn, și-a stabilit reședința permanentă în camera ta. Stă aici cu orele în fața focului, scriind scrisori oricui e dispus să le primească. Zice că o scutește de sarcina de a tricota și e convinsă că scrisorile ei îți aduc mai multă mângâiere decât ar face-o o pereche de șosete prost împletite.

Sora ta petrece mult timp holbându-se pe fereastră. A văzut rândunicile migrând într-o seară liniștită de octombrie și așteaptă întoarcerea lor. Acum se uită la măcălendri și pițigoii albaștri. Uneori îi schițează pe marginile foilor de scris. Uitase cât de mult îi place să deseneze. Și se pricepe cât de cât.

Mi-a cerut să îți spun că nu mai ai caii, au fost rechiziționați, și te roagă să nu te superi prea tare. Shylock și Hamlet sunt niște animale minunate, și cine îi va călări în luptă o va face cu cea mai mare plăcere. Trebuie să ne îndeplinim cu toții îndatoririle, iar ea este convinsă că vei fi la fel de mândru de caii tăi pe cât e ea mândră de tine. Mi-a cerut cu insistență să îți spun să ai mare grijă, pentru că acum, când unicul ei frate, cu nesfârșitele lui tachinări, e departe, îi este foarte dor de el.

A vârât în plic și câteva foi de scris Basildon Bond pe care speră că le vei umple cu vești bune despre victorii și iminenta ta întoarcere.

Cu mare drag,

Biroul de scris

P.S. Evie s-a atașat foarte tare și de vechea ta bicicletă (pe care a botezat-o Rusty). Ai râde dacă ai vedea-o zburând pe străduțe. Mai ia câte o căzătură atunci când dă de câte o groapă, însă în mare măsură a devenit deja o biciclistă pricepută.

De la Alice Cuthbert către Evie

1 decembrie 1914

Brighton, Anglia

ADA

Dragă Evie,

Te salut, scumpa mea! Tocmai m-am întors de la vânătoare de fazani (mai sunt câteva zile până la închiderea sezonului și doar știi cât de mult îmi place să țin o armă în mână) și am văzut scrisoarea ta ieșindu-se din cutia poștală. Din nefericire, era muiată rău de ploaie. Colega mea de apartament nu scoate niciodată scrisorile din cutia poștală, nu își atârnă hainele în cuier când intră și nu-și scutură umbrela înainte de a lăsa totul să cadă pe canapea. Ar fi trebuit să am mai multă minte și să nu o rog pe Margie Samson să se mute cu mine. Numai că eram disperată atunci, așa după cum știi. Nu sunt prea multe „fete respectabile”, provenite din familii bune, care să le permită fiicelor să trăiască pe cont propriu. (Nu că eu aș fi cerut vreodată nici cel mai mic semn de încuviințare.)

Încearcă să nu-ți mai faci atâtea griji pentru dragii noștri băieți plecați la război! Vor fi instruiți foarte bine, își vor face treaba așa cum se cuvine și se vor întoarce acasă cât ai clipi din ochi. Și la întoarcerea lor vom da o petrecere pe cinste. Pun pariu că fratele tău arată nemaipomenit de chipeș în uniformă! Când mă gândesc la asta, inima îmi palpită.

Miercurea viitoare voi fi în Richmond și o să te sun. Ce-ai zice să ne fofilăm pentru niște mici cumpărături de Crăciun? Nu am nicio însoțitoare zilele astea. E timpul să ne distrăm și noi un pic și să facem prostioare!

Alice

XX

De la Evie către Will

7 decembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Will,

Ce mai faci? Te rog mult, trimite vești, mă mulțumesc și cu o carte poștală tipizată tipărită special de serviciile noastre poștale pentru soldații de pe front! Doar ca să știm că ești bine sănătos și stai bine cu moralul. Sau roagă-l pe Tom să includă câteva rânduri de-ale tale în scrisorile lui! Noi doi am devenit prieteni prin corespondență în ultimele luni.

Intru de multe ori la tine în cameră și mă aștept să te găsesc întins pe pat ca o pisică leneșă. La noi în casă domnește o senzație ciudată de pustietate; e ca și cum pereții ți-ar duce dorul. Știu că ești genul de bărbat discret și că nu îți convine că sora ta mai mică are acces neîngrădit la tine în cameră, însă cumva pare locul potrivit unde să mă gândesc la ceea ce să-ți scriu. Ce prostie să te gândești ce vești să-i împărtășești cuiva! Mi-e dor de spontaneitatea conversațiilor! Mi-e dor de tine, mi-e dor să te văd, să-ți aud vocea! Scrisul devine o chestie tare complicată atunci când ai multe de spus, și în același timp nimic. Iar tăcerile care se aștern între răspunsuri sunt chinuitoare.

Mama se ține surprinzător de bine: organizează tot timpul strângeri de fonduri și caută slujbe acolo unde nu există. „Nu vom sta cu mâinile în sân în timp ce bărbații noștri sunt la război” a devenit mottoul ei personal de când ați plecat. Am așa, o presimțire, că războiul ăsta s-ar putea dovedi mai primejdios pentru cei rămași sub comanda unei mame arțăgoase decât pentru voi, soldații aflați sub comanda unui general.

Pare că totuși războiul nu se va sfârși până la sărbători. O să-ți simțim cu toții lipsa la masa de

Crăciun, dar nu le voi duce și dorul glumelor tale nesărate! Așa să știi!

Bun, e cazul să închei înainte de a umple paginile cu revărsări de dragoste! Oh, era să uit: Alice Cuthbert îți trimite și ea salutări! A venit la Richmond săptămâna trecută și m-a târât cu ea la Londra pentru cumpărături. Este o ființă foarte tonică. A insistat să lăsăm deoparte gândurile negre și să luăm ceaiul la Fortnum & Mason, cu toate că niciuna dintre noi nu a putut da dovadă de prea mare entuziasm. Totul pare insipid atunci când îl bei însoțit de o doză de vină și îngrijorare. Sper că îi vei scrie un rând sau două, da? Se bazează pe tine!

Joyeux Noël de departe îți urez!

Sora ta cea iubitoare,

Evie

XX

P.S. Îți trimit niște tutun și o budincă de Crăciun făcută de bucătăreasa noastră. A pus mai mult brandy în ea, special pentru tine. Sper ca moneda din argint de șase pence să-ți aducă tot norocul de pe lume! Mai mult decât orice, sper ca norocul și șansa să te aducă acasă cât mai curând.

De la Evie către Thomas

8 decembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

ADA

Te salut din nou! Ce mai faci, cum mai ești? Citim în ziare o grămadă de vești bune, iar asta ne bucură, deși am prefera, desigur, să nu citim nicio veste și să vă avem pe toți acasă teferi și nevătămați.

M-am gândit că te vei amuza să afli că, la numai trei săptămâni până la sărbători, ne confruntăm cu o criză. O vulpe și-a croit drum prin Grădinile

Allenbury și s-a ospătat din cina noastră de Crăciun. Biata mama și-a ieșit din fire! Cred sincer că a scăzut cu cel puțin doi centimetri în înălțime de când a auzit vestea. Și nu suntem singura casă care s-a trezit fără găscă; practic, jumătate din Richmond a avut parte de același necaz.

Mă întreb dacă voi veți sărbători Crăciunul acolo, pe front. „Sărbătorire” pare un cuvânt nepotrivit, având în vedere contextul. Presupun că ocaziile fericite precum Crăciunul sau zilele de naștere nu au parte de celebrare pe linia frontului, însă o parte din mine speră că o să primiți o telegramă prin care să se ordone încetarea focului, măcar în ziua de Crăciun. Micul nostru plan de petrecere a Crăciunului la Paris anul acesta pare acum o idee prostească, nu-i așa? Rămâne pe anul viitor?

Ce îți mai fac degetele de la picioare? Te-ai plâns în ultima scrisoare că ți-au făcut necazuri, cu toate că nu sunt niciodată sigură dacă vorbești serios sau glumești. Port povara unui frate popular în școală, fiind obligată să tolerez nesfârșitele tachinări ale amicilor săi răutăcioși. Oricum ar fi, îți trimit niște șosete (prost tricotate de degetele mele îndărătnice, care ar prefera să deseneze sau să scrie decât să răsucească firele de lână în jurul unor andreele enervante). Mai nou, toată lumea tricotează. Ciorapi, pălării, mănuși. Națiunea întreagă pare să se miște pe ritmul clic-clacului andreelelor. Asta e tot ce putem face noi, femeile, pentru a ajuta, iar pentru acelea dintre noi neblagoslovite cu degete agile și mâini ferme, treaba asta e curat ghinion. Sper să compensez calitatea slabă a șosetelor cu cuburile de bulion OXO și tutunul pe care ți le trimit!

Bucătăreasa noastră îți trimite și ea o budincă. A insistat, cu toate că i-am repetat că nu te dai în vânt după budinca cu prune. A ținut fructele la înmuiat mai multe săptămâni, așa că n-am putut să o refuz. Și am citit în ziare că prințesa Mary a strâns fonduri pentru a trimite câte un pachet de Crăciun pentru

toți soldații britanici. Trebuie să-mi scrii ca să îmi spui dacă ai primit și tu unul. Mai ai nevoie și de altceva? Am auzit că pudra împotriva păduchilor este la mare căutare pe front. Ideea mă face să mă cutremur. Este adevărat?

Alice Cuthbert a venit recent în vizită. M-am bucurat grozav să o revăd și îmi doresc să locuiască undeva, mai pe aproape. Mi-ar fi de ajutor să primesc zilnic o doză din buna ei dispoziție. Am discutat despre planurile pe care le făcuserăm pentru Crăciunul la Paris și ne-am mulțumit în schimb cu o plimbare pe Regent Street ca să vedem vitrinele. Sunt drăguțe, decorate cu steagul Union Jack și tot felul de urări patriotice și festive adresate bravilor noștri soldați. Mi s-a pus un nod în gât văzându-le.

Bun, acum trebuie să închei! Trebuie neapărat să găsim o găscă, altfel, masa de Crăciun va fi anulată. Te rog, transmite-i salutări afurisitului meu frate! Până acum, nu am primit decât trei scrisori de la el, și toate foarte scurte. Poate îi dai niște sfaturi de compunere. Ai un talent deosebit la asta.

Toate urările mele de bine pentru sezonul sărbătorilor, și nu uita că suntem extrem de mândri și ne gândim deseori la voi! Mai des decât ți-ai putea imagina!

Prietena ta cea dragă,
Evie Elliott

P.S. Din păcate, străzile au înghețat acum și nu mai pot circula cu bicicleta. Rusty, noul meu armăsar credincios, a fost pus la păstrare în siguranță în grajd. Ideea nebunească a excursiei la Brighton va trebui să aștepte până la primăvară.

De la Thomas către Evie

10 decembrie 1914

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Scuze că nu ți-am scris în ultimele două săptămâni! Au intervenit multe lucruri, au sosit noi recruți și am primit alte însărcinări.

Ciorapii pe care i-ai tricotat sunt simpatici! Combinația de Oxford albastru cu alb e perfectă, chiar dacă dungile sunt cam zimțate. Cred că domnișoarei Needham i-ar plăcea să-ți tragă una peste încheieturile degetelor pentru fiecare cusătură sărită. De fapt, nu s-ar da în lături să bată pe nimeni peste degete. Ce acritură bătrână ai avut pe post de guvernantă! Mai ții minte cum eu și Will îi umpleam cizmele de cauciuc cu nisip? Le umpleam și pe urmă le aruncam de pe veranda din spate până în nămeți, și râdeam de se cutremura toată casa. Domnișoara Needham se lua după noi cu toată viteza, ne fugărea cu o mătură în mână, iar noi alergam ca iepurii spre malul râului. Nu ne-a prins niciodată. Poate că în secret spera să scăpăm. Zic asta pentru că avea o sclipire în ochi atunci când țipa la noi.

Cât despre bieteale tale degete, să știi că înțeleg cât se poate de bine ce e durerea provocată de o înțepătură de ac. Săptămâna asta am petrecut trei zile în tranșee fără să dormim și cu numai câteva pâini râncede care să ne țină companie. Și era un frig de-ți îngheța mintea, Evie! Abia dacă puteam să-mi încarc pușca. Și ăsta nu-i deloc un lucru bun atunci când dușmanul este atât de aproape, încât îl auzi cum gâfâie de teamă sau cotrobăie după gloanțe în ascunzătoare. Războiul nu seamănă deloc cu ceea ce credeam. Este, într-adevăr, o aventură, dar n-aș include în această categorie felul cum îmi distruge viziunea lipsită de griji despre lume, cum mă face să îmi fie dor de casă și de simplitatea unor lucruri pe care înainte le luam drept bune, precum solitudinea dormitorului meu sau cana cu ceai fierbinte băută

imediat ce mă dădeam jos din pat. Vâslitul cu barca până la golfulețul din spatele casei pentru a vedea semințele de păpădie plutind și coborând apoi ca să acopere suprafața iazului – toate astea mi se par acum un vis.

Spune-i bucătăresei că budinca ei a fost cea mai bună pe care am mâncat-o vreodată! Am parte de prea puține plăceri acum și îi apreciez grija față de mine. Cât despre tutun, o să îl porționez și sper să îmi ajungă până la Anul Nou. Ai fost foarte drăguță că mi l-ai trimis. Apropo de tutun, n-o să-ți vină să crezi, dar am primit o cutie de tablă cu o pungă de tutun și ustensile de scris din partea prințesei Mary. Și sub capac vârase o scrisoare semnată cu mâna ei. A dat dovadă de o mare generozitate făcând un astfel de efort pentru soldați. Suntem cu toții extrem de recunoscători pentru astfel de mici cadouri de acasă.

Fratele tău a devenit o pacoste pentru infirmierele de la spitalul nostru de campanie. Pare să fi pus ochii pe o franțuzoaică. Biata fată, până de Anul Nou îi va frânge inima cu siguranță! Dar nu cumva să-i spui că l-am pârât! Știi ce discret e în privința fetelor. Poate că o voi vizita pe infirmieră săptămâna asta ca să-i arăt degetele de la picioare (a căror stare s-a mai ameliorat un pic mulțumită șosetelor tale).

Mă tot gândesc la planurile noastre de Crăciun și încerc să nu mă descurajez. Voi continua să sper că războiul se va termina în săptămânile următoare și că voi fi întâmpinat acasă cu urări festive. Mi-ar plăcea să-ți văd zâmbetul drăgălaș, care să îmi aducă aminte că pe lume încă mai este multă fericire.

Al tău, cu sinceritate,

Locotenent Thomas Harding

P.S. Am inclus în plic un bilet de la Will. Cred că și-a scrântit mâna scriindu-l.

De la Will către Evie

Dragă Evie,

Știi că nu prea îmi place să scriu, însă voi încerca să folosesc colile de hârtie pe care mi le-ai trimis. Aici petrecem ore lungi fără să facem nimic, așa că scrisorile tale sunt binevenite, pentru că ne distrag atenția de la lucrurile grave. Să nu-i spui tatei, dar am dat iama în proviziile lui de trabucuri cubaneze! Le-am luat pe toate înainte de a pleca. M-am gândit că un bărbat aflat pe front merită și el puțină plăcere.

N-ar trebui să stai atât de mult în casă, și mai ales nu în camera mea. Nu-ți face bine! Nu ai fost niciodată genul care să lânzezească. Insist să renunți la a scrie atâtea scrisori și să te dedici mai mult mersului pe bicicletă.

Fratele tău iubitor,

Will

P.S. Te rog, transmite-i salutările mele lui Alice! Spune-i că o să o invit la un ceai dansant când mă întorc acasă!

De la Evie către Alice

13 decembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Am primit o veste îngrozitoare. Charlie Gilbert e mort. Ucis în luptă. Tata i-a găsit ieri numele pe listele cu victimele de război. Nu am primit deloc bine vestea, iar mama este foarte îndurerată.

Sărmanul Charlie! Chiar dacă nu mi-a aprins inima cu flacăra iubirii și nu mi-a învârtit mintea cu intelectul lui, era un om bun. Nu am vrut să mă mărit cu el, Alice, dar nici nu i-am dorit moartea. Și acum abia dacă pot să dorm de grija lui Will, a lui Tom Harding și a celorlalți băieți. Orice moarte ne

amintește într-un mod sumbru de pericolele cu care se confruntă ei. Moartea cuiva care ar fi putut să îți devină soț este teribil de supărătoare.

Pentru numele lui Dumnezeu, Alice! Cum de ni se întâmplă toate astea? Și de ce nouă?

Te rog, vino să mă vizitezi cât de curând posibil! Am disperată nevoie de nesfârșita ta bună dispoziție.

Evie

X

De la Evie către Thomas

15 decembrie 1914

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Îmi pare rău că nu ți-am scris de ceva vreme! Probabil că ai auzit ce i s-a întâmplat sărmanului Charlie Gilbert. Ucis în luptă. Într-un bombardament, din câte am înțeles. Nu am primit deloc bine vestea.

Mi-e dificil să mă gândesc la tine și la Will chirciți în tranșee în timp ce eu dorm confortabil. O să crezi că am înnebunit, însă azi-noapte m-am culcat pe jos și nu m-am învelit decât cu o pătură subțire. Mintea tulburată și podeaua rece și tare nu sunt cei mai buni companioni ai somnului, dar plănuiesc să repet figura la noapte. Și în toate nopțile până la sosirea voastră. Care nu va întârzia prea mult, nu-i așa?

Presupun că ai auzit și că Scarborough a fost bombardat. Șaptesprezece vieți nevinovate pierdute. Femei și copii printre victime. Nouăzeci de minute au bombardat nemții de pe vasele lor, așa au scris ziarele. Ce oroare de neimaginat! Ministerul de Război a afișat deja postere cu textul „Gândiți-vă la Scarborough și înrolați-vă azi!” Lumea e furioasă, Thomas! Și pe bună dreptate!

Câteodată, când mă trezesc dimineața, mă prefac că totul nu e decât un vis și că Will își ia micul-dejun jos, la parter, iar tu vei sosi curând cu cine știe ce planuri năstrușnice sau cu propunerea să mergem la Somerset pentru un pahar de cidru tare. Nu-mi place cidrul tare, dar tot aș bea.

Măcar aveți timp acolo, pe front, să vă gândiți la iubire și idile – sau, cel puțin, fratele meu așa face. Mă simt încurajată să aflu că e o pacoste printre infirmiere. Bietele fete! N-au nicio șansă în fața avansurilor lui amoroase. E drăguță fata aceea, franțuzoaica, despre care mi-ai scris? Nimic nu aprinde mai iute flacăra iubirii în inima unui bărbat decât un accent străin; cred că e imposibil să-i reziste. Cât de iute a dat Will uitării flirtul cu Alice Cuthbert! Ai putea să-i amintești vechea zicală „Mai rară vedere este cu mai multă miere plăcere”. Alice încă mai speră să primească scrisori de la el, iar eu nu o să-i suflu o vorbă despre infirmieră (știi cumva cum o cheamă?). Promite-mi că o să mă ții la curent dacă apar noutăți la capitolul idile!

Acum voi trece la vești mai puțin romantice! Avem o găscă. Nu la fel de mare pe cât i-ar plăcea mamei, dar măcar o avem. Mama uită (sau se preface că uită) că anul acesta avem mai puține guri de hrănit, iar eu nu îndrăznesc să-i amintesc. Se necăjește îngrozitor la cea mai mică menționare a războiului. Nimănui nu-i vine să creadă că nu veți fi acasă de Crăciun, cu atât mai mult cu cât ni s-a promis că, până atunci, războiul se va termina. Și, uite așa, s-a ales praful de planul nostru cu Crăciunul la Paris!

Hai să visăm împreună cu ochii deschiși! Te rog, Tom! Iată-ne plimbându-ne pe Champs Élysée, minunându-ne în fața la Arc de Triomphe de fulgii care se rostogolesc domol din cer! Și acum suntem în Montmartre și privim pictorii stradali, cu maiestuoasa Sacré-Coeur în spate. C'est si beau! Iar acum, uite cum ne dăm gâturile pe spate ca să cuprindem din ochi Tour Eiffel, cu înălțimea sa

amețitoare. Sunt trei sute de trepte până în vârf!
Hai să ne luăm la întrecere!

Inima mea se agață nebunește de aceste gânduri mai fericite. Dar nu numai farmecul capitalei franceze mă atrage acolo. Știu că sună prosteste, dar o parte din mine tânjește să fie mai aproape de război, să FACĂ ceva, Tom! Orice, numai să nu stea chinându-se cu întrebări și griji!

Te rog mult, ai grijă de tine, și, dacă nu va fi să primesc vești până atunci, îți urez cel mai fericit Crăciun posibil acolo unde te afli! Ne vom gândi la voi în fiecare secundă de trezie și în fiecare vis!

Joyeux Noël!

A ta,

Evie

De la Thomas către Evie

20 decembrie 1914

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Stau în adăpostul meu, completând nesfârșitele ra-poarte ale trupei, și visez la stridii și șampanie, la castane coapte acoperite cu un praf de zahăr și la un foc mare, care trosnește în șemineu. N-am fost niciodată un bun dansator, dar mi-aș da mâna dreaptă pentru a fi prezent acum la balul de Crăciun al mamei tale. Dacă îți amintești, anul trecut nu am dansat decât de două ori – o dată, cu tine, o dată, cu mama ta –, iar după aceea m-am furișat spre colțul salonului ca să mai beau un scotch. Tu purtai o rochie albastră-verzuie și străluceai precum beteala atârnată în brad. După un timp, am fugit de căldura din salon în grădină. M-ai găsit acolo și am împărțit o țigară lângă tufișurile de trandafiri ale mamei tale. Îți amintești? Ți-am dat sacoul meu ca să-ți țină de

cald. Și atunci l-am văzut pe fratele tău înghesuindu-se cu Hattie Greenfield în spatele gardului viu din plante perene. Will și femeile lui!

Pe infirmiera franțuzoaică a lui Will o cheamă Amandine Morel. O franțuzoaică drăguță cu nume de floare de migdal; ce ocazie minunată pentru un poem de proastă factură, nu-i așa? Trebuie să recunosc însă: îl invidiez pentru acest mod de a-și distrage atenția de la război. Eu, unul, sunt într-o dispoziție destul de sumbră. Luptele continuă, indiferent de câte victime provoacă sau că e sezonul sărbătorilor de iarnă.

Tata mi-a răspuns, în sfârșit, la scrisori. Pare dezamăgit că nu voi fi acasă de Crăciun, și asta m-a înveselit un pic. Ultima oară când ne-am văzut ne-am certat rău de tot, iar de atunci nu ne-am mai vorbit. Prin urmare, aș zice că scrisoarea de la el e un progres în relația noastră. Adevărul e, dragă Evie, că nu prea mă interesează să preiau conducerea London Daily Times. Nu e genul de meserie pe care mă văd practicând-o; nu mă atrage ideea de a vâna povești ca să fac un bănuț. Sincer, nu înțeleg de ce nu angajăm pe cineva care să facă asta sau nu predăm ziarul unei alte rude, numai că tata nici nu vrea să audă. Nu a înțeles niciodată pasiunea mea pentru literatură, cu toate că, în fapt, cu asta se ocupă, chiar dacă în sensul cel mai elementar al termenului. La urma urmei, nu asta face, adică nu împărtășește povești publicului cititor? Poate că sunt un prost să sper că încă mai putem arunca o punte peste prăpastia care ne desparte.

Scuză-mi sentimentalismul! Sunt sigur că nu asta sperai să găsești în scrisorile mele.

Parisul va trebui să aștepte până la anul, asta dacă va mai rămâne în picioare. Până atunci sunt sigur că totul va fi bine! Războiul nu se poate prelungi prea mult.

Gândește-te la mine când îți vei înfige furculița în feliile de friptură de gâscă! O să visez la gâscă și la o porție generoasă de sos de coacăze.

Crăciun fericit, dragă fată!

Al tău, cu sinceritate,

Thomas

Paris

16 decembrie 1968

PARISUL MĂ ÎNTÂMPINĂ CA PE UN VECHI PRIETEN, cu brațele deschise și voios. Taxiul ne poartă pe străzile șerpuitoare, iar eu stau tăcut și urmăresc pe geam zăpada care cade din cerul rozaliu. Orașul nu a arătat niciodată mai frumos!

După călătoria lungă, mă simt ușurat la vederea conturului familiar al clădirii cu apartamente de pe rue Saint-Germaine; casa noastră departe de casă, colțișorul nostru franțuzesc, așa cum îi plăcea ei să-i spună.

După ce se asigură, în fine, că m-am instalat confortabil la cald și că nu mă aflu în pericol să mă prăbușesc peste balcon, Margaret pleacă să descopere Parisul pe cont propriu. O invidiez pentru încântarea cu care așteaptă să vadă orașul pentru întâia oară, să facă o plimbare prin Place de la Concorde, să descopere delicatesele locale, să absoarbă totul cu exuberanța tinereții, și, în același timp, sunt recunoscător pentru răgazul oferit de absența ei; mă voi bucura de un moment de singurătate cu amintirile mele. Care îmi dăruiesc o bogăție de trăiri.

Moțai un timp, visând la plimbări prin ploaie prin Jardin du Luxembourg, zâmbind la amintirea râsului ei în timp ce-și scutura părul ud. Sunt vise

plăcute, în care încă sunt un tânăr energic, prins total în mrejele farmecelor ei, iar ea este aici, și nu mi-a fost răpită de curând. Gândul trezitului din reverie este insuportabil; totuși, trebuie să o fac.

Margaret se întoarce, trântind ușa grea de la intrare, și aduce cu sine parfumul aerului rece mușcător de afară și al castanelor coapte. Pălăvrăgește exaltată despre tarabele din piață și patiserii, despre felinarele de pe malurile Senei, despre frumusețea întregului oraș.

— Oh, domnule Harding, ce romantic este! se entuziasmează ea, scoțându-și de pe cap baticul cu buline. Nu-i de mirare că i se spune orașul iubirii. J'adore Paris!

Zâmbesc forțat. Cunosc câte ceva despre romantismul Orașului Luminilor, știu că îți poate fura inima la fel de ușor precum privirea aruncată de omul pe care îl iubești cel mai mult pe lume.

Fulgi de nea împestrițează suvițele de culoarea mahonului ale părului lui Margaret și îi pudrează umerii paltonului. Obrajii i s-au împurpurat de emoția pe care numai Parisul o poate naște în acest moment al anului. Are brațele încărcate cu bunătăți și cutii cu cadouri de Crăciun pe care le așază pe masa din bucătărie, enumerând fiecare trofeu în parte: felii de brânză, gogoși cu zahăr și biscuiți cu migdale, săpunuri cu apă de trandafiri modelați în extravagantul stil franțuzesc și crenguțe de laur strânse cu o fundă. Însă aroma savuroasă de vin chaud e cea care îmi trezește simțurile. Cu ochii minții o văd pe femeia al cărei zâmbet mă înveselea chiar și în cele mai negre zile ținând în mâini o cupă cu vin cald, cu privirea ațintită asupra flăcărilor și obrajii îmbujorați.

Inima îmi bubuie dureros în piept. În ritmul neregulat al tristeții.

— Oh! Era să uit! zice Margaret și scoate o scrisoare din geantă. Am găsit-o în cutia poștală de la parter. Presupun că este de la Delphine. Foarte

inteligent din partea dumneavoastră să-i dați adresa de aici! Am fi ratat-o dacă o trimitea la Londra!

Dau din cap în semn de încuviințare. Iau scrisoarea și recunosc pe plic scrisul lui Delphine. Îl răsucesc și îl deschid. Draga mea Delphine! Mă bucur că o voi revedea! Deschid cu grijă plicul și despățuresc pătratul de hârtie parfumat din interior.

14 decembrie 1968

Dragul meu Tom,

Sunt, desigur, încântată să aud că vii la Paris de Crăciun, deși, trebuie să recunosc, sunt și puțin îngrijorată că urmează să faci o călătorie atât de lungă. În mod normal, te-aș sfătui să nu o întreprinzi, dar știu că nimic nu te poate determina să te răzgândești odată ce ți-ai pus ceva în minte, așa că voi spune pur și simplu că aștept cu nerăbdare să te revăd. Știu că îți va fi deosebit de dificil să te afli aici anul acesta, dar nu ar fi la fel fără tine. Vom face cele mai grozave lucruri și vom găsi acel vin chaud de care ești atât de pasionat.

Voi suna la apartament în câteva zile pentru a verifica că ați ajuns în siguranță.

Cu caldă afecțiune,

Delphine

Mâinile îmi tremură în timp ce împățuresc foaia și o vâr înapoi în plic. Atâtea chipuri și amintiri îndepărtate care prind viață ca niște flăcări ce se încăpățânează să nu moară!

— Vă simțiți bine, domnule Harding?

Dau din cap și mă răsucesc spre infirmiera mea.

— Da, Margaret, mă simt bine! Doar că paharul meu pare că s-a golit. Ce-ai zice de încă puțin vin chaud?

Margaret șovăie. Știu ce gândește: *Dar cum rămâne cu medicația? Îi face bine vinul cald?*

— Ar fi păcat să irosim așa o bunătate! insist eu.

Margaret zâmbește și-mi umple paharul. Îl umple și pe al ei, apoi îl ridică.

— Salut, Monsieur Harding! Joyeux Noël!

— Crăciun fericit și ție, Margaret!

Țin cana caldă în căușul palmelor și o las pe Margaret să-și admire pachetele în timp ce mă întind după următorul teanc de scrisori așezat pe masa de scris de lângă mine. 1915. A fost așa de meticuloasă în organizarea călătoriei! Următorul an al războiului! Următorul an al poveștii noastre!

Înainte de a continua să citesc, arunc o privire spre fereastră și le adresez o dorință mută de Crăciun norilor de ninsoare care împestrițează cerul. Crăciun fericit celor pe care îi iubesc mai mult decât orice pe lume...

---

² Pseudonimul sub care Mary Ann Evans (1819–1880) și-a publicat poemele și romanele *Moara de pe Floss*, *Silas Marner*, *Middlemarch* etc.

³ „Va fi minunat!” (în limba franceză, în original)

⁴ Teresa (Tessie) Reynolds (1876–1954) a stabilit în 1893 un record mondial, pedalând de la Brighton la Londra și înapoi în 8 ore și 30 de minute.

⁵ Celebra bibliotecă centrală a Universității Oxford.

⁶ „Vin fiert” (în limba franceză, în original).

PARTEA A DOUA

1915

*Dacă va fi să mor, un lucru să nu uiți:
Că-n fiecare câmp străin e câte-un colț
Ce va fi veșnic Anglia.*

Rupert Brooks, „Soldatul”

De la Evie către Thomas

1 ianuarie ~~1914~~ 1915

Richmond, Anglia

Stimate locotenent Harding,

Bonne année! Încă nu m-am obișnuit cu titulatura ta oficială. Care nu se potrivește deloc cu imaginea tânărului și nătărăului de Tom Harding, cel care trăgea cu pușca în vrăbii pe pajiște. Atât de multe lucruri s-au schimbat, Tom! Abia dacă-mi mai amintesc de tine și de Will, doi băieți zgomotoși alergând în pantaloni scurți printre straturile de flori cu țevile de tras în mâini. Cine și-ar fi închipuit că jocurile acelea copilărești aveau să devină realitate?

Așadar, am trecut în 1915, așa că trebuie să îți urez un An Nou fericit, cu toate că nu știu ce fericire am putea găsi în faptul că războiul continuă și se apropie tot mai mult de casa noastră. Am fost bombardati din nou – chiar în Ajunul Crăciunului,

dacă îți poți imagina așa ceva. Am citit în ziare. Din fericire, de data aceasta nimeni nu a fost rănit sau ucis, doar grădinarul de la parohie a fost aruncat din copacul în care se urcase ca să reteze crengile. Bietul de el! Înainte vreme, războiul părea ceva îndepărtat, însă acum nu mai e! Ce se va întâmpla dacă vor fi lansate bombe peste Londra? Grăbește-te și pune, rogu-te, capăt războiului cât mai curând!

Alice mi-ar spune să fiu mai optimistă – și ar avea dreptate. Sper din toată inima că scrisorile mele te înveselesc și te fac să zâmbești și să-ți amintești de casă, și ce moment este mai potrivit ca să privești în viitor decât începutul unui nou an? Douăsprezece luni imaculate se aștern în fața noastră ca un teanc de hârtii de scris goale, care așteaptă să fie umplute. Îi tot repet mamei să nu se mai uite în urmă la ce-a fost sau ar fi putut să fie (mai plânge și acum la auzul numelui lui Charlie Gilbert și la gândul cererii în căsătorie pe care a luat-o cu el în mormânt). Îi amintesc constant că tot ceea ce putem face – ceea ce trebuie să facem – este să așteptăm vremuri mai bune și să dansăm la Ritz.

Drăguț din partea ta că ai ținut minte rochia pe care am purtat-o la petrecerea de anul trecut! Uitasem cu totul de ea. În onoarea ta, am îmbrăcat-o din nou anul acesta, deși acum nimeni nu mi-a oferit o țigară și nici haina ca să-mi țină de cald, și nici nu mi-a spus că arăt încântător în lumina lunii. Te-am făcut să te înroșești, Tom? Oare ai uitat cât de ușor ți se revărsau complimentele din gură?

Te tachinez doar fiindcă nu prea am ce altceva să fac.

Pe plan domestic, află că am fost infestați cu șoareci. Îi aud cum colcăie prin spatele peretelui exterior al șemineului. Și mă cutremur când le aud scrâșnetul oribil al lăbuțelor. Mills a pus curse și te asigur că nimic nu e mai neplăcut decât pocnetele pe care le scot atunci când se închid. Îmi întorc stomacul pe dos. În asemenea măsură, încât sunt în

căutarea unei pisici care vânează șoareci. Nu prea mă dau în vânt după mâțe, însă orice ar fi de preferat în locul sunetului aceleia îngrozitor. Am pus un anunț pe geamul de la oficiul poștal și aștept cu nerăbdare un răspuns.

Și dacă tot am ajuns acolo, am stat de vorbă cu doamna dirigintă de poștă. Mi-a spus că în absența bărbaților plecați la război caută să angajeze femei care să ajute la sortarea și distribuirea corespondenței. Evident, mama nici nu vrea să audă că aș intenționa să solicit postul, însă eu cred că m-aș descurca bine. Am bicicletă și, în plus, aș da orice să scap de acasă și să nu mă mai încurc printre picioarele mamei. Cum Charlie a ieșit din peisaj, ea e acum în căutarea unui înlocuitor potrivit. Ai grijă, Thomas! S-ar putea ca, în ultimă instanță, să pună ochii pe tine.

Sper că sărbătorile de Crăciun au decurs acceptabil pentru voi. Le așteptăm cu atâta nerăbdare, și trec așa de iute! Aici am făcut tot ce-am putut pentru a ne înveseli, însă desigur că absența prietenilor și a rudelor din jurul mesei ne-a împiedicat să savurăm petrecerile așa cum se cuvine. Știu că pare ciudat, dar încercăm să nu discutăm prea mult despre război. Oricât de straniu ar suna, se pare că am ajuns să stabilim un soi de cod: „Mă întreb cum o mai duc ei. Știi și tu... Acolo.” „Vreo veste? Știi tu... De la... Știi tu.” Ne ferim să rostim cuvântul „război”. Ori „Franța”, ori „Belgia”, ori „Germania”. Lăsăm propozițiile la jumătate, așa că îmi imaginez o groapă mare în care se scurg îngropate gândurile și spaimile noastre rămase nerostite, pierdute pentru totdeauna. Drum bun, cale bătută!

Sinceră să fiu, Tom, mă simt ca o rochie nepurtată care atârnă mototolită în șifonier, fără de scop, fără de formă, flască. Nu sunt bună decât la scris anunțuri lipite pe geamul de la poștă și la făcut griji în privința șoarecilor. Poate că aș putea să mă

instruiesc în îngrijirea și tratamentul degetelor de la picioare pentru a mă oferi voluntar pe post de infirmieră și a mă alătura pe front ție și lui Will. Orice ar fi mai bine decât să mă plimb de colo-colo prin casă. Vorbesc serios! Nu mai suport!

Ți-am spus că am pregătit o surpriză grozavă pentru Will la întoarcerea acasă? Am comandat un portret al lui Hamlet și Shylock și două miniaturi realizate după el care au fost montate într-o pereche de butoni de cămașă. Sunt foarte frumoase! Am sperat să fie terminate până de Crăciun, însă artistul a făcut febră, așa că le voi păstra și îi voi face un cadou de bun-venit lui Will.

Te rog, ai mare grijă de tine, locotenente Harding! Și nu te mai frământa! Nici nu o să apuci să câți primele zece versuri din „It's a Long Way to Tipperary”⁷, și vei redeveni vechiul și bunul Tom, vâslind leneș pe Tamisa în drum spre Teddington Lock sau Hampton Court, iar de pe maluri cocostârcii îți vor da onorul pentru tot ce ai făcut pentru rege și țară. Astea sunt visurile de care trebuie să ne agățăm cu toată forța.

Așa după cum bine a spus William Blake⁸ în marea sa înțelepciune, „Ținutul Visurilor mai bine de departe-l văd, Peste Luceafărul de dimineață”.

Toate urările mele de bine,

Evelyn Maria Constance Elliott

P.S. Îți mai trimit niște șosete. Am impresia că fac progrese la tricotat.

De la domnul Charles Abshire către Thomas

2 ianuarie 1915

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Te salut, băiete! Îți scriu din partea tatălui tău. Nu vreau să te alarmez, dar nu s-a simțit bine în ultimele săptămâni și își revine cu greu după boală. Voi continua să-ți scriu din partea lui de fiecare dată când mi-o va cere și mă voi ocupa, pe cât posibil, și de treburile administrative de la London Daily Times. Așa cum știi, am deja destule responsabilități cu ținerea registrelor contabile de la firmă, dar mă voi strădui să mă achit cu brio și de noua însărcinare. Dacă starea tatălui tău nu se va îmbunătăți în următoarele două săptămâni, s-ar putea să fiu nevoit să-i cer ajutorul vărului tău, John Hopper, la birou. Sper că aranjamentul acesta ți se pare convenabil!

Ai grijă de tine acolo, în Franța! Așteptăm cu nerăbdare să te întorci acasă!

Al tău, cu sinceritate,
Charles Abshire

De la Thomas către Evie

4 ianuarie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evelyn Maria Constance Elliott,

Un An Nou cu bucurii îți urez și eu, deși noutatea pare să se fi epuizat deja! Am auzit, într-adevăr, de raidurile aeriene. Aici, pe front, am fost cu toții indignați, însă un francez ne-a pus repede la punct. Și-a aruncat mukul de la țigară pe jos și a zis: „Ați avut și voi câteva raiduri și, gata, v-ați înfuriat! Noi ne pierdem casele și familiile, frumusețea asta de țară, și mândria. Pierdem totul! Când războiul se va termina, voi vă veți întoarce la câteva clădiri dărâmate, în timp ce noi ne vom întoarce la pustietate. Rien de tout!²”

Are dreptate. Ceea ce au pierdut și vor continua să piardă francezii va lăsa în urmă o prăpastie imensă.

Reconstrucția ar putea dura la ei tot restul vieții noastre. Francezul și-a rostit tirada chiar atunci când am primit pachetul tău. L-am bătut pe umăr și i-am dăruit una dintre prețioasele perechi de șosete de la tine. A zâmbit trist și mi-a mulțumit. Poartă șosetele pe post de mănuși. Suntem cu toții împreună în acest război.

Apropo de șosete, se cuvine să-ți mulțumesc. Văd că-mi trimiți pereche după pereche. Nici nu pot să-ți spun cât mă bucur să le primesc! Cel mai mult le duc dorul picioarelor uscate. Totuși, fiind locotenent, sunt mai norocos. Pe ofițeri îi rotesc mai des decât pe soldații de rând.

Afecțiunea fratelui tău pentru Amandine nu a slăbit. Mai mult decât atât, Will pare că ia lucrurile în serios. Am crezut că-și va găsi rapid o altă fată, dar nu a fost așa. Doar știi și tu cum e el. Doar ce aruncă un zâmbet, și toate fetele aflate pe o rază de trei metri în jurul lui leșină la vederea ochilor săi albaștri. E și prietenul perfect, trebuie s-o recunosc, numai că un gigant cu părul roșcat și umeri lați nu este genul de care să se îndrăgostească fetele. Asta mi-a fost soarta, să semăn perfect cu unchiul meu, cea mai detestabilă dintre rudele mele. Deși i-am moștenit și inteligența. Și asta e ceva bun, sau, cel puțin, așa presupun.

De Crăciun, spre marea mea surpriză, ca și a celorlalți, ofițerul nostru comandant a cerut suspendarea ostilităților pe tot parcursul zilei. Și noi, și germanii ne-am târât afară din adăposturi și am împărțit câte un biscuit sau doi primiți de acasă sau o țigară. A fost ceva fantastic, Evie, să lăsăm pentru moment armele deoparte și să ne strângem mâinile cu nemții, ca niște camarazi! La început, nu am fost sigur că e o idee bună să petrec câteva ore cu oamenii care au produs atâtea stricăciuni aici, în Franța, și în țara mea. Așa că, iată-mă, petrecând câteva ore tocmai cu bărbații care au provocat atât de multe pagube în primul rând. Imaginează-ți

încrederea pe care a trebuit să o dovedim, pășind neînarmați pe pământul nimănui și împrietenindu-ne cu inamicul, chiar dacă și numai pentru o scurtă perioadă. Să ne simțim din nou ca niște bărbați ne-a făcut pe toți să părem un pic buimaci.

Toată seara a fost plăcută, dacă putem numi cu un astfel de cuvânt Crăciunul pe timp de război. Din fericire, peste noapte se lăsase înghețul, așa că statul în noroi s-a dovedit mai ușor de suportat. Când s-a întunecat, am reușit să văd stelele și luna în loc de ploaia care ne înmuia până la oase. Și n-o să-ți vină să crezi, am cântat colinde de Crăciun. Chiar așa! O gloată de soldați jechoși, englezi și nemți deopotrivă, cântându-și serenade unii altora. Și asta, după ce generalul Smith-Dorrien ne-a prevenit să nu fraternizăm cu dușmanul. Dar eu te întreb: cum aș putea urî pe cineva al cărui mic-dejun îl pot mirosi în fiecare dimineață sau pe care îl pot auzi urlând de durere la câțiva metri distanță? A fost așa o ușurare să mă comport ca în viața reală, așa cum eram înainte de război!

Ciudat, dar am ajuns să mă întreb dacă „viața reală” e ceea ce se întâmplă acum în Londra. Mașini care blochează străzile, oameni care aleargă încolo și înapoi, doamne care își îngrijesc grădinile și-si cumpără pălării noi, bărbați care dau pe gât un pahar de scotch fin după o rundă de biliard la club. Sau realitatea, aspră, de nepovestit, este, de fapt, aici? Sânge și carne, și toate morțile lipsite de sens. A fost îngrozitor de brutal la [REDACTED].

Îmi pare rău, Evie! N-ar trebui să-i mărturisesc astea unei doamne, dar nu știu de ce, mă faci să îți dezvălui tot ce gândesc.

Spui că ești agitată în ultima vreme, dar n-aș vrea să te văd în locul meu. Aici, pe front, e periculos și devastator, și dacă ar fi să aleg pe cineva pe care să-l împiedic să ni se alăture... ei bine, acea persoană ar fi sora celui mai bun prieten. De ce nu-ți ocupi timpul scriind? Din câte îmi amintesc, iubești poezia.

Volumul de William Blake era făcut ferfeniță ultima dată când l-am văzut, după atâta citit. Nimeni nu mi-a înțeles pasiunea pentru cărți la fel de bine ca tine. Îmi lipsesc enorm. Te rog, citește tu și pentru mine! Poate că ai putea să-mi trimiți și niște sugestii de lectură? Uneori, petrecem ore întregi stând degeaba, așteptând ordine

Dacă îți vine să crezi, îmi lipsește și tata. E bolnav și nu dă semne să-și revină, așa cum făcea de obicei. Nu pot decât să sper că nu e nimic grav.

Aștept cu nerăbdare următoarea ta scrisoare.

Al tău, cu sinceritate,

Locotenent Thomas Archibald Harding

P.S. Lui Will îi vor plăcea la nebunie portretele de cai. Bietul de el, vorbește des despre cai atunci când îi vede în luptă! Ce animale frumoase a pierdut! Sărmanul băiat!

P.P.S. Aruncă o privire la plic! Veți observa că am pus timbrul într-un loc anume. Mulți dintre semenii de aici folosesc limbajul timbrelor când trimit scrisori acasă. Un mesaj suplimentar de decodat pentru distracție. Știi ce îți transmit?

De la Thomas către tatăl său

16 ianuarie 1915

Undeva, în Franța

Dragă tată (prin bunăvoința domnului Charles Abshire),

Îmi pare rău să aud de boala ta, dar te știu un gentleman cu voință de fier și nu mă îndoiesc că îți vei reveni și te vei însănătoși cât de curând!

Am fost recunoscător să primesc vești de la Abshire și să aflu că se ocupă de moșie și de ziar în absența ta. Poate că ar trebui să-i urmărim sfatul și să-l aducem pe vărul John în consiliul director până

te faci tu bine? Nu prea îmi place individul, dar va face treabă bună, cel puțin temporar. Cu războiul ăsta, trebuie să asigurăm continuu fluxul de informații. Sunt atât de multe lucruri de spus, însă o mare parte din știri este cenzurată. Avem aici un tip pe nume [REDACTED] care trimite informații pentru ziarele de pe Fleet Street. E nevoit să le smulgă cu forța – sau așa zice. A scris din [REDACTED]. Știi ceva de el?

Odihnește-te ca să te înzdrăvenești repede, tată!
Rămân al tău fiu iubitor,
Thomas

De la Evie către Thomas

14 februarie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom (sper că adresarea asta informală este acceptabilă),

În primul rând, scuze că nu ți-am mai scris în ultima vreme! Am suferit de o răceală la cap înfiorătoare și n-am fost capabilă decât să zac la pat și să beau o fierțură curativă dubioasă despre care bucătăreasa m-a asigurat că îi scoală și pe morți din groapă. Și trebuie să recunosc, și-a făcut efectul.

Mi-a părut foarte rău să aflu că tatăl tău nu se simte bine, însă este un bărbat viguros și sunt convinsă că se va reface rapid. Te rog, așadar, să nu-ți faci griji pentru el!

Mărturisesc cu mâna pe inimă că am fost un pacient dificil. Agitată și enervantă, măcinată de dorul de a o scoate pe Rusty din hibernare și a o porni din nou cu ea pe străduțe. Mama îmi spune că toată lumea este încântată să mă vadă din nou pe picioare. Ce surprinzător este să descopăr că pot pricinui la fel de multe neazuri stând la pat ca și fiind pe picioare!

Ca să mă pedepsească, mama a invitat-o pe mătușa ta, Josephine, la cină săptămâna viitoare. Va veni însoțită de fiul ei cel mai mare, vărul tău, John Hopper. Mi-e teamă că mama a pus ceva la cale. Va trebui să mă comport cât mai urât cu putință pentru a face o figură de tânără de nemăritat. Dacă îmi amintesc bine, nici tu nu-l placi prea tare pe Hopper, deși atunci când l-am întâlnit, adică o singură dată, mi s-a părut un tânăr destul de agreabil.

Am alte vești îngrozitoare despre noi bombardamente. De data asta la Great Yarmouth și King's Lynn. Patru morți și mai mult de o duzină de răniți. Zepelinele sunt de vină. Urăsc să mi le imaginez târându-se silențios pe cer, ca niște monștri în întuneric, în timp ce noi dormim. Am citit într-un articol de ziar că sunt lansate de la o bază secretă din Anglia. Nu mi-e rușine să recunosc că mi-e frică, deși tata mă asigură că nu vor ajunge la Londra – că nu vor ataca decât orașele de coastă. Totuși, nu pot să dorm. Mă trezesc la orice zgomot și mă reped la fereastră ca să verific dacă sunt zepeline care zboară pe deasupra noastră. Bănuiesc că de asta m-am și îmbolnăvit. Mai degrabă de griji decât de vreo boală.

Am profitat totuși de timpul petrecut la pat pentru a mă refamiliariza cu acel volum de Blake. Ce drăguț din partea ta că ți-ai amintit de el! Ce cuvinte frumoase: „Tigru, tigru care arzi / În ai nopții codri-nalți, / Cine-a săgetat vecie / În temuta-ți veșnicie?”¹⁰ Am găsit câteva versuri subliniate în Secretul Dragostei: „Iubirea nu o pune în cuvinte, / În vorbe nu vei fi nicicând credibil; / Ca vântul fug și ele-n zbor, / Încet, tăcut și invizibil”. Mă întreb pentru cine nutream o iubire neîmpărtășită și mă plângeam la vre-mea aceea. Ce de amintiri cu eleva bolnavă din dragoste mi-a stârnit, și totuși astfel de versuri sentimentale mi-au dat speranța că iubirea și bunătatea vor ieși învingătoare în final. Văd în jurul

meu o mulțime de căsătorii făcute în grabă – bărbați care speră să se sustragă astfel de la mobilizare și fete care se agață de jurămintele de nuntă ca de un scut care le-ar proteja iubiții. Mă întreb dacă dragostea adevărată, sinceră, poate înflori în vremuri de război sau doar îmbrățișăm cu toții cu disperare ideea în sine, precum se agață de viață oamenii care se îneacă. Tu ce crezi, Tom? Uite ceva la care să meditezi în timp ce stai treaz noaptea, neputând să adormi!

M-am bucurat foarte mult de suspendarea ostilităților în ziua de Crăciun. Chiar poți mirosi mâncarea inamicului? Așa de aproape sunteți unii de alții? Îmi închipuiam că stați la kilometri distanță, nu că sunteți practic vecini. Ce îngrozitor! Nu pot să îmi imaginez în ce teroare trăiești, dar știu ce curajos poți fi, și mai știu că oamenii de sub comanda ta sunt norocoși să te aibă. Presupun că îi ții pe toți în bună formă și prezentabili – și nu mă îndoiesc că stăruie pe lângă ei să își perfecționeze cunoștințele despre Cehov și jocul de șah. O să le fii un bun comandant, Tom! Sunt convinsă de asta, chiar dacă vei purta șosete prost tricotate, iar degetele de la picioare vor avea de suferit.

Spune-mi, aveți probleme mari cu șobolanii? Circulă zvonuri că tranșeele sunt pline de ei. Mai ții minte că am găsit unul ascuns într-o grămadă de lemne în vara când am fost la Granny Kent's? Am țipat atât de tare, că tu și Will ați sărit imediat să mă salvați! Ce bravi eroi ați fost!

Infestarea noastră cu șoareci este acum sub control mulțumită lui Tennyson (noul motan). Ne-a fost recomandat cu căldură, și să știi că-și merită renumele. Arată ca o brută, cu jumătate de ureche lipsă, însă am început să-l îndrăgesc. Poate că în vremurile astea tulburi trebuie să căutăm cu toții ceva de care să ne atașăm. Uneori am senzația că, dacă nu mă țin strâns de ceva solid și neschimbător, voi fi luată de vânt precum semințele acelea de

păpădie ale tale. Nu-i de mirare că acum ne înghesuim cu toții la biserică duminica. Găsim alinare în sentimentul de permanență pe care ni-l oferă zidurile vechi de secole și vicarul aproape tot atât de bătrân.

Limbajul timbrelor, ce băiat deștept! Desigur, știu câte ceva despre asta, dar îmi părea greu de crezut că te vei deranja cu așa ceva! Mesajul tău a fost „nu mă uita”. Imposibil, Tom! Te cunosc de prea mult timp ca să se întâmple asta! Ți-am trimis un mesaj înapoi. Asigură-te că verifici plicul!

O să închei acum pentru că am crampe la mână de la atâta scris și trebuie să mă aranjez ca să particip la un prânz caritabil (altă strângere de fonduri), după care voi merge la Londra ca să asist la o conferință a lui Emmeline Pankhurst¹¹. Îți amintești, ea și sora ei au fost în fruntea mișcării sufragetelor înainte de război. Acum au renunțat la activitățile militante în favoarea drepturilor femeilor și încurajează britanicele să sprijine eforturile de război. Sper să o conving pe mama să mă însoțească sub pretextul că vreau să-i cumpăr o pălărie. Sunt sigură că, după ce va asculta alți oameni vorbind cu pasiune despre necesitatea implicării femeilor, nu va mai refuza să îmi permită să aduc în discuție problema.

Te rog să-mi scrii cât de curând! Detest zilele și săptămânile când nu primesc vești de la tine sau de la Will. Niciodată până acum n-am așteptat ceva cu atâta nerăbdare. Și nu prea reușesc să fac față.

Prietena ta,

Evie Elliott

P.S. Sper că îți plac mănușile (chiar dacă nu au degete). A fost o nouă aventură în materie de tricotat pentru mine. Mi-am amintit că ai mâini destul de mari, deși, când mă uit la mănușile astea, îmi este imposibil să cred că ar putea fi chiar atât de mari.

Sper că le vei găsi o utilitate, chiar și numai dacă le-ai deșira lâna.

De la Evie către Will

15 februarie 1915

Richmond, Anglia

Dragul meu Will,

Mama insistă să-ți scriu tot eu. Nu suportă să pună ea penița pe hârtie. O supără atât de tare, încât o apucă durerea de cap. Tom îmi scrie cu regularitate, așa încât în felul ăsta știm măcar că ești în viață, însă chiar ar trebui să-i scrii mamei. Își face așa de multe griji, și știi cât de fragili sunt nervii ei până și în vremurile bune. Promite-mi că o să-i scrii, chiar dacă nu vei găsi timp și pentru sora ta favorită, care îți simte lipsa îngrozitor de tare și încă mai intră fără niciun alt scop în dormitorul tău decât ca să se simtă mai aproape de tine!

Ne gândim la tine în fiecare zi și te pomenim în toate rugăciunile. Ai grijă de tine, dragă frate, și nu uita că suntem foarte mândri de tine!

Sora ta pe veci iubitoare,
Evie

P.S. Ți-am pregătit un cadou de bun-venit extraordinar!

De la Thomas către Evie

25 februarie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Scuze pentru întârzierea cu care îți răspund, dar am avut multă treabă! Nu mă pot relaxa decât puțin de puține clipe, iar pe majoritatea le petrec dormind complet epuizat, incapabil să-mi mai țin ochii deschiși. Sunt ușurat să te știu în siguranță. Urăsc să mă gândesc la nenorociții ăia de nemți care fac raiduri pe deasupra Londrei. Zepelinele sunt într-adevăr ca niște monștri târători în întuneric – ce descriere potrivită ai găsit! Acum înțelegi măcar un pic cum e să fii aici. Ai mare grijă de tine, draga mea prietenă! Va trebui să fii curajoasă de dragul celorlalți atunci când vor veni zepelinele. Vor avea nevoie de caracterul tău puternic ca să îi sprijini.

În privința chestiunilor amoroase, să știi că nu te-am crezut niciodată cinică. Paul Humphreys ți-a frânt inima, nu-i așa? Multe povești de dragoste s-au clădit totuși pe fundații solide. Gândește-te la regina Victoria și prințul Albert. Ea i-a jelit moartea timp de decenii. Sau la Romeo și Julieta. Știu că, fiind și tu poetă, ai citit piesa de cel puțin trei ori. Și ce zici de părinții tăi? Nu am cunoscut niciun cuplu vechi atât de îndrăgostit. Mai ții minte ziua când am jucat pontoon¹²? Au intrat în birou și noi ne-am ascuns sub o pătură, în spatele canapelei. Și când au început să se sărute, eu m-am înroșit așa de tare, încât cred că mi s-au aprins toți pistruii. Dacă stau bine să mă gândesc, unde era Will în tot acest timp? Are obiceiul să dispară uneori, Dumnezeu știe pe unde.

Zvonurile despre șobolanii din tranșee sunt adevărate. Sunt mai mari decât cei pe care i-am zărit la Londra. Prin comparație, șobolanii de la țară sunt de-a dreptul încântători. Rozătoarele astea sunt bine hrănite și ajung chiar să aibă talia unui câine mic. Oamenii noștri le iau pe rând la țintă ca să exerseze. Știu că îți place și ție să vânezi și că n-ar trebui să fac nicio referire la împușcarea acestor creaturi dezgustătoare, dar nu ai fost niciodată genul fricos, nu-i așa? Cu ochii minții te văd cu părul brunet fluturând de sub pălărie și cu pușca în mâini.

Cu siguranță ești făcută din alt aluat decât celelalte fete, poate cu excepția prietenei tale, Alice. Tot ce-și dorea biata ta mamă era să facă din tine o doamnă bine crescută din înalta societate. I-ai oferit în schimb mai mult decât se aștepta – bravo ție!

Mai scrii? Așa sper. Care sunt noutățile din oraș? Po-vestește-mi despre doamna Pankhurst și cum a decurs prânzul! Îmi imaginez prăjiturelele pentru ceai, marmelada și biscuiții, feliile de șuncă și morcovii tăvăliți prin unt la discreție. Stomacul îmi chiorăie doar scriind toate astea. Când o să mă întorc acasă, nu o să fac decât să mănânc. O să mănânc ca o scroafă și o să savurez fiecare înghițitură.

Presupun că ar trebui să te întreb cum a decurs cina cu John Hopper. Mama ta și-a făcut planuri în privința lui, așa cum credeai? E un diavol al naibii de chipeș, dar ai grijă! Nu are renumele că s-ar purta frumos cu domnișoarele.

L-am bătut la cap pe fratele tău ca să-ți scrie. (Găsești biletul lui în plic.)

Prietenul tău,

Tom

P.S. Cunoștințele mele despre timbre sunt limitate, în cel mai bun caz, dar fratele tău mă asigură că poziționarea ultimului tău timbru înseamnă că te gândești la mine. Și eu la fel.

De la Will către Evie

Draga mea surioară favorită (și unica, de altfel),

Te rog, transmite-i mamei dragostea mea! Spune-i că sunt pe cât se poate de bine în acest ținut al nimănui. Întâmplarea face că în următoarele trei zile o să fiu departe de prima linie, fiind cantonat în oraș. Abia aștept să mă spăl și să mă dichisesc, bucurându-mă de o fărâamă de viață normală. Micile realizări au devenit acum importante. Nu știu cât

timp voi mai fi în stare să afișez o mină fericită. Mi-e dor de casă și de tine.

Fratele tău,
Will

De la Alice către Evie

26 februarie 1915

Brighton, Anglia

Dragă Evie,

M-am simțit minunat cu tine în weekendul trecut – mă înveselesc întotdeauna când îți văd chipul și m-am bucurat că ai scăpat de răceală și te-ai pus pe picioare. Ar trebui să facem eforturi să ne vedem mai des. Brightonul nu e totuși pe lună, și nici Richmondul. Putem lua trenul oricând vrem și ajunge să ne întâlnim cât ai clipi din ochi. Să ne fie rușine că ne căutăm scuze! Gata cu ele!

Ca să continuăm discuția noastră, cred că este important să ne implicăm în eforturile de război. Imediat ce îmi va veni o idee bună. Nu vreau să mă fac infirmieră. Mult prea neîndemânatică, pentru început. Fără îndoială, aș ucide mai mulți oameni decât aș salva. Dar trebuie să existe ceva ce putem face pentru a ajuta, chiar dacă este aici, acasă, lucrând în fabricile de muniție. Hai să ne punem amândouă mințile la contribuție! Ce zici? Poate că aș putea să mă înscriu la Oficiul Forțelor de muncă.

Îți mulțumesc pentru invitația la o plimbare cu bicicleta luna viitoare, dar mă cunoști, scumpa mea, aș prefera să mă las călcată de o bicicletă decât să fiu prinsă pedalând! Sunt totuși convinsă că arăți adorabil călare pe Rusty. Află în schimb că iau lecții de șofat și că mă descurc destul de bine! Dacă ar afla mama, ar face o criză. Billy Peters, un prieten de-al

tatei, s-a oferit să mă învețe în schimbul câtorva cine
în oraș. Un câștig pentru amândoi, nu crezi?

Cu toată dragostea,

Alice

X

De la Evie către Will

28 februarie 1915

Richmond, Anglia

Dragul meu Will,

Ce bucurie mi-ai făcut scriind! Știu că îți este foarte greu, dar, te rog, încearcă să-ți păstrezi moralul ridicat chiar dacă trupul îți e zdrobit și plin de vânătăi. Tu, Will Elliott, ai inimă de leu! Acum nu trebuie decât să îi adaugi un temperament de taur. Poți să înduri orice! Știu că poți!

Mama a fost foarte ușurată să afle vești de la tine. Mi-a spus să-ți scriu ca să îți amintesc cât de mândri suntem de tine. Îți servești regele și țara; ce poate fi mai glorios? Știu că îți e dat să ai parte de zile negre, dar te cunosc, iar când toate astea se vor termina, vei fi recunoscător pentru toate lucrurile bune și viața lungă ce se așterne înaintea ta în loc să privești înapoi, la vremurile de restriște. În plus, primăvara se apropie cu zile mai însorite și mai calde care să ne înveselească. Totul pare mai negru iarna. Uită-te după primele flori care vor răsări! Lalelele, poate? Cresc și în Franța? Gândește-te la lalele, Will, și păstrează-ți încrederea în tine! Tu ești stăpânul destinului tău. Nu dușmanul! Ci tu!

Ai grijă de tine! Îți voi scrie din nou curând. Trimite-mi vorbă prin Tom dacă e ceva cu care să te pot ajuta ca să te simți mai bine!

Sora ta veșnic iubitoare,

Evie

De la Evie către Thomas

1 martie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Ciup și poc, prima zi din lună, stai pe loc! Dumnezeu, cred că e pentru prima oară când ți-o iau înainte cu zicala asta! Poate că există și victorii mici în acest război.

Prima zi din martie. Deja au trecut șase luni de când tu și Will ați plecat. O jumătate de an. Pare o viață de om. Cât timp va trebui să mai îndurăm toate astea, Tom? Cât va mai dura până să înfrângeți dușmanul și să vă întoarceți victorioși în Anglia? Nu puteți cere o permisie? Ar fi grozav să vă revedem. Mă gândesc la voi de fiecare dată când văd soldați în trenuri, cu uniforme încă înțelepte cu noroi. Unii sunt în permisie, alții se recuperează după rănilor căpătate în luptă, și toți sunt nerăbdători să se întoarcă pe front, la frații lor de arme. Îmi pare că arată tare ciudat! Aproape ca niște stafii. Atât de diferiți de bărbații sănătoși, voioși și energici care au plecat la război vara trecută!

Măcar mă bucur că vremea se îmbunătățește, iar Rusty a ieșit din hibernare. Ieri am profitat de vremea bună și am ieșit la o plimbare lungă în Richmond Park. Nu mai fusesem de mult timp și uitasem cât de frumos e! Am pedalat până în vârful dealului și am privit de sus Petersham Meadows și panorama Tamisei până în oraș. Totul părea așa de pașnic și m-am simțit în siguranță cocoțată pe șaua mea înaltă! Mi-am imaginat că puteam vedea până hăt, departe, în Franța, și v-am făcut cu mâna, și am lăsat vântul să poarte către voi toate urările mele de bine. Sper că știi cât de des ne gândim la voi; cât de des ne oprim din treburile ca să reflectăm la ceea ce

faceți voi acolo și să ne rugăm pentru întoarcerea voastră acasă teferi și nevătămați.

Doamna Pankhurst a fost minunată. E o femeie formidabilă, iar vorbele ei m-au înflăcărat. A pledat pentru necesitatea de a sprijini guvernul și a fost de acord să-și tempereze pe moment campania în favoarea dreptului la vot al femeilor pentru a se concentra pe încurajarea implicării lor în eforturile de război. Ea și fiica ei, Christabel, fac lobby pentru înrolarea involuntară. E greu să nu îi dai dreptate atunci când o auzi vorbind în persoană, mai ales că listele victimelor de război sunt tot mai lungi și pacifiștii de la NCF¹³ îți vără pliante în mână pe stradă și nu mai știi ce să crezi. Tata spune că asociația va fi interzisă în scurt timp.

Ai întrebat și dacă mai scriu, și da, am reînceput să o fac. Se pare că în ultima vreme nu fac decât să scriu, într-o formă sau alta. De cele mai multe ori găsesc alinare în activitatea asta, însă în același timp mă și irită. Îmi vărs emoțiile în scris, în pagini de jurnal, în versuri, și nimic nu se schimbă. N-am decât să îmi exprim toate supărările, spaimile și speranțele, folosind cele mai frumoase cuvinte din limba engleză sau dimpotrivă, să-mi aștern pe hârtie gândurile încâlcite așa cum îmi vin haotic în minte, că tot nu contează. La urma urmei, nu sunt decât niște biete cuvinte înșirate pe o coală. Orice aș crede despre război, nu pot interveni și nu pot să-l opresc.

Azi-dimineață am luat jurnalul cu mine când am urcat pe dealul din Richmond și am strigat în vânt frazele scrise, închipuindu-mi cum plutesc peste Londra și sunt auzite și tipărite în ziare pentru ca toată lumea să le poată citi. Războiul ne înnebunește pe toți, Tom. Dacă e să fiu sigură de un lucru, atunci acesta ar fi.

Cât despre exemplele de iubire adevărată pe care mi le-ai împărtășit în ultima ta scrisoare, mă declar învinsă. Cine ar putea contesta povestea nefericiților îndrăgostiți ai lui Shakespeare? Ai perfectă dreptate!

Nu trebuie să devin cinică. Trebuie să continui să cred în bunătatea înnăscută a tuturor oamenilor. Nu în răutatea care îi mână în război.

Ce vești mai ai de la tatăl tău? Sper că se simte mai bine!

Ai grijă de tine, băiete!

Și scrie-mi cât de curând!

Evie

P.S. Am uitat să-ți spun de cina cu vărul tău! Nu știu de ce ai o părere proastă despre Hopper. S-a purtat încântător (sunt sigură că mama ar fi fericită să mă vadă măritându-mă cu el mâine), și prezența lui mi-a făcut plăcere. Deși poate că îmi lipsește compania masculină în asemenea măsură, încât m-aș fi bucurat și dacă aș fi petrecut seara cu grădinarul. Cred totuși că ești cam aspru în privința lui. Mi-e teamă că nu am găsit nimic să-i reproșez!

De la Will către Evie

10 martie 1915

Undeva, în Franța

Dragă surioară favorită,

Iată, nu e nevoie să mă hărțuiești ca să-ți scriu! N-ar trebui să primesc un premiu pentru asta?

Ard de nerăbdare să-ți dau niște vești nemaipomenite; e ceva la care sigur nu te-ai fi așteptat din partea mea. M-am îndrăgostit! E o franțuzoaică frumoasă, pe nume Amandine Morel. Ne-am cunoscut când eram cantonat în orașul din apropiere și avem noroc că lucrează la spitalul de campanie de lângă tranșeele noastre, așa că ne putem întâlni destul de des. Nu-mi pot lua gândul de la ea! Da, știu – am înnebunit!

Nu-i spune mamei! Lucrurile trebuie făcute într-o anumită ordine și războiul ăsta ne-a dezechilibrat pe

toți. Încă nu sunt pregătit să iau decizia cea mare, dar mă gândeam că ți-ar plăcea să știi că nu e numai Valea Plângerii pe aici. Între timp, transmite, te rog, dragostea mea familiei!

Al tău,

Will

De la Evie către Alice

14 martie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

M-am bucurat ca de fiecare dată să primesc vești de la tine și da, ai dreptate, trebuie să găsim o modalitate de a ne implica în eforturile de război! Pe măsură ce se prelungește, mă simt tot mai neputincioasă. În asemenea măsură, încât azi mi-am luat inima în dinți și am făcut ceva în această privință: m-am interesat la Oficiul poștal și ghici cine va deveni poștăriță? Eu și Rusty vom zbura curând ca vântul prin Richmond, împărțind scrisori. Sunt foarte emoționată! Am tot scris și primit scrisori în ultima vreme, așa că știu cât de importante pot fi câteva rânduri. Am furnicături pe piele de mândrie când mă gândesc că îmi va fi încredințată distribuirea lor în siguranță către cei dragi și mamele tăfnoase de atâtea griji și către iubitele soldaților. Voi începe lucrul săptămâna viitoare. Eu, poștăriță. Imaginează-ți!

Evident că decizia mea a iscat o ceartă îngrozitoare cu mama. Ea crede cu strășnicie că o familie ca a noastră n-ar trebui să se coboare la nivelul unor sarcini pentru servitori. Îmi venea s-o plesnesc, Alice. Vorbesc serios! Din fericire, tata e mult mai înțelegător și mi-a dat binecuvântarea. A zis că e mândru de mine că vreau să ajut la eforturile de război și a promis că o va convinge pe mama să-și dea acordul. Sper că va reuși. Când își

pune ceva în cap, mama este aproape la fel de încăpățânată ca și mine.

Acum, în altă ordine de idei, îmi pare rău să te informez că fratele meu s-a îndrăgostit lulea de o franțuzoaică – o infirmieră. Mi-a scris despre ea și mi-a mărturisit că o iubește. Știu că vestea te va întrista un pic, însă mai știu și că ai renunțat la speranța ca el să te privească altfel decât ca pe o soră. Și bine ai făcut! Oricât de tare mi-aș iubi eu fratele, sunt sigură că pe lume există un bărbat mult mai potrivit să-ți fie soț, iar tu îl cunoști bine pe Will și știi cum e el atunci când își pune ceva în minte – așa că e posibil să se însoare cu fata aceea până la finele lunii.

Apropo de căsătorie, John Hopper (vărul lui Tom Harding) s-a comportat ca un gentleman perfect la cina de săptămâna trecută. Mama îl aduce mereu în discuție, iar eu am ajuns să mă gândesc la el mai des decât e sănătos. Teamă mi-e că nu prea am știut cum să cochetez la întâlnirea asta – se pare că lipsa de companie masculină mi-a făcut rău la creier. Nu am apreciat că lucrează in-cognito pentru guvern. A zis că ar prefera să lupte în linia întâi, însă războiul trebuie purtat și pe frontul de acasă. Bietul de el, a fost abordat de mai multe ori pe stradă de fetele din Brigada Penelor Albe¹⁴, care-i vânează pe lașii care refuză să se înroleze, cu toate că purta insigna „În serviciul militar”. I se pare teribil de frustrant.

Să-mi spui dacă te înscrii la Oficiul Forțelor de Muncă. Aș prefera totuși să nu te angajezi într-o fabrică de armament. Este o muncă îngrozitor de periculoasă! Chiar nu vrei să iei în considerare ideea de a deveni infirmieră? Nu știu pe nimeni mai potrivit pentru o asemenea slujbă. Promite-mi că o să te gândești la asta! Și te rog să ai grijă cu Billy Peters și camioneta tatălui lui (deși, recunosc, imaginea cu tine la volan zburând în jurul fermei lor mă face să zâmbesc)!

Cu toată dragostea,

Evie

XX

De la Evie către Will

14 martie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Will,

Măi, măi! Cu siguranță nu m-am așteptat la asemenea vorbe din partea ta atunci când ți-am deschis scrisoarea, însă sunt foarte fericită că ți-ai găsit timp pentru iubire printre atâtea orori. Această Amandine a ta este probabil o fată foarte specială, din moment ce a reușit să fure inima de gheață a lui Will Elliott! Te rog, trimite-mi o fotografie! Aș vrea să aflu mai multe despre această vrăjitoare franțuzoaică.

Lăsând gluma deoparte, să știi că sunt cu adevărat bucuroasă pentru tine. Știu că războiul nu este nici pe departe locul ideal unde să te îndrăgostești, însă iubirea adevărată nu ține cont de timp și de loc. Te lovește în moalele capului oricând și oriunde, oricât de improbabil ar fi. Așa că dezlănțuiește-te în voie, dragul meu! Sunt tare, tare fericită pentru tine!

Îți dau și eu o mică veste. Voi deveni poștăriță! Voi circula cu bicicleta prin Richmond și voi preda scrisorile trimise de soldați. Încep munca săptămâna viitoare. Așa cum îți imaginezi probabil, mama e copleșită de rușine că voi face asta. Propria ei fiică să muncească! Este convinsă că meseria de poștăriță e doar la un pas de cea de soldat în prima linie a frontului. Te rog, trimite-i o scrisoare ca s-o încurajezi să mă sprijine! Ar însemna mult pentru mine!

Ai grijă de tine și de inima ta, Will! Sper că Amandine Morel nu ți-o va frânge. Și n-o uita pe

surioara ta. Știu că nu ți-o spun prea des, dar țin enorm la tine.

A ta,
Evie

De la Thomas către Evie

15 martie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Idele lui Marte aduc ghinion. Niciodată nu mi-a plăcut ziua asta, cu semnele ei rele, și exact de asta am avut parte astăzi: moarte. Evie, a fost... oribil, deși termenul nu descrie nici pe departe adevărul. Mai mult de jumătate din trupa mea a pierit. Un proiectil a explodat la marginea taberei de bază. Focul s-a întins și a ars o bună parte din provizii. Când un grup de lunetiști nemți s-a năpustit după noi, Will a țâșnit ca un războinic spartan și a început să tragă cu pușca. M-am repezit și eu după el. În timp ce ne întorceam în tranșee, un alt proiectil a explodat, iar eu m-am aruncat peste Will, cu gloanțele suierând pe deasupra capetelor noastre. A fost mult mai rău decât atunci când trag cu tunurile, Evie. Crede-mă pe cuvânt!

Fratele tău s-a comportat nebunește, dar eroic. Una peste alta, a salvat o duzină de oameni. Șoferii de pe ambulanță au sărit în ajutorul lor (Will a insistat ca oamenii lui să fie tratați primii), iar între timp eu am curățat rana de la piciorul lui Will. Acum e bine, se reface rapid, așa că n-ai de ce să-ți faci griji!

În astfel de momente timpul stă în loc. Te miști ca în vis. Când le rememorezi, nu-ți vine să crezi că tu ai fost acolo. Mă întreb când îmi va suna ceasul. Și cum va fi, va fi o durere fierbinte și chinuitoare sau viața se va scurge lent din mine? Țin o ultimă

scrisoare în buzunarul tunicii – mulți dintre noi au decis să procedeze așa, pentru orice eventualitate. Mă gândesc adesea la scrisoarea asta. Cine o va citi primul? Oare cuvintele mele vor mai avea vreun înțeles când nu voi mai fi decât o amintire îngropată în pământ?

Îmi pare rău că nu mi-am redactat testamentul! A fost o prostie din partea mea să-mi las soarta pe seama norocului. Tata a fost așa de supărat pe mine, încât m-a amenințat că mă va dezmoșteni. Mă întreb dacă brava mea ambiție de a deveni savant va însemna tot ce am sperat să însemne atunci, în ultimele zile de viață ale tatei. Sunt lucruri la care meditez în lunile de când stau față în față cu dușmanul.

Tata se simte în continuare rău și nu dă semne de ameliorare. Am primit din nou vești de la Abshire. Mi-a scris că vărul John s-a interesat de situația de la London Daily Times. Încă nu l-am abordat ca să îi cerem ajutorul. Tata se teme că Hopper va încerca să ne cumpere, iar atunci se va termina cu afacerea familiei. Crede că Hopper va vinde mai apoi ziarul pentru un cec gras, iar nouă ne va lăsa doar firimiturile. Nu știu ce să fac. Deși nu îmi doresc să preiau conducerea ziarului, nu pot permite ca munca grea a tatei și bucuria lui de o viață să se ducă de râpă.

Dar pentru asta ar trebui să fiu acolo, acasă. Să protejez ceea ce-i aparține familiei Harding și, pornind de aici, să decid ce este de făcut. Nici nu poți să-ți închipui cât de frustrant este să te afli prea departe pentru a fi de ajutor. Și, în plus, sunt disperat să petrec timp cu tata. Am început să-mi fac griji mari în legătură cu el; la naiba cu certurile noastre!

Acum, trecând la lucruri mai vesele, mă bucur să aflu că ai reluat plimbările cu bicicleta. Presupun că vremea e pe cale să se îmbunătățească. Mi te imaginez zburând cu eșarfa și pălăria în vânt și

obrajii rozalii în timp ce roțile bicicletei se învârtesc în goană sub tine. Și te-ai reapucat de scris! Pari mai fericită atunci când îți așterni gândurile pe hârtie. Ce amuzant: ne-am îndrăgostit amândoi de literatură și scris fiecare pe cont propriu, și totuși în același timp. Suntem spirite înrudite, draga mea prietenă. Apropo de literatură, te las în compania vorbelor dragului meu amic, Shakespeare, dintr-una dintre puținele cărți pe care am reușit să le iau cu mine. Sunt din piesa Henric al VI-lea. (Cred că ar fi trebuit să iau cu mine niște texte mai optimiste.)

*Oh, fiica iadului, tu, băătălie,
Unealta cerurilor îndârjite,
Aruncă-n inimile alor noștri
Tăciunii-aprinși ai răzbunării crude.
Niciun oștean să nu mai fugă,
Nimeni dedat cel ce e luptei să se uite
Și să-l deosebească fapta doar
De vitejie...¹⁵*

Îți cer scuze pentru gândurile negre! Dar a fost o zi neagră, iar Richmond pare foarte, foarte departe.

Al tău,

Tom

P.S. Cât despre doamna Pankhurst și trucul acela cu pana albă, deși o admir, nu pot fi de acord cu obiceiul de a umili bărbații care au ales să nu se alăture războiului. Dacă aș putea să o iau de la capăt, nu sunt sigur că m-aș mai înrola.

De la Evie către Thomas

25 martie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Îți mulțumesc pentru ultima scrisoare, deși trebuie să recunosc că m-a speriat de moarte. Mă

umple de groază gândul că tu și Will vă aflați în mijlocul acțiunii. Spune-mi, a fost înfiorător? Te-ai temut pentru viața ta? La naiba, Tom, nici nu îmi pot imagina prin ce ați trecut. Ești cel mai bun prieten pe care și l-ar fi putut dori Will. Mulțumesc lui Dumnezeu că te are alături! A fost rănit grav? Încerc să nu mă gândesc la asta, dar nu mă pot împiedica să nu-mi imaginez tot ce-i mai rău. Will nu a fost niciodată în stare să facă față durerii. La cea mai mică înțepătură de urzică dădea fuga la doică. Vai de tine, te compătimesc, dragul meu! Și mă simt atât de neajutorată!

Astăzi este Buna Vestire – începutul primăverii –, iar narcisele arată minunat în lumina soarelui! Cu siguranță ajută mult să simți că vântul nu mai suflă așa de rece și să vezi că serile sunt mai luminoase. Sper că simți și tu razele soarelui pe față.

Să sperăm că vremea mai bună va ridica moralul tatălui tău, care o să înceapă să se înzdrăvenească. Încearcă să nu îți faci griji în legătură cu ziarul! Sunt sigură că lucrurile o să se liniștească odată ce te întorci acasă și o să poți discuta lucrurile pe îndelete cu tatăl tău față în față. Amândoi sunteți încăpățânați ca niște catări.

I-am menționat tatei situația în care te afli (subtil însă, ca să nu se prindă). Îl cunoaște destul de bine pe Hopper și crede că are un cap bun pentru afaceri. Tata a spus că el, unul, l-ar coopta cât mai curând posibil, dacă ar fi în joc afacerea lui. Desigur, din conversațiile purtate cu Hopper în ultima vreme la cină, pot doar să cred că ar fi o alegere înțeleaptă ca înlocuitor temporar pentru a supraveghea lucrurile. Ce altă variantă ai avea? Dacă relațiile sunt teribil de reci, tatăl tău nu ar trebui să știe chiar totul despre amplasarea implicării lui Hopper, nu-i așa? Dacă e de vreun folos, l-aș putea ruga pe tata să treacă pe la birou ca să vadă cum stau lucrurile. Miercurea vine la Londra, unde își vizitează clubul.

Să-l rog să inventeze o scuză oarecare doar pentru a arunca o privire?

Dacă ne-am putea întâlni să luăm ceaiul de după-amiază sau să facem o plimbare prin Richmond Park, toate acestea ar fi mult mai ușor de discutat. Noutăți cumva despre vreo permisie?

În lunile din urmă, *The London Daily Times* a devenit sursa mea preferată de informare. Ziarele mai mari descriu o imagine foarte diferită a războiului de cea din scrisorile tale. Ziariștii ne fac să credem că e vesel pe acolo și că războiul nu este altceva decât un șir continuu de victorii și concerte. Ziarul tău cel puțin pare puțin mai dispus să dezvăluie o parte din adevărul despre ce se întâmplă acolo.

Dacă ar fi să o iei de la capăt, știu că te-ai înrola din nou, pentru că așa procedează tinerii curajoși și eroici ca tine. Crede-mă, n-ai vrea să fii ținta Brigăzii Penelor Albe. Fetele acelea sunt aspre cu cei pe care îi condamnă, și pe măsură ce săptămânile și lunile trec și știrile despre pierderile noastre devin din ce în ce mai alarmante, recunosc că simt și eu furie și resentimente atunci când văd tineri sănătoși mergând pe stradă în haine civile. Sigur, unii dintre ei ar putea pretinde că au fost respinși pe criterii medicale, însă majoritatea refuză să lupte din considerente morale. Dar va veni momentul mobilizării generale. Sunt sigură de asta, Tom. Există un sentiment aproape palpabil că suntem în asta pe termen lung. Sper doar și mă rog ca tu, Will, precum și toți ceilalți prieteni și veri ai noștri să fiți departe de cel mai rău pericol până va trece.

Încearcă să alungi gândurile negre, Tom! Când vă veți întoarce acasă, vom face un rug și vom arde ultimele tale scrisori, iar apoi vom urmări scânteile plutind pe cerul nopții ca niște licurici. Gândește-te la asta, Tom, și la cât de recunoscători vom fi și cât de minunat va suna vestea victoriei pe buzele voastre! Imaginează-ți stâncile albe de la Dover

întâmpinându-te! Imaginează-te vâslind pe Tamisa!
Gândește-te la Crăciunul pe care îl vom petrece la
Paris anul acesta! Îți amintești cum ne-am luat la
întrecere până în vârful Turnului Eiffel? Gândește-
te la lucrurile pe care nu le-ai făcut niciodată. Și la
cele pe care urmează să le faci. Sunt așa de multe,
Tom! Așa de multe! Nu trebuie să lași moartea să se
strecoare printre ele! Alung-o undeva unde să nu te
găsească! Lasă deoparte tragediile shakespeariene!

*Vino, pe aripile bucuriei vom zbura
Către sălașul meu de sus din cer;
Vino, adăpostește-te în calmul verde
Al dulcelui parfum de vonicer.*¹⁶

(Câteva versuri de Blake).

Te rog, continuă să-mi scrii! Am devenit din ce în
ce mai dependentă de cuvintele tale.

Fii cu băgare de seamă, băiete!

Evie

P.S. Cred că Ministerul de Război nu mai interzice
acum micile aparate de fotografiat Kodak de teama
că ar putea surprinde imagini neautorizate. Ai luat
aparatul cu tine? Dacă poți, te rog, trimite-mi o poză
cu tine și cu Will! Mi-e dor să vă văd fețele!

De la Evie către Will

25 martie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Will,

Tom mi-a scris că ai fost implicat într-o ciocnire cu
dușmanul și despre actul tău de eroism care a avut
drept rezultat o rană la picior. Am fost teribil de
îngrijorată la aflarea acestor vești. Așa ești tu, te
gândești mai întâi la alții și abia apoi la tine. Te
arunci cu capul înainte când ceilalți nu știu cum să o
ia la sănătoasa. Armata Britanică are noroc că ești

de partea ei, Will, iar noi suntem norocoși să te avem în inimile noastre.

Te rog, trimite-mi vești despre cum te simți cât mai iute cu putință! Sper că iubita ta Amandine îți stă alături ca să-ți insufle curaj și să-ți acorde tratamentul necesar.

Te rog, ai mare grijă de tine!

Sora ta,

Evie

ADA

De la Will pentru Evie

CARTE POȘTALĂ SERVICIILE ARMATEI

Pe această parte nu se va scrie NIMIC cu excepția datei și a semnăturii expeditorului. Frazele care nu sunt necesare pot fi șterse. Cartea poștală va fi distrusă dacă se adaugă orice alte informații.

Mă simt destul de bine.

~~*Am fost internat în spital.*~~

~~*{bolnav} și mă simt destul de bine*~~

~~*{rănit} și sper să fiu lăsat la vatră curând*~~

~~*Sunt trimis la bază.*~~

Am primit

{scrisoarea ta din data de 25 martie '15}

~~*{telegrame}*~~

~~*{pachetul}*~~

Scrisoarea urmează cu proxima ocazie.

~~*Nu am primit nicio scrisoare de la tine*~~

~~*{în ultima vreme}*~~

~~*{de multă vreme}*~~

Doar semnătură. Will Harding

Data 31 martie '15

[Taxele poștale trebuie plătite pentru orice scrisoare sau carte poștală adresată expeditorului acestei cartoline.]

De la Thomas către Evie

1 aprilie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Ciup și poc, prima zi din lună, stai pe loc! (De data asta ți-am luat-o înainte!)

E Ziua Păcălelilor și nu găsesc nimic de râs aici, în tabără. Unul dintre soldați s-a gândit că ar fi amuzant să-mi toarne praf în ceaiul și așa puțin și prost. Mi-am ieșit din minți și am țipat la el și la ceilalți. N-ai văzut în viața ta un grup de bărbați care s-o ia la goană așa de repede. M-am înfuriat pentru un lucru neînsemnat, dar uite, asta face războiul din oameni.

Acum, că am terminat cu văicăreala, văd că am totuși un motiv de bucurie – scrisorile tale. N-ar trebui s-o recunosc, însă, cum n-am idee ce mă așteaptă, îmi permit să fiu sincer. De fiecare dată mă uit după camionul care ne aduce poșta cum trece peste hopurile de pe terenul unde ne aflăm și pe urmă mă grăbesc către cortul unde se face trierea corespondenței. La zece minute după ce șoferul pleacă, o iau spre cort agale și nonșalant, desigur, și mă

afund înăuntru, rugându-mă să fi venit și un plic cu miros de violete și cu scrisul tău elegant pe el. Și când dau cu ochii de el, mă simt de parcă aș fi câștigat la loterie. Mă uit și după scrisori trimise de tata, dar nu vin niciodată, doar câte un bilet ocazional de la Abshire. E un tip taciturn de felul lui Abshire ăsta, iar scrisorile lui seamănă mai degrabă cu niște telegrame scurte mâzgălite cu litere bolovănoase. Chestia asta spune câte ceva despre el, nu-i așa? În orice caz, nu e așa de frumos cum scrii tu.

Cât despre ziar, voi avea grijă ca la întoarcere să tipărim doar adevărul. Înțeleg că problema aceasta te tulbură, iar eu pun preț pe opinia ta. Măcar LDT se descurcă mai bine în această privință – fiind o publicație de mai mică circulație, nu ne aflăm în vizorul autorităților în aceeași măsură ca ziarele mari precum Mail sau Times. Abshire mi-a scris totuși că The Globe a fost suspendat pe o perioadă de două săptămâni după ce a publicat o știre falsă cu privire la demisia lui Kitchener¹⁷. Se prea poate ca relațiile dintre Kitchener și Cabinet să fie încordate, iar Asquith ar putea foarte bine să-i mai reducă omului din responsabilități, dar nu o să-l dea niciodată de tot în lături. Se cenzurează atât de mult, încât e de mirare că îți mai pot trimite vești. La ce bun un ziar dacă adevărul este poleit? Am bănuiala că problemele vor continua în domeniul ăsta. Trebuie să urmărim îndeaproape cum va evolua cenzura.

Ah, da, conversațiile (plural) la cină cu John Hopper! Norocos băiat! Așa a fost dintotdeauna, chiar și atunci când nu a meritat-o. Atât pentru moment.

Nu-ți face griji, Evie, voi rezista! Altceva nici nu am de făcut.

Al tău, cu sinceritate,
Thomas

P.S. În plic vei găsi un bilet de la Will.

P.P.S. Sper să îți placă poza! Am fost nevoit să-l mituiesc pentru ea pe ofițerul nostru comandant cu niște rom de calitate.

De la Will către Evie

Dragă Evie,

Nu-ți mai frământa căpșorul în legătură cu rana mea! S-a vindecat în câteva zile. Amandine s-a îngrijit de mine excelent, curățind rana și

bandajând-o și ajutându-mă să-mi mențin moralul ridicat. Și a subtilizat dulciuri și tutun special pentru mine, așa că ce ar putea face un tip care zace neajutorat la pat decât să își îngăduie să se îndrăgostească încă și mai tare decât era? Vezi? Nu ai motive de îngrijorare! Sunt ca nou!

Din câte am auzit, în două săptămâni ne vom muta la [REDACTED] sau undeva la est de aici. Nu ai putea să îmi trimiți o pereche de mănuși înainte de această dată? Cele pe care le am s-au cam tocit.

Fratele tău iubitor,

Will

De la Evie către Will

16 aprilie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Will,

Ce ușurare să primim vești de la tine, și încă unele atât de bune: te-ai refăcut și poți mărșălui din nou! Îți trimit o pereche nouă de mănuși și niște șosete ca să ai pentru călătorie. Drăguța de Amandine te va însoți sau va trebui să rămână pe loc?

Cenzorii și-au făcut treaba cu scrisoarea ta, așa că nu știu încotro o să vă îndreptați. Nu pot decât să sper că nu va fi mai aproape de linia frontului. Am auzit că s-au înregistrat recent pierderi uriașe, iar ziarele au scris că în zona orașelor belgiene Ypres și Armentières se dau lupte grele. Germanii încă dețin controlul asupra orașului Menin și se pare că pe moment se află în avantaj față de Aliați. Sper că vă veți îndrepta în direcția opusă. Doamne, Will! Cum Dumnezeuului s-a ajuns la asta? Mă rog din toată inima să fiți în siguranță, pe câmpul de luptă sau în garnizoană, și departe de prima linie.

În Anglia nu se vorbește decât despre moartea sublocotenentului Gladstone, membru al

Parlamentului, al cărui nume a apărut săptămâna aceasta pe listele cu victime. Se afla în tranșee de mai puțin de o săptămână. A fost lovit de glonțul unui trăgător de elită în clipa când își înălțase capul peste parapet tocmai pentru a-l localiza. Tata zice că a fost o moarte fără sens și rezultatul ghinionului și al lipsei de experiență. Mă simt un pic încurajată la gândul experienței pe care ai dobândit-o deja și sunt convinsă că nu ai face niciodată un gest atât de nesăbuit și de prostesc.

Tom mi-a trimis o poză cu voi doi. Arăți tare chipeș, deși îmi pare că ai cam slăbit.

Ai grijă de tine, Will! Suntem cu toții foarte mândri de voi!

Evie

De la Evie către Thomas

18 aprilie 1915

Richmond, Anglia

Dragă (locotenente) Tom Harding,

Îți cer scuze pentru mirosul prea pătrunzător al scrisorilor mele! În ultima vreme mi-am luat obiceiul să-mi înmoi degetele în sticla cu apă de violete și să le plimb peste suprafața colii de hârtie înainte de a o introduce în plic. Poate că o fac imaginându-mi ce mirosuri grele sunt în tranșee și sperând ca parfumul suav de grădină englezească vara să-ți fie un ajutor binevenit. Și știi cât ador parfumul de violete – și de trandafiri și gardenii! Abia aștept să înflorească tufișurile din grădină ca să tai câteva crenguțe pe care să le duc în dormitorul meu.

Will mi-a scris despre iminența unui marș. Știu că nu-mi poți spune către ce zonă – sau de putut, poți, însă cenzorii vor șterge informația asta. Mai știu și că tu și ceilalți ofițeri cenzurați scrisorile soldaților, dar pe ale voastre cine le cenzurează? În fine, ce

vreau să spun este că am început să studiez hărțile Europei și să citesc rapoartele din ziare în încercarea de a urmări mișcările de pe linia frontului și a-mi da seama unde ați putea să vă aflați. Eu și cu tata am încropit un soi de birou de război în bibliotecă. Te-ai amuza, sunt sigură, să ne vezi cum ne dăm cu presupusul și ajungem – n-am nicio îndoială – la concluzii greșite, dar asta a devenit acum ocupația noastră de bază. Pare un joc, și tare aș vrea să pot dărâma tabla cu harta, înfuriată, așa cum făceam în copilărie.

Cât despre propagandă, teamă mi-e că a înflorit în ultima vreme. Nu pot decât să bănuiesc cât de puține lucruri ni se spun. Sper și eu, la fel ca tine, că tatăl tău nu va ceda presiunilor. Prin urmare, îți cer să nu te ferești să-mi spui adevărul și să-mi dai detalii despre ceea ce se întâmplă pe front. Sunt o persoană puternică și capabilă să fac față la orice mi-ai spune. Și aș prefera să știu adevărul decât să trăiesc în ignoranță. Noi, femeile, nu mai suntem atât de protejate de lumea reală ca pe vremuri. Războiul ne-a oferit noi oportunități. Ce tristă ironie, nu-i așa?

Fii cu băgare de seamă și scrie-mi ori de câte ori îți găsești timp! Vreo șansă să capeți o permisie?

Prietena ta dragă,

Evelyn Elliott

P.S. Sunt încântată de fotografia pe care mi-ai trimis-o! Arătați amândoi așa de relaxați și fericiți, ținându-vă cu brațele pe după gât! Mi-e tare dor să vă văd!

P.P.S. Cât despre John Hopper, nu cumva ești gelos pe el, măcar un pic, dragă Tom? Nu-ți face griji! N-o să te abandonez! Voi continua să-ți scriu, indiferent de câte ori voi lua cina de acum încolo cu Hopper.

De la Thomas către tatăl său

23 aprilie 1915

Undeva, în Franța

Dragă tată (prin bunăvoința domnului Charles Abshire),

N-am mai primit nicio scrisoare de la tine de ceva vreme. Starea ta mă îngrijorează, tată. Sper că ai apelat la cei mai buni doctori. Te rog să mă ții la curent prin intermediul lui Abshire! Cred că e momentul ca John Hopper să-ți ia locul pentru un timp, căci mie îmi este imposibil să o fac. Știu că nu ar fi prima ta alegere, nici măcar a cincea, dar n-avem ce face. Abshire are nevoie de ajutor și mă va informa cu privire la evoluția situației. Iar eu voi face tot posibilul să stau cu ochii pe dragul meu văr. Presupun că te miră faptul că mă interesez de LDT. Sincer să fiu, și eu sunt surprins.

Aici, pe front, ofițerul meu comandant a convocat azi-di-mineată o ședință de informare. Circulă zvonuri că în curând ni se va cere să purtăm măști de gaze. Poate chiar de săptămâna viitoare. Se pare că germanii intenționează să ne atace cu arme chimice – o variantă de „luptă” nouă și încă și mai ticăloasă –, iată ce ne aduc nemții! Sunt niște lași care refuză lupta față în față. Preferă să ucidă dușmanii de la distanță cu vapori toxici și să fugă cu coada între picioare. Tată, au decimat două divizii franceze și una de trupe algeriene. Mă tot întreb cum e posibil ca iadul să coboare atât de jos și să fie atât de fierbinte, și nemții continuă totuși să mă ia prin surprindere. Vestea cea mai rea este că săptămâna viitoare vom porni către miezul ororilor, la nord de [REDACTED], ca să aducem întăriri pentru ai noștri.

Am pierdut prea mulți prieteni în ultimele luni. „Orice bărbat bun luptă pentru o cauză”, așa îmi spuneai, și cred că ai dreptate. Poate că vom obține

victoria în curând și mă voi întoarce acasă în chip de erou decorat, așa cum ai făcut tu la vremea ta. Un om nu poate, și nu trebuie decât să spere, așa se zice, nu-i așa?

Îți doresc numai bine, tată! Te rog, odihnește-te și fă-te bine!

Rămân al tău fiu,
Thomas

De la Evie către Thomas

8 mai 1915

Richmond, Anglia

Dragă locotenente Harding,

Unde Dumnezeu sunteți? Nu mai știu nimic de tine – sau de Will – de câteva săptămâni (ultima scrisoare pe care mi-ai trimis-o era datată 1 aprilie), și asta mă îngrijorează peste măsură. Am citit cu toții în ziare lucruri îngrozitoare despre măștile de gaze și războiul chimic dus de nemți. Este adevărat? Ce animale, Doamne, Dumnezeule!

Am început munca de poștărită și, cum sacul e mereu plin, mă rog ca unul din plicuri să poarte scrisul tău. Mi se pare așa de crunt să împart atâta corespondență, iar printre plicuri să nu se afle nici unul de la tine sau de la fratele meu. Totuși, slujba mea nu e așa o bucurie cum sperasem. Majoritatea scrisorilor aduc vești despre înrăutățirea situației și bătălii crâncene. Iar altele sunt returnate „Mamei” cu ștampila „Dispărut”. Mi se frânge inima când le văd.

Trăim niște vremuri tare tumultuoase! Lista cu pierderile de război crește pe zi ce trece. Mi-e și teamă să o citesc ca să nu dau peste nume cunoscute. Mulți prieteni și vecini de-ai noștri au pierit – majoritatea în luptele de la Gallipoli și

Ypres. (Nu sunt sigură cum se pronunță, însă un soldat aflat în permisie cu care am discutat pe peronul gării mi-a spus că britanicii îi spun „Wipers”. Mi-a explicat că inventează nume pentru toate locurile străine pe care nu le pot pronunța corect.) Oricum, indiferent cum s-ar chema locul în care vă aflați, mă rog să fie cât mai departe de mijlocul luptelor. Te rog, fii oriunde în altă parte, în siguranță, și cu fratele meu alături de tine!

Ai auzit, desigur, de scufundarea navei Lusitania¹⁸. Așa de multe atrocități, Tom! Atâta suferință provocată civililor! Peste o mie de morți, printre care femei și copii. Am înțeles că transatlanticul s-a scufundat în doar câteva minute. Nici nu vreau să mă gândesc la cât de oribil a fost.

Te rog, trimite-mi vești cât de curând cu putință! Promit că nu voi mai lua cina cu Hopper până ce le primesc!

Te păstrez mereu în gândurile și rugăciunile mele.
Prietena ta,
Evie

Telegramă de la Thomas pentru Evie

9 MAI 1915

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 10.00 / PRIMIT: 10.20

WILL RĂNIT. FOARTE GRAV. ROAGĂ-TE PENTRU
VINDECARE. PREGĂTEȘTE-TE PENTRU CE E MAI RĂU.
ALTE VEȘTI CURÂND.
LT T. HARDING

De la Evie către Thomas

9 mai 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Abia dacă sunt în stare să scriu.

Ne rugăm cu toții pentru Will. Este un Elliott. Noi suntem oameni de fier. Te rog să stai cu el, Tom! Nu-l lăsa singur pe fratele meu – nici măcar o secundă. Ai grijă să fie în siguranță! El e tot ce avem pe lume.

A ta, Evelyn

Telegramă pentru mama lui Evie, doamna Carol Elliott

10 MAI 1915

CĂTRE C. R. ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI, RICHMOND,
LONDRA SW

TRIMIS: 10.40 / PRIMIT: 11.16

Cu regret profund vă informăm că locotenentul W. J. Elliott a trecut în neființă. Vă rugăm să primiți condo-leanțele noastre. Sg. Mj. Unwin. Regimentul 2 Oxford Infanterie.

De la Thomas către Evie

10 mai 1915

Undeva, în Franța

Draga mea Evie,

De două ori am început scrisoarea și de două ori am aruncat-o la coș. Cum aș putea așterne cuvintele acestea pe hârtie? Sunt tare îndurerat, draga mea prietenă, dar Will nu mai e. A plecat dintre noi. S-a luptat ca un drac împielit și cu un curaj nebun până la capăt. Ultimele săptămâni ne-au schimbat pe toți, chiar și pe fratele tău cel sclipitor și exuberant, care acum nu mai are însă de ce să se teamă și nici vreo durere. Pentru că și-a găsit liniștea.

A vrut să-ți spun că ești sora lui favorită și să nu te superi că a mâncat tot gemul de portocale de

fiecare sărbătoare de Crăciun. Știi și tu cum era el, mereu pus pe glume, și așa a rămas până la sfârșit. Doamne, ce mult îmi va lipsi! A fost cel mai bun prieten al meu, familia mea. Nu știu cum o să mă descurc fără el.

Te rog, scrie-mi curând! Alege o poezie drăguță dintr-una dintre cărțile tale și trimite-mi-o! Lumea este acum un loc atât, atât de întunecat! Am nevoie de ceva care să mă scoată din ea, Evie. Orice! Nu mai cred în acest război.

Cele mai sincere condoleanțe pentru pierderea suferită ție și părinților tăi!

Prietenul tău pe vecie,
Tom

Scrisoare către mama lui Evie, doamna Carol Elliott

12 mai 1915

Franța

Stimată doamnă Carol Elliott,

În numele ofițerilor și al soldaților din companie, doresc să vă transmit cele mai sincere condoleanțe pentru pierderea fiului dumneavoastră, lt. William James Elliott. Cred că veți dori să știți cât de apreciat a fost ofițerul Elliott de către camarazii săi și că pierderea lui a fost puternic resimțită de membrii companiei.

Locotenentul Elliott a fost rănit în cursul unui atac cu mortiere din data de 9 mai. La acel moment, locotenentul Elliott se afla la comanda unei mici patrule care avansa către inamic. Subordonații săi au supraviețuit cu toții bombardamentului, adăpostindu-se la comanda lui. S-a reușit mutarea rănitului la un spital de campanie, însă rănilor suferite au fost prea grave. Prietenul lui, Thomas Harding, i-a stat la căpătâi în clipa trecerii în neființă, care s-a petrecut în pace și fără suferință.

A fost înmormântat cu onorurile cuvenite într-un cimitir militar. Bunurile lui personale vă vor fi înapoiate în cel mai scurt timp.

Vă asigur din nou de întreaga mea compasiune.

Rămân, al dumneavoastră sincer,

Robert Harrison, căpitan în rezervă

De la Evie către Thomas

13 mai 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Nu-mi vine nimic în minte de spus, de scris, de făcut. Am inima frântă.

Draga de mama e de neconsolat. Pachetul cu obiectele personale ale lui Will i-a pus capac. Am lăsat-o singură cu el și nu am insistat să îl văd. Mama îmi spune că sunt lucrurile obișnuite – numărul batalionului, un pachet cu tutun și o fotografie a cailor. Bineînțeles, nicio scrisoare de adio. Nici nu mă așteptam la așa ceva din partea fratelui meu. Will nu era omul care să vorbească sau să scrie mult. Și-a trăit viața prin priviri, atingeri și acel zâmbet atotștiutor al lui.

Tata e cenușiu la față și umblă de colo-colo ca prin vis. Unicul său fiu și moștenitor – plecat dintre noi. Ieri-seară l-am auzit plângând la el în birou. Mi-a frânt inima încă o dată. Dragul meu tată! Plângând ca un copil. Cel mai sfâșietor sunet pe care l-am auzit vreodată.

E greu, în condițiile acestea, să mai găsesc ceva de care să mă agăț cu speranță, dar m-a alinat un pic gândul că i-ai stat alături până în ultima clipă. Of, Tom! Sunt pierdută fără el! Singurul meu frate! Viețile noastre vor fi mult mai sumbre fără el.

Nu mai sunt în stare să continui scrisoarea. Nici poeziile nu mă mai pot înveseli. În fiecare vers nu

găsesc decât durere și pierdere.

Te rog, ai grijă de tine și nu te simți singur! Pentru mine ai fost dintotdeauna un membru al familiei – și sper să te consideri fratele meu mai mult ca oricând. Trimite-mi vești oricând vei putea! Scrisorile tale au devenit pentru mine un fel de vestă de salvare.

Nu te opri din scris! Noi doi vom purta acest război împreună.

Evie

De la Evie către Alice

13 mai 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Cum aş putea să-ți dau această veste? Will nu mai este, Alice! A murit! Nu și-a revenit după rana suferită și s-a stins din viață cu Tom la căpătâiul său.

Am inima frântă, și știu că și tu vei simți la fel. Aș fi vrut să fiu cu tine, să te țin de mână și să-ți dau vestea în persoană. Însă războiul nu ține cont de sentimente, iar vestea asta tristă sunt nevoită să ți-o dau în câteva cuvinte sărace mâzgălite pe o foiță subțire de hârtie.

Nu-mi găsesc alinarea, Alice. Nu pot să mănânc. Nu pot să dorm. Nu știu cum să îndur pierderea asta. Nu știu dacă voi putea.

Ce dureri de neînchipuit trebuie să suportăm!

Dumnezeu să ne ajute!

Evie

X

Telegramă de la Alice pentru Evie

13 MAI 1915

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 11.55 / PRIMIT: 12.35

NU! DRAGA MEA, MĂ DOARE INIMA, DAR TU SUFERI MAI
MUL. MĂ URC ÎN PRIMUL TREN. AJUNG CÂT POT DE
REPEDE.
ALICE CUTHBERT

De la Charles Abshire către Thomas

3 iunie 1915

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Îți scriu ca să te pun la curent cu ultimele noutăți.
Tatăl tău continuă să se lupte pentru a se reface, dar
în același timp își păstrează încăpățânarea
înnăscută. Îți trimite toate urările de bine, ca de
obicei.

Nu știu dacă ai aflat, dar Ministerul de Război le-a
permis recent corespondenților să transmită știri de
pe Frontul de Vest. S-ar putea ca acest lucru să
aducă schimbări în felul cum vom reflecta situația
de pe front în ziar, însă vom rămâne vigilenți în
privința unor posibile noi restricții din partea lui
Kitchener și a altora.

Sincerele mele condoleanțe pentru pierderea
bunului tău prieten, William Elliott! Sunt sigur că
multă lume îl va plânge. Dumnezeu să-l aibă în
pază!

Cu sinceritate,
Charles Abshire

De la Thomas către Evie

5 iulie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Îmi pare rău că-ți scriu cu întârziere! Suntem din nou în marș. Bocancii mei au început să se tocească, dar măcar vremea s-a încălzit. Tânjesc cu disperare să umblu vara în picioarele goale prin iarba din spatele casei, să mă întind pe pajiște și să-mi șterg din minte imaginea dușmanului pândind din tufișuri. Zi de zi mă tocmesc cu Dumnezeu. Mă rog să mă întorc acasă teafăr și îi promit că, dacă îmi va îndeplini rugămintea, mă voi lăsa de fumat și mă voi dedica operelor de binefacere – voi adopta orfani! Orice! Numai că nu ai cum să te tocmești cu Dumnezeu, nu-i așa?

Două imagini cu Will îmi trec mereu prin minte când stau întins în pat în adăpost: prima este din ziua când am mers amândoi la universitate, cu brațele pline de cărți și fluturi în stomac, debordând de entuziasm, dar și cu un pic de teamă față de schimbările care ne așteptau. Cealaltă, din ziua când m-am întors de la înmormântarea mamei. Aveam treisprezece ani și mă simțeam părăsit, de fapt, de-a dreptul o epavă, ca să fiu sincer. I-am mărturisit lui Will cât de greu îmi e fără mama, cât de singur părea tata și cât de mult sufeream să trăiesc lângă el. Nu mai povestisem nimănui ce simțeam. Will m-a luat în brațe așa cum fac băieții – cu stângăcie și fără a mă privi în ochi – și mi-a zis: „Nu ești singur, Tom! Ne ai pe mine, pe Evie și pe părinții mei. Ești parte din familia noastră.” Așa am fost mereu și așa voi rămâne și de aici încolo.

Nu-mi vine să cred că au trecut deja aproape două luni de când Will nu mai e!

Acum sunt din nou singur printre soldați, personalul medical, voluntari. Singur pentru că fiecare dintre noi merge pe drumul său către moarte; nimeni n-o poate face în locul nostru. În ultima vreme, nu pot să mă gândesc decât la acest drum.

Dacă vei dori, Evie, voi continua să-ți scriu. E singurul lucru de care mă mai pot agăța.

Prietenul tău,
Tom

De la Evie către Tom

11 iulie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Ce bucurie să-ți găsesc scrisoarea la poșta de dimineată! Am rupt plicul de cum l-am zărit în sacul cu scrisori. (Da, mi-am păstrat slujba de poștăriță, deși amenințasem inițial că renunț.) Ați avut dreptate, și tu, și Alice. Will și-ar fi dorit ca eu să continui și, oricât de prostește ar suna, simt că e de datoria mea ca scrisorile să fie livrate în siguranță. Asta îmi dă un scop în viață, iar scopul îmi dă speranță.

Îmi pare rău să aud că întâmpini dificultăți. Îți e probabil foarte greu și te simți singur atât de departe de casă, de toate lucrurile familiare și de toți cunoscuții. Sigur că Will a avut dreptate. Chiar faci parte din familia noastră, și mă bucur că i-ai ținut minte cuvintele, la fel cum mă bucur și de scrisorile tale. Nu m-aș sătura nici dacă aș primi câte una în fiecare zi.

Știu însă că faci tot posibilul ca să-ți găsești timp pentru ele. Eu, pe de altă parte, n-am nicio scuză decât că, o vreme, statul la biroul din dormitorul lui Will a fost de nesuportat pentru mine. Simțeam că n-am nimic să-ți spun. Adevărul este că în săptămânile din urmă m-am simțit ca o cârpă, complet stoarsă de puteri. Timpul zboară însă, iar durerea slăbește cu fiecare săptămână, și, deși nu trece zi în care să nu mă gândesc la el, trebuie să găsesc cu toții modalitatea de a merge înainte. Nu-i

aşa? Amintirile cu el despre care mi-ai scris m-au făcut să zâmbesc, aşa că-ţi mulţumesc că mi le-ai împărtăşit!

Zilele când mă trezesc cu mai mult curaj şi forţă decât în ajun s-au înmulţit acum. Le numesc zilele „Scrisorii către Tom” – momente când sunt capabilă să pun peniţa pe hârtie ca să îţi scriu despre lucruri trecute şi să-ţi împărtăşesc speranţele mele pentru ceea ce va veni. Astăzi e una dintre acele zile. După zile cu ploi nesfârşite, suntem binecuvântaţi cu soare, aşa că am ieşit în grădină ca să respir atât de necesarul aer curat şi să ascult păsărelele cântând. (Ţi-am povestit că m-am apucat să desenez păsări ca să îmi treacă timpul mai uşor? Am dat în biblioteca tatei peste o carte foarte drăguţă cu păsări din grădinile englezeşti şi mi-am propus să reproduc fiecare pasăre după ilustraţiile color dinăuntru. Sunt 45 de planşe în total. Am început cu o pitulice pentru că este cea mai mică. După ce termin, poate că o să-ţi trimit desenul.)

M-ai întrebat în urmă cu ceva vreme dacă mi-am îmbunătăţit abilităţile de tricatat; da, un pic, dar nu la fel de mult pe cât îşi doreşte mama. Cercul de tricatat pe care îl patronează ea se măreşte mai repede decât burdihanul tatei de Crăciun. Abia dacă facem faţă cererilor de la organizaţia locală a Fondului pentru Cufărul de Război şi Asistenţă Medicală pentru Trupe. O duzină de prietene de-ale mamei vin zilnic la noi acasă ca să tricoteze tot felul de lucruri: şosete, căciuli, fulare, mănuşi, cagule şi aşa mai departe. Sunt şi acum neîndemânatică şi înceată la tricatat, aşa că am fost însărcinată cu împachetarea individuală a lucrurilor care vor fi trimise fiecărui soldat – de fapt, prizonierilor de război. Recunosc că-mi face plăcere să merg în oraş ca să adun donaţiile. Oare de ce ne-am bazat până acum întotdeauna pe servitoare ca să facă astfel de lucruri simple în locul nostru?

Am auzit că prizonierii de război sunt hrăniți numai cu varză și pâine neagră și că mulți sunt în pericol de a muri de foame sau de frig. Sărmanii! M-am înscris și eu într-o schemă de Adopții (multă lume o face), prin care fiecare femeie tricotează pentru un anumit soldat. Atunci când trimitem un astfel de pachet, introducem și o scrisoare. E ceva minor și nu știu câtă importanță are, însă sper că ideea că cineva de acasă se gândește la ei le dă ceva speranță soldaților. Eu am „adoptat” un soldat pe nume James Kent din East Sheen, care a fost luat prizonier la începutul războiului, în octombrie anul trecut. Bietul băiat, este captiv de când ai plecat tu pe front, Tom!

O ultimă întrebare înainte să închei: oare frumoasa Amandine a auzit de moartea lui Will? Probabil că nu, cu atâtea mutări de trupe. Crezi că ai putea să-i dai tu vestea? Will era foarte îndrăgostit de ea, și mi-aș dori să afle de moartea lui de la cineva care l-a cunoscut, și nu din lista victimelor de război. Crezi că poți să îi trimiți câteva rânduri prin intermediul ofițerilor superiori pe care îi cunoști? Știu că Will și-ar fi dorit mult să faci asta pentru ea!

Ai grijă de tine, dragul meu, și scrie-mi cât de des poți, ca să știu că ești bine!

A ta, Evie

X

P.S. Îți trimit o pereche de șosete noi. Nu te grăbi prea tare să le încalți! În fiecare dintre ele e și un pachet de tutun Virginia!

De la Thomas către John Hopper

12 iulie 1915

Undeva, în Franța

Dragă John,

Salutări, vărule! Sper că ești bine și că Hopper Enterprises prosperă sub conducerea ta competentă. Îți scriu din tranșee din cauza grijilor pe care mi le fac pentru tata. Boala lui nu cedează (doctorii ne spun că este cancer), și, cu toate astea, încă respinge propunerile făcute de mine și de contabilul lui de a apela la ajutorul tău. Dată fiind situația critică, de data asta mă văd nevoit să trec peste voința lui. Pe scurt, îmi fac griji din pricina lui, dar și pentru viitorul ziarului, și, naiba s-o ia de treabă, de aici, de unde sunt, nu pot face nimic.

Charles Abshire e un contabil capabil, însă un om prea îngăduitor din fire. Mi-e teamă că are nevoie de cineva care să stea cu ochii pe el și să se asigure că toate merg ca unse la LDT. Redactorul nostru șef, Jack Davies, e un bătrân dur, hârșăit în ale meseriei, care-i muncește din greu pe reporteri și are nevoie din când în când de îndrumare sau de niște limite care să-i fie impuse. Te rog, n-ai putea să dai o fugă până în Fleet Street¹⁹ ca să vezi care este situația și să mă pui la curent? Așa cum știi, Biroul de Presă nu admite încălcări ale dispozițiilor în vigoare, iar Davies nu e genul care să se supună autorităților de bunăvoie. Dar asta rămâne între noi.

Ți-aș rămâne foarte îndatorat pentru acest serviciu și îți promit că mă voi revanșa imediat ce voi putea!

Salutări,

Locotenent Thomas Harding

De la Thomas către tatăl său

13 iulie 1915

Undeva, în Franța

Dragă tată (prin bunăvoința domnului Charles Abshire),

Te rog să mă ierți, dar mi-am luat libertatea de a-l contacta pe vărul John! Știu că în trecut ai avut divergențe cu familia Hopper, dar cred că e momentul să lăsăm deoparte certurile dintre rude. Se pare că ne aflăm într-o situație de urgență – eu, pe câmpul de luptă, dând zilnic piept cu dușmanul, tu, la pat pe termen nedefinit. L-am rugat așadar pe Hopper să-și arunce un ochi asupra situației ziarului. (Charles, m-am gândit că ai nevoie de ajutor, având în vedere că ești împovărat de prea multe sarcini.) L-am prevenit pe John și cu privire la Jack Davies și i-am scris și lui Davies, rugându-l să facă un efort și să-l trateze cât mai amabil cu putință.

Te rog, trimite-mi vorbă despre starea în care te afli! E un subiect de mare frământare pentru mine, tată! Ai grijă de tine!

Fiul tău,

Tom

De la Evie către Tom

14 iulie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

M-am trezit într-o nouă zi de „Scrisoare către Tom”, așa că te poți considera norocos să primești două epistole în tot atâtea zile. Vezi tu, sunt nerăbdătoare să-ți dau o veste palpitantă. Are legătură cu vărul tău, John Hopper, așa că îți dau voie să scrâșnești din dinți, numai să citești în continuare.

La cina de aseară, John mi-a făcut o propunere foarte interesantă. I-am povestit cât de frustrant este să citești în ziare numai articole scrise din

perspectivă masculină și cât de mult mi-ar plăcea să fie reflectat și punctul de vedere al femeilor. Mi-e teamă că am exagerat un pic, vorbind cu prea multă înflăcărare despre Nellie Bly, pe care o admir nespus (scrie reportaje, sub acest pseudonim, de pe Frontul de Est pentru New York Evening Journal). În fine, comentariile mele despre posibilitatea ca ziarele să ofere și perspectiva feminină asupra războiului n-au fost decât niște remarci făcute la întâmplare și după prea multe pahare de vin, însă John m-a ascultat cu mare atenție și a sugerat că aș putea scrie chiar eu astfel de articole. La început am râs, dar când am ajuns la desert, mi-am dat seama că vorbea serios. Mi-a spus că nu înțelege de ce nimeni nu a făcut deja asta, din moment ce acum, când bărbații sunt pe front, femeile citesc ziarele mai mult ca oricând, și este, prin urmare, cât se poate de firesc ca și ele să scrie despre război.

I-am spus că mă voi gândi la propunere, noaptea fiind un sfetnic bun. Tu ce părere ai? Este o nebunie sau, pur și simplu, mâna destinului? Te rog, Tom, spune-mi ce să fac! M-am bazat întotdeauna pe calmul și bunul tău simț, care m-au împiedicat de mai multe ori să mă arunc necugetat cu capul înainte, ca un pui fără minte.

Dacă ar fi să dau curs propunerii lui John, rubrica s-ar numi Războiul prin ochii unei femei. Sunt, evident, entuziasmată de perspectiva de a avea propria rubrică (ar fi un uriaș pas înainte față de buletinul informativ al parohiei), însă îmi fac griji că nu aș fi în stare să găsesc nimic interesant de scris decât despre sistarea temporară a activității sufragetelor și condițiile periculoase în care lucrează „fetele canar”²⁰ în fabricile de armament.

M-am tot gândit ce sfat mi-ar fi dat Will și, în absența lui, ce m-ai sfătui tu. La urma urmelor, e ceea ce mi-am dorit dintotdeauna – să scriu –, și dacă e să găsesc ceva bun în moartea lui Will, atunci ar fi hotărârea mea reînnoită de a profita de orice

oportunitate care mi se ivește în cale. Iar o rubrică m-ar ajuta măcar să nu mă mai gândesc tot timpul la lucrurile oribile care se întâmplă acum și la ceea ce ar fi putut fi dacă acest război blestemat nu ar fi izbucnit niciodată. Te rog, spune-mi – cu sinceritate – ce crezi că ar trebui să fac! Îți prețuiesc părerile și judecata sănătoasă, mai ales acum, când inima îmi zboară către Fleet Street și huruitul mașinilor de tipărit.

Sper că poți găsi pe front mici momente de confort și fericire. Am auzit că au loc petreceri cu concerte și diverse spectacole care distrează trupele. Ai avut timp să participi la astfel de evenimente? Și care e situația orașelor franceze? A mai rămas ceva drăguț în ele la care să te uiți? Întotdeauna mi-am imaginat satele din Franța ca fiind foarte frumoase, pline de biserici rustice, de hambare și ferme cu zidurile placate cu teracotă. Te rog, spune-mi că unele locuri au rămas la fel și că încă mai poți vedea un pic de frumusețe care să te înveselească și să îți lumineze ziua!

Scrie-mi cât de des reușești ca să mă înștiințezi că ești bine.

A ta,
Evie
X

P.S. Am terminat desenul domnișoarei Jennifer Wren și ți-l trimit ca să îți decorezi adăpostul. Sper să îți placă! M-am atașat destul de tare de ea în aceste ultime săptămâni. Sper că o să o poți îndrăgi și tu la fel de mult.

De la Thomas către tatăl său

20 iulie 1915

Undeva, în Franța

Dragă tată (prin bunăvoința domnului Charles Abshire),

În ciuda reproșurilor tale, nu îți voi cere scuze pentru că l-am rugat pe John să stea cu ochii pe tine și pe ziar. În clipa asta, amândoi avem nevoie de ajutor, iar el mi-a acceptat propunerea cu dragă inimă. Știu că are reputația de a-și hărțui rivalii, dar nu îl cred în stare de așa ceva cu LDT, care nu e firma lui. În plus, e conștient că, în felul acesta, m-ar face să-mi pierd moștenirea. Ai puțină încredere în mine, tată! Nici tu și nici eu nu i-am acordat permisiunea să preia ziarul cu totul. Iar dacă ar încerca, sunt sigur că Jack Davies nu și-ar ține gura. Știm amândoi că ai fi primul înștiințat de el. Și poate că mi-ar trimite o scrisoare chiar și mie, aici, la capătul pământului.

Dacă ești așa de îngrijorat că John ți-ar putea prelua afacerea, gândește-te dacă nu ar fi bine să mă repui în funcția de codirector, alături de tine. Așa cum știi, am alte planuri de viitor, dar nu voi lua decizia finală decât atunci când mă voi întoarce acasă și voi fi în măsură să găsesc soluția cea mai convenabilă pentru amândoi. Nu voi lăsa de izbeliște mândria ta și bucuria ta de o viață.

Te rog, fă-te bine cât mai curând!

Fiul tău,

Thomas

P.S. Dacă între noi și familia Hopper există mai mult decât niște mici divergențe, acum este momentul să-mi explici, așa încât să putem rezolva împreună problema. Gata cu secretele!

De la Alice către Evie

21 iulie 1915

Brighton, Anglia

Dragă Evie,

Iartă-mă, te rog! Sunt conștientă că au trecut câteva săptămâni de la moartea tragică a lui Will,

dar nu ți-am scris, draga mea, ca să-ți acord un mic răgaz să-ți revii. De fiecare dată când puneam penița pe hârtie, aveam senzația că nu pot așterne decât banalități lipsite de sens. Sper că ai depășit șocul. Nenorocirea care te-a lovit.

Ai primit jurnalul și cartea de poeme pe care ți le-am trimis? După ultima mea vizită și moartea dragului de Will, simt că nu-mi mai găsesc locul. Și știi cum mă comport atunci când sunt agitată – cheltuiesc toți banii de la tata și beau prea mult gin. În urmă cu trei nopți am trecut prin niște momente foarte negre, simțindu-mă o biată ființă inutilă, care pierde vremea prin Brighton, făcându-și griji din pricina raidurilor zepelinelor. Hotărât lucru, melancolia nu mi se potrivește. Așa că află că am făcut-o. M-am înrolat ca infirmieră VAD²¹. Am mințit atunci când am fost întrebată dacă am petrecut cel puțin trei luni într-un spital, dar, zău așa, nu aș putea să învăț tot ce trebuie în Franța? Sper să-mi fie atribuite niște sarcini „mai ușoare”, mai puțin înfiorătoare, cu toate că, în clipa asta, aș fi în stare să accept orice. Așa că mâine o să îmi iau un ultim rămas-bun de la Margie, colega mea de apartament, și mă voi avânta în noua mea viață.

Mă gândesc mereu la tine, prietena mea cea mai bună! Sper să poți înfrunta tot ce te așteaptă cu fruntea sus.

Cu drag,

Alice

X

De la Thomas către Evie

25 iulie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Ca de fiecare dată, îți sunt recunoscător pentru că-mi scrii. Epistolele tale sunt ca pâinea proaspătă pentru un om înfometat. (Dumnezeule mare, pâine caldă! Sună divin!) Nu ai idee ce înseamnă ele pentru mine acum, mai mult ca oricând.

Ai avut dreptate cu presupunerile tale: am fost foarte abătut. Nu numai din cauza morții lui Will. Ci pentru că frica mă însoțește permanent, la fel ca duhoarea cadavrelor lăsate pe seama ciorilor și a șobolanilor. Și fiindcă acasă sunt necazuri mari. Tata nu dă semne de vindecare și a urlat la mine prin scrisori, dacă așa ceva este posibil, și te asigur că da. Se pare că sunt probleme la ziar atât din cauza scăderii profitului, cât și a unor certuri de familie. Tata nu e deloc încântat că John Hopper își va băga nasul în afacerea lui, și nici eu nu sunt, dar adevărul este că nu avem de ales. Mai mult decât atât, m-a acuzat că l-am abandonat pe el și ziarul. Trebuie neapărat să vin acasă și să rezolv situația.

Din câte am auzit, o bătălie aprigă se duce în [REDACTED]. Francezii sunt la comandă. Poți marca locul pe hartă, în caz că superiorii mei nu-l cenzurează. Știu că nu-ți pot scrie încotro ne îndreptăm, însă cum bătălia asta se află în desfășurare deja și a ajuns cu certitudine în presă, presupun că o pot menționa. Sincer să fiu, mă rog să nu fim chemați acolo ca să aducem întăriri.

Dragă prietenă, aș fi încântat să te alături personalului de la LDT: ai consimțământul meu deplin. Războiul prin ochii unei femei e o idee excelentă, și sunt convins că te vei descurca de minune. Ar trebui să folosești un pseudonim pentru a-ți proteja identitatea. Ce-ai zice de Josie Hawk sau poate Genevieve Wren²²? Așa am avea o jurnalistă curajoasă, gata oricând să prindă din zbor cele mai noi știri și să i le împărtășească publicului cititor fidel. Ar fi un nume aspru poate ca sonoritate, dar suficient de feminin pentru eroina noastră. Pe spatele scrisorii am schițat imaginea unui vultur de

război. I-am pus chiar și un coif prins cu o fundă. Asta mai mult ca să te fac să râzi, fiindcă nu mă pricep la desen la fel de bine ca tine. În fine, ce vreau să zic este că te felicit! Mica Evie va fi o ziaristă de excepție. Ți-aș cere un autograf, dar am avut deja plăcerea de a-ți vedea semnătura pe fiecare scrisoare. (Serios, sunt încântat pentru tine.) Ai totuși grijă cu Hopper, te rog!

Văd că exersezi continuu cu desenul. Am deschis scrisoarea cu cuțitul ca să nu-l stric pe cel cu trei pitulici de pe clapă. Și l-am vârât în siguranță, în carnetelul meu. Știai că pitulicile sunt simbolul puterii? Mă întreb ce pasăre urmează. Poate că una care simbolizează cina. Mi-e foarte foame!

Ai citit Raportul asupra presupuselor atrocități comise de germani? Am înțeles că e remarcabil; enumeră toate crimele pe care le fac nemții în război și în orașele pe care le-au capturat. Nu că aș avea nevoie să îl citesc, de vreme ce văd prea bine cu ochii mei. Totuși, mă intrigă folosirea termenului „presupuse” din titlu. Poate că ziarele au devenit cumva cam prea lipsite de rigoare în adunarea dovezilor. E destul de greu de apreciat, de vreme ce prezența jurnaliștilor nu este îngăduită în preajma noastră. Sper ca rubrica mea să aducă adevărul la lumină.

I-am trimis o telegramă lui Amandine Morel la spitalul de campanie din [REDACTED], ca s-o anunț de moartea lui Will, însă am primit răspuns că s-a îmbolnăvit și a revenit acasă, la Paris. Biata de ea, sper că i-au expediat telegrama pe adresa de acasă!

Ține-mă la curent cu succesele tale literare! Sunt mândru de tine! Îmi ești ca o soră, și nimic nu îmi doresc mai mult pe lume decât să te știu fericită.

Prietenul tău,

Tom

P.S. Ai auzit vești despre posibila intrare a americanilor în război? Aici discutăm tot timpul

despre asta.

De la Thomas către John Hopper

30 iulie 1915

Undeva, în Franța

Dragă John,

Salutări de pe front! Vreau să te felicit pentru propunerea cu rubrica Războiul prin ochii unei femei!

Domnișoara Elliott e un talent înnăscut și are o pasiune remarcabilă pentru scris, și nici că se putea găsi o mai bună soluție pentru a încuraja o prietenă de familie și a crește în același timp circulația ziarului, cam anemică în ultima vreme. Am încredere că tu și Jack Davies veți monitoriza articolele domnișoarei Elliott, asigurându-vă că au tonul și conținutul potrivite. Totuși, pe viitor te-aș ruga să-mi faci onoarea de a mă informa primul cu privire la alte schimbări pe care intenționezi să i le aduci ziarului. În perioada cât tata e bolnav, aș vrea să mă implic în procesul de luare a deciziilor înainte de a fi puse în practică.

Ai totodată grijă ca toate articolele să corespundă cerințelor impuse de Biroul de Presă. Abshire m-a înștiințat că tot mai multe ziare au fost admonestate și marcate cu litera „D” pentru încălcarea reglementărilor referitoare la știrile de război. Nu sunt sigur că sunt de acord cu acest gen de monitorizare guvernamentală, dar cum aș putea să obiectez, de aici, de departe? Pentru moment, pentru a proteja interesele ziarului, va trebui să ne conformăm.

Cu sinceritate,

Locotenent Thomas Harding

De la John Hopper către Tom

5 august 1915

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Îți mulțumesc pentru scrisoare! Fii convins că pun mare preț pe protejarea intereselor ziarului – și ale domnișoarei Elliott. Ce-i al tău e al tău, recunosc că ai ținut-o bine ascunsă! Domnișoara Elliott este o apariție proaspătă și tonică, și, în plus, atrăgătoare.

Nu-ți face griji pentru ziar! Concentrează-te pe înfrângerea nemților, iar eu mă voi asigura că ziarul va continua să existe.

Cu sinceritate,

John Hopper

De la Evie către Tom

5 august 1915

Richmond, Anglia

Dragul meu Tom,

Îți mulțumesc pentru răspunsul prompt! Nu pot să-ți spun cât de fericită am fost să primesc acceptul tău pentru noua rubrică din LDT (cu atât mai mult cu cât am început deja să creionez ideile pentru primul articol!). Încurajările tale înseamnă totul pentru mine, căci ești singura persoană care îmi înțelege cu adevărat dorința de a scrie pentru a pricepe pe ce lume trăim. Alice este și ea entuziasmată de idee, dar ar fi la fel și dacă i-aș spune că voi îmbrăca uniforma și mă voi avânta în luptă. Mamei n-am cum să-i spun (ar fi total împotrivă), și, chiar dacă bănuiesc că tata m-ar susține cât de cât, cred că este mai bine ca, pentru moment, să îmi păstrez anonimatul. Mi-au plăcut sugestiile tale de pseudonim. Josie Hawk sună destul de eroic. Mai potrivit totuși pentru povești despre călătorii feminine aventuroase decât pentru o

ziaristă respectabilă, nu crezi? Cred că voi rămâne la Genevieve Wren. Sună minunat de exotic!

Cât despre raportul la care te-ai referit, da, l-am citit, deși îmi doresc să nu o fi făcut-o. Presupuse atrocități sau nu, îmi clocotește sângele de furie când mă gândesc la acțiunile rușinoase ale nemților.

Acum, despre restul scrisorii tale. Pâine caldă? Serios? Nu mi-am închipuit niciodată că voi trăi ziua când vei fantaza despre pâinea caldă. Chiar nu vă dau nimic ca lumea de mâncare acolo? Mă supără tare ideea că faceți foamea pe front. Bărbații nu pot mărșălui pe stomacul gol. Atâta lucru știu și eu. Ți-am trimis ciocolată și bomboane de tuse. Îmi amintesc că-ți plac ambele.

Îmi pare așa de ciudat că ne cunoaștem de atâția ani și știu atâtea amănunte unul despre celălalt, și totuși abia în ultimele luni, de când am început să ne scriem, simt că am ajuns să te cunosc cu adevărat. Nu crezi că atunci când își scriu, oamenii devin neobișnuit de sinceri? În scrisori ți-am mărturisit lucruri pe care m-aș fi sfiit sau n-aș fi avut chef să ți le spun în persoană. Mă întreb dacă voi mai avea ceva să-ți spun atunci când ne vom revedea față în față. Oare va fi curând? Ai vreo veste despre o posibilă permisie? Sau cel mai devreme crezi se va întâmpla de Crăciun? Așa cum se prezintă acum situația, bănuiesc că va trebui să ne mulțumim să petrecem sărbătorile de iarnă la Londra și să căutăm un restaurant franțuzesc cât de cât decent. Deja au apărut îngrijorări în Anglia cu privire la penuria de alimente. Mama e sigură că nu peste mult timp se va trece la raționalizarea obligatorie a hranei.

Voi vizita Londra săptămâna viitoare pentru un prânz în compania lui John Hopper. Dorește să discutăm despre primul meu articol înainte de a-l trimite la redactorul-șef. Davies, nu-i așa? Dacă îmi amintesc bine, ai un mare respect pentru el. Sper că articolul meu îl va impresiona.

De asemenea, plănuiesc să verific ce mai face tatăl tău cât timp sunt acolo. Aș vrea să-l văd. A trecut prea mult timp! Îmi pare rău să aud că încă ești atât de îngrijorat pentru ce se întâmplă acasă. Mi se pare total nedrept să fii pus în situația de a-ți face griji și pentru asta, când ai atâtea probleme mult mai grave cu care ești nevoit să te confrunți zilnic. Mi se pare că Abshire (deși bine intenționat) nu este cu adevărat în măsură să conducă lucrurile până când tatăl tău se va pune pe picioare. Sunt sigură că, făcând abstracție de diferendele din familie, John se va descurca mult mai bine.

Da! Pitulicile! M-am trezit mâzgălindu-le pe plic fiindcă era obiectul cel mai la îndemână. Desenatul îmi aduce alinare. Timpul trece mai ușor sub vârful creionului, și multe concluzii se pot trage din asta. N-aveam idee că pitulicea este un simbol al puterii. Doar din lene am ales-o ca prim subiect de desen, fiind cea mai mică dintre păsări. Acum, că am aflat că fiecare pasăre simbolizează ceva, va trebui să îmi aleg subiectul următor cu mare grijă, ca nu cumva să te ajut să schițezi (scuze pentru jocul de cuvinte) cine știe ce concluzii eronate. Discuția asta despre păsări m-a făcut să mă întorc la cărțile de poezii și să cotrobăi prin ele pentru versuri pe această temă. Până acum nu m-am gândit ce recurentă e. Am dat peste zeci de poezii de acest gen. Și mi-a plăcut cea a lui Thomas Hardy. Se cheamă „Sturzul înserării”. O știi? Se potrivește perfect cu starea mea de spirit din prezent. Iată un fragment:

*Deodat' un tril zbucnise prin
Uscate crengi, de sus,
Un cânt de voie-bună plin
Și de avânt nespus;
Un schilav sturz, bătrân, plăpând
Și cu penet zburlit,
În întunericul crescând
Cu foc a piruit.²³*

De fiecare dată când aud un sturz cântând mă gândesc la Will și mi-l imaginez cântând împreună cu el un cântec plin de speranță, iar tu trebuie să faci la fel. Ascultă păsările, iar când le vei auzi cântând, vei ști că mă gândesc la tine.

Ei bine, e cazul să închei. Păstrează-ți energia și optimismul! Și încearcă să mănânci mai mult. Mă gândesc că acolo, pe front, un bărbat înfometat este aproape la fel de letal precum obuzierele și bubuiturile de tun despre care mi-ai scris.

Cu multă dragoste,

Evie

X

P.S. Ieri am pierdut poșta, și asta mi-a oferit ocazia fericită de a adăuga, printr-un post-scriptum, următoarea revelație: ciocârlia simbolizează norocul și armonia. Primul dintre ele ți-ar fi cu siguranță de folos, în timp ce lumii i-ar trebui probabil cel de-al doilea, așa că-ți trimit o încercare de schiță (făcută, în apărarea mea, în grabă, de teamă de a nu rata din nou poșta).

De la Evie către Alice

12 august 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Ce Dumnezeu mai faci? Îți cer mii de scuze că nu ți-am mai scris de mult timp! După moartea lui Will, săptămâni în șir nu am fost în stare să compun decât fraze disperat de melancolice pe bucăți de hârtie pătate de lacrimi. Însă în ultima vreme m-am mai înseninat și mă stimulează gândul că voi primi câteva rânduri de la tine ca răspuns la scrisoarea mea.

Am să-ți dau o mică veste! Voi publica articole la LDT! Îi datorez asta în totalitate lui John Hopper (care este realmente foarte convingător atunci când își pune ceva în minte. Și e la ora actuală favoritul mamei pentru poziția de pretendent la mâna mea.). Tom crede că este o idee splendidă și mă încurajează din toată inima. Nu știu când va apărea primul meu articol, dar, când se va întâmpla, îl voi decupa din ziar și ți-l voi trimite ca să-l citești. Voi scrie sub pseudonimul Genevieve Wren (în parte pentru a o împiedica pe mama să ghicească cine se află în spatele vorbelor mele, pentru că n-ar fi de acord în veci). Ce părere ai? Mie îmi place mult ideea!

Eu și Tom încă mai facem schimb de scrisori, ba chiar într-un ritm mai alert decât face el schimb de focuri cu dușmanul. Recunosc că mă gândesc des la el și că-i aștept cu nerăbdare scrisorile. Ce o fi asta, Alice? Cum îți explici? Pentru numele lui Dumnezeu, doar este vorba de Tom Harding! De când a plecat la război și am început să ne scriem, îmi doresc din ce în ce mai mult să-l văd. Nu are niciun sens. Poate că sunt pe cale să fac gripă. După ce o să pun scrisoarea asta la poștă, o să mă duc să mă întind în pat.

Uită-te la mine, am început să bat câmpii!

Îmi pare total lipsit de importanță să aduc în discuție alte vești, dar viața trebuie să meargă înainte sau, cel puțin, așa se zice. Spune-mi, cum merge treaba cu slujba de infirmieră? Am auzit cu toții multe lucruri minunate despre VAD. Diana Manners²⁴ a apărut în toate ziarele, îmbrăcată în uniformă și încurajând doamnele să se înroleze. Sunt tare mândră de tine, draga mea! Când urmează să vă imbarcați?

Scrie-mi cât mai curând și spune-mi când vei putea să vii în Richmond. Poate vom face o plimbare pe malul fluviului, ca pe vremuri, când eram mici. O plăcere atât de simplă! Cine ar fi crezut că va deveni o imposibilitate?

A ta,

Evie

X

De la Thomas către Evie

15 august 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Scrisoarea ta m-a făcut să râd! Și cum nu am mai râs de secole, îți mulțumesc. Ar fi trebuit să-mi dau seama mai de mult că singura persoană de pe acest pământ uitat de Dumnezeu capabilă să mă înveselească în cele mai negre momente ești tu. Mica Evie, cea care într-o vară mi-a legat șireturile de la bocanci unul de celălalt înainte să urc în tren spre Brighton. Aceeași fată care i-a spus guvernantei că e bolnavă ca să se sustragă de la făcutul lecțiilor și să-și ajute fratele să elibereze niște broaște râioase în salon doar ca să o scoată din sărite pe răutatea aia de fată bătrână. Ce obraznicătură mică erai!

Îți mulțumesc și pentru ciocolată și bomboanele de tuse. Ofițerul nostru comandant și-a spart un dinte în nenorociții ăia de biscuiți Huntley & Palmer cu care ne hrănesc, iar conserva Maconochie pe care sunt forțat să o mănânc e cea mai proastă versiune de tocană pe care ai mirosit-o vreodată și e încă și mai proastă ca gust. Uneori mă gândesc că nu sunt demn de bunătatea ta. Oroarea în care trăim zi după zi ne face să vedem lucrurile într-o lumină ciudată.

Vezi, analogiile cu păsările sunt utile câteodată. Pitulicea își umflă micul piept, degajând forță și rezistență, ciocârlia simbolizează norocul, dar ce zici de păun, care își etalează cu mândrie pieptul turcoaz și penele fantezist colorate din coadă? Tu însăși ești precum o pasăre. Un vultur care se înalță sus, pe cer, dar nu-și pierde nicicând vederea ageră. Nu ești genul de femeie care să fie ținută captivă într-o colivie. Într-o bună zi, dragă prietenă, nu îți vei mai

putea stăpâni focul lăuntric și îți vei lua zborul. Vei fi de neoprit. Iar rubrica din ziar este startul perfect pentru tine!

Cunosc poemul lui Thomas Hardy din care ai citat – este de o frumusețe întunecată, așa cum o sugerează și titlul, și totodată potrivit stării noastre de spirit, așa cum bine ai sesizat. Știi desigur ce pasiune arzătoare nutresc pentru operele lui Shakespeare. Știai că a folosit referiri la păsări mai mult decât oricare alt autor? Cel mai puțin cunoscut poem al său, un addendum la o lucrare a unui alt scriitor, se numește (acum, cel puțin, pentru că inițial a fost publicat fără titlu) „Pasărea phoenix și turturica”. Vorbește despre un cuplu format dintr-o pasăre phoenix și o turturică, iar iubirea lor creează o uniune atât de perfectă, încât desfiide simțul comun și logica pământească și înfrânge orice obstacol. Când mă voi întoarce acasă, o să-ți arăt poemul; păstrez un exemplar printre lucrurile mele de școală.

Cum decurge scrierea primului articol? Faci progrese?

Măine ne vom muta din nou.

Al tău pentru totdeauna,

Tom

De la Thomas către tatăl său

20 august 1915

Undeva, în Franța

Dragă tată (prin bunăvoința domnului Charles Abshire),

Am primit scrisoarea ta și m-am înfuriat rău de tot pe rudele noastre. Regret că nu am știut mai din timp de povestea asta de familie. Îmi pare rău că Hopper a profitat de prietenii tăi și ne-a târât numele în noroi, deși presupun că el ar susține că

nu-i nimic personal la mijloc, doar practici de afaceri normale. Pare că așa obișnuiește el să procedeze, însă am o curiozitate. Din moment ce între tine și cumnatul tău existau deja neînțelegeri și o porniserăți pe drumuri separate, cum se face că a ajuns să dețină acțiuni la LDT? Să înțeleg că asta îl îndreptățește să ia decizii în privința viitorului ziarului? Dacă nu este demn de încredere, așa cum sugerezi tu, atunci este posibil să ne trezim într-o situație foarte precară.

O să te tulbure probabil și vestea că Hopper face cercetări ca să descopere de ce ziarul tău pierde bani. Se pare că cele două publicații aflate în proprietatea sa prosperă (ceea ce nu e de mirare, având în vedere relațiile pe care le are la Wellington House²⁵), așa încât insistă că punctele sale de vedere stau în picioare. A propus o rubrică nouă, intitulată Războiul prin ochii unei femei. Deocamdată am acceptat ideea, căci autoarea va fi draga noastră Evelyn Elliott, care va publica însă sub un nom de plume²⁶. Mai ții minte că scria și că păstram poemele ei într-un sertar din bucătărie? Sunt convins că se va descurca de minune. Trebuie totuși să recunosc că aș prefera să te implici cumva chiar și acum, când Hopper e la cârmă. Imediat ce vei fi în stare să primești vizitatori, poate că vei aborda o varietate de subiecte într-o discuție cu Evie. Știu sigur că i-ar face mare plăcere. Te respectă mult, ba nu, te iubește ca pe un unchi.

Îți doresc însănătoșire grabnică, tată!

Fiul tău,

Thomas

P.S. Am inclus în plic un bilețel pentru Abshire.

Dragă Charles,

Dacă Hopper își vâra nasul prin registrele noastre contabile și cercetează situația financiară a ziarului, ar trebui să fie ținut la curent, în măsura

posibilităților. Vreau să îmi țin sub supraveghere
vărul, chiar dacă de la distanță. Te rog să îmi trimiți
bilanțul pe anul trecut și pe primele șase luni din
1915, ca să știu unde ne situăm cu cheltuielile,
salariile, acțiunile și profitul. Am perioade când nu
sunt angrenat în lupte și aș vrea să le folosesc cu
înțelepciune.

Sper că ești bine sănătos, prietene.

Cu sinceritate,

Thomas

De la Evie către Tom

28 august 1915

Richmond, Anglia

Dragă locotenente Harding,

Mă îmbărbătează vestea că încă te mai pot face să
râzi, chiar și de aici, de departe. Îmi închipui că
râsul e o marfă rară pe acolo, la fel ca o masă bună și
un pat confortabil. Tocana „Maconochie” despre care
mi-ai scris pare oribilă. N-ai putea să torni o dușcă
de rom în ea ca s-o trezești la viață (sau o dușcă de
rom în tine ca să-ți amorțești papilele gustative)?
Am reușit întotdeauna să-ți aduc zâmbetul pe față,
nu-i așa?, chiar dacă nu mereu intenționat. Cum mă
mai tachinați tu și Will și ce vă distrați pe seama
mea cu glumele voastre răutăcioase! Dacă am ajuns
să fiu o obrăznicătură, vina o purtați numai voi, care
ați fost un exemplu cât se poate de prost pentru o
tânără impresionabilă.

Mi-ai scris că vă veți muta din nou, și iată că-mi
fac iar griji! Urăsc expresia „Undeva, în Franța” din
partea de sus a scrisorilor tale. La fel de bine ar
putea să fie și „Undeva, în lume”, căci mă liniștește
la fel de puțin. Mă umple de groază gândul la tine
mărșăluind în condițiile de iad descrise de ziare. Nu

suport ideea că te afli atât de aproape de pericole. Ce bine ar fi să știi unde ești! Să pot consulta, împreună cu tata, hărțile voastre nenorocite pentru a afla cu oarecare certitudine în ce direcție te îndrepti.

Punem pe hartă nasturi negri în zonele unde credem că ai fost și nasturi roșii pe cele unde știm că au avut loc sau credem că vor avea loc curând cele mai aprige bătălii. Nasturii ăștia negri și roșii au ajuns să reprezinte cele mai mari temeri ale mele, Tom. Peste Londra am așezat un nasture albastru. A căzut de pe rochia albastră, cea pe care o știi. Am purtat-o la balul de Crăciun al mamei unde am dansat cu tine. Recunosc, nu mi-a plăcut niciodată în mod deosebit rochia aceasta, însă acum, când o văd atârnată în șifonier, mă gândesc la tine și-mi amintesc de râsetele noastre și de dans. De vremurile bune. Și de aceea nasturele albastru va rămâne fixat pe Londra până ce te vei întoarce acasă, și atunci o voi ruga pe Sarah să îl coasă la loc și vom dansa din nou amândoi. Poate că o voi purta la o cină la Paris. Da, așa vom face! Vom merge acolo cândva, nu-i așa, Tom? De Crăciunul ăsta. Sau cel viitor. Cândva. Îmi promiți?

Of, Doamne, ce incredibil de sentimentală am devenit! Se pare că războiul înmoaie sufletele, nu doar le întărește. Și luând în considerare ceea ce mi-ai scris despre Shakespeare și Pasărea phoenix și turturica, am senzația că ești același Tom cu inimă de poet și mereu cu o carte sub braț, și nu doar un soldat plecat la război cu o pușcă și o baionetă. „Vorbește despre un cuplu format dintr-o pasăre phoenix și o turturică, iar iubirea lor creează o uniune atât de perfectă, încât desfide simțul comun și logica pământească și înfrânge orice obstacol.” Mă întreb dacă o astfel de iubire perfectă este realmente posibilă? Sper din toată inima că da, altfel pentru ce ați lupta voi, cu toții?

În altă ordine de idei, află că am avut plăcerea de a-ți vizita tatăl acasă, la Bartholomew Close. A fost încântat să mă vadă și a părut într-o stare de spirit rezonabilă, chiar dacă puțin fragil și obosind repede. Am vorbit (cu mare afecțiune, aș putea adăuga) despre tine și am discutat un pic și despre îngrijorările tale cu privire la soarta ziarului. Știu că, de-a lungul anilor, ai avut neînțelegeri cu tatăl tău, însă trebuie să-ți spun, Tom, că este foarte îngrijorat în privința ta. Și frustrat din cauza stării lui de sănătate. Frustrat că nu poate participa în niciun fel la eforturile de război. Că nu te poate proteja. Indiferent de părerile voastre contradictorii, încă ești singurul lui fiu.

Cred că-și dorește din toată inima să preiei frâiele ziarului când va veni vremea. N-ai putea să-i promiți asta? Și să faci pace cu el înainte de a fi prea târziu? Știu că îți dorești o carieră academică și întoarcerea pe holurile binecuvântate de la Oxford, însă ar fi așa o ușurare pentru tatăl tău să știe că, la momentul potrivit, nu vei abandona vasul, ca să spun așa. N-ai putea face asta, chiar și numai pentru a-i liniști conștiința?

Am spus deja prea multe, poate, așa că o să închei acum, înainte să dau de necaz.

Ai grijă de tine, prietene! Suntem tare mândri de tine și te pomenim în toate rugăciunile noastre.

Evie

X

P.S. Primul meu articol va apărea spre jumătatea lui septembrie. Am mari emoții.

De la Thomas către Evie

1 septembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă domnișoară Evelyn Elliott,

Observ că am revenit la adresarea formală. Deși văd că ai semnat scrisoarea cu numele de botez, fără să-ți faci griji. Îmi plac mult contradicțiile. La urma urmei, nu din ele este făcută literatura? Cât despre talentul tău de scriitoare, sunt absolut convins că vei da lovitura, și vei vedea că am dreptate. Courage, așa cum ar zice francezii!

Mi-ai sugerat să adaug rom în mâncare, așa că trebuie să-ți povestesc despre așa-zisul rom care ne e servit în rații (pe care eu, în calitate de ofițer, le distribui oamenilor mei). Nu e genul acela de lichid dulce, roșiatic, care se amestecă bine cu fructele sau se bea rece. Este atât de tare, încât aproape că sare singur din sticlă, îți arde ochii și nasul și alunecă în jos, pe gât, precum o smoală fierbinte, asaltându-ți stomacul în timp ce-și caută locul în el. Dar fără îndoială își face efectul, adică îți amorțește mintea. De fapt, e o adevărată năpastă. Am văzut o mulțime de soldați ieșind clătinându-se din tranșee drept în fața focului inamic pentru a fi loviți mortal instantaneu, fără măcar să-și fi luat puștile în mâini. Pe de altă parte, sigur că romul amorțește durerea pentru un timp, însă senzația dispare rapid, iar atunci suferința pare să se amplifice. Și te scufundă într-un loc mai întunecat decât cel în care ai fost. Din păcate, o știu din proprie experiență. După moartea lui Will, am rămas săptămâni în șir într-o stare de profundă apatie. E de mirare că am supraviețuit, Evie. Și de atunci am renunțat complet la rom. E prea periculos!

Cu excepția schimburilor de focuri pe timp de zi, în ultimele două săptămâni am avut parte de o scurtă perioadă de acalmie. (Cine și-ar fi putut închipui că voi ajunge să consider o ușurare împușcăturile ocazionale?) Îi spun acalmie, numai că jupuiturile de pe labele picioarelor, febra tifoidă și epidemiile compensează desigur lipsa bom-

bardamentelor intense și a rănilor Blighty, datorate de permisi. Presupun că-ți datorez explicații pentru jargonul militar. Rănile acestea sunt grave și necesită trimiterea soldatului acasă, dar nu sunt fatale și nici măcar mutilante. Adevărul este că mulți soldați speră să le capete. Bănuiesc chiar că unii se rănesc singuri în mod intenționat, iar asta e un indicator al situației disperate în care ne aflăm.

Îți mulțumesc pentru vizita făcută tatei! Sunt sigur că s-a bucurat să te vadă, ca de fiecare dată. Recunosc că te invidiez un pic. Ar trebui să fiu acasă acum, să scriu, să-l îngrijesc și să mă ocup de ziar. Poate că ar fi bine să-i promit tatei că voi prelua conducerea ziarului, așa cum ai sugerat tu, însă deocamdată nu sunt pregătit să îmi asum o schimbare permanentă în această direcție. Măcar prin intermediul scrisorilor tale am ajuns să înțeleg valoarea reală a știrilor și onoarea celor care scriu și care caută să spună mereu adevărul. Până de curând, nu m-am mai gândit niciodată în acest fel la jurnalism. Iar tata nu a privit această meserie decât ca pe un mijloc de a face bani.

Știi ce m-ar face în clipa asta cel mai fericit om de pe pământ? O întâlnire la o friptură și o budincă de Yorkshire cu o prietenă foarte dragă mie, pe nume Genevieve Wren.

Îmi provoc singur foame. O să mă concentrez, prin urmare, asupra acelui nasture albastru.

Al tău,

Locotenent Thomas Harding

P.S. Tresa pe care o vei găsi în plic i-a aparținut lui Will. Mi-a strecurat-o în mână înainte să moară și am tot vrut să ți-o trimit. Am găsit-o în buzunarul mantalei și vreau să o ai.

P.P.S. Sper să-mi trimiți primul tău articol. Abia aștept să-l citesc!

De la Alice către Evie

3 septembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Ce bucuroasă am fost să îți primesc scrisoarea! Nu a trecut decât o săptămână de când am plecat, și deja simt că viața mea a căpătat un nou sens. Munca de infirmieră nu mă deranjează atât de mult pe cât am crezut; m-am obișnuit să văd sânge și m-am perfecționat la schimbarea bandajelor, însă urăsc să-i văd suferind pe băieții noștri. Teamă mi-e că mulți dintre ei își vor pierde mințile pentru totdeauna. Să vezi cât de goale le sunt privirile, Evie! Uneori nu pot pune geană pe geană toată noaptea din pricina asta! Sper să n-ai niciodată nefericirea de a vedea așa ceva!

Mama e mândră de felul în care îmi fac datoria, dar mă ceartă mereu în scrisorile trimise, avertizându-mă să nu uit la ce am venit aici și să nu care cumva să mă îndrăgostesc de vreun ofițer (se întâmplă mai des decât ai crede). Cu ce m-aș alege, zice ea, dacă îmi pierd capul după cineva, iar nemții îl împușcă în ochi sau respectivul își pierde o mână? Sau, și mai rău, respectivul își pierde viața? Presupun că are dreptate, dar te întreb: ce tânăr brav nu mi-a furat inima, cel puțin pentru o săptămână sau două? Răspunsul îl cunoaștem amândouă! Și amândouă suntem, până la urmă, oameni, chiar dacă trăim în iadul ăsta.

Nu-mi vine să cred că ți-a luat atâta timp ca să recunoști, dar am știut eu că îl simpatizezi pe roșcovanul de Tom! Poate că ai nutrit dintotdeauna astfel de sentimente pentru el? Îți e prieten încă de când purtam amândouă codițe, și e un tip plin de viață, cu un zâmbet larg și un dezvoltat simț al umorului, dar, în același timp, un bărbat blând și mare savant, o calitate pe care știu că ai admirat-o întotdeauna. Și, la fel ca tine, nimic nu-i place mai

mult lui Tom decât o mică aventură. Așadar, ce poate fi mai bine?

Te văd de aici cum clatini din cap! Nu îndrăzni să negi! Aproape că mi-ai mărturisit în scrisoare că îl iubești. Îndrăgostește-te până peste cap, Evie! Îngăduie-ți un pic de distracție! Ai nevoie de ea, acum, mai mult ca niciodată!

Transmite-le, rogu-te, dragostea mea părinților tăi (și lui Tom – hehehe)!

Cu drag,
Alice

De la Evie către Tom

5 septembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Îți mulțumesc mult pentru tresa lui Will. O voi prețui așa cum merită. Un lucru atât de mic devine incredibil de prețios când îți rămâne singura amintire de la cineva drag. O tresă. Un nasture de la tunică. O scrisoare. O şuviță de păr. O fotografie boțită. Sunt sigură că toate acestea le-am distribuit mamelor sau soțiilor îndurerate împreună cu ultimele cuvinte consemnate de cei dragi în scrisori. Nu știu ce alte lucruri personale ale lui Will ne-au fost trimise. De fiecare dată când aduc vorba de ele, mama izbucnește în plâns.

Oricât de mult aș suferi pentru pierderea singurului meu frate, nu-mi pot imagina durerea pe care o simte mama la pierderea unicului ei fiu, așa că nu insist pe tema asta. Sunt sigură că o să îmi arate lucrurile lui Will atunci când va fi pregătită.

Trebuie să te înștiințez că, în ultima vreme, scrisorile tale sunt masiv cenzurate de superiori, așa că n-am idee unde te afli și la ce lupte te referi. (Nu ai putea să îmi trimiți scrisorile în plicuri de

onoare²⁷? O prietenă mi-a povestit că soțul ei le folosește pentru a evita intruziunea comandanților. Și că astfel primește rânduri pline de romantism și venite din inimă, și nu cine știe ce mari secrete militare pe care soțul ei ar vrea ca să le protejeze.)

Studiez zilnic ziarele în căutare de știri, însă cel mai adesea nu găsesc decât cuvinte de îmbărbătare și îndemnuri la optimism. „Suntem foarte aproape de victorie.” „E cel mai bun moment al nostru din acest război.” „O zi care se anunță promițătoare.” Totul este așa de diferit de imaginea pe care o descrii tu în scrisori și de referirile tale la boli, înfometare și răni grave! E tare greu să discerni în ce măsură citim adevăruri sau doar niște lucruri pe care guvernul ar vrea să ne facă să le credem. Chiar și numai pentru asta sunt de părere că ar trebui să te interesezi mai mult de ziar. Câștigul financiar e una, dar să spui adevărul este un obiectiv cu mult mai nobil.

Încerc să mă înveselesc citindu-ți scrisorile. Poate că este o prostie, dar am ajuns să pun semnul egalității între scrisul tău și tine. Fiecare figură de stil, fiecare întorsătură din condei și înfloritură e ca și cum aș privi un chip familiar. Cu contur și ondulații atât de bine definite și unice! Am strâns până acum un vraf substanțial de scrisori. Le țin laolaltă, legate cu o fundă roșie. Deja vraful măsoară peste zece centimetri în înălțime (cu mai bine de doi centimetri și jumătate mai mult decât teancul de foi din carnetelul de dans de la sezonul când mi-am făcut debutul în societate). Îmi spun că, atunci când corespondența se va apropia de treisprezece centimetri, vei fi acasă. Vezi tu, timpul se poate măsura și altfel decât prin ticăitul ceasului.

Ce știi despre infirmierele de pe front? Alice Cuthbert s-a înrolat în VAD. Îți vine să crezi? Zvăpăiata noastră Alice? Îmi imaginez că va însufleți trupele doar cu ochii și buzele ei frumoase, și cu incredibilul ei simț al umorului. Ai timp să te

gândești la fete drăguțe? Presupun că rațiile pe care le primești pe front se extind de la pâinea râncedă și la chestiuni ale inimii. Pâine caldă și iubire. Când vei veni acasă, vei fi liber să le consumi pe ambele cu lăcomie și fără rețineri!

Continui să desenez păsări – de data asta, o stăncuță. Cam sumbră, cu aspectul ei îndoliat, însă oricum tare drăgălașă.

Ai mare grijă de tine, băiete!

A ta, Evie

X

Telegramă de la Charles Abshire către Thomas

9 SEPTEMBRIE 1915

CĂTRE: LOCOTENENTUL THOMAS HARDING, REGIMENTUL 2 OXFORD

TRIMIS: 7.25 / PRIMIT: 7.55

TATĂL RĂNIT ÎN RAID CU ZEPELINE. TRANSFERAT LA SPITAL. RĂNILE NU PAR FATALE. CASA DIN LONDRA APROAPE DIS-TRUSĂ. DUPĂ EXTERNARE, VA STA LA RUDE ÎN RICHMOND. TE VOI ȚINE LA CURENT. ABSHIRE

De la Evie către Tom

9 septembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Bănuiesc că ai aflat deja vestea îngrozitoare despre raidul cu zepeline asupra Londrei în cursul căruia a fost rănit tatăl tău. Bartholomew Close a fost unul dintre locurile cel mai greu lovite, și multe case au fost distruse. Tatăl tău a avut noroc că a scăpat cu viață (22 de morți și peste 80 de răniți). Imediat ce am auzit ce s-a întâmplat, m-am grăbit să ajung la spital. L-am găsit pe tatăl tău remarcabil de curajos, dar, din păcate, starea sănătății îi e destul de proastă.

Toată lumea la Londra e îngrozită și îi cere guvernului amplasarea de mijloace de apărare antiaeriană. Măinile îmi tremură când scriu aceste cuvinte.

Nu ai putea să ceri o permisie pe motive personale? Cred că l-ar îmbărbăta mult pe tatăl tău să te vadă, ești singurul său fiu.

Mă voi ruga pentru însănătoșirea sa grabnică și un sfârșit rapid al acestui război nenorocit.

A ta în rugăciune,

Evie

X

*De la Evie către redactorul-șef al London Daily
Times*

10 septembrie 1915

Richmond, Anglia

Stimate domnule Davies,

Găsiți în plic primul meu articol pentru rubrica Războiul prin ochii unei femei. Încă nu am discutat despre pseudonimul sub care urmează să public și sper că veți accepta propunerea „Genevieve Wren”. Mi-am luat libertatea de a-l folosi în articolul atașat, deși, desigur, dumneavoastră sunteți cel care va avea ultimul cuvânt. Raidul cu zepeline asupra Londrei m-a tulburat peste măsură și, drept urmare, am rescris o parte din articol.

Pot veni oricând la sediul din Londra al publicației pentru a discuta cu dumneavoastră față în față despre progresul rubricii, cu toate că, din câte am înțeles, va trebui să îmi supun mai întâi articolele spre aprobare lui John Hopper.

Cu sinceritate,

Evelyn Elliott (Genevieve Wren)

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII

de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special la Londra

„Luându-ne la revedere de la băieții noștri”

Mult timp pare să fi trecut de când ne-am luat la revedere de la băieții noștri plecați în marea aventură pentru a-și servi regele și țara și a-și face datoria – eroi cu toții. Ni s-a spus că totul se va termina până la Crăciun, însă Crăciunul a sosit și a trecut, iar băieții noștri nu s-au întors acasă. Nici atunci, nici de Paști sau de Rusalii și nici la solstițiul de vară. Și războiul continuă.

Le scriem cuvinte pline de dragoste și încurajare – incredibil de bravi, extrem de mândri, tot înainte spre victorie –, pagini după pagini, fără a ști vreodată dacă vorbele ne vor fi citite sau vom primi răspuns la ele. Acelea dintre noi care au norocul de a găsi o scrisoare pe preșul din fața intrării devorează cuvintele dinăuntru plicului cu apetitul unui bărbat înfometat. Acelea dintre noi ale căror preșuri rămân goale trebuie să găsească înlăuntru lor curajul de a păși peste preș și a ieși într-o lume pe care nu o mai recunosc. Îi zâmbim vecinei, facem schimb de informații cu poștărița, îi mulțumim șoferiței de autobuz îmbrăcate în uniforma ei impecabilă, însă în clipele de liniște, atunci când suntem singure, ne punem mereu aceeași întrebare: ce-i cu războiul acesta aparent fără de sfârșit? Cât va mai dura?

Întrebări fără răspuns. Speranțe deșarte.

A trecut deja prima aniversare a implicării națiunii noastre în acest „război care va pune capăt tuturor războaielor”. Au trecut deja douăsprezece luni de când ei au plecat – frați, tați, soți, iubiți, unchi, veri, prieteni –, și pe măsură ce Crăciunul se apropie și suntem confruntate cu perspectiva locurilor goale în jurul mesei, ne este tot mai dificil să ne adunăm curajul și dârzenia de a continua. Și totuși, asta trebuie să facem. Curajul și dârzenia sunt

armele noastre. Numai ele ne pot ajuta să ducem această bătălie a ororilor interminabile. Trebuie să ținem focul aprins în case pentru momentul când bărbații noștri se vor întoarce de pe front.

Scriind această rubrică, mă adresez tuturor femeilor britanice, fie ele în spălătorii de vase sau în saloane, fie în ferme sau conace de țară. Sper să pot împărtăși cu voi povești despre curaj și hotărâre, forță morală și eroism – mici acte de bravură sau bunătate care, chiar dacă nu sunt răsplătite cu medalii de onoare, sunt importante. Cu atâtea pierderi pe care suntem nevoite să le îndurăm, să nu uităm totuși niciodată că bunătatea unui străin poate ajuta un om mai mult decât s-ar putea crede.

Să nu vă simțiți date deoparte atunci când tricotați haine sau amestecați într-o budincă pe care le-o veți trimite de Crăciun celor dragi afiați pe front. Găsiți-vă timp pentru a alina durerea unei prietene! Aveți grijă de vecinii vârstnici! Astfel de mici gesturi, odată multiplicare pe toate străzile și în toate ținuturile marelui nostru națiune, devin fapte de o covârșitoare importanță. Și pot avea același impact precum cel al bombelor pe care inamicul cutează să le arunce peste orașele noastre.

Chiar dacă războiul purtat de femei nu este pe câmpul de luptă, el poate fi câștigat prin mici victorii zi de zi.

Pe săptămâna viitoare! Și mult curaj!

Genevieve

De la Thomas către Evie

11 septembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Îți mulțumesc că m-ai prevenit atât de prompt în legătură cu tata! Abshire m-a informat printr-o telegramă. Nu-mi vine să cred ce ghinion a avut

bietul de el! De parcă starea lui precară de sănătate nu ar fi fost de ajuns.

Evie, n-aș recunoaște asta în fața nimănui, dar adevărul este că mă tem. Nu numai pentru ceea ce se întâmplă aici, pe front, ci și pentru probabilitatea de a-mi pierde familia și mijloacele de trai. Nu mai pot gândi limpede.

Le-am cerut superiorilor mei să îmi acorde o permisie cât mai curând posibil. Îți mulțumesc că-mi ești o prietenă atât de devotată! Pentru mine înseamnă mai mult decât îți poți imagina.

Al tău,
Tom

De la Evie către Alice

15 septembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Cum o mai duci? Trec printr-o stare de deznădejde și melancolie. Am fost cu toții zguduiți de recentul raid cu zepeline asupra Londrei. Se pare că avertizările vor veni de acum în fiecare noapte. Este un fel de-a spune „avertizări”, când totul se reduce în fapt la un polițist care pedalează cu putere pe bicicletă în timp ce suflă în fluier și strigă „ADĂPOSTIȚI-VĂ! ADĂPOSTIȚI-VĂ!” E înfricoșător! Ieri am fost nevoită să caut refugiu în subteran, în stația de metrou. Zepelinele acelea care pândesc de la distanță sunt o imagine de coșmar.

Tatăl lui Tom a fost grav rănit în raidul de săptămâna trecută. Nu cred că o mai duce mult, dar n-am curaj să-i spun asta lui Tom, nu după ce l-a pierdut pe Will în urmă cu atât de puțin timp. Cred că pierderea tatălui i-ar frânge inima.

Așa că îți cer scuze, dar nu am chef de glume sau remarci prostești pe seama presupusei mele

afecțiuni pentru Tom! Tot ce știu este că îmi doresc din inimă să vină acasă într-o permisie. Asta speră și el, și a făcut o cerere în acest sens.

Mi s-a făcut lehamite să scriu scrisori. Mi se pare că am numai vești proaste de împărtășit. Și asta mă determină să fiu din ce în ce mai agitată și mai hotărâtă să fac ceva. Dacă nu voi fi curând expediată pe front, s-ar putea să mă expediez singură. Zilele trecute mama vorbea despre aranjamente pentru Crăciun, și teamă mi-e că i-am tăiat vorba și i-am spus că este o tâmpenie să discute astfel de lucruri când mii de oameni mor pe front. Mi-a răspuns că vor muri indiferent dacă face ea sau nu planuri pentru sărbători și că planurile sale poate că oferă speranță în loc de stăruință în gânduri negre și disperare continuă. Trebuie să recunosc că dacă nu aș fi încăpățânată ca un catâr, aș fi putut să-i dau dreptate, și nu să ies din cameră ca o furtună și să trântesc ușa în urma mea. Numai că sunt încăpățânată ca un catâr. De atunci nu am mai schimbat niciun cuvânt plăcut între noi. Chiar nu aș vrea să fiu o fiică dificilă, însă se pare că nu măpot abține.

Ca să îți dau totuși o veste mai plăcută, află că primul meu articol pentru LDT a fost tipărit. Redactorul-șef a fost destul de impresionat de eforturile mele. Ca să fiu sinceră, cred că avea alte planuri pentru mine, să scriu despre modele de tricotat sau alte lucruri mărunte, așa că sunt mândră de mine că i-am demonstrat de ce sunt în stare. Am decupat articolul; îl găsești în plic. Uită-te la mine, mi-am făcut atâtea griji că nu o să am multe de spus și, până la urmă, am scris mai multe cuvinte decât îmi permite lungimea coloanei din ziar atribuită.

Cu mare drag,

Evie

X

De la Alice către Evie

20 septembrie 1915

Undeva, în Franța

Draga mea Evie,

Ce vești îngrozitoare! Nu-mi pot imagina iubita noastră Londra atacată. Încă nu mi-am revenit din șoc.

Oricât de rău ar fi acolo, crede-mă, Evie, n-ai vrea să fii pe front! Poleiala a căzut iute după primele săptămâni în care am tratat leziunile pe piele cauzate de nenorocitul de gaz muștar²⁸ și alte răni prea înfiorătoare pentru a fi descrise. Am văzut și câțiva oameni care suferă de șoc provocat de explozii. Un biet soldat a refuzat să urmeze ordinele și a început să halucineze isteric și să se poarte ca un nebun la punctul de prim ajutor. A sprintat până la linia de foc și a fost împușcat mortal. Sau cel puțin așa am auzit. Din fericire, nu am fost de față.

Da, veștile sunt într-adevăr proaste!

Te înțeleg că ai vrea să fii aici – asta mi-am dorit și eu –, dar fii sigură că pe front mi-am pierdut inocența pe care nici măcar nu știam că o posed. Mă tem de schimbările care se vor petrece cu mine. Singura veste bună este că am înțeles că americanii s-au înfuriat, în fine, pe nemți. Scufundarea Lusitaniei i-a făcut să-și reconsidere poziția. Atâția oameni nevinovați omorâți! Mi se face rău când mă gândesc la ce fapte josnice se coboară nemții. Oricât de tragic a fost incidentul, sper că îi va face pe americani să pună mâna pe arme și să intre curând în război de partea Aliatilor. După un an de bătălii crâncene, nu văd niciun semn de încetare a conflictului și ne-ar prinde bine niște întăriri.

Am și eu o mică veste bună pentru tine. Mi-am făcut un nou prieten pe nume Jeremy Rollins, un

soldat din Birmingham și un scump. Mă face să râd de fiecare dată când îl îngrijesc, și pe aici ducem mare lipsă de râsete și zâmbete. L-am cunoscut la punctul de acordare a primului ajutor. Are multiple răni cauzate de gloanțe, însă pare să se refacă rapid, în ciuda stocurilor noastre limitate de soluție Dakin (folosită ca antiseptic) sau salicilat de sodiu (anestezic). Sperăm să primim provizii noi cât de curând. Sărmanii oameni!

Mama ta are dreptate în privința distragerii atenției de la nenorocirile din jur. Las-o să-și facă planuri și să se simtă bine! Și ai putea să încerci și tu! Nu îți este de niciun folos să te văicărești la nesfârșit în legătură cu casa aceea veche și răvășită. Poate că ai putea încerca să faci ceva mai mult la oficiul poștal? Nu au nevoie de telefoniști sau de operatori care să se ocupe de telegrame? E doar o sugestie.

Nu te voi mai tachina în legătură cu Tom – deocamdată –, însă cred că ar trebui să insiști pe lângă el să vă viziteze pe tine și pe tatăl lui, asta dacă reușește să își ia permisie. Nimeni nu se va aștepta să ai nevoie de o însoțitoare, întrucât Tom este un vechi prieten de familie. Roagă-l să te ducă la Simpson's pentru stridii și șampanie și la The Savoy pentru dans. Apoi povestește-mi totul!

Cu mare drag,
Alice

De la Evie către Tom

25 septembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Vreo veste despre permisie? Suntem cu toții atât de nerăbdători să te revedem! Tatăl tău dă ceva semne că s-ar întrema. Este un bărbat foarte

rezistent (doctorii cred că este un miracol), dar mi-aș dori mult să vii să îl vezi.

Azi-noapte te-am visat (probabil că nu ar trebui să îți spun astfel de lucruri, dar dacă războiul ăsta mă îndeamnă la ceva, atunci este la impulsivitate.) Un vis atât de real, încât a trebuit să mă ciupesc când m-am trezit ca să mă asigur că sunt acasă, în Richmond, și nu cu tine, la Paris. Vei fi încântat să afli că am dansat pe malul Senei (pe muzica unui acordeonist). Eu purtam rochia albastră, iar tu erai aranjat la patru ace. Am mâncat escargots²⁹ și am băut cea mai fină șampanie, iar stelele străluceau deasupra capetele noastre ca niște nestemate, până când cerul a prins să capete nuanțe trandafirii-rozalii la începutul unei noi zile. A fost atât de frumos, Tom! Tu ai recitat poeme despre păuni și turturele, iar eu am uitat toate lucrurile rele care s-au întâmplat vreodată pe lume, și în acel moment a părut că toate zilele aveau să înceapă așa și că nimic rău nu avea să se mai poată petrece vreodată.

Cât de tristă am fost să mă trezesc în burnița întunecoasă a unei dimineți englezești de toamnă, cu dragul nostru Paris – și cu tine – atât de departe!

Cu atâtea evenimente recente, abia acum mi-am dat seama că nu ți-am trimis un exemplar al primului meu articol, așa că-l vei găsi în plic (un pic șifonat, mă tem). După ce am încercat vreme îndelungată să public un articol într-un ziar național, acum mă simt oarecum rușinată și neliniștită că oamenii mi-ar putea citi gândurile. Sper din inimă să-ți placă ce am scris. Părerea ta înseamnă enorm pentru mine. Jack Davies s-a arătat suficient de impresionat. (L-am cunoscut la un prânz pe fugă luat cu Hopper.) E o figură, nu-i așa? Am fost emoționată în prezența lui, ceea ce nu îmi stă în fire, și pofta de mâncare mi-a cam pierit. Acum înțeleg de ce se bucură de atâta respect pe Fleet Street.

Lunile trec în goană, iar copacii din Richmond Park și-au îmbrăcat veșmintele frumoase în tonuri de auriu și arămiu. Natura oferă un spectacol atât de uimitor în perioada asta a anului! Cred că toamna este anotimpul meu preferat. Focurile sunt aprinse, iar fumul din aer mă face să tânjesc după o seară plăcută în bibliotecă. Totuși, anul acesta nu va fi așa. Nu fără compania lui Will. Sau a ta.

Îmi doresc cu ardoare să vii acasă în permisie. Văd adesea bărbați în uniformă – mulți dintre ei numai piele și os – plimbându-se braț la braț cu iubitele lor. O imagine care îți frânge inima – deopotrivă încurajatoare și romantică, și în același timp greu de îndurat, căci știm cu toții că peste numai câteva zile vor fi nevoiți să se întoarcă pe front, iar durerea despărțirii și îngrijorarea vor reveni. Totuși, îmi închipui că până și acele câteva ore de normalitate și afecțiune furate merită din plin.

Scrie-mi curând! Mă rog să primesc iute vestea că te întorci acasă!

Cu multă dragoste,
Evie

ADA

De la Thomas către Evie

3 octombrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

În sfârșit, vești bune! Mi-a fost acordată o permisie de șapte zile. Voi pleca mâine la prima oră și, dacă totul va decurge bine, voi ajunge la Londra seara, devreme. Am senzația că visez. Nu cred că voi putea îndura așteptarea. Recunosc totuși că am îngrijorări în privința vizitei la tata, având în vedere starea lui de sănătate. Va trebui să petrec ceva timp cercetând cum merg afacerile, încasările și ziarul, un lucru care nu-mi face plăcere. Pe tine, în schimb,

abia aștept să te revăd. Dacă vei fi liberă, desigur.
Faimoasa jurnalistă și aventurieră, domnișoara
Genevieve Wren.

Cu caldă afecțiune,
Tom

P.S. Visul acela al tău se va adevăra, dacă voi avea
un cuvânt de spus în această privință.

Telegramă de la Thomas pentru Evie

5 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 18.35 / PRIMIT: 18.55

AM SOSIT LA LONDRA. AJUNG POIMÂINE-DIMINEAȚĂ.
DACĂ NU ÎȚI CONVINE ORA, TRIMITE-MI VORBĂ PRIN
ABSHIRE. VOI PETRECE MARE PARTE DIN ZI CU EL.
VOI FI TIPUL ÎNCĂLȚAT, ÎN FINE, CU ȘOSETE
USCATE.
TOM

Telegramă de la Evie pentru Thomas

6 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: LT. T. HARDING c/o ABSHIRE, 34 LOVELACE
GARDENS, BERMONDSEY, LONDRA SE
TRIMIS: 09.13 / PRIMIT: 09.37
TERIBIL DE ENTUZIASMATĂ. NERĂBDĂTOARE SĂ TE VĂD
PE TINE ȘI ȘOSETELE USCATE.
PE MÂINE, E

De la Evie către Thomas

7 octombrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Ce ridicolă sunt! Praful stârnit de roțile mașinii tale abia s-a așternut pe aleea din fața casei, și iată-mă înapoi în camera lui Will, scriindu-ți! M-am convins: obiceiurile vechi chiar mor greu.

Nu-mi trece prin cap nimic de zis în plus față de ceea ce s-a spus în ultimele ore decât că a fost minunat să te văd. Să te văd! Aproape că nu-mi vine să cred că ai fost aici! Ce încântare că te-am putut îmbrățișa și ți-am simțit oasele! Deși, Dumnezeule, ce multe oase ai! Ești mult prea slab. Trebuie să facem ceva ca să pui niște carne pe ele înainte să te întorci pe front. Așadar, ce zici de un prânz la Simpson's? Fac o friptură de vită extraordinară. Ar trebui să comanzi două porții, căci una nu va fi de ajuns.

Ce plăcere să te avem printre noi! Mă simt de parcă aș avea din nou zece ani, și dacă nu ar fi un gest necuviincios pentru o doamnă, aș face roata în bibliotecă.

E

X

P.S. Mă simt inspirată să scriu un articol despre bucuria de nedescris la întoarcerea unui soldat acasă. Nu crezi că le-ar da speranțe altora?

Telegramă de la Evie pentru Thomas

8 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: LT. T. HARDING c/o ABSHIRE, 34 LOVELACE
GARDENS, BERMONDSEY, LONDRA SE
TRIMIS: 09.45 / PRIMIT: 10.10

Trimis scrisoare ieri. Nu am răbdare să aștept răspunsul. Prânzul? ORA 13. Simpson's? Friptură de vită divină. E

Telegramă de la Thomas pentru Evie

9 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 11.45 / PRIMIT: 12.12

PETRECUT DIMINEAȚA LA BIROU CU HOPPER ȘI MAI
MULTE ORE CU TATA PE SEARĂ. ACUM NERĂBDĂTOR SĂ
VĂD O FAȚĂ MAI DRĂGUȚĂ. PLIMBARE PRIN REGENT'S
PARK ȘI PUB DUPĂ? T.

Telegramă de la Evie pentru Thomas

9 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: LT. T. HARDING c/o ABSHIRE, 34 LOVELACE
GAR-DENS, BERMONDSEY, LONDRA SE
TRIMIS: 12.15 / PRIMIT: 12.50

Ne vedem la fântână. ORA 14. Aduc cea mai
drăguță față pe care o pot găsi. E.

Telegramă de la Evie pentru John Hopper

9 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: JOHN HOPPER, 23 PATERNOSTER ROW, LONDRA
EC
TRIMIS: 12.30 / PRIMIT: 13.40

NU POT AJUNGE LA CINĂ DISEARĂ. NU MĂ SIMT PREA
BINE. RĂMÂNE PE SĂPTĂMÂNA VIITOARE? EVELYN.

Telegramă de la Thomas pentru Evie

10 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 08.00 / PRIMIT: 08.25

DIMINEAȚA CU TATA, DAR NE PUTEM VEDEA DUPĂ? T.

Telegramă de la Evie pentru Thomas

11 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: LT. T. HARDING c/o ABSHIRE, 34 LOVELACE
GAR-DENS, BERMONDSEY, LONDRA SE
TRIMIS: 08.15 / PRIMIT: 09.00

CE SEARĂ MINUNATĂ! COASTELE DOR DE RÂS.
PICIOARELE DE LA DANS. EȘTI AȘA TONIC. E

Telegramă de la Thomas către Evie

11 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 18.25 / PRIMIT: 18.50

ULTIMA SEARĂ CU TINE MÂINE? BARCA SAU MAȘINA.
ADU MANUAL OBSERVAT PĂSĂRILE. TE IA CU SWIFT LA
DOUĂ. PROMIT SĂ

PORT PANTALONI DRĂGUȚI. NUMAI O ZI RĂMASĂ. CUM
VOI SU-PORTA REVENIREA PE FRONT? T.

Telegramă de la Evie pentru Thomas

11 OCTOMBRIE 1915

CĂTRE: LT. T. HARDING c/o ABSHIRE, 34 LOVELACE
GARDENS, BERMONDSEY, LONDRA SE
TRIMIS: 18.52 / PRIMIT: 19.23

ABIA AȘTEPT TOTUL — MAI ALES PANTALONII. EȘTI
INCORIGIBIL. VOI PURTA ROCHIA ALBASTRĂ ȘI O
GARDENIE ÎN PĂR. E. X.

De la Evie către Alice

15 octombrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Îți cer scuze în avans pentru prostiile pe care o să
le debitez, dar sunt foarte derutată și simt nevoia să

vorbesc cu cineva despre asta.

Tom a venit în permisie săptămâna trecută. Totul s-a petrecut pe neașteptate. Era nerăbdător să-și vadă tatăl și pe asociații săi în afaceri pentru a se asigura că LDT e pe mâini bune în absența lui. Între aceste întâlniri și vizitele la spital ne-am văzut la fiecare două zile. Am luat prânzul la Simpson's, am băut cocktailuri la Archer's, am făcut plimbări pe malul Tamisei! Ce fericire!

Ideea e, dragă Alice, că, în acele câteva ore împreună, m-am simțit ca Evie, cea de odinioară. Evie care râde și se amuză, și vede bucurie în orice lucru. Cât am fost împreună, m-am simțit – pentru scurt timp – ca și cum nu am fi o țară în război, ca și cum Tom ar fi student la Oxford, nu locotenent în armata britanică. Așa de ușor și de plăcut a decurs totul! Chiar prea plăcut, poate. Nu am vorbit despre chestiuni ale inimii, dar nu pot scăpa de senzația că multe lucruri au rămas nespuse.

Știu că ești deja convinsă că Tom Harding mi-a furat inima în urmă cu niște ani, când nu am acordat atenție, și am început să cred că e posibil să ai dreptate. Totuși, nu are niciun sens, cu atât mai mult cu cât John Hopper mi-a trimis o telegramă în dimineața asta ca să mă invite să luăm cina diseară și nu mă pot hotărî cu niciun chip cu ce rochie să mă îmbrac (semn sigur că nu mă interesează să mă întâlnesc cu el doar pentru mâncare).

Dacă m-am îndrăgostit de el, Alice?

Te rog, sfătuiește-mă! Te-ai priceput întotdeauna mai bine decât mine la chestiunile sentimentale.

Cu multă dragoste,

Evie

X

P.S. Nu arăta scrisoarea nimănui. Știi ceva? Mai bine ar fi s-o arzi!

P.P.S. Sunt așa de prinsă cu ale mele, încât am uitat să te întreb cum te mai descurci cu munca de

infirmieră. Sper că nu ți se mai pare atât de înfiorătoare. X

De la Alice către Evie

22 octombrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Știam eu! De fiecare dată te enervezi înainte de a recunoaște că-ți place un băiat. Dar acum e vorba de iubire! Draga mea, nu mi-am închipuit niciodată că vei ajunge să rostești acest cuvânt. Ți-a plăcut de Tim Smith și de Peter nu mai știu cum. L-ai plăcut pe Jonathan Sawyer. Dar, Dumnezeule mare, zici acum că e posibil să te fi îndrăgostit?

Și de cine – de Thomas Harding sau de John Hopper? Am remarcat, vulpiță vicleană ce ești, că ai lăsat asta în suspans în scrisoarea ta! Dar, serios vorbind, cum ar putea fi altcineva decât Tom? Dintre toți, el e alesul. Un tip fermecător fără s-o știe, inteligent fără a fi lăudăros și amabil fără să aștepte nimic la schimb. Vă cunoașteți aproape de-o viață, iar scânteia care se aprinde între voi este vizibilă imediat oricui aflat în aceeași încăpere.

Mă întreb dacă sărută bine. Va trebui să-mi povestești în amănunt atunci când veți ajunge la stadiul ăsta!

Despre John Hopper nu știu ce să zic. Dar parcă îmi amintesc că mi-ai spus că Tom are niște rezerve în privința lui. Și înțeleg că nu este pe front. Recunosc, treaba asta sădește în mine o sămânță de îndoială, dar dacă draga mea Evie Elliott îl place, sunt sigură că-mi va plăcea și mie.

Cât despre mine, află că am fost transferată de la punctul de acordare a primului ajutor. Voi conduce o ambulanță! Am mai văzut asistente făcând asta, deși nu foarte multe. Dar închipuie-ți: eu, fata care

strica toate bicicletele pe care se urca, stând acum în spatele volanului și străbătând străzile în cea mai mare viteză! Uneori mă întreb dacă tipii care mi-au încredințat această sarcină nu sunt cumva nebuni, dar îmi dau seama că au disperată nevoie de cineva care să facă asta. Doamne, cât de bucuroasă sunt că Billy Peters mi-a arătat în primăvara asta cum funcționează o mașină. Voi ajuta la transportarea răniților și voi porni în goană spre spital cu încărcătura mea prețioasă. Îți vine să crezi? Voi fi o eroină! Dacă n-am trăi vremuri atât de cumplite, poate că m-aș gândi să mă împopoțonez cu o eșarfă de pilot și să îmi dau cu puțin ruj pe buze. Totuși, nu e vremea de năzdrăvănii! Vorbim despre lucruri serioase, cum ar fi salvarea de vieți omenești.

Și ce altceva mai e pe acasă? Îmi e teribil de dor de tine!

Gros bisous³⁰ (așa cum ar spune francezii),
Alice

De la Thomas către Evie

28 octombrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

În ultimele două săptămâni n-am reușit să mă adun ca să-ți scriu. Am fost posomorât și furios, și n-am avut nimic să-ți spun. Disperare. Asta am simțit. Disperare pentru că această năpastă căzută pe capul omenirii continuă și că mă aflu în mijlocul ei; disperare că tata se stinge rapid, iar eu nu voi fi lângă el în ultimele zile de viață. Disperare care mă roade pe dinăuntru.

Deși scurt, acest respiro, această călătorie a mea acasă, m-a dat peste cap, și nu mă mai pot gândi decât la mese bune, somn adânc în patul meu cald și râsul tău vesel. Care e contagios, apropo. Cu el – și

cu întreaga ta prezență – l-ai cucerit pe chelnerul de la Simpson's, deși poate că rochia ta scandaloasă este cea care i-a atras atenția. Serios, atunci când te îmbraci în albastru, bărbații nu au nicio șansă în fața ta.

După ce se înserează, joc cărți cu soldații. Pe post de jetoane folosim pietricele și alte flecuștețe, iar drept miză, bunătățile primite de acasă. Câștigătorul ia toată prada. Sunt cam singurele momente când nu-mi vine să țip până să-mi scuiplămâni sau până să fiu împușcat. Oricare ar fi ordinea.

Îți mulțumesc că mi-ai stat alături când m-am întors acasă! Abstracție făcând de starea bietului tata, a fost o săptămână perfectă. Sper că astfel de zile vor veni din nou cât de curând.

Al tău,
Tom

De la Evie către Tom

5 noiembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Parcă niciodată săptămânile nu s-au târât atât de încet. Într-o clipă erai aici și era ca și cum n-aveam nicio grijă pe lumea asta, și în următoarea ai plecat și nu ai lăsat în urmă decât tăcere și nesfârșiteangoase. După întoarcerea ta pe front mi-am căutat zilnic numele în sacul cu scrisori și în fiecare zi am îndurat dezamăgirea de a nu-l găsi. Nici nu-ți imaginezi cât de ușurată m-am simțit când ți-am primit scrisoarea, însă acum alte neliniști mă așteaptă, căci, judecând după tonul ei sumbru, treci printr-o perioadă foarte proastă. Lucru care nu îți stă în obicei.

Ți-e greu să suporti întoarcerea? Timpul scurt petrecut acasă nu ți-a ridicat moralul și nu ți-a amintit pentru ce lupti? Nu uita friptura de vită și gândește-te că vom merge din nou la Simpson's cândva. Dacă Will ar fi aici, ar ști cum să te înveselească. Ți-ar spune să nu te mai frământați atâta, te-ar îmbărbăta și sigur te-ar face să râzi cu una dintre istorioarele lui ridicole. Îi simt cumplit lipsa, Tom! Simt lipsa atâtor lucruri!

Ai auzit, fără îndoială, știrea oribilă că Edith Cavell³¹ a fost executată la Bruxelles pentru că a ajutat niște prizonieri de război să fugă în Olanda. A apărut în toate ziarele. Toată țara e pregătită să pună mâna pe arme. Sentimentele antigermane nu au fost niciodată la cote așa de înalte. Bărbații se înghesuie la birourile de recrutare. Am fost foarte tulburată la aflarea veștii. Îmi imaginasem că femeile de genul lui Cavell sunt imune la glonțul nemțesc. Se pare că nimeni nu mai este acum în siguranță, Tom. Nimeni! Sunt moartă de spaimă pentru Alice. mi-a scris că urmează să devină șofer pe ambulanță. Fata asta nu încetează să mă surprindă. Având în vedere performanțele ei lamentabile la mersul cu bicicleta, nu prea le dau mari șanse celor a căror viață va dori să o salveze. Pe de altă parte, s-o recunoaștem, întotdeauna i-a plăcut să se dea un pic în spectacol. A fost mereu genul de fată care se aruncă fără să stea pe gânduri în aventuri nebunești. Nu pot decât să sper că războiul nu se va dovedi pentru ea o aventură prea primejdioasă.

Ai remarcat data notată în partea de sus a scrisorii? Noaptea focurilor de tabără³². Anul acesta rugul e mult mai mic – ții minte cât de impresionant era de obicei. Am început să ne pricepem foarte bine la făcut economii, inclusiv la lemne.

Mă întreb ce ar avea de zis Guy Fawkes și ceilalți conspiratori despre acest război mare în toiul căruia ne aflăm. Prin comparație, cele câteva butoaie cu

praf de pușcă ale lor par niște fleacuri. Ține minte! Ține minte! Dumnezeu, Tom, nimic nu îmi doresc mai mult decât să uit!

Cât despre tatăl tău, îmi voi face timp să-l vizitez oricând mă voi putea sustrage de la îndatoririle de acasă. E internat în cel mai bun spital, și nu poți face pentru el nimic altceva decât să-i aduci mândria de a ști că ești bine, acolo, pe front.

Trebuie să închei. Mama mă strigă să merg să o ajut cu o nouă strângere de fonduri. Dacă o să mai beau mult ceai, o să mă înec în el.

A ta,

Lady Evelyn Elliott

P.S. Îmi cer scuze că m-am smiorcăit pe umărul tău atunci când ai plecat! Nu știu ce m-a apucat. Am fost așa de disperată, încât am uitat să-ți dau cadou ultima mea schiță, așa că o găsești în plic. Micuțul ăsta e un cintezo. Și cred că arată adorabil.

P.P.S. Acum, despre rochia mea albastră pe care o consideri scandalosă. Zău așa, Tom, dar unele dintre concepțiile tale sunt teribil de învechite. Dacă le-ai vedea pe fetele care lucrează în fabricile de armament, ți-ar sări ochii din cap. Poartă pantaloni. Pantaloni!

P.P.P.S. (scuze, ar fi trebuit probabil să încep altă scrisoare). Găsești în plic ultimul meu articol.

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII

*de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special la Londra*

„Când băieții se vor întoarce acasă”

Există momente când pare că țara noastră nu se află în război. Ore furate când bem o ceașcă de ceai cu o prietenă sau facem o plimbare în parcul nostru preferat, râdem la o glumă sau o amintire comună și aproape că uităm ce se întâmplă la o aruncătură de

băț, peste Canalul Mânecii. Aproape, dar nu de tot, pentru că oricât de scurtă ar fi clipa când povara îngrijorării ne este ridicată de pe umerii îndurerăți, ea rămâne acolo, ca o umbră ce ne însoțește permanent.

Poate că cel mai acut simțim asta atunci când o persoană dragă se întoarce acasă în permisie. Revine în viața noastră de parcă tocmai ar fi ieșit acum o secundă pe ușă pentru a lua sticla de lapte sau ziarul din fața intrării. Pare o nălucă în bucătăriile și pe holurile noastre, și nu ne vine să credem că se află aici. O pipăim tot timpul, ca să ne asigurăm că nu-i o iluzie.

Ce agonie binecuvântată să o avem lângă noi! Toate speranțele și visurile ni se împlinesc. Lunile în care a fost departe dispar. E aici, în brațele noastre și în paturile noastre, la masa noastră și alături de noi. Și totuși, ceva s-a schimbat pentru că o parte din acea persoană nu este prezentă. Este cu tovarășii de arme. Cu frații de pe front. Iar o parte din noi nu îndrăznește să se apropie prea mult pentru că știm că el se va întoarce acolo, și știm fără să o rostim că propria noastră luptă pentru păstrarea speranței și optimismului va reîncepe atunci.

Poate că nu vom înțelege niciodată ce fel de viață a dus persoana aceea departe de noi. Poate că nu îi vom înțelege niciodată dorința de a reveni la viața din tranșee, la bărbații aceia cărora le urmează rândul la permisie. Poate că nu vom înțelege niciodată ororile întunecate care îi apar lui în vis și îl fac să țipe în miez de noapte în timp ce noi încercăm să îl consolăm și să îi amintim că se află într-un loc sigur. Poate că nu vom înțelege nimic din toate astea.

Bărbatul care se întoarce la noi ne este soț, iubit, frate, prieten – dar și soldat. Este o realitate care face parte din el acum. Și va face mereu de acum înainte. Iar noi îl vom iubi cât e cu noi și îl vom iubi și când se va întoarce. Îl vom iubi până îl vom revedea pentru că, indiferent cât de departe ar fi, din gândurile și din inimile noastre nu se va înstrăina.

Pe săptămâna viitoare! Și mult curaj!
Genevieve

De la Thomas către Evie

10 noiembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Te rog, nu lua în seamă petele maronii. Am o tăietură care sângerează chiar deasupra ochiului. Am fost lovit de un șrapnel în după-amiaza asta. Sunt în criză de hârtie de scris, altfel aş fi aruncat foaia și aş fi luat alta. Am urmat ordinele superiorului, locotenent-colonelul Duncan, și am înaintat cu oamenii mei printr-o porțiune de pădure aflată nu departe de râul [REDACTED]. De-a lungul dealului situat la dreapta față de malul râului am dat de sârmă ghimpată, așa că am știut că boches (un termen franțuzesc peiorativ pentru nemți, în caz că nu știai) fie se aflau în apropiere, fie ne întinseseră o cursă. Am ocolit zona pe la marginea pădurii, bucuroși să nu găsim pe nimeni acolo. Numai că nu am descoperit decât prea târziu că ne aflam pe un câmp minat.

Două mine au explodat și au ucis o duzină de oameni. Am traversat ca un nebun marginea câmpului și le-am strigat soldaților să vină în urma mea. N-aveam decât două variante: să murim în flăcări sau să scăpăm cu fuga. Mersul precaut în vârful picioarelor, cu sudoarea șiroind pe noi la fiecare pas, ieșea din discuție, fiind prea chinuitor. Din fericire, am reușit să scăpăm cu numai un singur alt soldat ucis.

Am zbughit-o ca niște apucați, recunosc. „Așa cum ar trebui să facem în viață, Tom”, zicea Will. Să o zbughim întotdeauna. I-am auzit vocea spunându-mi

astea în timp ce alergam. Jur de Dumnezeu că mi-a salvat viața!

După aceea am fost furios, dezgustat de absurditatea situației, de armele pe care le inventăm pentru a anihila tot mai mulți oameni. Un bun prieten de-al meu a fost transportat la spital. Și-a pierdut cel puțin un mădular. Nici la față nu arată prea bine, dar cred că va scăpa cu viață. N-am idee ce va face după ce va descoperi că va rămâne ținut într-un scaun cu roțile pentru tot restul vieții. A fost campion la rugby la universitate. Bietul de el, va fi distrus când va vedea ce i s-a întâmplat! Măcar va supraviețui, dacă asta se poate numi consolare.

Am auzit ce i s-a întâmplat lui Edith Cavell. Ce fel de om e cel capabil să împuște o femeie, și mai ales una care și-a dedicat viața salvării altora? Dacă aș fi fost desemnat să fac parte din acel pluton de execuție, aș fi refuzat să mă supun ordinului, dispus să îmi primesc pedeapsa. Ceea ce au făcut nemții nu este onorabil, iar în mijlocul acestor suferințe, onoarea este cea care îl deosebește pe om de animal.

Pe un ton mai lejer și atât de necesar, am strâns deja un album destul de consistent cu desenele reprezentând păsări făcute de tine. Observă, te rog, că de data asta nu am încercat să-ți copiez nici unul. Cu o mână prăpădită și sânge picurând din sprânceană, orice tentativă de a mâzgăli până și un copăcel ți-ar fi stârnit râsul. Și așa mi-e dificil să scriu.

Evie, acum despre lacrimi. A fost plăcut să mă simt apreciat, să știu că mi se simte lipsa și că există oameni care se tem pentru viața mea. Umărul meu stă oricând la dispoziția curbei obrazului tău. Sper să am noroc și să o simt din nou.

Al tău,

Tom

P.S. Aș minți dacă n-aș recunoaște că mi-a venit să plâng atunci când am pus din nou piciorul pe

pământ francezesc. Și că și mie îmi e dor de Will în fiecare zi.

De la Evie către Alice

20 noiembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Scuze, se pare că nu izbutesc să-mi găsesc timp pentru scris! Sunt foarte ocupată la oficiul poștal, căci apropierea Crăciunului aduce o avalanșă de scrisori în fiecare zi, iar aleile au înghețat și nu o mai pot folosi pe Rusty, așa că sunt nevoită să-mi fac tura pe jos. În plus, rubrica de la ziar îmi ocupă mai mult timp decât îmi imaginasem. Seara mă prăbușesc în pat extenuată și abia dacă mai găsesc o clipă pentru gândurile mele, deși, atunci când o găsesc, mă întorc mereu la aceleași idei, și de fiecare dată rămân la fel de confuză în materie de chestiuni sentimentale.

Nu îl cunoști pe John Hopper, așa încât nu mă aștept să îl simpatizezi, însă te asigur că este gentlemanul perfect: chipeș, spiritual, inteligent (și nu lipsit de avere câștigată printr-o diversitate de afaceri). E greu să nu te lași fermecată de prezența lui (te și văd, cu genele alea lungi ale tale fluturând sub privirea lui). Ce ar putea face o fată altfel lipsită de orice companie masculină? John mă încurajează să scriu și îmi vorbește despre oportunitățile care mi s-ar putea deschide după încheierea războiului. Este ferm convins că femeile ar trebui să-și găsească o poziție mai bună în societate pentru a-și păstra rolul pe care l-au dobândit în absența bărbaților. John vorbește mult despre viitor, Alice. A făcut aluzie în mai multe rânduri că i-ar plăcea să fac parte din viața lui.

Cât despre faptul că nu luptă pe front, m-a asigurat că și-ar dori mult, numai că are îndatoriri oficiale de război la Wellington House (nu-mi cere să-ți explic ce face acolo. E secret). Alice, trebuie să ținem cont de faptul că războiul este purtat pe mai multe fronturi, și nu întotdeauna cu un pistol în mână. La urma urmei, nu se spune că penița este o armă mai puternică decât sabia?

Și apoi mai e și dragul de Tom. Sunt sigură că mă vede și acum doar ca sora lui Will și o prietenă bună. Totuși, au existat momente când ne-am revăzut, momente când mi s-a părut că voia să mă ia de mână sau că mă privea într-un fel anume. În ultimele scrisori mi-a spus că permisia petrecută acasă a fost „o săptămână perfectă”. Și că speră că îmi voi putea îngropa din nou curbura obrazului în umărul lui cât de curând. Totuși, dacă e să mă gândesc mai bine, mare parte din timpul petrecut împreună a fost consumat cu tachinările noastre obișnuite, și cu nimic ce ar putea fi considerat, în mod eronat, ca fiind romantic. Știi bine cât de mult ne place să facem glume unul pe seama celuilalt — dintotdeauna ne-a plăcut. Cu Hopper este diferit. În compania lui mă simt mai feminină, în timp ce în prezența lui Tom sunt mai în largul meu...

Of, Alice, ce ridicol! De ce trebuie ca iubirea să fie așa de complicată? Presupun că numai din vina mea am ajuns să-mi fac griji de natură sentimentală. De ce nu mă limitez la afaceri cu John și la trimiterea de cuvinte de încurajare lui Tom? Chiar nu știu să răspund. Însă se pare că nu putem alege de cine și nici când să ne îndrăgostim. Sentimentele pe care le nutresc față de Tom m-au luat prin surprindere, așa cum nu mă îndoiesc că l-ar șoca și pe el, dacă ar fi să afle de ele vreodată. Dar asta nu trebuie să se întâmple. Trebuie să rămână secretul nostru, Alice.

Ai grijă cu ambulanța! Nu te-ai priceput niciodată să păstrezi direcția și controlul pe vehiculele cu roți.

Cu multă dragoste,

Evie

X

De la Alice către Evie

22 noiembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Un bilet scurt, atât cât să-ți spun ce norocoasă ești să ai opțiuni în dragoste. Voi fi fericită cu oricare dintre alegerile tale – tu ești cea pe care o ador, și asta e tot ce contează. (Chiar dacă îmi cunoști preferințele. Hehehe...) Nu eu voi fi cea care va dormi lângă acel tip zi de zi, nu eu îi voi jura credință veșnică etc., ci tu. Imaginează-ți! Nu m-am considerat niciodată genul care să se căsătorească, cu toate că sunt nebună după băieți, dar cine știe? Soldatul meu și-a revenit complet și a devenit tot mai prietenos cu mine în ultima vreme. Și asta nu-mi displace. Amănunte în curând.

Alice

X

De la Evie către Tom

25 noiembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Ce prostie din partea mea! Tocmai am găsit scrisoarea pe care o compusesem în urmă cu două săptămâni ca răspuns la a ta – și pe care am uitat să o expediez. Chiar mă întrebam de ce nu am primit răspuns la ea. Acum am aflat. În războiul ăsta blestemat lucrurile se schimbă atât de iute, încât, atunci când am recitit-o, cuvintele mi s-au părut

lipsite de sens, așa că am aruncat-o în foc și am început o altă scrisoare.

Vreau să-ți spun că te consider extraordinar de curajos că rezisti în mijlocul acelor grozăvii. Mi-ai scris că ai fugit – că ai zbughit-o. Și că asta trebuie să facem întotdeauna. Sunt de acord cu Will. Să fugim nebunește după orice ni se întâmplă în viață. De ce să stăm deoparte și să lăsăm să treacă totul pe lângă noi? Acum mai mult ca oricând, în fiecare dimineață când mă trezesc, nu am idee ce mă așteaptă. Totul pare așa de fragil. Ca mătasea care începe să se subțieze, și odată ce pornește să se deșire, e greu să o mai poți opri. Războiul mă face să pun totul sub semnul întrebării. Mă face să mă simt curajoasă într-o secundă, iar în secunda următoare ridicolă și nesigură pe emoțiile mele, așa încât nici nu mai știu cine sunt.

Mi-e teamă, dragul meu, că trebuie să-ți spun că în cele două săptămâni scurse de la scrisoarea pe care intenționasem să ți-o trimit, starea de sănătate a tatălui tău s-a degradat rapid. Cred că e pe cale să renunțe la luptă, Tom. Urăsc să-ți dau această veste proastă, dar cred că trebuie să fii pregătit.

Îți urez să ai parte de momente de pace în chinurile prin care treci!

A ta,

Evie

X

Telegramă de la Charles Abshire pentru Thomas

1 DECEMBRIE 1915

CĂTRE: LT. THOMAS HARDING, RANSART, NORD-PAS-DE-CALAIS, FRANȚA

TRIMIS: 18.10 /PRIMIT: 18.45

CU REGRET TE INFORMEZ CĂ TATĂL TĂU A DECEDAT AZI. ÎN PACE. FĂRĂ SĂ SUFERE. ÎȚI VOI TRIMITE O ULTIMĂ

SCRISOARE DE LA EL. VOI RĂMÂNE LA LDT SUB
CONDUCEREA LUI JOHN HOPPER PÂNĂ LA ÎNTOARCEREA
TA. DUMNEZEU SĂ TE AIBĂ ÎN PAZĂ! TATĂL TĂU A
FOST MEREU MÂNDRU DE TINE. ABSHIRE

De la Charles Abshire către Thomas

2 decembrie 1915

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Sincere condoleanțe pentru pierderea tatălui! A
fost un om mare și un prieten bun pentru mine!
Mulți îi vor simți lipsa. Așa cum ți-am promis, în plic
vei găsi scrisoarea pe care mi-a dictat-o cu câteva ore
înainte de a muri.

Cele mai bune urări,
Charles

Scrisoare de la tatăl lui Thomas către Thomas

Dragul meu fiu,

Dacă aș avea puterea de a râde la ironia care m-a
adus în pragul morții, aș râde. Blestemata de boală
m-a făcut neputincios, dar Dumnezeu i-a trimis pe
nemți ca să săvârșească opera. Presupun că în anii
aceia de bătălii din Războiul Burilor am avut prea
mult noroc. Timpul meu pe acest pământ s-a scurs,
dar nu-mi pare rău. Prețuiește lucrurile bune
oriunde le vei găsi, Thomas! Pentru că îți vor
aluneca printre degete când te aștepți mai puțin.

Știu că disputele noastre din trecut te-au făcut să
crezi că mi-am pierdut încrederea în tine, însă află
că nu ți-am pus niciodată la îndoială caracterul ori
inteligența. Ești genul de om care face lumea să fie
un loc mai bun doar prin prezența ta. Curaj, dragul
meu! Îi vei supraviețui acestui război îngrozitor
pentru că ești puternic – și inimos, la fel ca mama
ta – și vei avea parte de o viață bogată. Războiul are

un fel de a face ca tot ce se găsește de cealaltă parte a sa să pară mai dulce. Când vei lua deciziile legate de viitorul tău, nu te gândi la certurile noastre sau la moștenirea ta. Orice ar fi, mergi pe drumul tău, așa cum am făcut și eu. Nimic nu m-ar face mai mândru. Iar eu îți voi sta întotdeauna alături și te voi ocroti.

Din toată inima,
Tata

De la Evie către Tom

5 decembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Îmi pare atât de rău! Am aflat de moartea tatălui tău de la Hopper. Mi-a spus că Abshire te-a înștiințat imediat. Cred că și-a dat ultima suflare în liniște și pace, și presupun că nici nu puteam spera mai mult. Mai sper că vei găsi un pic de alinare în asta, cu toate că știu că te întristează foarte tare că te afli acolo, și nu aici.

Recunosc că am întârziat intenționat să-ți scriu după primirea veștii. Nu îmi găseam cuvintele potrivite pentru a-mi exprima sentimentele. Am mai trecut prin asta amândoi, nu-i așa? Se pare că mi-am epuizat abilitățile de a scrie elocvent despre pierdere și suferință. Însă cu fiecare zi scursă de când am aflat de tatăl tău, m-am simțit tot mai îngrozitor că te-am părăsit fără un cuvânt. Așa că asta este cea mai bună încercare a mea de a îndrepta situația.

Înmormântarea a fost plină de demnitate. Ai fi fost foarte mândru, Tom! Știu că de-a lungul timpului ai avut divergențe cu tatăl tău (ce copil nu are?), însă când toate acestea se vor termina, ar trebui să fii un fiu foarte mândru. Dacă e să gădesc vreo utilitate războiului e că ne învață măcar să

prețuim viața, cu toate frustrările și contrastele sale. În ultima vreme am devenit mai înțelegătoare față de „apucăturile” mamei. Uneori chiar îmi e dragă.

Cu toate că îmi doresc din suflet să primesc vești de la tine, urăsc să aflu de luptele purtate de oamenii tăi și de rănille îngrozitoare. Ți-aș cere să nu-mi prezinți descrieri așa de amănunțite, însă ar fi o dovadă de lașitate din partea mea. Trebuie să aflu adevărul de la tine pentru că ziarele oferă prea puține informații. Și încă abundă în articole despre acte de bravură și victorii asupra inamicului. Guvernul vrea să ne facă să credem că ne distrăm cu toții în vacanță. Titlurile sunt absolut sinistre: „Facem continuu progrese”, „O zi promițătoare”. Executarea lui Cavell a fost, bineînțeles, folosită pentru a atăta sentimentul patriotic în rândurile celor care nu se înrolaseră deja. Orașul e împânzit de afișe și pliante. AMINTIȚI-VĂ DE CAVELL! LA RĂZBOI, ACUM! Se face apel la sentimentul de rușine al femeilor pentru a le convinge să-și trimită fiii și soții în luptă. Se discută despre mobilizarea generală. Hopper crede că legea va fi votată imediat după Anul Nou și că toți bărbații vor fi chemați la arme. Vom rămâne o națiune de femei.

Mi-e teamă că de data asta n-am niciun desen cu vreo pasăre gata, însă lucrez la unul și ți-l voi trimite cu următoarea scrisoare. Când îmi răsfoiesc albumul sau stau afară, în grădină, ca să privesc păsările, îmi doresc să fiu și eu pasăre. Și tu, Tom. Și toate bietele suflete de acolo. Ce libertate am avea atunci cu toții! Ce bucurie să ne întindem aripile și să zburăm departe, să ne alegem singuri direcția în care planăm, să prindem coloanele de aer cald și să ne lăsăm purtați pe ele! Ce suntem noi prin comparație cu păsările din văzduh? Doar viermi ce-și sapă tunele prin pământ. Noi, care ne credem superiori, suntem, de fapt, cei mai mari proști.

Poate că este o dovadă de naivitate din partea mea, dar încă mai visez la un Crăciun la Paris, și mă

rog din toată inima ca acest Crăciun să nu fie ultimul din viața noastră. Îmi imaginez toate Crăciunurile din timpuri de pace care ne așteaptă să le umplem cu râsete și veselie, și colinde, și brandy bun.

Îmi imaginez bucuria unei plimbări pe malul Senei într-o după-amiază de iarnă. Se spune că în Paris lumina este extraordinară. Îmi imaginez că o părticică din ea se odihnește în inima mea și îmi înseninează cele mai întunecate zile.

A ta, cu cele mai sincere condoleanțe pentru pierderea suferită,

Evelyn

X

P.S. Câteva versuri de Blake. Noapte bună, băiete!

*Blând se coboară soarele spre vest,
Luceafărul de seară strălucește;
În cuiburi păsări nu foiesc
Merg să îmi caut cuib când amurgește.*³³

De la Evie către redactorul-șef

6 decembrie 1915

Londra, Anglia

Stimate domnule Davies,

Vă trimit ultimul meu articol (John Hopper l-a văzut, dar vă prețuiesc părerea și aș vrea să aflu dacă mai este nevoie să lucrez pe text). Știu că mi-ați cerut să nu abordez chestiuni morbide, dar acesta este războiul și teamă mi-e că nu mai pot păstra tăcerea asupra unor probleme care sunt inevitabile. Am pierdut deja un frate drag în acest război, iar recent un foarte bun prieten și-a pierdut tatăl după bombardamentele zepelinelor asupra Londrei. Nu este de ajuns, domnule, să le cerem mamelor și

soțiilor și surorilor să-și ducă în liniște povara tristeții. Așa încât mă văd încurajată să discut în acest articol despre oamenii dragi care nu mai sunt printre noi.

Mă îmbărbătează și faptul că am înțeles că ați primit câteva scrisori în sprijinul primelor mele două articole. Să îndrăznesc să le consider scrisori de la admiratori? Îmi doresc mult să le pot citi și sper că veți avea amabilitatea de a mi le pune la dispoziție.

Sunt mai hotărâtă decât oricând să îmbrățișez cariera de ziarist atunci când se va termina războiul și lucrurile vor reveni la normal. Am auzit că pe front lucrează și femei reporter – de exemplu, Nellie Bly, care transmite corespondențe de pe Frontul de Est pentru New York Evening Journal. N-ar fi grozav ca LDT să aibă propria Nellie Bly? Nu m-am priceput niciodată la tricotat și leșin la vederea sângelui, așa încât nu sunt făcută nici pentru meseria de infirmieră. Reportajele de război ar putea fi cea mai substanțială contribuție a mea.

De curând am avut ideea nefericită de a citi o carte a lui Arnold Bennett, care e de părere că „diferența dintre bărbații și femeile jurnalist e la fel de mare precum cea dintre câini și pisici”. Le consideră pe „femeile jurnalist” surse nedemne de încredere și nepredispuse la respectarea termenelor de predare a articolelor. Acuză „femeia jurnalist” (de parcă am fi toate o apă și-un pământ) de neatenție la detalii, neglijență la ortografie, gramatică și punctuație, dar și de lipsă de reținere în scriitură. Dacă vă veți afla vreodată în compania acestui autor, v-aș ruga să-l corectați asupra majorității „opiniilor” sale înainte de a-l pocni zdravăn peste față în numele meu.

Voi trimite un nou articol săptămâna viitoare (în măsura în care îmi vor permite inadecvările feminine).

A dumneavoastră, cu sinceritate,
Evelyn Elliott

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII

de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special la Londra

„Câteva gânduri despre pierderi”

Viața merge înainte, așa se spune, dar nu sunt sigură de asta.

Da, ne trezim în fiecare dimineață, ne spălăm, ne îmbrăcăm, vorbim, facem tot felul de lucruri, ne rugăm, dormim. Eterna rutină ce trebuie parcursă pentru a supraviețui. Dar eu vă întreb, femei britanice, aici e vorba de viață sau doar de supraviețuire? Dacă viața înseamnă să trăiești din plin, atunci aş zice că nu o ducem cu mult mai bine decât bărbații din tranșee. Îndurăm. Luptăm. Supraviețuim. Sol-dați cu toții.

Viața nu merge înainte atunci când cei dragi ne părăsesc. Viața moare atunci în toate sensurile posibile. Viața pe care am cunoscut-o, viața la care ne-am așteptat, viața la care am sperat. Totul dispare când sosește temuta telegramă. „Vă informăm cu regret...” Există oare cuvinte mai dureroase?

Citim condoleanțele și scurta descriere a modului în care a murit omul pe care îl iubim. Ne prăbușim în genunchi și inima ne este săgetată de o durere cum nu am mai simțit – o durere fizică. Și totuși, reușim cumva să ne ridicăm din nou în picioare și să ne amintim să respirăm.

Continuăm să existăm.

Viața, într-o formă sau alta, continuă.

Suntem încurajate să nu vorbim de pierderile suferite, să le încuiem în spatele ușilor închise și să ne purtăm povara în liniște. Vedem această povară peste tot – pe fețele palide ale prietenilor și vecinilor, în reținerea pe care o avem în a ne privi în ochi unii pe ceilalți –, și totuși nu vorbim despre ea, nu insistăm asupra ei.

Continuăm să existăm.

Ei bine, trebuie să punem capăt tăcerii și să vorbim, să strigăm, să urlăm, să plângem. Vă încurajez să vorbiți despre cei dragi, să vă împărtășiți amintirile plăcute, să nu uitați acele mici momente de bucurie: o glumă, o poreclă, o jucărie sau o carte preferată. Să nu ne expediem bărbații într-un trecut tăcut în care, în anii care vor urma, vor fi uitați și nimeni nu îi va mai pomeni. Merită mai mult decât atât. Merită puterea și curajul nostru. Merită să nu fie dați uitării. Trebuie să le ținem vie amintirea prin cuvintele noastre, prin ceea ce am păstrat în memorie, și să o facem atât în public, cât și în particular.

Pierderile din acest război vor fi cele mai grele pe care va trebui să le îndurăm vreodată, dar le vom putea suporta împreună, la o ceașcă de ceai sau stând în fața focului în care clipele fericite ard strălucitor.

Pe săptămâna viitoare! Și mult curaj!

Genevieve

De la Thomas către Evie

10 decembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Îți mulțumesc pentru vorbele pline de bunătate despre tata! Nu am știut până acum dacă se hotărâse să-mi lase conducerea ziarului, însă sunt ușurat să aflu că totul este în ordine. Nu sunt sigur ce direcție voi imprima ziarului, dar mi-am dorit să am măcar parte de această alegere. Îl înfuriasem atât de tare, încât am crezut, pentru un moment, că a lăsat toată afacerea pe seama lui John Hopper. Având în vedere că ești prietenă și colegă cu el, ezit să îți explic din ce motive a avut probleme cu Hopper în trecut, prin urmare, o las așa.

Uneori stau și mă gândesc cum eram în tinerețe, înainte de toate acestea. Cum de am putut fi atât de orb, atât de optimist și de necunoscător în cele ale lumii? În afară de cricket, de țigări și de studii, nu aveam nicio grijă. Măcar am tratat pe toată lumea cu respect, inclusiv femeile. Apopo de asta, tratarea femeilor cu respect, ce se întâmplă aici zilnic este de-a dreptul rușinos. În jurul cazărmilor dau târcoale prostituate care ajung apoi la spitalele de campanie. Am văzut câțiva soldați francezi care-și oferă surorile celorlalți bărbați. Dezgustător, știu, și totuși e o realitate a războiului, așa presupun. Mai multe nu pot să-ți spun fiindcă nu am studiat problema în amănunt, nefiind interesat. Nu știu cum de unii oameni se pretează la așa ceva. Dacă și-ar respecta mamele și surorile, nu ar trata femeile așa cum o fac. De fapt, trebuie să recunosc, deși n-aș vrea, că sunt puține lucruri care mă mai interesează acum. După moartea tatei și a unor prieteni în săptămâna asta, perspectivele mi se înfățișează în culori sumbre. Singura alinare mi-o aduce somnul. Atunci când mă cuprinde, sunt atât de istovit, încât nu mai visez, și mă bucur pentru asta. Somnul a devenit pentru mine un refugiu pentru câteva ore.

Sper să îți placă jurnalul pe care ți-l trimit. L-am cumpărat dintr-un mic magazin din oraș. Monsieur își fabrică singur hârtia, iar soția lui se ocupă de elementele decorative pe care le vei găsi pe copertă și în paginile din interior. Păsările mă fac să mă gândesc la tine. Batista din plic e pentru viitoarele tale lacrimi. Sper ca nu eu să fiu acela care să le provoace. Și mai mult decât orice, sper să fii fericită, în siguranță, și să rămâi prietena mea cea mai puternică și devotată. Nu știu dacă voi fi capabil să îți răspund la fel.

Cu afecțiune,

Tom

De la Jack Davies către Thomas

15 decembrie 1915

Londra, Anglia

Locotenent Thomas Harding,

Îți scriu ca să-ți dau niște vești extrem de neplăcute. După ce tatăl dumitale s-a îmbolnăvit, eu și Charles am condus ziarul, sau, mai corect spus, eu l-am condus – până de curând. Până ce John Hopper s-a implicat prea adânc în afacerile LDT.

Dă-mi voie să-ți explic! Vărul dumitale strică atmosfera din birouri și provoacă certuri, insultând personalul. Deunăzi a concediat mai mulți editorialiști fără a mă consulta. Adevărat, avem probleme la ziar, dar asta înseamnă că trebuie să ne consolidăm rubricile, și a lua decizii pe neașteptate, fără a te sfătui cu ceilalți – și într-o asemenea manieră! –, este de neacceptat. În plus, l-a amenințat pe Charles Abshire și și-a făcut planuri să-și angajeze propriii ziaști atunci când ne vom putea extinde. Întreg personalul este scandalizat, și sincer să fiu, la fel și eu.

Pe scurt, Tom, aici, pe Fleet Street, suntem în război și situația a scăpat de sub control.

Ai fost dintotdeauna un om inteligent și muncitor. Am deplină încredere că vei repune lucrurile pe făgașul normal. E timpul să preiei frâiele, așa cum și-a dorit tatăl dumitale.

Te rog să-mi dai instrucțiuni ce să fac mai departe, altfel s-ar putea să nu-mi aleg cum trebuie cuvintele în fața vărului dumitale și să te trezești cu un redactor-șef dat afară cu un șut în fund.

Aștept răspuns.

Cu sinceritate,

Jack Davies

De la Thomas către Jack Davies, redactor-șef LDT

16 decembrie 1915

Undeva, în Franța

Jack Davies

Îți mulțumesc pentru sinceritatea de care ai dat, de altfel, întotdeauna dovadă. Trebuie să știi că nu am vrut să-l aduc pe John Hopper la ziar, dar n-am avut încotro din cauza blestematului de război. Îi voi scrie imediat și îi voi aminti de îndatoririle – și limitele – presupuse de activitatea sa la LDT. Ultimul lucru pe care ni-l dorim este să ne facă necazuri, când și așa lumea e îngropată până la brâu în rahat.

Te rog, fă-mi o favoare și stai cu ochii pe Evelyn Elliott. E o prietenă la care țin mult și ideea că Hopper ar putea să o îndrume pe căi greșite mă înfurie. Sunt în stare să pornesc propriul război pe Fleet Street, dacă se va ajunge la asta.

Faci o treabă bună la ziar, Jack. Ține-o tot așa!

Cu sinceritate,

Locotenent Thomas Harding

De la Thomas către John Hopper

17 decembrie 1915

Undeva, în Franța

Dragă John,

Am fost informat că ai concediat mai mulți editorialiști fără consimțământul conducerii și că ai modificat orientarea ziarului. Și că în rândurile personalului s-a creat o atmosferă de animozitate. Hopper, apreciez ce faci pentru a ajuta ziarul, dar, atunci când ți-am cerul sprijinul, nu am avut în vedere provocarea unui scandal cu redactorul-șef, insultarea lui Charles Abshire și luarea de hotărâri privind viitorul ziarului fără a mă consulta. Toate acestea sunt inacceptabile. Îți cer încă o dată să mă consulți înainte de luarea unor astfel de decizii, iar

dacă nu voi fi de acord, să procedezi așa cum am stabilit eu. Dacă voi continua să primesc vești la fel de neplăcute, voi căuta ajutor în altă parte.

Sper că am fost limpede. Nu doresc să iau măsuri extreme, însă voi face tot ce e necesar pentru a proteja interesele LDT.

Cu sinceritate,

Locotenent Thomas Harding

De la Evie către Thomas

18 decembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Ce aş putea spune nou? Regret că n-am cuvinte care să te înveselească, să-ți țină de cald la picioare și mâini și să-ți aducă alinare în inimă. Nu trebuie să te frământă pentru alții. Rămâi loial principiilor tale! N-am cum să înțeleg pornirile unor bărbați și nici disperarea pe care ești nevoit să o suporti zi de zi, dar pot să-ți amintesc de cei care îți duc dorul și se gândesc la tine, și își doresc să te vadă întors cu bine acasă.

Și îți mai pot spune cât de mișcată am fost că te-ai gândit la mine atunci când ai văzut acest frumos jurnal. Îl voi prețui așa cum trebuie și îți promit că îl voi umple numai cu sentimente de fericire și speranță, și nu de tristețe. Tristețea nu are ce căuta într-un lucru de o asemenea frumusețe. Batista din dantelă o voi ține într-un sertar până ce va sosi momentul să-mi șterg cu ea lacrimile de bucurie la vestea încheierii războiului, a victoriei noastre și a întoarcerii tale teafăr și nevătămat.

Mă gândesc zilnic la tine, Thomas Archibald, și știu că poți să rezisti. Lasă deoparte gândurile negre! Uită de frică și foame! Trebuie să fii puternic! Insist!

Scrie-mi curând și cât poți de des! Devin foarte irascibilă atunci când nu primesc vești de la tine.

A ta, cu speranță,
Evie

De la Evie către Alice

20 decembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Pe scurt, o veste tristă: tatăl lui Tom a murit la începutul acestei luni. Sărmanul Tom este îngrozitor de abătut și pare lipsit de voință și de speranță. Mă simt atât de neajutorată cu el departe, făcându-și griji și cu dușmanul pe post de companie! Mi-a scris despre lucruri ciudate: prostituate și comportamentul necuviincios al trupelor. Și totuși, mi-a trimis un jurnal minunat de frumos, decorat cu păsări, și o batistă, cu care să-mi șterg lacrimile, așa mi-a spus. Ce gest superb, nu-i așa?

Sunt mai debusolată ca oricând. Preț de o clipă îndrăznesc să îmi închipui că Tom nutrește sentimente pentru mine. Și în clipa următoare am impresia că pentru el nu sunt decât o prietenă. Strecur mici aluzii în scrisorile pe care i le trimit, dându-i ocazia să își declare sentimentele, oricare ar fi ele, dar fie nu le remarcă (știi și tu că bărbații sunt grei de cap și nu sesizează subtilitățile), fie le ignoră. Acum țin scrisorile lui sub pernă. Aidoma prințesei deranjate de bobul de mazăre strecurat între nenumăratele saltele³⁴, mi-e somnul tulburat de cuvintele lui. El se străduiește să doarmă în liniște, și așa voi face și eu. Și pe lângă toate astea mai e și John Hopper cu conversațiile lui interesante, țigările turcești, colonia plăcut mirositoare și ambițiile nemăsurate. Sunt sigură că are în plan să conducă

jumătate din ziarele de pe Fleet Street! Îmi e din ce în ce mai greu să rezist farmecelor lui.

Unde ești acum? Îmi poți spune? Mă rog să nu te afli în apropiere de locurile unde se lansează atacuri cu gaz asupra trupelor franceze. E greu de crezut, dar în curând vom marca al doilea Crăciun în război. Mai ții minte discursul mobilizator al lui Lloyd George³⁵, „Războiul care va pune capăt tuturor războaielor”? Ni s-a spus că se va termina până de Crăciun. Dar n-au specificat în ce an, nu-i așa?

Oasele mă dor de frig și anxietate. Tata și cu mine parcurgem zilnic rubrica cu numele celor dispăruți în misiune și morți în lupte. Cât de ușor trecem peste numele necunoscute. Listă după listă. Și totuși, fiecare dintre ei, fiecare nume este o persoană. Un fiu, un frate, un iubit. Ieri am fost atât de furioasă, încât am luat cu mine ziarul până în vârful dealului Richmond și de acolo am strigat toate numele de pe listă. Vântul le-a luat cu sine și le-a purtat mai departe. Îmi place să cred că vor pluti întotdeauna duse de briză. Pentru a nu fi nicicând uitate.

Îți doresc un Crăciun fericit, iar nouă, tuturor, un An Nou mai bun, mai vesel și victorios!

Scrie-mi curând – și ține minte, pedala de frână e cea din mijloc!

Cu multă dragoste,

Evie

X

De la Alice către Evie

24 decembrie 1915

Undeva, în Franța

Draga mea Evie,

Îți mulțumesc că m-ai înștiințat în legătură cu domnul Harding! Îmi pare foarte rău că Tom nu a

putut fi de față la înmormântarea tatălui său! Și îmi mai pare rău și că îi duci dorul atât de tare. Tom va supraviețui! Spune-ți asta în fiecare zi în inima ta și strig-o cu voce tare de pe culmea dealului. Uneori trebuie să credem cu toată tăria pentru ca faptele să se întâmple. Voința și optimismul nu ți-au lipsit niciodată. Nu te lăsa copleșită, mă auzi? Avem nevoie ca Evie a noastră să rămână puternică și să inspire pe alții cu rubrica ei din ziar.

Păcat că nu mă poți vedea cum conduc ambulanța. Am un talent înnăscut! Gonesc pe drum cu toată viteza și evit împușcăturile și toate celelalte. Îi încarcăm cu grijă pe răniți și pe urmă gonesc către spital cu un singur gând în minte – să păcălesc moartea! Uneori reușesc, alteori nu, dar încerc din răputeri. Oricât de palpitant ar fi, să știi că mi-e îngrozitor de dor de casă. Aș da orice ca să fiu acolo în anul ăsta de Crăciun.

Fruntea sus, draga mea! Vom trece cu bine peste toate astea! Crăciun fericit!

Cu drag,
Alice

De la Evie către Thomas

24 decembrie 1915

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Nicio veste de la tine de ceva vreme. Bănuiesc că e prea frig ca să ții stiloul în mână.

Știu că scrisoarea nu-ți va ajunge la timp, dar am vrut să îți urez – din nou – Crăciun fericit și să îți spun că mă gândesc la tine și că mă voi gândi și mai abitir pe data de ۲۰! Când îi voi auzi pe colindători în capătul aleii, o să mă alătur lor și voi cânta un colind pentru dragul de Will, pentru tine și pentru toți

bărbații bravi care luptă pe front, și mă voi ruga pentru vremuri mai fericite și victoria noastră.

Cu cele mai bune urări și de trei ori „ura” pentru Aliați!

Evie

X

ADA

Paris

20 decembrie 1968

ÎN ZORI, CEAȚA CARE PLUTEȘTE PESTE SENA ESTE pictată în nuanțe de roz de soarele firav de iarnă. Acestea erau orele ei favorite din zi: imediat după răsărit și cu puțin înainte de apus. Capetele cărților zilei, așa le spunea. Avea un fel atât de elegant de a privi lucrurile! M-a învățat să le văd altfel.

Însă gândurile mele se întorc în acești zori spre Will. Prietenul meu din copilărie, sfătuitoarul și cel cu care am conspirat de atâtea ori. Omul care a stat umăr la umăr cu mine când am pornit pentru întâia oară la atac. Prezența lui era o rază de lumină într-o lume întunecată. Dintre noi toți, de ce a fost el cel care ne-a părăsit? N-am înțeles niciodată alegerile pe care le face Soarta pe câmpurile de luptă.

Margaret se agită și-mi înfășoară pătura în jurul picioarelor. Bombăne că aș putea citi, apoi își ocupă locul în spatele scaunului cu roțile și mă împinge. Lipsa de demnitate a scaunului este insuportabilă pentru un om vanitos, dar dacă asta este singura modalitate de a ajunge în locurile unde mi-am propus să ajung astăzi, atunci așa să fie.

E încă devreme și înaintăm lent. Porumbeii ne însoțesc plimbarea, pășind țanțoși și uguind pe lângă noi. Zgomotul pe care îl fac aripile lor în timp ce își iau zborul mă poartă înapoi, în tranșee, și spre

micii porumbei mesageri pe care ne bazam pentru a primi vești despre dușmani, dar și vești de acasă. Până atunci îi considerasem o pacoste. Dar cu toții ne găsim vocația în vremuri de război. Cu toții descoperim cine suntem cu adevărat. Totul în jur e tăcut, cu excepția păsărilor. Mașinile încă nu au aglomerat străzile. Un singur clopot de biserică se aude sunând în apropiere. Orele acestea liniștite sunt o binecuvântare, îmi spun.

Pipăi după butonii de manșetă din buzunar. Ea a vrut ca să-i îngrop în mormântul lui, însă călătoria până la cimitirele militare ar fi prea dificilă pentru mine, mai ales cu ninsoarea asta puternică. Sper ca soluția pe care am ales-o să-i fie pe plac!

Margaret cumpără trandafiri de Crăciun din piața de flori și așez butonii printre petalele catifelate. Le las la Arc de Triomphe, la Mormântul Soldatului Necunoscut. Mai mult de atât nu pot face. Cu ochii încețoșați, privesc mormântul și citesc inscripția.

*Ici repose un soldat mort pour la patrie.*³⁶ 1914–1918.

Margaret așază florile la baza lespezii de piatră, lângă flacăra veșnică, și pentru ultima oară îi urez Crăciun fericit prietenul meu, apoi îmi iau adio de la el.

— A fost unul dintre cei mai curajoși bărbați pe care i-am cunoscut vreodată, Margaret.

Ea își tamponează obrazii. Lacrimile îi lucesc în lumina soarelui.

— Da, domnule Harding, știu!

Dar nu știe. Nimeni nu știe, în afară de cei care au fost acolo. Numai aceia dintre noi care au trăit acele zile vor ști vreodată cu adevărat. Tristețea nu m-a părăsit niciodată, și mă bucur pentru acest loc, pentru acest mormânt, pentru această flacăra veșnică. O amintire a ceea ce am pierdut. Un semn care să ne împiedice să uităm.

De aceea sunt așa de recunoscător pentru scrisori! Ele sunt cea mai puternică piedică în calea uitării.

Odată întors în apartament, cu focul trosnind în cămin, mă așez pe pat, cu capul proptit pe prea multe perne, și continui să citesc...

---

⁷ Celebră melodie compusă în 1912 ca baladă sentimentală care să le amintească imigranților irlandezi din Londra de locul lor de baștină. A fost înregistrată în 1914 și a devenit rapid cântecul de marș preferat de trupele britanice în timpul Primului Război Mondial.

⁸ Poet, pictor și gravor englez (1757–1827), considerat unul dintre reprezentanții cei mai de seamă ai romantismului vizionar în literatură și artele plastice.

⁹ „Nimic” (în limba franceză, în original).

¹⁰ William Blake, „Cântecele experienței – Tigrul”, traducere din limba engleză de Cicerone Theodorescu.

¹¹ Activistă politică (1858–1928), militantă pentru drepturile femeilor.

¹² Joc de cărți similar cu blackjack (n. red.).

¹³ No-Conscription Fellowship (NCF), organizație pacifistă fondată în noiembrie 1914 care a militat împotriva mobilizării generale pe perioada Primului Război Mondial.

¹⁴ White Feather Brigade, organizație înființată în august 1914 de amiralul Charles Fitzgerald cu scopul de a încuraja înrolarea voluntară. Tinerele sale adepte îi „vânau” pe bărbații neîmbrăcați în uniformă și le înmânau sau le înfingeau în haină o pană albă, simbol al lașității, umilindu-i.

¹⁵ William Shakespeare, *Henric al VI-lea*, partea a II-a, actul V, scena 2, traducere de Barbu Solacolu.

¹⁶ William Blake, „Păsările”.

¹⁷ Conte Horatio Herbert Kitchener (1850–1916), militar de carieră și administrator colonial, secretar de stat la Ministerul de Război între august 1914 și iunie 1916, când a murit pe mare, în condiții rămase neelucidate, în urma atacului unui submarin german.

¹⁸ Transatlantic britanic torpilat și scufundat la data de 7 mai 1915 de un submarin german în apropierea țărmului irlandez.

¹⁹ Stradă londoneză veche și importantă, devenită, la începutul secolului al XVI-lea, sediul mai multor publicații și edituri, poziție deținută până în anii 1980, când o parte din ziare s-au mutat. A rămas însă până azi un simbol al presei britanice.

²⁰ Denumire dată femeilor britanice care au muncit în fabricile de armament în timpul Primului Război Mondial

din cauza pigmentului galben al pielii căpătat în urma expunerii la substanțe toxice precum trinitrotoluenul.

²¹ Voluntary Aid Detachment (VAD), organizație formată din civili voluntari care au acordat îngrijire medicală personalului militar din Regatul Unit și țările Imperiului Britanic, în special în timpul celor două războaie mondiale.

²² În limba engleză, *hawk* înseamnă „uliu”, iar *wren*, „pitulice”.

²³ Thomas Hardy, „Sturzul înserării”, traducere din limba engleză de Tudor Dorin.

²⁴ Diana Olivia Winifred Maud Cooper, vicontesă de Norwich (născută lady Diana Manners; 1917–1992), aristocrată engleză, figură proeminentă a vieții mondene, membră a grupului de intelectuali Coterie. În timpul Primului Război Mondial, după ce și-a pierdut în luptă mare parte dintre prieteni, a lucrat ca infirmieră voluntară la două spitale din Londra.

²⁵ Clădire (acum demolată) situată pe strada Buckingham Gate din Londra, unde a funcționat în timpul Primului Război Mondial Biroul pentru Propaganda de Război

²⁶ „Pseudonim” (în limba franceză, în original).

²⁷ Tip de plicuri folosit în Primul Război Mondial, sigilate și purtând declarația sub semnătură a expeditorului prin care acesta se angaja ca scrisoarea să nu conțină informații militare.

²⁸ Iperită, cunoscut și cu numele de gaz muștar, este un agent chimic foarte persistent, al cărui efect durează mai multe zile. A fost folosit pentru prima dată la 11 iulie 1917, în Primul Război Mondial, de către trupele germane. Folosirea acestui gaz a fost și este interzisă de Convențiile de la Haga din 1899 și 1907 (n. red.).

²⁹ „Melci” (în limba franceză, în original).

³⁰ „Pupici” (în limba franceză, în original).

³¹ Edith Louisa Cavell (1865–1915), soră medicală. A lucrat într-un spital belgian ca prima femeie infirmier-șef din lume. După ocuparea Belgiei de către nemți în 1914, a făcut parte dintr-un grup ilegal care a ajutat soldați ai Aliaților să evadeze din închisorile nemțești, fiind arestată și executată.

³² La 5 noiembrie 1605, Guy Fawkes, un catolic englez, și alți participanți la așa-numitul „complot al prafului de pușcă” au fost arestați în timp ce încercau să arunce în aer Parlamentul englez pentru a-l ucide pe regele protestant Iacob I, familia acestuia, guvernul și toți parlamentarii.

³³ William Blake, „Noaptea”.

³⁴ Aluzie la povestea „Prințesa și bobul de mazăre” de Hans Christian Andersen.

³⁵ David Lloyd George (1863–1945), om politic britanic, prim-ministru al Regatului Unit între 1916–1922. Fraza menționată în text a fost preluată de acesta după titlul unei cunoscute cărți publicată de H.G. Wells în 1914.

³⁶ „Aici odihnește un soldat căzut pentru patrie” (în limba franceză, în original).

PARTEA A TREIA

1916

*Vara, în Flandra, maci roșii precum focul Printre cruci
mii, în șiruri și-au găsit locul Și ne veghează somnul
greu sub glie În timp ce vesel cântă o ciocârlie. Dar sub
împușcături n-o auzim, n-avem norocul.*

John McCrae, „In Flanders Fields”

De la Thomas către Evie

1 ianuarie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Sper că te-ai distrat de Crăciun cât de bine posibil, având în vedere circumstanțele. Bănuiesc că mama ta și voi toți ați suferit la acest prim Crăciun petrecut fără Will. M-am gândit deseori la voi!

Îți sunt recunoscător, ca întotdeauna, pentru vorbele frumoase de încurajare de luna trecută! După moartea tatei am trecut prin momente grele, prea grele pentru a le explica într-o scrisoare. Al doilea Crăciun pe front n-a făcut decât să-mi înrăutățească starea de spirit, dar acum am lăsat în urmă sărbătorile și amintirile a ceea ce am pierdut și respir mai ușurat, privind spre noul an care mă așteaptă. Pe zi ce trece îmi pierd speranța de a mă întoarce în Anglia întreg – sau deloc –, însă măcar

timpul înaintează fără a ține cont de faptele absurde ale oamenilor. Și e ceva ciudat de mângâietor în această revelație. Viața merge înainte. Vom face o nouă rotație în jurul soarelui.

Acum o veste mai plăcută! Într-o seară, am întâlnit-o pe Alice Cuthbert în oraș. Era la spitalul de campanie, dându-le ordine tuturor ca o mamă-găină. Cred că și-a găsit chemarea în viață. Am găsit-o la fel de fermecătoare ca întotdeauna, deși cu un optimism diminuat față de viitorul apropiat. Nimeni nu poate face abstracție de realitățile înfiorătoare ale războiului. Am schimbat totuși impresii și povești și am băut un pahar în cinstea prietenilor care nu sunt cu noi.

Te superi dacă te rog să îmi trimiți o nouă pereche de mănuși? Ni s-a comunicat că în săptămânile ce vin vom face un marș lung, iar cele pe care le am sunt subțiate și făcute praf. Încerc să țin la distanță degerăturile astea cumplite.

Ești o stea, Evie. Și cam singura lumină pentru mine în noaptea nesfârșită care mă înconjoară.

Al tău,

Tom

De la Evie către Thomas

10 ianuarie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

La mulți ani!

Ca de fiecare dată, scrisoarea ta mi-a făcut mare plăcere. M-am gândit deseori la tine în ultima săptămână și mă bucur mult că te-ai întâlnit cu Alice și ați băut un pahar împreună. Soarta are moduri ciudate în care își face simțită prezența, nu-i așa? Mi-o pot imagina cu ușurință cum o face pe șefa cu toți cei din jur, dar și cum îi farmecă deopotrivă

cu zâmbetul ei. Cred că prezența ei a reprezentat un cadou minunat de Crăciun. Îmi doresc doar să fi fost și eu cu voi!

După cum bănuiești, aici Crăciunul a trecut fără prea mult tam-tam. Ochii ni se îndreptau mereu spre scaunul gol pe care stătea de obicei Will. Fără el, fără glumele și tachinările sale, totul a părut în neregulă. Nu mă voi obișnui nicicând cu absența lui. E ca o umbră aruncată permanent peste inima mea. M-am bucurat când a venit a doua zi de Crăciun, și tot personalul nostru mult împruținat și-a primit cadourile, după care am revenit la rutina zilnică.

Așadar, prea multe noutăți nu sunt. În timpul sărbătorilor nici nu se întâmplă mare lucru, nu-i așa? Lucrez acum la un nou articol. Hopper e foarte entuziasmat de el. Are multe sugestii pentru viitoare subiecte, în caz că voi intra în criză de inspirație. Ți-am spus că am început să primesc scrisori de la admiratori? Mai bine zis, Genevieve le primește. E greu să nu te simți măcar un pic importantă atunci când îți dai seama că vorbele tale au ajuns la inimile unora și chiar i-au ajutat. Mă face să mă simt utilă și mai hotărâtă ca oricând să continui cu scrisul.

Îți trimit un pachet cu mănuși noi, șosete, tutun, ceai și brandy. Ce altceva și-ar mai putea dori un bărbat?

Scrie-mi curând, dragul meu!

A ta,

Evie

X

De la Evie către Alice

11 ianuarie 1916

Richmond, Anglia

La mulți ani, draga mea!

Ce vești ai din Franța? Ieri am primit un bilet scurt de la Tom – mi-a scris că v-ați întâlnit din

întâmplare și că ați băut împreună un pahar de Crăciun. Ce părere ți-a făcut, Alice? Cum arăta? Ți s-a părut că este într-o dispoziție rezonabilă? Te invidiez că ai putut să petreci timp cu el. Te rog, scrie-mi ca să îmi spui ce s-a discutat – dacă s-a discutat –, pentru că, așa cum te cunosc, n-ai rezistat ocaziei de a-ți vârî nasul și a încerca să smulgi de la el mărturisiri cu privire la sentimentele lui față de mine (sau lipsa acestora).

Trebuie să-ți spun că zăpada, focul din cămin, amintirile cu Will și un pahar mare de sherry m-au copleșit și au stârnit în mine un uriaș val de emoții. În ziua de Crăciun am compus o scrisoare destul de sentimentală pentru Tom. Fiecare cuvânt din ea a fost scris din inimă, dar nu reușesc să îmi adun curajul să i-o trimit. Pentru moment am pus-o la păstrare în jurnalul frumos primit cadou de la el, alături de batista de dantelă. Poate că locul ei este acolo, și nu în mâinile lui. Doar dacă nu ai tu ceva să-mi spui?

În afară de paharul băut în compania lui Tom, cum ai sărbătorit Crăciunul? Aici atmosfera a fost jalnică. Întrunirile pline de veselie de odinioară par tot mai îndepărtate. Mă întreb dacă vom mai trăi vreodată fericirea adevărată. Pentru ziar am scris, desigur, un articol foarte optimist – viața trebuie să meargă mai departe, este de datoria noastră să ne păstrăm moralul ridicat și să nu ne temem să râdem în intimitatea caselor noastre, genul ăsta de lucruri. Niciodată nu am simțit o legătură mai slabă cu propriile cuvinte. A fost ca și cum altcineva le scrisese, iar eu stătusem pur și simplu alături și oftasem la fiecare falsă rază de speranță pe care o transmiteau.

Cum decurg treburile cu ambulanța? Situația se îmbunătățește cât de cât pentru Aliați? Primim vești contradictorii din ziare și din scrisori. Bărbații veniți acasă în permisie aduc cu ei povești îngrozitoare. Și pe urmă mai e și chestiunea animalelor. Ai văzut

caii și câinii, Alice? Mă cutremur la gândul că suferă, și cele mai înfiorătoare istorisiri sunt cele cu cai care se îneacă în noroi. Așa este? Câmpurile sunt pustii acasă. Aproape că am putea uita mulțimea de ființe frumoase care alergau liber prin ele. Duse toate, cu excepția celor prea bătrâne și betege pentru a fi de vreun folos. Mă întreb ce s-a ales de Hamlet și Shylock, caii atât de îndrăgiți de Will. Nici nu vreau să mă gândesc.

Și acum alte vești: legea privind mobilizarea generală a trecut și se pare că toți bărbații vor trebui să se înroleze, cu excepția celor căsătoriți. John Hopper mi-a spus că i s-a cerut să-și exercite în continuarea îndatoririle de război la Wellington House. Arde de nerăbdare să intre și el în luptă și e foarte frustrat. Nu vreau să par lipsită de inimă că îl încurajez să meargă la război, însă am auzit multe povești cu bărbați care au găsit modalități istețe de a păcăli sistemul și de a se înrola în ciuda restricțiilor de înălțime și vârstă. Armata e disperată să pună mâna pe cât mai mulți bărbați cu putință și sunt convinsă că lui Hopper i se va ivi curând ocazia să-și demonstreze curajul.

Bun, acum trebuie să închei! Peste puțin timp încep tura, iar doamna diriginte de poștă nu tolerează întârzierile.

Îți voi scrie din nou cât de curând!

Ai grijă de tine!

Evie

X

De la Thomas către Evie

20 ianuarie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Îți mulțumesc pentru mănuși și șosete! Mă înclin în fața ta în semn de recunoștință. Și în plus, tutun și brandy! Promit să le consum cu moderație!

Ce mai e pe acasă? Sper că rubrica ta la ziar merge bine. Jack Davies mi-a transmis niște vești neplăcute în legătură cu situația de la birourile LDT, așa că mă întreb ce părere ai tu. I-am scris cerându-i să-și exercite autoritatea, indiferent de ceea ce va face Hopper. Poate că Davies e un bătrân fanfaron arogant, dar în același timp e și un tip care-și cunoaște al naibii de bine meseria și unul dintre cei mai buni redactori-șefi din Londra, și am încredere în opinia lui. Oricum, sper că scandalurile de la ziar să nu îți afecteze rubrica.

Ți-aș scrie mai mult despre ceea ce se întâmplă aici, pe front, însă lucrurile se prezintă atât de sumbru, încât mi-e teamă că nu mi-ai mai răspunde. Prin urmare, va trebui să te mulțumești în schimb cu câteva versuri din A douăsprezecea noapte a lui Shakespeare:

*Vino, moarte, de mă ia
Să mă culci sub cetini grele;
Zboară, suflete, și tu,
După dragostele mele.
Pe ochi, giulgiu de mohor
Mi-or întinde cei prietenii.
M-a scăpat moartea de dor,
Adormit sub grele cetini.
Nu voi flori și nici cununi
Pe cernit sicriu să-mi cadă,
Voi prietenii vechi și buni,
Nimenia să nu mă vadă.
Bulgărași de rece tină
Trupușorul să mi-l strângă.
Nu vreau dragostea să vină,
La mormântul meu să plângă.³⁷*

Al tău pe vecie,

Tom

De la Alice către Evie

28 ianuarie 1916

Undeva, în Franța

Draga mea Evie,

La mulți ani, scumpa mea! N-am decât câteva minute la dispoziție ca să-ți scriu. Săptămâna trecută a fost epuizantă și am rămas în criză de personal. Tot sper ca americanii să ni se alăture. Ducem lipsă de provizii, de muniție, de bărbați... și avem nevoie de mai multe infirmiere. Aici e o adevărată nebunie, dar la ce altceva te-ai putea aștepta? Eu sunt însă bine și îmi e dor de tine!

Tom, bietul de el, e slab ca un țâr. Am impresia că nu prea mănâncă, chiar și atunci când rațiile sunt suficient de mari. Îl apasă un nor negru. Serios, Evie, mi-e teamă că suferă de stres emoțional. L-am încurajat să ceară o permisie. Și știi ce mi-a răspuns? „Ce rost are să merg acasă când demonii mă vor urmări și acolo? Nu aș putea să mă gândesc decât la oamenii mei, pe care i-am lăsat să-și înfrunte singuri destinul.” Dumnezeu mare, după asemenea vorbe, ce altceva aș fi putut să fac decât să îi comand un pahar mare de vin? I-am spus că îl vei ajuta să își recapete moralul. M-a privit cu ochi goi și a zis: „Mi-aș dori ca Evie să mă poată salva. Simt cum alunec în gol, Alice. Mă simt pierdut.”

I-am spus cât de mult ții la el și că îl vei ajuta să-și revină; că se poate baza pe cei care îl iubesc. Din păcate, nu sunt sigură că a înțeles ce i-am spus. E, pur și simplu, copleșit de disperare.

Trebuie să închei acum, dar îți trimit toată dragostea mea. Oh, încă ceva: în ceea ce privește condusul ambulanței, trebuie să îți spun că încă

reprezintă o provocare, dar cred că, în sfârșit, am învățat cum să strunesc drăcovenia asta. Să nu-i spui nimănui, dar i-am zgâriat un pic aripa. Sper să nu observe nimeni.

Alice

X

De la Evie către Thomas

30 ianuarie 1916

Richmond, Anglia

Dragul meu Tom,

Ne-am întors la Shakespeare, nu-i așa? Te rog, încearcă să găsești o lectură ceva mai veselă! O comedie, poate. Nu era *Visul unei nopți de vară* preferata ta? Petrece așadar ceva timp cu Puck, Bottom și zânele mai degrabă decât cu bătrâni regi scorțoși și furtuni dezlănțuite. Nu-mi place să aflu că petreci atât de mult timp în preajma morții.

Mi-a scris Alice. Mi-a spus că treci prin mari dificultăți. Aș vrea să pot să te ajut și altfel decât trimițându-ți brandy și scrisori. Vei găsi în pachet o carte cu sonete ca să-ți ții mintea ocupată în cele mai sumbre momente. Răsfoiește-o atunci când îți va fi cel mai greu, când vei simți că nu mai rezisti. Poți, Tom! Știu că poți și că vei rezista. Chiar și în cele mai negre ore ale nopții amintește-ți că noi zori de zi gonesc către tine! Vom învinge curând. Trebuie, altfel nu concep.

Cât despre situația de la LDT, încerc să stau departe de continua luptă pentru putere. Sincer vorbind, cred că bărbații ar trebui să se poarte cu mai multă demnitate. Ești sigur că Hopper este cauza discordiei? De fiecare dată când discutăm despre LDT – sau despre tine –, o face cu pasiune și bune intenții. Nu își dorește decât binele ziarului, cu toate că e ambițios, o știu, și nu se teme să împingă ziarul la limită și să provoace personalul să dea tot

ce e mai bun. Mai știu și că îl consideră pe Jack Davies un tip și un colaborator dificil. Ești convins că Davies nu-ți toarnă gogoși? Că nu speculează vechile rivalități dintre verișori? Tom, dacă aș fi în locul tău, n-aș sta pe gânduri. Lasă-i pe băieți să se joace în curtea școlii în timp ce tu și ceilalți bărbați adevărați luptați pe câmpurile de bătălie!

Pe aici totul e încă relativ liniștit. Câte o căsătorie făcută în pripă și un copil nelegitim întrețin bârfele. Pământul continuă să se rotească. Viața merge înainte. Și asta trebuie să ne insufle curaj.

Tu, Tom, nu vei fi niciodată singur! Eu mă gândesc mereu la tine.

A ta,

Evie

XX

ADA

De la Thomas către Evie

22 februarie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Un scurt bilet, doar cât să te înștiințez că ne strângem lucrurile și în curând vom porni spre râul [REDACTED]. Ne așteaptă un marș lung. Timp de câteva săptămâni s-ar putea să nu primești vești de la mine, însă intenționez să-ți scriu imediat ce voi putea. Roagă-te pentru mine, dragă prietenă! Vom intra în pântecul bestiei și voi avea nevoie de tot curajul și toată forța ta drept sprijin în timp ce-mi voi conduce batalionul. Mă voi gândi la tine!

Cu afecțiune,

Tom

De la Evie către Thomas

28 februarie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Dumnezeu să te aibă în pază, prietene! Îmi pare foarte rău să aflu să vei porni într-un marș lung, dar sunt încredințat că îți vei conduce oamenii bine și cu mult curaj.

Am auzit că armata franceză e încleștată într-o bătălie aprigă cu nemții la Verdun. Pierderi cumplite. Mă rog cerului să nu te fi aflat acolo, dragul meu prieten! Aseară am visat că te afli într-o confortabilă pension franțuzească rurală, departe de zgomotul proiectilelor și al împușcăturilor. O doamnă vârstnică drăguță (îi spun Madame de Carteret) se agita pe lângă tine și îți gătea o tocană țărănească din ingrediente locale ca să-ți încălzești oasele. Era foarte drăguță, iar tu te înzdrăveneai pe canapeluța de lângă cămin cu fiecare zi care trecea. Îți luaseși obiceiul să-i sculpezi mici figurine de animale din lemnele pe care le aducea din pădure, iar madame de Carteret era încântată de micile comori pe care le făceai pentru ea. Soțul și fiul îi muriseră în Belgia și era bucuroasă să te aibă în preajmă. Războiul se va termina curând și te vei întoarce acasă.

Sper să fie adevărat și să ai parte de astfel de alinare și de bunătate. Mai ții minte cum zgâriaai mereu câte o salcie cu briceagul, insistând că ai cioplit un elefant sau ceva asemănător, în timp ce eu și Will vedeam că nu-i decât un bucățoi de lemn? Și te tachinam cu cruzime. Ce vremuri fericite și lipsite de griji! Poate că vei sculpta și pentru mine o pasăre?

Atât de mulți băieți de-ai noștri au pierit! Mobilizarea nu iartă pe nimeni. Sunt exceptați doar bărbații căsătoriți sau angajați în servicii esențiale – și desigur aceia care refuză înrolarea pe motive

religioase sau de conștiință. Îmi este imposibil să înțeleg cum de îndrăznesc să iasă pe stradă acești oameni. Cum de pot fi atât de egoiști, Thomas? De ce ei sunt scutiți și alte milioane nu? Puști de paisprezece sau cincisprezece ani și-au falsificat data nașterii și au plecat la război ca niște bravi bărbați. În fiecare zi citim în ziare reportaje despre câte un biet individ care încearcă să-și susțină refuzul de a lua arma în mâini. Unii sunt trimiși să presteze muncă de necombatant, ca de exemplu brancardier. Alții sunt azvârliti în închisoare pentru principiile lor morale. Îmi frânge inima când le văd mamele și surorile ajunse niște umbre. Merg cocoșate și cu privirea ațintită mereu în pământ, rușinate să privească pe cineva în ochi.

Ai grijă de tine, dragul meu prieten! Mă consolez recitind multele scrisori pe care mi le-ai trimis de la începutul războiului. Ți amintești cât de naivi eram. Cum asta avea să fie o mare aventură, iar tu urma să te întorci acasă în câteva săptămâni, dacă aveai să participi cât de cât la lupte. Cine s-ar fi gândit că o să treacă atâtea luni, atâția ani, și că vom găsi așa de multe să ne spunem? Și încă mai avem.

Sper că una dintre scrisorile tale este acum în drum spre mine.

Evie

XX

Telegramă de la Thomas pentru Evie

15 MARTIE 1916

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW

TRIMIS: 17.22 / PRIMIT: 18.34

BATALION DECIMAT. RESTUL NE-AM ALĂTURAT UNUI ALT
BATA-LION. LUCRURILE NU MERG BINE. AMĂNUNTE ÎN
CURÂND. DOR DE CASĂ. TOM.

De la Evie către Thomas

17 martie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Cu ce durere ți-am citit telegrama! Mă rog să fii în siguranță, oriunde te-ai afla. Dacă scrisoarea aceasta îți va parveni, să știi că ne gândim mereu la tine. Nu pot purta acele bătălii în locul tău, dar știu că ești un comandant puternic și că oamenii tăi îți vor urma ordinele și îți vor lua ca exemplu curajul. Nu te gândi decât la asta, Tom! La oamenii pe care i-ai salvat deja și la cei pe care îi vei salva de acum înainte.

Ești foarte curajos, iar noi suntem cu toții mândri de tine!

Victoria va fi curând a noastră și o viață de pace ne așteaptă.

A ta,

E

X

De la Evie către Jack Davies

2 aprilie 1916

Richmond, Anglia

Dragă domnule Davies,

Veți găsi în plic ultimul meu articol, care are drept temă mobilizarea generală. Sper ca atât dumneavoastră, cât și cititorii să îl considerați satisfăcător. Având în vedere știrea recenteii arestări a lui Edith Smith pentru publicarea unui pliant al NCF fără a-l supune autorității însărcinate cu cenzura, am oarecare emoții cu privire la articolul meu și subiectul abordat. Poate că totuși acum o

rubrică scrisă de o femeie și dedicată femeilor e mai necesară ca oricând.

Mi-ați promis că îmi veți trimite o parte din corespondența adresată lui „Genevieve”. Aș dori foarte mult să o citesc, dacă nu e prea voluminoasă sau prea critică față de opiniile mele.

A dumneavoastră, cu sinceritate,
Evelyn Elliott

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII
*de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special la Londra*

„Noi, cele rămase”

Odată cu declararea mobilizării generale, ultimii bărbați au fost trimiși la război. Indiferent ce am crede fiecare dintre noi despre moralitatea serviciului militar obligatoriu, soarta (și politica) au întotdeauna ultimul cuvânt, iar soții, fiii, frații, tații, unchii, verii, vecinii și prietenii noștri au plecat. Cu toții.

Fermierul nu-și mai îngrijește recoltele. Șoferul de autobuz nu ne mai salută vesel și zâmbitor. Poștașul nu mai pedalează pe alei. Suntem o națiune de femei și noi, cele rămase acasă, trebuie să fim mai pregătite ca oricând, să ne lepădăm de vanități, să ne suflecăm mânecile și să trecem la treabă. Poate că ne închipuim că nu posedăm abilitățile, tăria, forța fizică de a îndeplini unele sarcini, dar dacă nu încercăm, cum vom putea ști? „Dă-i un pește unui om și îl vei hrăni o zi. Învață-l să pescuiască și îl vei hrăni pentru tot restul vieții.” Alegem să învățăm să pescuim, nu-i așa, brave femei din Anglia?

Așa cum bravii noștri soldați învață să lupte, să ucidă și să supraviețuiască, la fel noi trebuie să învățăm cum să ne ținem țara pe picioare. Să punem pâine pe masă, să respectăm legea și să păstrăm ordinea pe străzi pentru ca totul să funcționeze ca uns până la întoarcerea lor acasă.

Vă îndemn, aşadar, pe toate să găsiţi căi de a ajuta, oricât de neînsemnate ar părea. Împreună putem face lucruri extraordinare şi ţine focul aprins în case.

Pe săptămâna viitoare! Şi mult curaj!

Genevieve

De la Jack Davies către Evie

12 aprilie 1916

Londra, Anglia

Stimată domnişoară Elliott,

Vă îndeplinesc dorinţa şi vă trimit o parte din scrisorile de la „admiratori”. Genevieve Wren face senzaţie. Am primit un sac de scrisori, aşa că acestea sunt doar o mică selecţie pe care să o frunzăriţi.

În privinţa celeilalte chestiuni pe care am discutat-o recent, încă mă aflu în stadiul în care mă interesez. Dacă ar fi după mine, aş fi încântat să vă trimit în Franţa cu carnetelul în mână. Aveţi un fel de a vă conecta cu oamenii pe care puţini jurnalişti îl posedă. Vă adresaţi lor ca şi cum v-aţi afla la ei în bucătărie şi aţi sta la masă la o şuetă în faţa unei ceşti cu ceai. N-am nicio îndoială că aţi scrie reportaje pline de pasiune şi sinceritate care ar fi un enorm succes. Din păcate însă, aşa după cum ştiţi, femeile şi jurnalismul formează o combinaţie neconvenţională. Mai mult decât atât, întâmpin rezistenţă din partea celor ce conduc ziarul – şi cum Tom Harding nu este prezent, nu pot lua decizii fără consimţământul cuiva aflat într-o poziţie de autoritate.

Voi continua să insist – asta dacă sunteţi şi acum sigură că vreţi să mergeţi pe front. Pentru moment vă sugerez să găsiţi o altă modalitate de a ajunge acolo – una mai acceptabilă – în calitate de infirmieră, telefonistă etc., şi să-mi trimiteţi corespondenţa în secret.

Știu că ați respins anterior ideea, dar dacă sunteți hotărâtă, se pare că este singura cale. Aștept răspunsul la propunerea mea!

Al dumneavoastră, cu sinceritate,
J.D.

Scrisoare de la admiratori către Evie

Dragă domnișoară Wren,

Nu am mai trimis până acum scrisori la ziare, așa că am emoții. Urmăresc de ceva vreme rubrica dumneavoastră din London Daily Times și am simțit nevoia de a vă scrie pentru a vă spune că vă aștept cu nerăbdare articolele, care înseamnă foarte mult pentru mine. Am pierdut în război doi fii și un frate. Soțul și alți doi fii sunt pe front. Am în îngrijire o mamă vârstnică și norocul unor vecini foarte săritori, însă casa, altădată plină de zgomote, râsete și viață, este acum pustie. Mă străduiesc din răspuțeri să fac față, dar nu îmi e deloc ușor. Vorbele dumneavoastră sunt ca un balsam pentru mine. E ca și cum m-ați cunoaște, ca și cum ați discuta cu mine în persoană.

Nu vreau decât să vă asigur că ajutați multe femei cu sinceritatea dumneavoastră.

Nu știu cine sunteți și nu cunosc nimic despre viața pe care o duceți, dar asta nu contează. Oricine ați fi și oriunde ați trăi, o dată pe săptămână sunteți aici, cu mine, în modesta mea bucătărioară, iar pentru asta vă rămân pe veci recunoscătoare.

Dumnezeu să vă ajute pe dumneavoastră și pe cei dragi!

Marjorie Barrow

De la Charles Abshire către Thomas

20 aprilie 1916

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Te rog insistent să iei legătura cu Jack Davies la LDT. Nici el și nici eu nu am mai primit vești de la tine de câteva săptămâni și suntem îngrijorați în privința ziarului și a situației tale. Te rog, trimite răspuns urgent!

Cu sinceritate,
Charles Abshire

De la Evie către Thomas

26 aprilie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

A trecut o lună fără vești de la tine, așa că sunt teribil de îngrijorată. Nu-ți stă deloc în fire să nu mă ții la curent. Cred că ai fost prea punctual cu răspunsurile, iar în absența lor, zilele se târăsc într-o agonie tăcută, fără vreo veste de la tine, fără să știu unde ești sau cum te simți.

Tata încearcă să mă încurajeze, spunându-mi că ești în marș și prea istovit la finalul zilei pentru a face altceva decât să te lași să cazi pe un pat. Mama zice că cel mai bun lucru pe care îl pot face este să continui să-ți scriu. Așa că o voi asculta. Întotdeauna.

Mă rog pentru siguranța ta, dragul meu.

A ta, cu speranță,
Evie
X

De la Evie către Alice

30 aprilie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Ce mai faci? Ce mai e nou?

Sunt teribil de îngrijorată, Alice. De peste o lună, de la telegrama în care mă înștiința că batalionul său a fost decimat și că se vor alătura unui altuia în marș, nu am primit nicio veste de la Tom. Mi-e teamă că a fost implicat în luptele de la Verdun, despre care am auzit că au provocat un număr imens de morți și răniți, iar tu mi-ai scris că Tom era deja într-o stare de spirit jalnică.

Sunt foarte neliniștită! Nu pot să mănânc și să dorm. Îmi imaginez tot ce-i mai rău – că a căzut prizonier la mila dușmanului sau că e singur și înspăimântat. Dacă nu și mai rău. Dar încerc să mă îmbărbătez spunându-mi că dacă e să supraviețuiască cineva războiului, atunci acela este Tom Harding. Trebuie să am încredere în el, nu-i așa? Acum mai mult ca oricând. Absența, tăcerea lui nu mă fac decât să-l îndrăgesc și mai tare, în timp ce întâlnirile mele cu Hopper sunt tot mai dese. Discrepanța puternică dintre lumile lor mă face să simt un gol în stomac și mă îndeamnă cu și mai multă hotărâre să joc un rol vital în cauza mai mare. O să crezi că mi-am pierdut mințile, dar Jack Davies și cu mine coacem un plan care să îmi permită să plec în Franța și să-i trimit reportaje de acolo. Mă simt ca un copil răsfățat aici, în turnul meu de fildeș, ferită de realitățile vieții. Trebuie să aflu, Alice. Indiferent despre ce ar fi vorba. Nimic nu mă sperie așa cum o face mama.

Te rog trimite-mi măcar câteva rânduri!

A ta,

Evie

XX

De la Evie către Thomas

16 mai 1916

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Unde, Dumnezeuului, ești?

Îți tot scriu și nu primesc răspuns. Citesc ziarele fără a găsi nicio știre despre tine și batalionul tău. Nici nu știu, de fapt, în ce batalion ești acum. Cum se poate să fi dispărut așa, pur și simplu? Și cum aș putea eu să îndur această tăcere înspăimântătoare?

Te implor să-mi scrii! E groaznic să nu știu nimic de tine și, deși am dubii că scrisoarea mea îți va parveni, trebuie să continui să-ți scriu ca să îți spun că mă gândesc la tine în fiecare zi și că mă rog pentru tine.

A ta pe vecie,

Evie

X

De la Charles Abshire către Thomas

1 iunie 1916

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Dragă băiete, au trecut șase săptămâni de la ultima ta scrisoare și ne facem griji mari aici, la Londra, în privința ta. Te rog, răspunde-mi, chiar și printr-o telegramă ori prin intermediul altcuiva!

Dumnezeu să te aibă în paza Lui!

Charles

De la Evie către Thomas

4 iunie 1916

Richmond, Anglia

Dragă băiete,

Cum e posibil să dispară cineva complet? Niciun cuvânt. Nici măcar o șoaptă de la tine. Aproape că am ajuns să sper să-ți găsesc numele în listele publicate de ziare. La ora actuală, aș prefera să aflu

că ești rănit decât dat dispărut. Atunci aş şti măcar că te afli în grija infirmierelor. Insist mereu pe lângă Alice să fie vigilentă şi să te caute, dar deocamdată nu te-a găsit şi nu-mi poate oferi consolare. Alţi şi alţi recruţi sunt imbarcaţi acum în drum spre continent. Şi bărbaţii însuraţi au fost înrolaţi. Nu au rămas decât cei care lucrează în servicii esenţiale pe timp de război şi cei care se opun cu înverşunare şi sfidător mobilizării generale.

Vremea s-a încălzit şi am reînceput să schiţez păsărele. Special pentru tine am desenat un pescăruş albastru. Ştiai că pescăruşii albaştri au un singur partener toată viaţa? Ce de minunăţii ne relevă natura dacă ne facem timp s-o observăm. Cred că pescăruşul meu a ieşit destul de bine şi e drăguţ. Câtă frumuseţe ne înconjoară, aşteptând să fie remarcată! Tot ce trebuie să facem este să ne oprim ca s-o privim – şi să o admirăm. Doamne, cât de mult mi-ar plăcea să mă plimb cu tine pe malul râului şi să vedem sclipirea aripilor unui pescăruş!

Am preluat şi alte responsabilităţi, iar acum sunt nu numai poştăriţă, ci şi telegrafistă. Nu vrei să ştii cât de grea e geanta mea de poştăriţă atunci când e împovărată de telegramele trimise de rege. Şi se întâmplă de atâtea ori să fiu nevoită să înmânez un plic marcat simplu cu „Returnat expeditorului”! Oare şi scrisorile pe care ţi le-am expediat eu îmi vor fi returnate? Dar tu, tu te vei întoarce vreodată la noi?

Continui să mă rog pentru tine şi să îţi scriu.

Evie

XXX

De la Evie către Alice

10 iunie 1916

Richmond, Anglia

Draga mea Alice,

Îți cer mii de scuze că nu ți-am mai scris de secole! Abia dacă mă mai adun ca să-mi aștern gândurile pe hârtie. Totul mi se pare lipsit de sens.

Inima mă doare de grijile pe care mi le fac pentru Tom. Nicio veste deocamdată. Și au trecut trei luni, Alice! Trei luni întregi! Nici că se poate închipui mai mare chin. Fără să știu nimic, fără să fi auzit nimic.

Am încercat să îmi distrag atenția cu îndatoririle mele de la poștă și de la ziar, și cu câte un prânz cu Hopper, însă prezența lui în Londra, trăind în confort și siguranță, în timp ce bietul și dragul de Tom este de negăsit, mă înfurie din ce în ce mai tare. L-am provocat pe tema asta de curând și îmi e teamă că s-a supărat. Mi-a spus că speră că nu am devenit membră a Brigăzii Penelor Albe și că se va imbarca imediat ce superiorii săi îi vor permite, și de ce naiba nu pot unii oamenii să-și vadă de treburile lor. După aceea s-a scuzat îndelung. Zice că războiul ne înnebunește pe toți și că este pur și simplu frustrat de faptul că e considerat laș, când, la o adică, alegerea nu-i aparține. Între timp, am aflat prin intermediul tatei niște zvonuri cum că la LDT situația este încordată. Sărmanul Tom s-ar îngrozi dacă ar afla! Îmi pare rău că nu pot face nimic în privința asta!

Ai avut dreptate, Alice! De fiecare dată când mă gândesc la posibilitatea ca Tom să nu se mai întoarcă acasă, mă simt împresurată de un întuneric absolut, în locul viitorului luminos la care mă așteptam. Angoasa pe care o resimt nu este doar pentru prietenul drag pe care îl cunosc din copilărie. Ci și pentru bărbatul care a devenit sub ochii mei și pentru cel pe care îmi doresc să-l văd în viitor. Nu mă pot gândi decât la el, la zâmbetul său, la brațele care mi-au înconjurat mijlocul în timp ce dansam. Ce se va alege de mine dacă este deja prea târziu?

Războiul m-a făcut să mă comport necugetat în chestiuni de ordin sentimental. Am expediat scrisoarea pe care i-am scris-o de Crăciun. Dacă va fi

să o citească vreodată, va ști cu certitudine ce sentimente nutresc față de el. Sper că am procedat bine trimițând-o. Dintr-odată, teama de a nu-l mai vedea pe Tom niciodată o depășește cu mult pe aceea de a fi respinsă în cazul în care îmi va spune că nu-mi împărtășește sentimentele.

Crezi că vei primi vreo permisie? Sunt disperat de singură și îmi doresc din toată inima să te revăd, draga mea.

Și ce știri absolut îngrozitoare despre moartea lui Kitchenier pe HMS Hampshire și a tuturor celor care au pierit împreună cu el! Tata spune că este un dezastru național. Nimeni nu este în siguranță, Alice. Nici măcar cei cu cele mai înalte grade. Ce speranță poate exista pentru cineva ca Tom?

Evie

X

Telegramă de la Alice pentru Evie

5 IULIE 1916

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW

TRIMIS: 10.34 / PRIMIT: 11.36

TOM TRĂIEȘTE, E LA BATALION! URMEAZĂ SCRISOARE.
ALICE

Telegramă de la Evie pentru Charles Abshire

5 IULIE 1916

CĂTRE: CHARLES ABSHIRE, 34 LOVELACE GARDENS,
BERMONDSEY, LONDRA SE

TRIMIS: 12.30 / PRIMIT: 13.14

TOM ÎN VIAȚĂ ȘI NEVĂTĂMAT. AMĂNUNTE CURÂND. EVIE
ELLIOTT

De la Alice către Evie

6 iulie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Vești minunate, fantastice! L-am găsit pe Thomas al nostru. E viu și nevătămat! Un medic cu care m-am împrietenit recent i-a trimis un mesaj unui coleg care se află într-un loc unde se dau cele mai grele lupte. Așa cum ne temeam, Tom a fost acolo, la [REDACTED], în focul ei. Printr-un miracol, nu e grav rănit; are doar o rană la braț care necesită câteva copci. Chiar dacă te întrebi în continuare de ce nu ți-a scris, important e că trăiește! Am însă și vești mai puțin plăcute.

Mi s-a spus că Tom suferă de melancolie severă, de genul celei care te amorțește și te face apatic. Are dificultăți în îndeplinirea responsabilităților, bietul de el! Am văzut o mulțime de astfel de cazuri la soldații care au făcut stagii prea lungi pe front, și, având în vedere starea în care l-am găsit de Crăciun, nu sunt deloc surprinsă. În bătăliile de pe [REDACTED] se pare că avem zeci de mii de morți și răniți. Dar a scăpat cu viață! Repet pentru că este o minune în războiul ăsta blestemat. Și se va însănătoși. I-am trimis un bilet prin intermediul unei infirmiere staționate în apropierea locului unde se află el. Un bilet în care îl îmboldesc pe Tom să scrie. I-am spus că toți cei de acasă sunt bolnavi de îngrijorare din pricina lui și așa mai departe. Am atașat și o adresă pe clapeta interioară a plicul (trebuie să se facă economie de hârtie).

Și acum o veste proastă. Prietenul meu, soldatul Rollins, a fost ucis în luptă. Orbit de o explozie, după care a rătăcit fără direcție printr-un câmp minat. Nu ți se pare moartea cea mai lipsită de sens din câte au existat vreodată? Am plâns săptămâni în șir, dar mi-am dat seama că nu are niciun rost să continui. Plânsul nu-l poate aduce înapoi. Era un drăguț, dar nu am de ales, trebuie să-mi văd de viața mea.

O altă veste tristă este că nu mai lucrez pe ambulanță. Aș fi preferat să mă aflu în spatele volanului, decât să fiu detașată într-un spital de

campanie, dar se pare că zgârieturile de pe aripa mașinii m-au ajuns din urmă.

Ai de gând să vii aici și să devii corespondent de război? Te-aș avertiza în privința primejdiilor și te-aș îndemna să rămâi acasă, dar știu că ar fi în zadar. Încăpățânata de Evie Elliott tot ce știe ea ar face. Știu că așa se va întâmpla.

Ține-mă la curent cu ceea ce se întâmplă cu Tom!

Alice

X

De la Evie către Alice

19 iulie 1916

Richmond, Anglia

Draga mea Alice,

Ce bucurie imensă! Ce ușurare nemaipomenită să aflu că dragul de Tom e în viață! Teafăr și nevătămat! Doamne, în ce hal îmi tremură mâna în timp ce scriu aceste cuvinte! Mult timp mi-am închipuit tot ce-i mai rău, iar faptul că e în viață înseamnă că rugăciunile mi-au fost ascultate. Nu mă întristează nici măcar vestea că suferă de melancolie. O să-i treacă, sunt sigură! Nu contează decât că e în viață.

Îi voi scrie imediat, dar nu vreau să îi par prea lipsită de sensibilitate. Am auzit vorbindu-se despre bărbați care suferă de afecțiuni nervoase și sunt incapabili să gândească și să vorbească. Crezi că starea lui de sănătate va fi considerată suficient de gravă pentru a fi trimis acasă ca să se refacă? Te rog să mă ierți că îți pun atâtea întrebări! Ce frustrant este să le așterni pe hârtie fără să știi când vei primi răspunsul. Sau dacă îl vei primi.

Îmi pare rău pentru soldatul tău! De ce trebuie să-i pierdem pe toți cei dragi? Pe de altă parte, trebuie să îți mărturisesc că mă simt oarecum ușurată că nu

mai lucrezi pe ambulanță. Este cu mult mai bine la un spital de campanie. Presupun că ai parte de scene înfiorătoare. Nu știu cum de rezisti. Tu, care nu suportai nici vederea unui genunchi julit.

Acum, că am aflat că Tom este în siguranță, faptul că acasă totul este așa cum te-ai aștepta pare lipsit de relevanță. Încă îmi place slujba de poștăriță, cu toate că vremea a fost oribilă și mama s-a temut că o să fac gripă. Deși, evident că nu am făcut. Nu am făcut niciodată. Și nici nu voi face. Mama uită că am constituția unui taur.

Rubrica mea a produs oarecare senzație și – n-o să-ți vină să crezi – primesc scrisori de la admiratori! Vorbesc serios, Alice! Știu că vei râde când vei citi asta, dar zeci de femei trimit săptămânal scrisori la ziar ca să îmi spună cât de mult le place să-mi citească articolele și cât de mult le ajută. E ceva realmente extraordinar și care mă emoționează teribil. Unele scrisori ți-ar frânge inima. Desigur, nu le pot răspunde, nici n-aș avea timp pentru asta. Dar e plăcut să știu că dau o mână de ajutor, oricât de neînsemnată.

Redactorul-șef încă încearcă să găsească o modalitate de a mă trimite în Franța pentru a putea avea mărturii de pe front direct de la surse. Crede că singura cale de a ajunge acolo este să mă înrolez ca infirmieră sau așa ceva. Totuși, nu vreau să iau decizia înainte de a lua legătura cu Thomas. Deocamdată îmi voi scoate din minte ideea ideea de a deveni corespondentă de război și mă voi concentra pe îndatoririle zilnice de acasă.

Ai grijă de tine, draga mea prietenă, și-ți mulțumesc! Mi-ai oblojit inima frântă, care sper că se va vindeca pe deplin cu îngrijirea cuvenită.

Evie

XXX

De la Evie către Thomas

19 iulie 1916

Richmond, Anglia

Thomas, dragul meu drag,

Alice mi-a trimis vorbă că ești în viață, teafăr și nevătămat, și nu mi-e rușine să recunosc că am vărsat o grămadă de lacrimi de ușurare.

A fost un chin să nu am vești de la tine, dar înțeleg că ai fost grav afectat de lunile petrecute pe front și ți-a fost greu să-ți așterni gândurile pe hârtie. Mi-ar face mare plăcere să primesc scrisori de la tine, dar până și faptul că am aflat că nu ai fost luat prizonier, sau mai rău, mi-a umplut inima de bucurie. Pentru mine e de ajuns să știu că scrisorile pe care ți le-am trimis nu au dispărut în eter. Le-ai primit? Ți-am trimis mai multe în ultimele săptămâni și aș vrea să știu dacă ți-au fost înmânate.

Faptul că te știu în viață îmi dă tăria de a continua să-ți scriu, și chiar dacă nu vei avea puterea de a-mi răspunde, măcar sper că vei găsi un pic de alinare la gândul că te port în inimă.

Nu o să te împovărez cu povești de acasă.

Când vei fi pregătit, trimite-mi, te rog, vești! O să le aștept!

A ta, cu speranță,

Evie

XX

De la Jack Davies către Thomas

22 iulie 1916

Londra, Anglia

Dragă Tom,

Din câte știu, nu ești în cea mai bună formă în prezent, însă mă văd nevoit să-ți scriu din nou. Relația dintre mine și Hopper continuă să se

degradeze. Mă înfior la gândul a ceea ce ar putea să se întâmple cu London Daily Times până spre finele anului.

Partea bună este că ziarul face acum încasări serioase. Avem două rubrici de război care au devenit extrem de populare. Primim la birou o sută cincizeci de scrisori pe săptămână, dacă nu mai multe, de la admiratori. Multe femei își găsesc alinare și inspirație în rândurile scrise de noii editorialiști, printre care și prietena ta, Evelyn Elliott. Asta mă bucură, desigur, dar, pe de altă parte, nu mă încântă intenția lui Hopper de a-i împinge pe jurnaliștii noștri spre teritorii primejdioase în materie de conținut. Îți atrag atenția, Thomas, guvernul vrea exact contrariul și cere și mai multă propagandă! Ne-am certat aprig pe tema asta și am fost la un pas de a fi concediat. Recunosc, poziția pe care Hopper o are acum la ziar ar putea însemna sfârșitul carierei mele aici. Ți-am mai spus asta, însă realitatea devine tot mai presantă pe zi ce trece.

Sper că te afli în siguranță, băiete.

Cu sinceritate,

Jack Davies

De la căpitanul James Edwards către Evie

30 iulie 1916

Undeva, în Franța

Stimată domnișoară Elliott,

Vă scriu din partea locotenentului Thomas Harding, Batalionul 10. Acesta suferă de extenuare nervoasă și se odihnește în prezent într-un spital de campanie. Vă trimite salutări și asigurări că este bine îngrijit și speră să revină în luptă cât mai curând.

Doresc să adaug că domnul locotenent este extrem de prețuit și respectat de către membrii companiei noastre și că îi dorim cu toții refacere rapidă pentru a ni se alătura în drumul spre victorie.

Al dumneavoastră, cu sinceritate,
Căpitanul James Edwards, Batalionul 10
Infanterie

De la Evie către Thomas

5 august 1916

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

Căpitanul Edwards mi-a dat vești despre tine. Dragul meu, sunt foarte ușurată să aflu că te odihnești într-un spital de campanie. După ororile care am auzit că s-au petrecut pe câmpul de bătălie de pe Somme sau la Verdun, aproape că nu mai speram să aflu vești de la tine. Atâția morți! Pare că toată Anglia este în doliu.

Sper să te simți un pic mai bine în curând, dar nu te grăbi să te întorci în luptă! Acordă-ți răgazul necesar pentru refacere!

Astăzi am terminat de desenat o pasăre! Sper să îți placă! Este o codobatură.

Trimite-mi vorbă atunci când vei putea. Voi aștepta!

Cu gândul mereu la tine,

Evie

X

De la Thomas către Evie

10 august 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Sunt eu, Tom, prietenul tău de mult dispărut. La momentul când îmi vei primi scrisoarea, mă voi afla în drum spre spitalul Craiglockhart. Se află în Edinburgh, și urmează să fiu tratat de slăbiciune emoțională. Și când te gândești cât mi-am dorit să mă întorc în țara mea natală, însă nciodată nu mi-am imaginat că va fi în astfel de circumstanțe.

Te rog, iartă-mi absența, precum și grijile și frământările pe care ți le-am provocat! Dacă aș fi putut gândi limpede, ți-aș fi trimis scrisoare după scrisoare.

Nu merit să îmi răspunzi, însă cărțile poștale brodate din mătase pe care le-am văzut aici m-au făcut să mă gândesc la tine. Cele mai multe sunt pline de steaguri și lozinci patriotice, dar mi-am zis că acest fluturaș drăguț e cel mai potrivit pentru brava mea prietenă.

Al tău pentru totdeauna,
Tom

De la Evie către Thomas, Spitalul Craiglockhart

14 august 1916

Richmond, Anglia

Dragul și bravul meu Tom,

Am primit scrisoarea ta și nu mă pot opri din plâns. Ți-am văzut numele, scrisul, cele câteva cuvinte așternute pe o bucată de hârtie, și sunt cea mai fericită fată din Anglia!

Am atâtea să-ți spun, însă cuvintele nu sunt de ajuns pentru a exprima emoțiile care m-au cuprins, și totuși trebuie să îți răspund imediat. Ca să prind poșta de după-amiază. Mâinile îmi tremură la vederea scrisului tău familiar și a frumoasei cărți poștale din mătase brodată reprezentând un fluture, și în același timp mă doare inima la gândul suferinței prin care treci.

În toate aceste luni de tăcere, timpul s-a târât, iar acum minutele gonesc prea iute, și oficiul poștal se va închide curând. Am senzația că în ultimele luni nu m-am gândit la nimic altceva și la nimeni altcineva. Dimineața, la prânz și noaptea, chiar și în vis. La tine și numai la tine, Tom. Îmi pare rău că îmi revărs sentimentele șuvoi și să știi că obrații îmi ard de rușine – ceea ce fac este atât de necaracteristic lui Evie cea de altădată, atât de secretoasă și pornită să-și apere intimitatea –, însă mă simt așa de ușurată să te știu în siguranță și în drum spre spitalul din Scoția! Unde știu cu siguranță că te vor pune pe picioare cât ai clipi din ochi.

Acum trebuie să închei, dacă vreau să prind poșta – risc să spun prea multe dacă voi continua să scriu.

O să mă rog pentru tine. Să îndrăznesc să sper că ne vom revedea curând, după ce te-am crezut pierdut pentru totdeauna?

Ai grijă de tine, Tom! Diseară o să-ți strig numele la lună. Caută-mă acolo!

Evie

XXX

De la Evie către Thomas, spitalul Craiglockhart

16 august 1916

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Sper ca scrisoarea mea să te găsească bine și în siguranță în Edinburgh. Mi-am luat libertatea de a-ți scrie pentru ca la sosire să te aștepte câteva rânduri din partea unui prieten. Mai ții minte cât de nerăbdătoare am fost să vă scriu ție și lui Will înainte să plecați în tabăra de instrucție de la

Mytchett? Din câte îmi amintesc, prima mea scrisoare a ajuns înaintea voastră.

Sunt sigură că, fiind sub îngrijirea doctorilor și a infirmierelor de acolo, te vei restabili curând. Te afli în cel mai bun loc cu putință, Tom, și, cu toate că știu că detești să te afli departe de oamenii tăi și îți dorești mai mult ca sigur că te întorci la ei, mă rog ca de data asta să apuci să te odihnești pentru a te reface pe deplin. Și alții au făcut un pas în lături temporar. Și alții au făcut o pauză! Acum e rândul tău! Nu te grăbi să revii pe front!

Îmi vei trimite vești când vei putea? Oricum, eu voi continua să-ți scriu. Sper că este un aranjament acceptabil pentru tine. Nu vreau să te copleșesc!

Cu multă dragoste,

Evie

X

Telegramă de la Thomas pentru Evie

17 AUGUST 1916

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW

TRIMIS: 14.45 / PRIMIT: 15.27

AM AJUNS! TE ROG CONTINUĂ SĂ-MI SCRII! CUVINTELE
TALE SUNT CA O RAZĂ DE LUMINĂ ÎNTR-O PĂDURE
ÎNTUNECATĂ. T.

De la Evie către Thomas

23 august 1916

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Ce mai faci? Scoția a rămas la fel de frumoasă și de sălbatică precum mi-o amintesc? Am vizitat această parte a țării în copilărie și mă bucur că vei respira aer proaspăt de mare venit dinspre Firth of Fort³⁸. Ți se permite să ieși afară? Spitalul are

grădini și terenuri pe care să te poți plimba? Sper că da! Știu cât de mult îți place să stai în aer liber și detest gândul că ai putea fi ținut captiv într-un salon îmbâcsit, precum un porumbel mesager.

Ți-am trimis un pachet cu câteva dintre trabucurile tale preferate, pe care sper că le vei putea savura în parfumul unei seri de vară în timp ce asculți cântecul unei privighetori. Vezi tu, Thomas, în imaginația mea tu te simți minunat. Nu ești un soldat suferind de pe urma războiului. Ești același Tom a cărui piele e mângâiată de aerul scoțian. Până ce te voi vedea cu ochii mei, trebuie să îmi închipui astfel de scene.

Crezi că voi putea să te vizitez? Ai voie să primești vizite? Știi măcar dacă e permis accesul femeilor în spital?

L-am rugat pe tata să caute pe hartă unde se află spitalul și mi-a spus că nu e departe de casa din Leith a verișorilor mei. Dacă mie nu mi se va permite, poate că-l voi ruga pe unchiul meu să treacă pe la tine ca să vadă cum te mai simți. Tata zice că pot ajuta la recuperarea ta lăsându-te în seama medicilor, care știu ce-i mai bine pentru tine, însă eu sunt convinsă că un chip prietenos e cea mai bună doctorie.

Trimite-mi vorbă, te rog! Aș putea veni și mâine dacă aș ști că pot fi de ajutor.

O să mă rog pentru sănătatea ta. Dacă ți se pare enervant și obositor, nu te strădui să-mi scrii scrisori lungi! Un rând sau două îmi vor fi de ajuns. Mă mulțumesc și cu un „Dragă Evie”.

A ta,

Evie

X

P.S. Azi-noapte am visat că eram la Paris de Crăciun. Tu, eu, Will și Alice. Fulgi mari de zăpadă cădeau în timp ce ne plimbam pe Champs-Élysées, cu luminile de la Turnul Eiffel sclipind în zare. A

fost visul perfect, Thomas! Știu că vom ajunge acolo într-o bună zi. Îți promit!

De la Thomas către Charles Abshire

1 septembrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Charles,

Am întârziat cu scrisoarea. Scuze că te-am făcut să te sperii! Am fost într-o stare foarte proastă în ultimele luni. Am fost recent transferat pe termen nelimitat la spitalul Craiglockhart, din Scoția, pentru ofițeri cu neurastenie sau alte nevroze provocate de război.

Mi-e teamă că mare lucru nu pot face pentru rezolvarea problemelor de acasă! La fel ca tata, îmi pun toată nădejdea în tine. Te rog, continuă să mă ții la curent!

Cu sinceritate, al tău,
Thomas

De la Thomas către Evie

1 septembrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

Îți mulțumesc pentru înțelegere! În ultima vreme am devenit un prieten de toată jena, dar crede-mă, te țin mereu aproape de inimă. Nimeni nu mă cunoaște mai bine decât tine. Mai bine zis, nu mă mai cunoaște. Cei care mă cunoșteau nu mai sunt, însă, din fericire, nu e și cazul tău.

După primele săptămâni petrecute în Scoția, pot măcar să mănânc din nou. Îmi pierdusem complet

apetitul, capul îmi era plin de orori de care nici nu mai vreau să-mi amintesc, mintea, împovărată de vină pentru toți oamenii morți pe mâna mea și pentru cei aflați încă pe front, pe care i-am lăsat în urmă. Sunt atât de costeliv, încât nici nu m-ai recunoaște, însă îmi recapăt treptat forțele.

Doctorii se poartă amabil cu mine, însă câteodată mă fac să mă îndoiesc de tratamentele pe care le prescriu. Au impresia că un pic de golf și plimbările prin împrejurimi sunt de ajutor. Hipnoza e altă terapie pe care o recomandă cu plăcere. Nu văd cum sportul ar putea să îmi scoată din cap amintirile îngrozitoare. Am țeasta prea groasă pentru măsuri atât de simpliste. Totuși, presupun că merită încercate.

De asemenea, mi s-a ordonat să scriu cât mai mult. Să detaliez într-un jurnal fiecare bătălie, fiecare lucru înfiorător de care-mi amintesc. Și pe urmă doctorul discută notițele cu mine. În viața ta nu ai văzut un bărbat care să plângă atât de mult ca mine (cu toate că, de obicei, mă feresc să o fac în prezența doctorului). Habar n-am avut că am strâns în mine atât de multe lacrimi. Întreaga procedură este înspăimântătoare, însă am impresia că ajută cumva.

Cel mai greu îmi este să trec peste sentimentul de rușine. Vezi tu, motivul apatiei mele este o întâmplare petrecută în martie. Tocmai terminaserăm oroarea de dimineață (așa îi spunem „luării poziției de luptă”, care înseamnă trezirea cu o oră înainte de ivirea zorilor pentru a sta de pază ca să preîntâmpinăm un posibil atac la baionetă al inamicului. Ceva absolut detestabil). Abia luaserăm micul-dejun, când o grenadă a aterizat în tranșee. Nu am avut la dispoziție decât o fracțiune de secundă – o părticică dintr-o clipă, doar atât, și totuși momentul cel mai lung pe care l-am trăit vreodată – pentru a decide ce să fac. Ofițerul nostru comandant și câțiva dintre oamenii mei erau așezați

pe jos în apropiere. Dacă mă aruncam peste grenadă, îi salvam. Așa ar fi fost onorabil să procedez. Însă am ezitat, iar când am dat să mă salt împleticit în picioare, era prea târziu. Explozia îi ucisese pe toți cei cinci oameni și aruncase în aer câțiva saci putreziți cu nisip, transformând totul în haos. Eu am scăpat cu viață; am fost împrăștiat cu șrapnel și mi-am pierdut auzul timp de câteva ore, am avut dureri îngrozitoare și un țuit puternic în urechi, însă am supraviețuit.

Eu trăiesc, dar comandantul meu – și prietenii mei – au murit. Dacă nu ne-am fi pierdut comandantul, nu am fi fost nevoiți să mășăluim iar pentru a ne alătura noului batalion la Verdun. Și dacă nu am fi ajuns la Verdun, nu am fi fost decimați. Mii și mii de morți, Evie! Totul din cauza acelui mic moment de ezitare.

De atunci mă simt ca un laș și cred că am dat greș în calitatea mea de comandant. Nu ți-am scris până acum despre asta pentru că nu am fost în stare. Sunt absolut copleșit de rușine. Fețele acelor oameni mă bântuie noaptea; le aud țipetele prin gazul fantomatic ce se învâртеjește în jurul lor. Iar acum mi-am lăsat singuri oamenii, pradă zilnic terorii. Ce fel de ofițer se sparge în mii de cioburi ca o bucată de sticlă sfărâmicioasă și își abandonează subordonații? Sentimentul de culpabilitate mă sugrumă uneori.

M-am gândit deseori la tine și la jurnalele pe care le cărai cu tine peste tot. Acum înțeleg că pe hârtie ne putem exprima într-un mod cum nu izbutim cu voce tare. Ah, apropo, cum îți merge cu rubrica din ziar?

Margaretele presate pe care le vei găsi în plic provin din plimbările mele zilnice în jurul lacului. Strălucirea lor mă face să mă gândesc la tine.

Al tău, pentru totdeauna,

Tom

P.S. Vizitele sunt permise, dar trebuie obținută aprobare, și aș prefera dacă nu i-ai cere unchiului tău să aibă grijă de mine. Nu ne cunoaștem prea bine și nu mă simt capabil să am o stare fals optimistă în fiecare zi. Am voie să ies destul de des și mă aventurez în oraș sau fac plimbări în jurul lacului. Mi-ar plăcea mult să te văd.

De la Evie către Thomas

7 septembrie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Îți mulțumesc că mi-ai scris! Știu că ți-a fost greu să îmi explici prin ce treci. Cuvintele tale înseamnă enorm pentru mine!

N-am cum să înțeleg pe deplin ororile la care ai fost martor, dar nu mă dau în lături de la aflarea adevărului. Săptămâna trecută am văzut filmul Bătălia de pe Somme. Mi-e rușine, dar recunosc că am amânat vizionarea de teama grozăviilor pe care bănuiam că le conține. Filmul m-a tulburat profund – toată lumea a ieșit din sala de cinema cu ochii roșii și aproape fără să-și vorbească –, însă mă bucur că l-am văzut și că astfel pot înțelege un pic mai bine cu ce te-ai confruntat pe front.

Sigur, filmul și descrierile tale m-au întristat, însă nu are niciun rost să negăm că prezintă realitatea. Nu te învinovăți pentru cele întâmplate! Să nu te învinovățești niciodată, Tom! Nu e vina nimănui, decât a celor care au pornit războiul. Pe ei trebuie să cadă vina. Și, cu toate că m-am întristat aflând de pierderea ofițerului tău comandant și a tovarășilor tăi de arme, măcar acel moment de ezitare te-a făcut pe tine scăpat. Drept pentru care îți doresc o viață de ezitări. Acea secundă în plus la care faci tu referire se dovedește uneori a fi tot ceea ce trebuie pentru a lua

decizia corectă, chiar dacă nu întotdeauna cea mai bună. Dumnezeu trebuie să joace și El un rol în asemenea circumstanțe. A fost voința Lui să supraviețuiești.

Am auzit cu toții de numărul imens de morți și răniți de la Verdun și de pe Somme, cu toate că articolele din ziarele din iulie nu relatau decât despre victorii remarcabile, bombardamente reușite și atacuri susținute asupra inamicului. Mă șochează gândul că ai fost prezent acolo. Atâția oameni nu au scăpat cu viață! Îmi pare nespus de rău să aflu de suferințele prin care treci, dar în același timp – în chip egoist – sunt ușurată că le-ai supraviețuit celor mai rele momente și că vei sta pentru un timp departe de linia frontului.

Încearcă să nu te împotrivești tratamentelor prescrise de doctori! Ei își dau toată silința. Și, te rog, încearcă să mănânci bine! Nu mi te pot imagina „costeliv”. Costeliv puștiul dolofan care obișnuia să fure tot ce găsea în camera bucătăresei? Tânărul puternic și viguros al cărui râs umplea încăperea și făcea candelabrul să se clatine? Nu-mi vine să cred! Te rog eu, Tom, hrănește-te bine! Trebuie. Fă-o de dragul meu, dacă nu pentru tine! Dacă nu mănânci, atunci nici eu nu voi mânca, și știi cât de osoasă sunt atunci când slăbesc. Iar dacă nu vor reuși să te vindece acolo, la spital, ca să te întorci pe front, dacă asta va fi sfârșitul războiului pentru tine, atunci așa să fie! Tu ți-ai făcut datoria, Tom. Și mult mai mult decât atât!

Sunt încântată să aflu că ai redescoperit bucuria de a scrie; la urma urmei era de așteptat, doar ai exersat mult. Teancul a devenit atât de mare, încât nu le mai pot ține sub pernă. (Cred că nici nu ți-am spus până acum că acolo le păstram.) Eu, în schimb, par incapabilă să mai scriu un cuvânt. Articolele mă sleiesc de puteri. E ca și cum aș merge pe nisip ud. Cuvintele se târăsc pe pagină hârș hârș hârș. Am impresia că mi-am pierdut bucuria resimțită în

procesul de compunere a articolelor pentru ziar și de aceea îți scriu ție scrisori în loc să termin acel nenorocit de articol pe jumătate scris pe care trebuie să i-l trimit lui Hopper mâine-dimineață. Amânarea este un însoțitor îngrozitor, Tom! Serios! Îmi dă dureri de cap!

Îți mulțumesc pentru frumoasele margarete! Mi-au adus zâmbetul pe buze – la fel și imaginea ta plimbându-te în jurul lacului. Și faptul că le-ai văzut și te-ai gândit la mine. Nu-i așa că uneori găsim cele mai mari plăceri în lucrurile cele mai mărunte? Vei fi mulțumit să afli că am adăugat micile lor fețe drăguțe și luminoase colecției mele de flori presate. În schimbul lor îți trimit o violetă pe care am cules-o și presat-o în primăvara asta. Prima violetă a sezonului. Mi-a adus multă bucurie și speranță în timp ce așteptam vești de la tine. Și nădăjduiesc să îți aducă și ție aceeași bucurie și speranță.

Vei găsi în plic și o nouă schiță. Este o pitulice mică. Nu-i așa că este tare drăgălașă? Avem în grădină pitulici care ne încântă cu cântecul lor. L-am desenat pe chipeșul acesta în timp ce-i ciripea iubitei lui pe stâlpul de la gard. Sper că străduințele sale de a-și arăta dragostea au fost răsplătite.

Ai grijă de tine, Thomas! Glumesc și încerc să te înveselesc, dar știi câte griji îmi fac.

Evie

XX

P.S. Trimite-mi vorbă despre vizite! Dacă ți se acordă permisiunea, și mâine pot să urc în tren.

De la Evie către Alice

10 septembrie 1916

Richmond, Anglia

Draga mea Alice,

Ce mai faci? N-am mai primit vești de la tine de ceva vreme și, desigur, nu mă pot gândi decât la ce e

mai rău. Îmi poți spune unde te afli? Și dacă e vreo șansă să obții o permisie? Am nevoie urgentă de îmbrățișarea ta și de sunetul râsului tău. Azi am folosit ultima bucățică din săpunul pe care mi l-ai dăruit de Crăciun. Am plâns în timp ce ultimii clăbuci mi se dizolvau în palmă. Plâng din orice în ultima vreme.

Ce știi despre afecțiunea numită „slăbiciune emoțională”? Thomas este tratat pentru ea într-un spital din Edinburgh rezervat ofițerilor. Pare extrem de trist. Spune că nu poate mânca și că face tratamente pe bază de hipnoză. Sunt cam îngrijorată de treaba asta. Poate că-mi poți spune tu ceva care să mă mai liniștească. Sper să-l conving pe unul dintre verii mei scoțieni să meargă să îl viziteze. De fapt, Alice, mai degrabă sper să-mi gădesc eu o scuză să ajung la verii mei și să profit de ocazie pentru a-l vedea pe Tom.

I-am menționat intenția mea lui Hopper, care nu s-a arătat prea compătimitor față de situația lui Tom. Este convins că Thomas nu are nevoie decât de îngrijirea și tratamentul oferite de doctori și consideră că vizita mea n-ar face decât să-l întristeze și să-i amintească de casă, ceea ce îi va îngreuna sarcina de a se concentra asupra recuperării și întoarcerii imediate pe front. Tu ce zici? Ești de acord cu el?

Aproape că mi-a venit să-i spun în față ce cred despre părerea lui – și anume că nu se află în poziția de a-și da cu presupusul din moment ce luptă în război din spatele unui birou și n-are cum să știe prin ce trece Tom. Am început să mă cam satur de compania lui Hopper. Bea prea mult brandy și, când o face, devine slobod la gură și vorbește urât despre oamenii de la LDT. Nici nu pot reproduce ce spune despre Jack Davies.

Te rog să-mi scrii curând! Să mă faci să râd. Să mă înveselești. Să mă faci să zâmbesc. Să-mi amintești de vremurile bune. Am văzut de curând filmul

Bătălia de pe Somme, iar imaginile mi-au rămas
întipărite în minte.

Mi-e foarte dor de tine!

Evie

X

De la Alice către Evie

17 septembrie 1916

Undeva, în Franța

Draga mea Evie,

Nu-ți fie teamă, mon amie, sunt vie și
nevătămată! Lucrez la un spital de campanie de pe
front, la [REDACTED]. Muncă nonstop! Epuizantă. Aici
este un adevărat carnagiu, mai groaznic decât în
oricare altă bătălie de până acum, însă mă prezint
zilnic cu un zâmbet mare pe buzele rujate, șoptind
cuvinte de alinare și încercând să par neafectată de
ceea ce se întâmplă în jur. E dificil, dar e atât de
multă tristețe aici, încât cineva trebuie să-i
înveselească pe oamenii noștri în drumul spre
victorie.

Cred că mi-am găsit o nouă vocație! Totul a
început cu cântece de leagăn și alte melodii de acasă
pentru a îndulci viața răniților, asta până când, într-
o după-amiază, o infirmieră din New Orleans m-a
auzit fredonând. M-a învățat câteva acorduri din
ceea ce ea zice că se cheamă jazz. Se pare că e la
modă în toate saloanele de dans din orașul ei natal.
E un stil nou de muzică, încă nu foarte răspândit,
susține ea, însă am norocul să mă aflu în linia întâi
a acestei invenții! Am reușit să cooptăm și un
trompetist. Nu apucăm să ne strângem pentru a ne
înveseli decât rar și pentru scurt timp, însă aceste
perioade de respiro sunt la fel de binevenite precum
ploaia în deșert.

Cât despre Tom, du-te la el, draga mea! Din ce am văzut aici, atunci când suferă, bărbații au cel mai mult nevoie de dragostea unei femei, să se simtă iubiți, să simtă că sacrificiul lor nu este în zadar. Hipnoza și toate celelalte sunt foarte bune, dar el are nevoie de tandrețe și de un motiv să se gândească la viitor cu speranță! Iar tu îi vei demonstra toate acestea din plin, nu-i așa, scumpo?

Și mie îmi e foarte dor de tine!

Alice

P.S. Da, pe hârtia de scris sunt urmele buzelor mele. Te sărut!

P.P.S. Nu cred că voi putea obține o permisie până nu se termină nenorocirea asta de la [REDACTED]. E nevoie de toate perechile de mâini pe care le au la dispoziție. O să-ți trimit vorbă imediat ce voi afla vești.

De la Thomas către Evie

19 septembrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

Îți mulțumesc că te gândești la mine! Cât despre vizita ta, nimic nu m-ar face mai fericit, draga mea! Mai singur ca acum nici că aș putea fi, cu bunul doctor drept unic companion. Mi-am pierdut prea mulți prieteni, familia, și mă simt debusolat și mai singur decât mi-aș fi putut imagina vreodată. Chipul tău m-ar putea ancora din nou în lumea reală. Voi discuta imediat cu personalul despre protocolul care trebuie urmat – asta dacă ești disponibilă și dispusă să faci atâta drum.

Ți-am ascultat sfatul și am acceptat tratamentele prescrise. Nu pot susține că am cine știe ce încredere în ele, însă am observat cum coșmarurile au început să dispară. Nu știu dacă există vreo legătură între asta și tratamentul la care sunt supus. Oricum ar fi,

îmi este de folos să pot vorbi cu oameni capabili să înțeleagă prin ce am trecut. Doctorul zice că sufăr de un caz ușor de nevroză de război. Presupun că ar trebui să mă simt ușurat cu un asemenea diagnostic. Nici nu mă pot gândi cum ar fi să sufăr de nevroză severă. Unii dintre soldații care se luptă cu așa ceva au fost trimiși la ospiciu.

Am lipit desenul cu micuța pitulice trimis de tine deasupra patului. Mă voi gândi la bărbătușul care îi face curte iubitei. E un gând plăcut, și mi-ar prinde bine și altele la fel.

Trimite-mi vorbă când poți veni! Îmi voi ține ascunse speranțele că se va întâmpla curând.

Al tău pentru totdeauna,
Tom

Telegramă de la Evie pentru Thomas

21 SEPTEMBRIE 1916

CĂTRE: LT. THOMAS HARDING 0 SPITALUL
CRAIGLOCKHART, EDINBURGH
TRIMIS: 11.23 / PRIMIT: 12.14

SOSESC VINERI. TRENUL PLEACĂ MÂINE-DIMINEAȚĂ.
VOI STA LA VERII DIN LEITH. NERĂBDĂTOARE SĂ TE
VĂD. P.S. DOM-NUL PITULICE ȘI-A UNIT DESTINUL CU
DOAMNA INIMII SALE. E.

De la Evie către Alice

28 septembrie 1916

Leith, Scoția

Draga mea Alice,

Ce bucurie să primesc vești de la tine! Mă faci să zâmbesc cu optimismul tău nemăsurat. Cred că ești singura persoană pe care o cunosc capabilă să găsească motive de zâmbit în aceste timpuri

înfiorătoare. Ești așa de tonică, draga mea! Un adevărat tonic! Ce-i cu muzica asta de „jazz” care îți place așa de tare? Sună îngrozitor! Cred că nu o să te mai recunosc când te vei întoarce acasă. Crezi că viața va mai fi vreodată la fel, Alice? Eu nu cred. Nu văd cum am putea uita anii aceștia.

Bun, acum veștile din Anglia, mai bine zis din Scoția.

Am mers la el, Alice, și acum nu știu cum ar fi să ne despărțim din nou.

Ne-am întâlnit în grădină – nici că ți-ai dori vreodată să fii într-un loc mai frumos. Moțăia așezat pe o bancă atunci când am sosit, cu o pătură peste genunchi și soarele după-amiezii pe față. Atât de liniștit și în același timp atât de chinuit de coșmaruri! Zâmbetul care i-a luminat fața la vederea mea – oh, Alice! Niciunul dintre noi n-a scos o vorbă. M-am așezat lângă el și m-a luat de mână, și i-am simțit pulsul sub degete, și era cel mai firesc lucru de pe lume!

Este atât de slab! Atât de distrus fizic și bântuit de ceea ce a văzut și făcut. Doctorii îl asigură că își va reveni complet, iar asta e o veste minunată, însă inima mi se frânge la gândul că, odată refăcut, se va întoarce în Franța, iar eu voi rămâne din nou fără el și nu știu dacă voi putea suporta așa ceva.

Mă aflu în Scoția de o săptămână și sper să pot sta până la însănătoșirea lui deplină. Locuiesc cu mătușa și unchiul din Leith. Șoferul lor e cel care mă duce la spital, unde verișoara mea, Angela, lucrează ca asistentă. Ea a ajutat enorm la obținerea aprobării pentru vizitele mele. Ne întâlnim pe bancă, sub un stejar, iar păsările ne cântă serenade de sus, de pe ramuri.

Face progrese zi după zi, însă obosește repede și merge regulat să-și facă tratamentul, așa că vizitele mele sunt scurte.

Vei vrea, fără îndoială, să afli dacă am făcut schimb de vorbe de iubire, și, deși și eu sunt

nerăbdătoare să știu dacă a primit scrisoarea pe care i-am trimis-o de Crăciun, nu îndrăznesc să îl întreb. Are destule motive de frământare și nu vreau să-i sporesc și eu zbuciumul emoțional. Cu toate că îl știu de o viață, am senzația că nu l-am cunoscut deloc până la acești ani lungi și grei de război. Știu că ai gândit că m-am îndrăgostit nebunește de el atunci când mi-am declarat iubirea pentru prima dată în fața ta (nu are rost să negi, cu toate că nu te-ai exprimat atât de clar), dar ceva s-a schimbat între timp și acum știu cu o certitudine rareori simțită față de orice altceva că îl iubesc cu cea mai profundă afecțiune posibilă.

Îl iubesc pe Tom Harding!

Nu i-o pot mărturisi, așa că le spun valurilor cât de mult îl iubesc, iar ele îmi poartă iubirea mai departe la flux și în ziua următoare o aduc înapoi împreună cu bețele care plutesc pe ele și cu cochiliile drăguțe pe care le adun în lungile mele plimbări, fiecare dintre ele amintindu-mi să am răbdare, căci natura își urmează propriul curs și în final va face o magie și totul va fi perfect.

Nimic nu îmi doresc mai mult pe lume decât ca Tom să se înzdrăvenească. Să se simtă mai bine. Să redevină vechiul Tom. Anul trecut, când ne-am întâlnit în Londra, ne-am purtat copilărește și frivol. Acum între noi s-a instalat o înțelegere tăcută. O apropiere așa cum nu am mai simțit. Și asta mă alină cel mai tare.

Ca parte a tratamentului, Tom e încurajat să își noteze lucruri în jurnal: amintiri, anxietăți etc. Și-a luat obiceiul de a-mi scrie un bilețel pe care să îl iau cu mine după fiecare vizită. Serios, nu știu cum de nu-mi explodează inima.

Ai grijă de tine, draga mea! Ține-ți buzele alea roșii și frumoase la fel de zâmbitoare și cântă melodii de jazz vesele! Cred că nimeni nu ar fi în stare să facă un spectacol mai bun ca tine pentru a

le ridica moralul trupelor. Dintotdeauna ți-a plăcut un pic de teatralitate, nu-i așa?

A ta cu multă dragoste,

Evie

XX

P.S. Vezi ce faci cu trompetistul! Mă aștept să aflu că buzele i-au rătăcit de pe instrument și au găsit o nouă melodie de interpretat pe buzele tale stacojii și zâmbărețe.

De la Thomas către Evie

1 octombrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

Mi-a făcut plăcere să iau ceaiul cu tine și să jucăm cărți, cu toate că am remarcat că trișezi. Uitasem cât de bine te pricepi la asta! Will nu ar fi fost de acord. Oricât de glumeț era, se supăra atunci când pierdea, mai ales în fața surorii mai mici.

Prietenia ta înseamnă așa de mult pentru mine, domnișoară Elliott! Sper că știi asta. Aștept cu nerăbdare vizita ta de mâine.

Al tău,

Tom

De la Thomas către Evie

5 octombrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

Nu știu ce altceva să-ți spun, decât că îmi cer scuze. Episoade ca acesta nu mi se întâmplă de obicei pe timpul zilei, însă când am auzit avioanele... Sper că nu te-am făcut să suferi. Instinctele au prevalat și am simțit nevoia să te protejez.

Tremuraturul mâinilor a încetat cam la o oră după plecarea ta. Doctorul zice că trebuie să le aud mai des pentru ca sensibilitatea la aceste sunete să se atenueze. Se gândește să mă mute într-o altă aripă a spitalului, mai aproape de zgomotul orașului.

Voi înțelege dacă vei vrea să întrerupi pentru un timp vizitele.

Al tău,

Tom

De la Thomas către domnul Charles Abshire

10 octombrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Charles,

Găsești în plic toate documentele solicitate, cu semnăturile aferente. Cred că pentru moment cel mai bine este ca Hopper să continue să conducă ziarul, așa cum am stabilit. Jack Davies va trebui să se poarte frumos cu el încă un timp. Îi voi reaminti să nu-și uite bunele maniere. În altă ordine de idei, nu-mi vine să cred că domnișoara noastră Wren primește așa de multă corespondență de la admiratori. Poate că n-ar fi rău să luăm în considerare ideea de a avea o rubrică permanentă, chiar și după terminarea războiului, unde vocile feminine să se facă auzite. Ceva provocator și interesant, nu „Cum să pregătești cum trebuie o găscă de Crăciun” sau „Cele mai bune andreele pentru tricotat”. Evie s-ar plictisi de moarte cu astfel de articole.

Sper că ești bine, sănătos. Acasă a ajuns să-mi pară o amintire îndepărtată, dar sper ca în curând să redevină realitate.

Cu sinceritate,

Thomas

De la Evie către mama ei

15 octombrie 1916

Leith, Scoția

Dragă mamă,

Câteva rânduri, ca să îți spun cât de uimitor de frumos arată Scoția toamna și că totul e în regulă.

Tom face progrese cu mare repeziciune – spre mirarea doctorilor, care îl consideră un fel de miracol medical. Aceștia spun că în curând se va simți suficient de bine pentru a se întoarce în Franța. Presupun că ar trebui să mă bucur pentru însănătoșirea lui, însă mă întristează îngrozitor perspectiva revenirii lui pe front. Am început să caut tot felul de scuze pentru a-i amâna plecarea, în timp ce el e tot mai nerăbdător să meargă înapoi la camarazii lui.

Îți voi da de știre când se va stabili data externării lui și cea a sosirii mele acasă. Unchiul Boris și mătușa Isobel îți trimit salutări. Au fost incredibil de generoși că mi-au permis să stau la ei și să le folosesc mașina și șoferul pentru deplasări. Ți-ar plăcea foarte mult aici, cu excepția vântului puternic care își face de cap cu pălăriile și coafurile doamnelor și care te obligă aproape întotdeauna să înaintezi cocoșat. Când va fi din nou pace, trebuie neapărat să revenim aici în vacanță.

Lui Will i-a plăcut întotdeauna zona asta, nu-i așa? Mă gândesc deseori la el, așa cum știu că faci și tu. Ieri am văzut un tânăr în cârje jucându-se cu fetița lui pe plajă și m-am gândit că Will ar fi fost un tată minunat. Îi simt lipsa îngrozitor de tare. Îmi pare rău că nu discutăm mai des despre el. Ce-ar fi să încercăm când mă voi întoarce? Să ne uităm la fotografiile vechi și să râdem de escapadele lui din copilărie? El nu mai este printre noi, însă trebuie să

facem tot ce putem pentru a-i ține vie amintirea. Îi datorăm măcar atâta lucru.

Fiica ta iubitoare,
Evelyn

De la Thomas către Evie

1 noiembrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

Am apreciat discuția noastră de ieri, oricât de dificilă a fost. Ne-am amintit de Will, am vorbit despre cât de mult s-au schimbat toate... Lacrimile tale m-au făcut cumva să mă simt mai puțin singur. Nu știu cum să îți mulțumesc că mi-ai ascultat poveștile înspăimântătoare. Ai o inimă de aur.

Uneori aproape că nu-mi vine să cred că te afli aici. Cea mai dragă, dar și cea mai bună prietenă a ales să stea în Scoția, departe de casă – pentru mine. Nu știu cum aș putea să mă revanșez vreodată.

Al tău pentru totdeauna,
Tom

De la Evie către Jack Davies

3 noiembrie 1916

Leith, Scoția

Stimate domnule Davies,

Veți găsi în plic ultimul meu articol pentru LDT. Așa cum știți, în ultimele săptămâni am stat la rudele din Scoția și am folosit prilejul pentru a-l vizita pe Thomas, care se recuperează în ritm alert la Spitalul Militar Craiglockhart. Nu mă simt capabilă să scriu decât despre nevroza de război, ale cărei manifestări am avut ocazia să le studiez aici

din abundență. Știu că va fi riscant pentru ziar să-mi tipărească gândurile (de vreme ce nu sunt exprimate cu timiditatea care ar fi de așteptat din partea unei femei), însă cred cu fermitate că cititorii noștri trebuie să afle mai multe despre această „afecțiune” –în primul rând pentru a-i ajuta pe cei dragi știind mai multe despre ea.

Poate că îmi veți scrie pentru a-mi împărtăși opinia dumneavoastră.

Intenționez să mă întorc curând la Londra și am putea să ne întâlnim și să luăm prânzul împreună pentru a discuta despre viitorul rubricii mele. Nu am studii de jurnalism, dar mă simt tot mai obligată să spun adevărul despre ceea ce văd în jur.

Am auzit zvonuri despre înființarea unui Corp Auxiliar de Armată al Femeilor. Poate că astfel voi reuși să ajung în Franța, așa cum am discutat.

Cu sinceritate,

Evie

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII

*de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special la Londra*

„Să mori, să dormi, nimic mai mult...”³⁹

Așadar, continuă. Luni, săptămâni, zile, ore, minute, secunde... Timpul se târăște interminabil, bătăliile continuă, iar oamenii noștri cad secerați mai iute decât fulgii de zăpadă.

Totuși, niciunul dintre anii de război nu a semănat cu altul. Fiecare nouă bătălie pare că ne obligă să reînvățăm ce înseamnă războiul. Fiecare ofensivă vine cu alte provocări decât pușca și baioneta pe care oamenii noștri au fost instruiți să le folosească: gaze otrăvitoare, tancuri de luptă, proiectile puternice, boli, arme pentru care nu erau pregătiți... Arme care – în unele cazuri – nici nu existau în urmă cu doi ani.

Dar în afara împuşcăturilor şi a vuietului exploziilor purtat de vânt dinspre Franţa, pe care îl aud cei care locuiesc pe ţărmul nostru sudic, mai există o armă cu care se confruntă soldaţii, o armă la fel de cumplită ca toate celelalte: disperarea.

În ultima lună am vizitat în mai multe rânduri spitalul Craiglockhart din Scoţia. Este un spital militar impresionant, destinat ofiţerilor veniţi să se recupereze după bolile căpătate în război. Dacă l-aţi vizita – aşa cum am făcut eu –, aţi putea fi iertaţi dacă i-aţi considera impostori pe pacienţi. Ei merg pe ambele picioare fără a se ajuta de cârje. Îşi leagănă ambele braţe. Nu poartă măşti pentru a-şi ascunde rănilor faciale. Suferă într-un mod complet diferit. Mintea lor suferă. Păstrează în ea ororile văzute şi sunetele fără de sfârşit pe care au fost nevoiţi să le suporte noapte după noapte, aşa încât nu mai pot funcţiona ca nişte oameni normali. Unii dintre ei şi-au pierdut până şi capacitatea de a vorbi, atât de puternică le este suferinţa.

Aici, la spital, i se spune „nevroză de război”. Cei care suferă de această afecţiune sunt descrişi ca fiind „lipsiţi de fibră morală”, cei aflaţi în vârful ierarhiei militare considerându-i slabi de înger. Ca şi cum, dacă vreţi, aceşti oameni nu ar fi bărbaţi adevăraţi.

Doctorii îi consideră o ciudăţenie şi îi tratează nu cu medicamente, ci cu hipnoză, băi fierbinţi şi câte o partidă de golf. Nu sunt expert în medicină şi nu pot explica simptomele în totalitatea lor, dar ştiu că această afecţiune nu se poate vindeca doar cu un bandaj şi bune maniere la căpătâiul patului. Pentru că depăşeşte cu mult orice cunoştinţe medicale acumulate până acum de omenire. Aşa cum soldaţii n-au fost antrenaţi să facă faţă noilor arme cu care se confruntă pe front, nici doctorii nu au fost învăţaţi să vindece această nouă „boală”.

Deci ce am putea face? În calitate de mame şi soţii, de surori şi prietene, cum i-am putea ajuta pe bărbaţii care se întorc la noi nu cu mădularele rupte,

ci cu mințile distruse? Poate că nu avem ce altceva să facem decât să-i ascultăm atunci când vor fi pregătiți să ne vorbească, să-i ținem de mână care nu se poate opri din tremurat, să înțelegem de ce sunetul scos de un tren sau bubuitul îndepărtat al tunetului, care pentru noi sunt doar zgomote cotidiene neînsemnate, acestor oameni cu tulburări mintale le amintește de rațiunea spaimelor lor, ducându-i instantaneu înapoi în tranșee.

Războiul acesta înseamnă multe lucruri, dar este și o probă de anduranță. Niciunul dintre noi nu se gândea că o să dureze atât de mult. Niciunul dintre noi nu a fost echipat cu aptitudinile necesare pentru a ne descurca în această situație. Totuși, cumva ne descurcăm. Cumva găsim o cale.

Așadar, vă rog, continuați să le trimiteți scrisori, continuați să le trimiteți cuvintele voastre de mândrie, iubire și încurajare, și cereți-le celor dragi să vă povestească ce au văzut și au auzit – nu numai când erau treji, ci și în orele tăcute ale viselor. Spuneți-le că, indiferent ce li se va întâmpla, pentru voi, ei nu vor fi niciodată lași și lipsiți de fibră. Spuneți-le că, pentru cei pe care îi țin aproape de inimă, ei vor rămâne întotdeauna cei mai mari eroi.

Pe săptămâna viitoare! Și mult curaj!

Genevieve

De la Alice către Evie

5 noiembrie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

În sfârșit reușesc să-ți răspund. Îmi pare rău că am întârziat așa mult cu scrisoarea! Bătălia terifiantă despre care ți-am scris continuă de luni în șir, și am fost în picioare zi și noapte, mai extenuată decât ți-ai putea ima-gina vreodată. Uită-te la știrile din ziare după cele mai crâncene lupte, și acolo sunt eu, în toiul acțiunii. Slavă Domnului, acum lucrurile

par să se mai fi domolit, multu-mită grindinei căzute. În ritmul ăsta, mă îndoiesc că vreunul dintre noi va mai rezista mult.

Cât despre Tom, ce ți-am spus eu? Ai făcut bine ducându-te la el. Sărmanul! Înțeleg că a fost zguduit de cele întâmplare pe front. Nu ai putea să bați apropouri la scrisoarea în care ți-ai mărturisit iubirea? Poate că așa vei obține o reacție. Nu mi-l pot imagina pe Tom deschizând el însuși subiectul, mai ales în starea în care se găsește. Ține minte că el e cel care te-a rugat să mergi să îl vizitezi – și tocmai în Scoția. Ce altceva ar putea fi la mijloc decât dragoste? Gândește-te, Evie, poate că ar trebui, pur și simplu, să îi mărturisești. Nu crezi totuși că i-ai putea declara iubirea în persoană? Dacă se întoarce pe front fără să știe ce sentimente nutrești față de el? Ai putea îndura acest chin? Sau eu aș putea?

Vă îmbrățișez pe amândoi! Spune o mică rugăciune și pentru mine ca să plec de aici cât mai curând. Simt cum mă părăsește buna dispoziție, iar asta nu îmi stă în fire.

Alice

XX

De la Thomas către Evie

20 noiembrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

Ce zici, ce facem mâine? Jucăm cărți sau poate facem o plimbare prin grădină? De data asta nu uita să-ți iei umbrela! Fularul meu e încă ud learcă și nu te-ar apăra de ploaie.

Al tău,

Tom

De la Evie către Alice

20 noiembrie 1916

Leith, Scoția

ADA

Draga mea,

Pari abătută, am observat că n-ai făcut referiri la muzică sau la bărbați în ultima ta scrisoare. Probabil că e îngrozitor acolo, scumpo, dar gândește-te la toți cei pe care i-ai vindecat cu zâmbetul tău drăgălaș și licărul din ochi. Ești o minunăție de fată și te admir nespus.

Am încercat de mai multe ori să aduc vorba despre scrisoarea mea de Crăciun, însă nu am găsit niciodată cuvintele potrivite și nici momentul oportun. Thomas încă pare foarte fragil. Detest ideea de a-l împovăra cu așteptări legate de iubire, pe lângă toate celelalte. Tu, dintre toți oamenii, știi că nu e în firea mea să am răbdare, dar trebuie. Poate că-și va aminti de scrisoare atunci când își va reveni. Este destul de confuz uneori și reacționează la cele mai slabe bubuituri sau, dimpotrivă, la cele mai puternice zgomote. Războiul l-a transformat pe leul meu cu inima vitează într-o pisicuță. Nu îl pot sufoca punându-mi nevoile egoiste mai presus de orice. Cel puțin nu acum.

Revino curând acasă, te rog, mi-e tare dor de tine!

Evie

XX

P.S. Ai auzit ceva de Corpul Auxiliar de Armată al Femeilor? Fac planuri de aventuri peste hotare. La cel mai mic semn, mă voi urca în primul tren spre Dover.

De la Thomas către domnul Charles Abshire

22 noiembrie 1916

Dragă Charles,

Îți trimit un scurt bilet ca să îți mulțumesc pentru țigări și scotch, ca și pentru grija pe care mi-o porți. Mi-e teamă că nu mă voi putea elibera niciodată de greaua povară pe care o car acum pe umeri, însă am revenit cu picioarele pe pământ. Și asta este de ajuns pentru moment. Aș vrea să mă pot întoarce la Londra, să las în urmă războiul, însă am fost informat că peste câteva săptămâni sunt așteptat să revin pe front.

Ține-mă la curent cu evoluția relației dintre Davies și Hopper! Îți sunt recunoscător pentru influența constructivă pe care o exerciți asupra lor.

Toate cele bune și sărbători fericite!

Thomas

De la Alice către Evie

1 decembrie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Peste trei zile voi fi în permisie acasă! Va fi o vizită scurtă, dar suficient de lungă pentru o plimbare cu mașina și gustat câteva bunătăți de Crăciun. Ceva care să-mi îmbunătățească starea de spirit. Da, până și eu am căzut pradă melancoliei care a pus stăpânire pe noi toți. Sunt îngrozitor de tristă că nu te voi găsi acasă, dar nici prin cap nu-mi trece să-ți cer să-l părăsești pe Tom. Cred că el are mai multă nevoie de tine decât am eu.

Pupici,

Alice

De la Thomas către Evie

18 decembrie 1916

Edinburgh, Scoția

Dragă Evie,

A fost minunat să sărbătoresc Crăciunul cu tine, chiar dacă a fost ceva liniștit și mai devreme cu o săptămână. Hanul din oraș a fost locul perfect, atât de intim! Pui la cuptor cu cartofi și un pahar de brandy la gura focului. Ca și cum am fi trăit alte vremuri pentru câteva ore. Vremuri de dinainte.

Nu voi uita niciodată primele râsete din toată inima după mult timp și felul în care focul îți lumina fața. Mi-aș dori să te pot închide într-o sticlă și să te iau cu mine la întoarcerea pe front.

Al tău pentru totdeauna,
Tom

De la Evie către Thomas

20 decembrie 1916

Leith, Scoția

Dragul meu Thomas,

Este insuportabil să ne luăm din nou la revedere! Îmi pare că dansăm unul în jurul celuilalt precum frunzele de toamnă din pădure, că ne răsucim și ne învârtim până ce o pală de vânt se abate asupra noastră, ne desparte și ne împinge în direcții diferite! Ce bine ar fi dacă am putea sta nemișcați, ce bine ar fi ca vânturile războiului să nu mai adie deloc și să ne lase să rămânem pe loc.

Măine ne vom lua un bun-rămas dulce-amărui; sunt atât de fericită să te văd înzdrăvenit și atât de mâhnită să te văd plecând! Este atât de tipic pentru tine să te avânți curajos în luptă, în timp ce alții nu știu ce scuze să mai inventeze ca să se întoarcă smiorcăind la mămicile lor. Vei fi în tren atunci când îmi vei citi scrisoarea, gonind din nou spre tabăra de instrucție de pe coasta sudică și mai jos, peste Canalul Mânecii, către Franța. Oamenii tăi se vor însufleți când te vor revedea. Nu te gândi la asta ca

la o întoarcere pe front! Gândește-te ca la o întoarcere la niște buni prieteni!

Rândurile acestea le scriu într-o încântătoare cafenea micuță de pe țărm, unde am petrecut o mulțime de ore liniștite în ultimele săptămâni. Nemărginirea mării îmi amintește de cât de vastă e în realitate și cât de puțin din ea am reușit să văd! Când războiul se va încheia, sper să pot călători cât de departe voi putea, ca să înțeleg pentru ce ați luptat voi, ce anume încercăm noi să salvăm. Mai știi cărțulia aceea de călătorii a lui Lillias Campbell Davidson de care ți-am pomenit? Am găsit-o în biblioteca tatei și îți trimit câteva rânduri cu sfaturi privind ținuta potrivită pentru doamnele bicicliste: „Purtați cât mai puține jupoane și optați pentru rochii simple și drepte din flanel și fără albituri care să atârne și să se agațe [în bicicletă]: ciorapi lungi de lână în timpul iernii și din bumbac vara; și pantofi întotdeauna, nu bocanci...” Am cartea cu mine acum. Eram atât de plină de entuziasm când am citit prima dată acele rânduri, dar se pare că de atunci mi s-au șters din minte. Nu trebuie să las răz-boiul să-mi facă asta, nu-i așa? Trebuie să ai mereu parte aventură în viață sau, cel puțin, promisiunea ei.

Ai vrut cumva să-mi spui ceva înainte de a ne despărți? Am avut pentru o clipă impresia că aveai ceva foarte important să-mi spui, însă ai ezitat. Poate că doar mi-am închipuit? Dacă au rămas lucruri nespuse între noi, te rog să le așterni pe hârtie și să mi le trimiți – poate le poți exprima mai ușor așa.

Proprietarul închide acum localul, așa că trebuie să închei și eu scrisoarea. Măine voi părăsi peisajul abrupt al Scoției și mă voi întoarce la perfecțiunea țeapănă de la conac. Nu pot spune că mă bucură această perspectivă. Simt mai degrabă că o parte din Highlands s-a instalat în inima mea. Sper să mă întorc aici în primăvară, dacă împrejurările o îngăduie.

Așadar, pentru tine, dragul meu prieten, un cadou de rămas-bun. Un scoicar. L-am desenat în timpul uneia dintre lungile mele plimbări pe terenurile mlăștinoase în timp ce așteptam să te vizitez la spital. Își spărgea cu atâta răbdare stridiile, lovindu-le de pietre! Mi l-am imaginat găsind o perlă pe care s-o păstreze ca pe o comoară. Cu toții ar trebui să găsim un lucru pe care să îl prețuim din toată inima, nu crezi?

Crăciun fericit, Thomas!

Cu multă afecțiune,

Evie

XX

De la Thomas către Evie

24 decembrie 1916

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Am ajuns la destinație și ne-am instalat din nou, dacă se poate spune așa. Ce ciudat: abia am revenit pe front de câteva zile și-mi pare că nu am fost niciodată plecat. Războiul mi s-a impregnat în însăși ființa mea.

Câțiva dintre subordonați mi-au aruncat priviri ciudate la întoarcere, dar numai unul a îndrăznit să facă un comentariu despre șederea mea la „acel” spital. Dacă nu aș fi fost ofițer, l-aș fi plesnit pe soldatul Johnson peste față pentru remarcile lui batjocoritoare. Dar ultimul lucru de care avem acum nevoie e să ne batem între noi. Așa încât m-am mulțumit să-i tai vorba cu asprime. Johnson e prea prost ca să-mi fi înțeles riposta, dar mulți alții, da, au priceput. Și asta mi-a dat un pic de satisfacție.

Acum, niște chestiuni mai pașnice. La cererea doctorului meu din Edinburgh, am fost plasat în îngrijirea unei sore medicale pe nume Rose Blythe.

Este o persoană jovială, cu un suflet blând, plin de lumină, și cu o înțelegere înnăscută față de cei din jur. Am bănuiala că ți-ar plăcea tare mult de ea.

Este instruită să mă țină sub observație și să depisteze orice semne de regresie. Nu cu mult timp în urmă, aș fi disprețuit o astfel de dădăceală, dar trebuie să spun că sunt destul de bucuros de compania ei. Mulți dintre prietenii și camarazii mei s-au stins în băătălia care s-a dus în lipsa mea. Fără Rose, mă trezesc prea des singur.

Îți mulțumesc pentru scrisoare, care mi-a ținut companie în călătoria îndelungată până aici. Încerc să mi te imaginez în acea cafenea micuță de pe țărm. Pare un adevărat rai. Din nefericire, lumea mea s-a micșorat, nu s-a mărit, dar sper ca lucrurile să se schimbe și pentru mine. Când războiul se va termina, mi-ar plăcea să petrec mult timp acasă citind, făcând planuri și călătorind mai apoi. O vizită în America ori în satele mayașe din Guatemala. Sau undeva în Indiile de Vest.

M-ai întrebat în scrisoare pentru ce luptă soldații, ce încearcă să salveze. Draga mea fată, încercăm să te salvăm pe tine. Și pe fiecare femeie, copil, rudă și prieten care înseamnă ceva pentru lumea aceasta. Să ne protejăm casa și ceea ce ne aparține, să ne apărăm interesele și stilul nostru de viață. Cel puțin eu pentru asta m-am înrolat. Celelalte nonsensuri, cum că așa e „onorabil”, nu sunt decât vorbele unui naiv care nu a purtat nicio băătălie sau poate ale celor câțiva bărbați realmente ahtiați după război pe care i-am cunoscut. Eu m-am numărat printre naivi, la fel și bunul Will...

Mă aflu aici pentru a te salva pe tine — la fel cum tu m-ai salvat pe mine. Nu știu dacă pot exprima în cuvinte întreaga mea recunoștință pentru vizita ta prelungită. Asta voiam să-ți spun atunci când ne-am despărțit. Cât de mult țin la tine. Ai fost cea mai devotată prietenă pe care aș fi putut să mi-o doresc,

lucru pentru care îi sunt extrem de recunoscător
cerului.

Al tău pentru totdeauna,
Tom

De la Evie către Alice

25 decembrie 1916

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Crăciun fericit îți urez, deși cu întârziere! Probabil că mă crezi nepăsătoare pentru că am uitat de tine, dar, după cum observi, nu e așa! Deși întârziate, felicitările mele de Crăciun sunt cât se poate de sincere.

Alice, am descoperit un lucru care m-a tulburat profund și trebuie să ți-l împărtășesc pentru că n-am cui altcuiva să-i spun. La întoarcerea din Scoția, am insistat pe lângă mama să discutăm mai des despre Will. Mi se pare atât de absent din viața noastră și sunt atât de tristă că nu evocăm amintirile plăcute cu el sau nu ne uităm mai des la pozele lui! Am întrebat-o pe mama dacă îmi poate arăta bunurile personale ale lui Will care ne-au fost returnate după moartea lui. A devenit foarte agitată și s-a dus la culcare, invocând una dintre migrenele ei obișnuite. Nu e pentru prima oară când evită subiectul.

Teamă mi-e că am făcut un lucru îngrozitor azi. Ceva mai devreme, în timp ce mama era plecată în oraș, am cotobăit prin sertarul de la biroul ei, sperând să găsesc măcar câteva dintre lucrurile lui Will, și am descoperit un pachet de scrisori. E vorba de scrisori schimbate între Will și acea infirmieră franțuzoaică, Amandine, iubita lui. Nu vreau să trădez încrederea fratelui meu până ce nu aflu implicațiile sentimentelor exprimate în corespondența lor, însă sunt zguduită până în

adâncul sufletului. Am găsit și o scrisoare de la Will pentru mama, cu ultimele lui dorințe, care să fie deschisă în cazul morții sale. Și adresa din Franța unde poate fi contactată Amandine.

Mama nu mi-a vorbit niciodată despre aceste scrisori, și nu pot decât să presupun că situația i s-a părut prea șocantă și nu a putut să o accepte. Nu știu cum să o abordez, pentru că, dacă aș face-o, i-aș deconspira faptul că i-am scotocit printre lucruri și sunt convinsă că mi-ar interzice să mă implic, când eu simt că e necesar să o fac.

Plănuiesc să-i scriu lui Amandine în după-amiaza asta și nu-mi rămâne decât să sper că procedez așa cum trebuie.

Crăciun fericit, draga mea!

Evie

XX

De la Evie către Amandine Morel (Franța)

29 decembrie 1916

Conacul „La Plopi”, Richmond, Londra, Anglia

Dragă *mademoiselle* Morel,

Numele meu este Evelyn Elliott și sunt sora lui Will Elliott, pe care cred că l-ați cunoscut pentru scurt timp pe front înainte de tragicul său deces. Recent am dat peste câteva dintre lucrurile fratelui meu care i-au fost returnate mamei după moartea lui.

Mademoiselle Morel, vă scriu pentru a-mi confirma dacă ceea ce am citit în scrisorile lui Will este adevărat, iar dacă așa este, pentru a vă oferi ajutorul meu și a vă transmite cele mai sincere scuze în numele lui Will pentru faptul că nu am luat legătura cu dumneavoastră în urmă cu mai mult timp.

Poate că veți binevoi să-mi răspundeți la adresa de mai sus. Sunt conștientă că este prea devreme, însă dacă mi-ați scrie și mi-ați permite poate să vă vizitez la Paris după încheierea războiului, simt că mi-aș face datoria de soră față de Will, ca și față de dumneavoastră în calitate de prietenă apropiată a lui – și mai mult decât atât.

Aștept răspuns cu mare nerăbdare.

A dumneavoastră, cu sinceritate,

Evelyn Elliott

Paris

18 decembrie 1968

GARDENIILE UMPLU ÎNCĂPEREA CU MIROSUL LOR minunat. Margaret remarcă asta în timp ce schimbă apa din vază și înlătură petalele veștejite, trăgând în piept parfumul catifelat al florilor.

„Flori de seră”, spun eu. „Privilegiul bogaților.” Este o extravaganță pe care o cultiv de fiecare Crăciun. O extravaganță pe care ea o adora.

Margaret râde și se ocupă de flori la fel cum o face cu mine: cu blândețe, respect și bună dispoziție. Nu are cum să știe ce amintiri îmi trezesc gardeniile.

Încerc să fiu cât mai răbdător cu putință în timp ce o las să se îngrijească de mine, însă mă deranjează faptul că sunt nevoit să zac întins în pat, plin de ace și tuburi. Mă deranjează că nu pot vedea Parisul așa cum mi-ar plăcea: cafenelele, grădinile, o porție zdravănă de vită de Burgundia; o plimbare cu ea, braț la braț, pe bulevardele mărginite de copaci; să sorb dintr-o *café crème* sau să savurez mirosul de anason al pastisului sub marchizele în dungii alb cu roșu ale cafenelelor din Montmartre. Aproape că uitasem cât de mult iubesc orașul ăsta; uitasem cât

de mult iubesc viața! Acum trebuie să mă mulțumesc să privesc Parisul din pat, în timp ce corpul meu bătrân și beteag zace neputincios și se apropie tot mai mult de ultimele zile de viață. Margaret îmi vorbește despre întoarcerea la Paris în primăvară. Îi spun că orașul e frumos și atunci, așa că o încurajez să revină.

„O să ne întoarcem amândoi, domnule Harding!”

Zâmbesc ca să-mi ascund convingerea că nu voi apuca să văd frumusețea primăverii pariziene.

Prin ușile franțuzești înalte ale dormitorului din apartamentul situat în arondismentul șase pot privi peste aco-perișuri către celebrul turn, văd cum imaginea sa se estompează pe măsură ce întunericul îl învăluie. Mă gândesc la cât de mult își dorise ea să îl vadă; îmi amintesc ce emoție copilărească o cuprinsese atunci când îi apăruse în față. Cumva pare că totul s-a aranjat cum nu se poate mai bine prin acest cerc acum închis, printre sufletele atâtor prieteni și al vechii mele vieți.

Mi s-a spus că sufăr de cancer la plămâni. Mi se pare ironic că le-am supraviețuit grozăviilor din două războaie și atâtor oase rupte. Am scăpat până și teribilei epidemii de gripă spaniolă care a făcut ravagii la punctele de triere și evacuare a răniților la finalul războiului și pe urmă în toată Europa, și care aproape că mi-a distrus și mie viața. Totuși, tocmai capacitatea de a respira – lucrul cel mai firesc pe care îl poate face un om – e cea care îmi va aduce sfârșitul.

Mormăi în timp ce Margaret îmi administrează diferite medicamente. Nu sunt un pacient prea cooperant, dar ea se străduiește să-și păstreze starea de spirit bună. „Termin repede, și pe urmă vă veți putea întoarce la scrisorile pe care le citeați.”

Îmi întorc privirea de la ea și o ațintesc din nou spre fereastră. Nu vreau să stau în casă. Vreau să fiu afară, să beau vin chaud în grădina cu liliac din *La Closerie de Lilas*. Îmi doresc nespus să fiu iar un

tânăr plin de viață, așa cum am fost cândva. Mă întreb dacă am apreciat vreodată cu adevărat sănătatea de care m-am bucurat și abilitatea de a respira fără efort. Aroganța tinereții ne face să luăm totul de bun. Totul, până ce ne trezim în luptă, înfigând baioneta în pieptul dușmanului înainte ca el să o înfigă pe a lui într-al nostru.

Margaret se grăbește să iasă din încăpere când telefonul țârâie. Mă salt în șezut ca să-i privesc mai bine și de sus pe parizieni. Îi văd cum merg repede, cum iuțesc pasul pentru a ajunge acasă, la adăpost de vântul mușcător. Vocea lui Margaret plutește prin hol, iar eu închid ochii, încercând să-i deslușesc vorbele. Nu spune prea multe. Nu prind decât un nume, „Delphine”, și un mic șuvoi de cuvinte rostite într-o franceză acceptabilă.

Se întoarce și așază ușor o tavă cu ceai pe masa de lângă mine.

— Trebuie să mâncați ceva! N-ați mai pus nimic în gură de câteva ore. Și nu mai încercați să ascundeți mâncarea în coșul de gunoi!

Mă fixează încruntată.

— Ce a spus? o întreb, ignorând ceaiul și foitajele proaspete.

— A făcut toate aranjamentele conform planului, zâmbeste Margaret. Delphine se bucură că ați avut o călătorie plăcută și abia așteaptă să vă vadă mâine.

Se agită și trage de draperii, așa încât faldurile să cadă drept.

— Probabil că și dumneavoastră sunteți nerăbdător să o vedeți.

Delphine: darul la care nu ne-am așteptat niciunul.

— Da, Margaret, sunt!

Remarcă scrisoarea pe care o țin în mână. Ultima scrisoare, scrisoarea cea prețioasă pe care am promis că o voi citi aici, în Paris. La final.

— Mi-ați povestit mereu ce scrisori frumoase vă trimitea ea. Cred că ardeți de nerăbdare să o citiți.

Îmi plimb vârfurile degetelor peste plic, peste scrisul ei frumos.

— I-am așteptat atât de mult scrisorile, Margaret! Pot să mai aștept un pic.

Margaret îmi umflă pernele și-mi spune că va veni mai târziu ca să verifice cum mă simt. Închide ușa în urma ei și mă lasă singur cu gândurile mele și cu parfumul de gardenii care mă poartă înapoi în timp: au fost florile pe care le-a purtat ea în păr la prima mea permisie acasă. Avea un păr minunat de frumos. Ce ridicol că nu observasem asta până atunci! În săptămâna aceea am observat-o probabil pentru întâia oară cu adevărat pe Evie.

Iau scrisorile, frumos marcate cu „1917”, și las ca vorbele ei să mă ducă înapoi...

---

³⁷ William Shakespeare, *A douăsprezecea noapte*, actul II, scena 4, traducere de Mihnea Gheorghiu.

³⁸ Fiord pe coasta de est a Scoției și totodată gura de vărsare a râului Forth în Marea Nordului.

³⁹ William Shakespeare, *Hamlet, prinț al Danemarcei*, actul III, scena 1, traducere de Ion Vinea.

PARTEA A PATRA

1917

...dacă ar fi putut lua cu el imaginea colțișorului de pământ pe care pășea ea și pe cea a cerului, și a mării din jur, restul lumii i s-ar fi părut mai puțin pustiu.⁴⁰

Edith Wharton, *Vârsta inocenței*

De la Thomas către Evie

1 ianuarie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

La mulți ani! Sper că te-ai distrat bine de sărbători și la petrecerea dată de mama ta. M-am gândit deseori la balul ei de Crăciun și mi te-am imaginat dansând și întreținând musafirii. Bănuiesc că Hopper a fost și el pe acolo, fiind o pacoste pentru toată lumea. Mi-ai povestit că mama ta plănuia să îl invite.

Sunt într-o dispoziție rezonabil de bună! Mă gândesc că poate 1917 ne va aduce lucruri bune și mă voi întoarce acasă. Deocamdată am în plan să cer o nouă permisie peste câteva luni.

Apropo de permisie, e de neînchipuit ce pot face unii soldați. L-am prins pe sergentul James mestecând cordită extrasă din gloanțele din pușcă pentru a face febră. Și, la puțin timp după, infirmiera i-a acordat câteva zile de permisie pentru

refacere. Am fost furios! Dar ce fel de ostaș aș fi dacă mi-aș trăda unul dintre oameni, care și așa are nevoie disperată de repaus? Aș fi considerat dușman, și avem destui pe aici! Viața te învață să închizi când și când ochii.

Poți să îmi împrumuți ceva cărți? Aș da orice ca să am ce citi. Orele lungi dintre mișcările de trupe înseamnă timp nesfârșit pentru cugetare, iar eu, unul, aș prefera să mă pierd printre paginile unui roman bun. Facem schimb de cărți între noi, soldații, și sora Rose mi-a dat și ea câteva, dar nu putem să cărăm prea multe cu noi pentru a nu ne îngreuna rucsacurile. Am citit de câteva ori *Prester John*⁴¹ de John Buchan și vreo două dintre romanele lui Nat Gould cu subiect din lumea curselor de cai. Mi-ar plăcea să mai citesc Gould și poate ceva din preferatul tău, William Blake, sau de Palgrave⁴². Și H.G. Wells, de ce nu?

Ți-am povestit despre *The Wipers Times*? E o revistă satirică scrisă de soldați. Doi tipi au găsit o tiparniță veche și au pornit revista în orașul belgian Ypres. Știri din tranșee, dacă vrei. E plină de umor negru și uneori îi ia la țintă pe cei din posturile de comandă. Ai râde în hohote dacă ai vedea rubrica numită „Colțul lui Cupidon”, o pagină de sfaturi pentru cei cu „dificultăți legate de «*affaires des coeur*»”. Am citit o poezie numită „Plângăcioasa Minnie” care mi-a rămas în minte (o Plângăcioasă Minnie este un mortier german sau un fel de tun/pistol) și am chicotit puțin la derizoriul situației, dar, cu toate că revista îmi oferă un mijloc amuzant de a-mi petrece timpul, nu este un festin literar, dacă înțelegi ce vreau să zic. Am nevoie de câteva cărți cu greutate și aștept cu nerăbdare ce-mi vei trimite tu.

Mă bucur că te-ai întors la vechea pasiune pentru desen. Pe aici nu prea avem ocazia să vedem viețuitoare sălbatice, așa că păsările tale îmi amintesc de acasă. Sper că în rest ești bine,

domnișoară Evelyn Elliott. Mă gândesc deseori la tine.

Al tău pentru totdeauna,
Locotenent Thomas Harding

De la Evie către Alice

20 ianuarie 1917

Richmond, Anglia

Draga mea,

N-am mai primit vești de la tine de ceva vreme. Sper că totul e în regulă. Am câteva lucruri să-ți spun:

1. În seara de Anul Nou, lângă fântâna din Trafalgar Square, Hopper și-a arătat deschis afecțiunea pe care mi-o poartă. M-a sărutat, iar eu i-am răspuns, din păcate. A fost un sărut agreabil, nici mai bun, nici mai rău decât altele, dar nu genul acela care înmoaie genunchii fetelor și, ei bine, adevărul este că atunci când am închis ochii, nu l-am văzut decât pe Tom în închipuirea mea și mi-am dorit ca buzele lui să le acopere pe ale mele.

2. În ultimele două săptămâni sau cam așa ceva, am zăcut la pat cu probleme la stomac, așa încât, din fericire, l-am putut evita pe Hopper după sărutul din seara aceea. Mi-a trimis flori și mi-a urat refacere rapidă. Mama își face deja planuri în legătură cu ținuta pe care o va purta la nunta noastră. I-am mulțumit lui Hopper printr-un bilețel în care am adăugat că sunt un pic jenată de cele petrecute. Iar el mi-a răspuns printr-un alt buchet. Ce mă fac?

3. I-am scris lui Amandine Morel, dar încă nu am primit răspuns. Ce crezi, să-i scriu din nou sau să mai aștept puțin? Sunt foarte nerăbdătoare să aflu adevărul. Mama nu știe nimic despre încercarea mea de a intra în legătură cu ea.

4. Thomas mi-a scris că are o nouă soră medicală care se ocupă de el. O cheamă Rose și presimt că-mi va deveni un ghimpe în coastă. Îl „consolează” și îi împrumută cărți. M-am înverzit de gelozie; știu cum îi „consolezi” tu pe bieții tipi care îți cad în mreje și nu mă pot gândi decât la buze rujate și melodii de jazz seducătoare.

Așa încât, vezi tu, mă aflu într-o stare de mare confuzie și am nevoie urgent de sfaturile tale înțelepte. Ce rău îmi pare că nu sunt pe front, cu tine, în loc să mă bucur de trosnetul focului în vatră! Și asta fiindcă n-am pe nimeni cu care să împart aceste mici plăceri. Toți cei pe care îi iubesc sunt departe, pe front.

Îți aștept cu nerăbdare răspunsul.

Prietena ta,

Evie

XX

De la Evie către Thomas

20 ianuarie 1917

Richmond, Anglia

Dragă Tom,

La mulți ani! Îmi pare rău că nu ți-am scris până acum, dar am fost ținută la pat cu probleme la stomac. Am crezut că o să mor, așa de rău mi-a fost, dar mi-am revenit între timp. Și mă simt acum mai bine ca oricând, deși presupun că așa se întâmplă cu oricine după ce a stat la pat săptămâni în șir.

Bineînțeles, mama dă vina pentru boala mea pe cheful prelungit până târziu în ajunul Anului Nou, când m-am trezit în Trafalgar Square împreună cu John Hopper și un grup de petrecăreți cam nesărați (e o poveste lungă, nu o să te plictisesc cu ea). Probabil că n-ar fi trebuit să mă vâd în apa din fântână. Sunt aproape sigură că mamei i-a părut rău că mi-am revenit, căci a ratat ocazia de a-mi arunca

un „Vezi, ți-am zis eu” viguros dacă aș fi pierit de epuizare.

În fine, iată-mă acum și aici, vie și sănătoasă tun, cu un an nou în față. Mă întreb ce ne va aduce. Ce ne mai așteaptă.

Nicio doctorie nu e mai bună decât vederea unui plic cu scrisul tău. A devenit o obișnuință pentru mine. La fel ca mâncatul și dormitul, ca inspiratul și expiratul aerului, așa sunt scrisorile tale și răspunsurile mele compuse la biroul din dormitorul lui Will – ele înseamnă acum viața mea. Sunt prea dependentă de vorbele tale, ăsta-i, din păcate, adevărul.

E șocant să aud de ce sunt în stare unii soldați pentru a fi trimiși acasă; Alice mi-a scris și ea despre rănilor „Blighty”: otrăvire cu cordită, gloanțe încasate intenționat prin ridicarea unei mâini peste parapet, autorănirea prin împușcare în picior. Numai un om disperat ar fi în stare de așa ceva. Totuși, nu pot să îi condamn pe cei care recurg la astfel de gesturi șocante, și mă bucur că nici tu.

Mă încurajează faptul că îți găsești din nou timp de citit. Slavă Domnului pentru sora Rose și biblioteca ei ambulantă! Sper că se dovedește utilă în continuare. Te știu un tip studios și chiar m-am mirat că nu ai menționat în ultimele scrisori ce cărți ai mai citit. Ai fost dintotdeauna un cititor pasionat – erai mereu cu capul vârât într-o carte. În multe veri am încercat să îți atrag atenția făcând roata sau alte giumbușlucuri, dar tu nici că mă observai. Erai prea cufundat în lectura pățaniilor lui Huckleberry Finn.

Cu mare plăcere am scotocit prin biblioteca tatei și îți trimit trei volume. Câte unul de Blake, Palgrave și Kipling. Sper ca proza lor minunată să fie un balsam alinător după toate grozăviile pe care le-ai îndurat. Între timp, eu savurez scrierile pline de energie și umor ale unei noi autoare. N-ai cum să fi

auzit de ea, dar o să-ți prezint lucrările ei la întoarcerea acasă.

Cât despre păsările pe care le desenez, sunt încântată că-ți aduc bucurie. În lunile acestea aspre de iarnă tânjesc după cântecul lor vesel. Au fost săptămâni cu îngheț și, de când mi-am revenit după boală, nu am văzut niciun măcăleandru, cu toate că le arunc firimituri de pâine și încerc să îi ademenesc spărgând gheața din apa alimentatoarelor lor de hrană. Abia aștept să o scot pe Rusty, bicicleta, din hibernare și să-mi reiau îndatoririle de poștăriță, însă mama insistă să stau în casă până ce se îmbunătățește vremea. Mă simt ca un animal prins în capcană.

Vreo veste de la ziar? Am citit recent un număr și m-am gândit la tine. Din păcate, rubrica mea a luat o pauză din cauza bolii. Însă se pare că dragii de Genevieve i se duce dorul. Scrisorile de la admiratori continuă să sosească, iar majoritatea îmi apreciază articolele, însă sunt și unele răutăcioase care condamnă rubrica în sine. Jack Davies spune însă că e bine că trezesc reacții.

Tata crede că yankeii vor intra curând în război. Trebuie. Chiar nu văd cum președintele ar putea amâna decizia în continuare. Și se pare că raportul lui sir Henry Lawson⁴³ va duce la formarea Corpului Auxiliar de Armată al Femeilor, prin care bărbații cu funcții noncombatante vor fi înlocuiți de femei pentru ca ei să poată servi pe linia frontului. Trupele noastre au fost decimate în luptele sângeroase din vara trecută. Autoritățile nu vor avea de ales și vor face apel la femei, permițându-ne să ne facem și noi datoria. Iar eu voi fi prima care se va oferi voluntar să mergă în Franța.

Voi urmări cu atenție evoluția situației și te voi contacta imediat ce voi afla amănunte.

Scrie-mi curând.

Cu afecțiune,

Evie

P.S. N-am niciun desen de pasăre gata, dar îți promit că-ți voi trimite unul cu proxima ocazie. Ce-ai zice de o bufniță, așa, pentru variație? Bufnițele sunt niște bătrânele tare înțelepte, nu-i așa? Noaptea, atunci când nu reușesc să adorm, aud una țipând în pădure. Dar, din păcate, nimeni nu-i răspunde.

De la Alice către Evie

8 februarie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Te salut, scumpa mea! Constat că ai fost tare ocupată cu vârâtul picioarelor în fântânile din oraș, sărutatul cu bărbați chipeși și săpatul după secrete de familie. Ce rău îmi pare că n-am fost de față! Neapărat să-mi povestești ce e cu scrisoarea aceea secretă. Continuă cu săpăturile numai dacă nu le vei face astfel rău unor persoane! Uneori este mai bine ca secretele să rămână îngropate. Sunt sigură că vei ști cum să te ocupi de problema aceasta. Întotdeauna ai fost înțeleaptă și rațională.

Ce faci, continui să scrii pentru rubrica ta? Prietena mea, așa cum am cunoscut-o eu, ar fi făcut furori la ziar până acum și și-ar fi croit deja drum până în vârful statului de plată, chiar dacă era femeie. Mi-ar plăcea mult să-ți citesc articolele. N-ai vrea să îmi trimiți unul sau două cu următoarea scrisoare?

Vei fi încântată (chiar dacă poate nu surprinsă) să afli că am cunoscut un doctor drăguț pe nume Peter. Provine dintr-o familie londoneză – Lancaster – destul de înstărită. Îi știi cumva? La fel ca mulți alții dintre noi, a simțit nevoia să-și ofere serviciile acolo unde pot fi cel mai bine folosite, și iată-l acum pe front, salvând vieți! Ce poveste de vis!

Asta îmi amintește de Thomas al tău. Dacă nu îi vei spune ce simți pentru el și, pe de altă parte, ești convinsă că el nu te iubește, îmi pare rău, dar cred că va trebui să-ți vezi de viața ta. Dragostea neîmpărtășită te poate băga în mormânt. Și tu ești prea frumoasă și deșteaptă ca să ai o asemenea soartă. În plus, se pare că un gentleman foarte bogat și disponibil îți bate la ușă. Nu ne mai permitem să fim mofturoase în chestiuni sentimentale. Dacă războiul ăsta se va mai prelungi, nu vor mai rămâne destui bărbați din care să alegem. Thomas a avut șansa lui. Dacă Hopper va insista să te sărute în continuare, eu zic să îi răspunzi la sărut.

Alice

X

De la Evie către Alice

13 februarie 1917

Richmond, Anglia

Draga și dulcea mea Alice,

Thomas mi-a scris că ține mult la mine – ca prietenă. Ceea ce nu-i totuna cu a iubi, nu-i așa? Thomas nu mă iubește, Alice. Cu fiecare zi ce trece, sunt tot mai convinsă de asta. Am făcut nenumărate aluzii, iar el nu a dus lipsă de ocazii să-mi mărturisească ce sentimente nutrește pentru mine, dar nu a profitat de niciuna. Dacă mi-a citit sau nu scrisoarea pe care i-am trimis-o de Crăciun chiar nu mai are nicio importanță acum.

E o iubire doar pe jumătate. Cea mai rea dintre toate. Uneori îmi spun că „prietenia” dintre noi nu va evolua niciodată în altceva. Îl iubesc mult, dar fără niciun semn din partea lui că îmi împărtășește sentimentele, îmi e din ce în ce mai greu să le mențin pe ale mele. Poate că la mijloc nu e decât o manifestare tipică războiului, care inspiră emoții

romanțioase. Am început să mă satur de toate, dar mai ales de băătăia care se duce în inima mea. Ce să fac, să renunț la iubirea pentru el? Spune-mi ce să fac, Alice! Sunt incapabilă să gândesc rațional.

În plus – așa cum bine ai punctat –, prin preajmă stă mereu Hopper, așteptând răbdător, copleșindu-mă cu invitații la masă, fermecând-o mereu pe mama și sfredelindu-mă cu ochii aceia arămii de parcă ar avea ceva să-mi spună. Nu mi-a aprins flacăra iubirii în piept, dar este un bărbat cu perspective strălucite, iar eu sunt totuși o femeie care are nevoie de soț. Poate că nu ar fi un compromis prea rău, la urma urmei.

Încă nu am primit răspuns de la Amandine și am ajuns să mă întreb tot mai des ce s-o fi ales de ea. În zilele acestea sumbre de iarnă îmi imaginez tot ce-i mai rău. Anul trecut, la Paris a fost o epidemie îngrozitoare de gripă. Dacă Amandine a murit? Nu pot să-mi explic de ce... E ca și cum Will m-ar împinge de la spate ca să nu o dau uitării. Nu știu nimic despre iubita lui și, cu toate astea, nu-mi pot lua gândul de la ea.

Vești groaznice de aici. Unii dintre susținătorii NCF – femei – au ajuns în arest sub acuzația de complot pentru uciderea prim-ministrului. E în toate ziarele. Ce urmează?

Te rog, iartă-mă că sunt așa de deprimată! Știi însă că iarna mă întristează întotdeauna. Mă voi simți cu mult mai bine atunci când vor apărea primii muguri.

Ești mereu în gândurile mele.

Evie

XX

P.S. Da, îi cunosc pe cei din familia Lancaster. Sunt niște oameni foarte drăguți. Nu am nimic rău de spus despre ei și, dacă îmi amintesc bine de Paul, aș zice că ți-ai găsit perechea, draga mea. Sunt foarte fericită pentru tine.

De la Thomas către Evie

14 februarie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Îmi pare rău să aud că ai fost bolnavă, deși dansatul cu Hopper într-o fântână mi-ar întoarce și mie stomacul pe dos (mi-a scris recent și a menționat faptul că vă petreceți timpul împreună). Poate că n-ar fi rău să îți revizuiesti lista de prieteni. Te tachinez, bineînțeles, însă detest să mi te închipui zăcând bolnavă la pat. Atât de departe de imaginea neînfricatei mele Evie!

În seara asta am avut parte de altceva, și anume de puțină distracție — tocmai m-am întors în buncărul meu de la un spectacol dat de Elsie Griffin⁴⁴. A interpretat câteva melodii, iar preferata mea a fost „Danny Boy”. Și judecând după ovațiile de după, aş zice că a fost preferata tuturor. Femeia asta are o voce de înger.

În ultima vreme am asistat la spectacole de poezie și „piese” de teatru în versiuni scurtate și nu tocmai fidele originalelor, însă extrem de apreciate acum. Mulți artiști au luat drumul Franței și se pare că vor veni și mai mulți. Dumnezeu să-i apere pe cei care își riscă viața pentru a ne însufleți pe noi, soldații! Prezența lor chiar ne este de ajutor. Tremurăturile mele s-au rărit considerabil, deși cred că sora Rose are cel mai mare merit în treaba asta. E o femeie foarte optimistă și plină de lumină. Și are o inimă bună. Deși nu este la fel de inteligentă ca tine.

Slavă Domnului, săptămâna asta voi fi într-o tranșee de rezervă, așa că fac o pauză de la război! Mă ocup de alte obligații, ca de pildă să completez o grămadă de rapoarte, dar este așa o ușurare să mă pot odihni și să citesc cărțile pe care mi le-ai trimis. Îți mulțumesc mult pentru ele! M-am lăcomit: deja

am terminat două. Minteă mea tânjește după altceva decât lupta pentru viață, decât moarte și distrugere.

Îmi e și mie dor de Will! În fiecare zi. Nu vreau să te întristez, dar, dacă ar fi fost în viață, cred că lucrurile ar fi stat diferit. De fapt, sunt convins. Fratele tău știa cum să ia totul în glumă, chiar și în cele mai cumplite situații. Câteodată îi simt atât de acut prezența, încât tresar când îmi dau seama că nu e lângă mine. Îmi este dor și de tata, dar într-un mod diferit. Noi doi nu ne-am înțeles niciodată, dar eram obișnuit cu absența lui, oricât de greu îmi este să o recunosc.

La mulți ani de Sfântul Valentin! Dacă aș fi acolo, te-aș invita la Carlisle's pentru ciocolată și cireșe zaharisite, și după aceea poate la dans. Sper ca produsele de papetărie pe care ți le trimit să fie un substitut acceptabil, deși bănuiesc că Hopper te răsfată peste măsură. Și mai bănuiesc că atunci când te bucuri de atenția unui bărbat bogat și spilcuit, care nu se zgârcește cu șampania, nu prea ai ce face cu articolele de papetărie.

Dacă scrisorile către mine au devenit o obișnuință, mă bucur. Și sper să nu renunți la ea.

Cu afecțiune,

Tom

P.S. Corpul Auxiliar de Armată al Femeilor poate fi o chestie periculoasă. Nu mă încântă ideea că ai putea să te înrolezi în el.

De la Evie către Alice

15 martie 1917

Richmond, Anglia

Dragă Alice,

Ajutor! Hopper m-a cerut în căsătorie! De Sfântul Valentin. După ce a obținut acordul tatei. Sunt

teribil de confuză. Mintea îmi spune să accept, inima zice să nu.

Mama s-a supărat pe mine că nu am acceptat pe loc propunerea. Susține că e total necuviincios ca o femeie să se joace cu sentimentele unui gentleman și că ar trebui să mă grăbesc să îl înhaț pe Hopper înainte ca altcineva să pună mâna pe el.

M-am ascuns în dormitor sub pretextul unei migrene care a devenit între timp atât de reală, încât abia dacă pot să țin capul ridicat ca să scriu.

Ce să fac?

Evie

De la Evie către Thomas

3 martie 1917

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Îți cer scuze că nu ți-am mai scris de ceva vreme! Nu sunt în apele mele.

Îți mulțumesc pentru scrisoarea de Sfântul Valentin și pentru superbe articole de papetărie! Unde Dumnezeu le-ai găsit? Hârtia este așa de frumoasă, încât aproape că nu-mi vine să scriu pe ea. Cuvintele tale m-au făcut să mă gândesc la ore leneșe pierdute la Carlisle's. Ce urât din partea ta să-mi vâri în cap idei pe care nu le pot face să dispară. Nu știu care dintre imagini era mai atrăgătoare: cea cu cireșele zaharisite sau cea cu dansul.

E de mirare că ai timp să te gândești la mine având în vedere toate distracțiile la care ieși parte, plus cele oferite de sora Rose. Ești de părere că noi două ne-am înțelege de minune, așa mi-ai scris, numai că mi-e teamă că aș dezamăgi-o, căci am fost cam deprimată în ultimul timp și n-aș face decât să îi întunec „sufletul blând și plin de lumină”. Am

slăbit mult și arăt cam deșirată. Nu mai am poftă de nimic. Tânjesc după toate acele lucruri de care are nevoie o femeie tânără pentru a înflori.

M-a mângâiat să aflu că l-ai visat pe Will. Ne-a părăsit deja de mult timp, și totuși mi se întâmplă să uit asta și să îl caut în livada de meri sau în grajduri. E important să ne împărtășim amintirile pe care le avem cu el, nu crezi? De fapt, voiam să te întreb ceva. Ce-ți amintești despre iubita lui franțuzoaică? Amandine Morel. Știi în ce circumstanțe s-a întors la Paris? Îmi amintesc că mi-ai scris că s-a îmbolnăvit și că s-a întors acasă, la mama ei, dar nu reușesc să îmi dau seama dacă erau și alte detalii privind suferința cu care se lupta. Probabil că îți zici că m-am prostit, însă m-am gândit de multe ori la ea în ultima vreme.

Mă bucur să aflu că îți plac cărțile! De data asta, mi-am luat libertatea de a include un volum de Jules Verne, preferatul lui Will.

Cu afecțiune,
Evelyn

De la Alice către Evie

6 martie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Ca să vezi! Hopper a făcut-o până la urmă. Nu mă miră deloc, trebuie să recunosc. Cum te-a cerut de soție? A fost un moment teribil de romantic? Nu știu de ce, dar mi-l imaginez ca pe un tip bățos și formalist, stând în salon cu un pahar de brandy în mână și tușind ca să își dreagă glasul. Ți-a declarat că te iubește?

Scumpo, înțeleg că ești confuză, dar ai recunoscut chiar tu că Tom Harding e orb în chestiuni sentimentale. Da, vede în sora celui mai bun amic al

său o prietenă. Dar o femeie adorată, iubită? Poate că nu, draga mea. Și poate că nu o va vedea astfel niciodată. La urma urmei nu ți-a răspuns la acea scrisoare în care i-ai dezvăluit toate secretele inimii tale. Regret să-ți spun, dar când vine vorba de romantism, am impresia că Tom își îngroapă capul în nisip.

Orice ai decide, nu-ți irosi viitorul dintr-un capriciu! Și n-o lăsa pe mama ta să-ți schimbe hotărârea. Tu, draga mea prietenă curajoasă și deșteaptă, nu ești genul care judecă după aparențe. Ține minte că alegerea este a ta și știu că o vei lua pe cea corectă.

Bisous,

Alice

De la Evie către Alice

15 martie 1917

Richmond, Anglia

Draga mea Alice,

Îți mulțumesc pentru scrisoare! Ai dreptate! Nu pot să îl aștept o veșnicie pe Tom Harding fără să am certitudinea că merită, dar, pe de altă parte, nici nu pot accepta cererea lui Hopper.

Și din acest motiv ceea ce îți voi povesti acum s-a nimerit a veni la țanc.

Voi merge în Franța. M-am înscris voluntară în Corpul Auxiliar de Armată al Femeilor (WAAC)⁴⁵. Totul s-a petrecut în cea mai mare grabă. Am trimis o scrisoare la Oficiul Forțelor de Muncă ca să aflu cum mă pot înrola și am primit răspuns foarte prompt (din fericire, am ajuns la căsuța poștală înaintea mamei, care ar fi fost mult prea interesată de conținutul unui plic lung cu ștampila OHMS⁴⁶). Mi s-a comunicat că trebuie să mă prezint la

Consiliul Examinatorilor pentru diverse testări și verificări medicale, pe care le-am trecut cu brio.

Oh, Alice, sunt nemaipomenit de emoționată! În fine voi avea un scop de urmărit în acest război. Un rol de jucat. Am chiar și propria uniformă (fiind înaltă, n-a trebuit decât s-o duc la croitoreasă pentru mici ajustări la manta, în timp ce unele dintre femei arată de parcă ar fi intrat la apă, cu fustele și hainele atârănând îngrozitor pe ele).

Ordinul de plecare a sosit ieri-seară. Voi porni cu trenul din gara Victoria, cu Continental Boat Train, până în Folkestone⁴⁷, iar de acolo voi lua vaporul până la Boulogne⁴⁸ și, odată ajunsă în Franța, mă voi deplasa spre comandamentul Frontului de Vest de la Rouen. Plecarea este prevăzută pentru sfârșitul lunii. Adică peste doar câteva zile. N-am spus nimănui în afară de tine. Mama s-ar agita și și-ar face mii de griji, iar tata m-ar copleși cu sfaturi. Sunt conștientă că hotărârea mea îi va întrista îngrozitor – în special pe mama –, dar altă cale nu există dacă nu vreau să îi îngrijorez peste măsură și să îi supun unor inevitabile discuții în contradictoriu și resentimente. E cu mult mai bine dacă plec fără a le spune nimic, doar lăsând în urmă un bilet cu explicații, nu crezi?

M-am gândit să îi mărturisesc totul lui Hopper, cerându-i să păstreze secretul, însă mă tem că i-ar spune mamei sau –și mai rău – ar încerca să mă determine să mă răzgândesc, așa încât am decis să nu o fac și să-i trimit în schimb o scrisoare. Explicațiile îți vin întotdeauna mai ușor atunci când ai timp să le construiești așa cum trebuie. Poate că plecarea (fuga?) mea în Franța este un răspuns în sine la cererea în căsătorie. Mă simt așa de sigură pe mine și pe ocazia aceasta! Dacă plec în Franța și îmi trăiesc un pic viața așa cum vreau, poate că la întoarcere voi fi mai pregătită pentru traiul de femeie măritată.

Vremurile desperate cer măsuri desperate, așa că sunt mândră că, indiferent ce rol voi primi, asta îi va permite unui bărbat să ia arma în mâini și să meargă pe câmpul de luptă. Sper să obțin o slujbă de funcționară sau telefonistă. Se pare că modesta mea activitate la oficiul poștal se va dovedi o experiență extrem de utilă.

Îți voi scrie mai pe larg atunci când voi putea. Pentru moment, au revoir!

Prietena ta bună,

Evie

X

P.S. Am primit o scrisoare dură de la o femeie care consideră că rubrica mea din ziar este de prost gust. Am zâmbit, citindu-i cuvintele. Doamne, ce m-a mai boscorodit! E important să ajungi la inimile oamenilor, nu-i așa? Și mă bucur că articolele mele au impulsionat-o să-mi scrie. Jurnalismul nu înseamnă îndulcirea realității pentru a o face mai ușor de digerat. Cunossc câțiva ziariști care au căzut în capcana zaharisită a propagandei, dar eu refuz să o fac. Sper ca timpul petrecut în Franța să-mi ofere și mai mult combustibil pe care să-l arunc în flăcări. Prefer să citesc saci cu scrisori de la persoane scandalizate dacă vorbele mele, care prezintă adevărul așa cum e el, își ating ținta.

De la Evie către Thomas

15 martie 1917

Richmond, Anglia

Dragă Thomas,

Câteva rânduri, ca să te anunț că voi sosi în Franța ca membră a WAAC. Voi pleca la sfârșitul lunii. Nu are niciun rost să încerci să mă întorci din drum. Totul e aranjat. Hârtiile au fost semnate. Uniforma, comandată. Voi petrece tot restul

războiului (oricât de mult s-ar prelungi) în mijlocul acțiunii. La urma urmei, câte perechi de șosete prost tricotate poate suporta un soldat? Îmi pot folosi abilitățile mai bine în alte domenii de activitate. Sper să primesc o slujbă de telefonistă sau funcționară.

Nu te îngrijora! Nu am de gând să-mi strâng pieptul într-un bandaj ca să-l aplatizez, să-mi tai părul și să mă reped în tranșee înarmată cu o baionetă. Știu unde pândesc primejdiile și mă voi feri de ele cât de bine voi putea, dar tot ard de emoție și tulburare. Voi avea, în sfârșit, ocazia să văd războiul cu ochii mei și să contribui și eu, în loc să privesc totul de pe margine.

Părinții nu știu nimic despre decizia mea. Intenționez să le las un bilet pe care să-l găsească dimineța după plecarea mea. La momentul când Collins îl va prezenta mamei pe tava cu micul-dejun, eu mă voi afla deja în drum spre Folkestone. Voi înfrunta consecințele faptelor mele la întoarcere.

Te rog, gândește-te la mine și trimite-mi încurajări în rugăciunile tale! O să îți dau de știre când voi ajunge. Cine știe – poate că ne vom revedea sub acel cer înstelat al Franței despre care mi-ai povestit atât de des?! Îmi doresc nespus de mult să te revăd, Thomas. Chiar și cu șuieratul gloanțelor bubuindu-mi în urechi, tot ar merita, doar ca să-ți văd zâmbetul nătăflet.

Îți trimit în pachet alte trei volume și o carte despre păsările de grădină englezești. M-am gândit că ai vrea să verifici cât de riguroase (sau nu) sunt schițele mele.

Nu-ți face griji pentru mine! Eu, Thomas, nu sunt decât o pasăre migratoare. Pentru o vreme voi părăsi fami-liarele garduri vii englezești, dar știu că, la întoarcere, mă vor aștepta acasă mai frumoase ca oricând.

Toate cele bune îți doresc!

Prietena ta dragă,

Evie

X

Telegramă de la Thomas pentru Evie

17 MARTIE 1917

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW

TRIMIS: 10.14 PRIMIT: 11.54

EȘTI ÎNCĂPĂȚANATĂ CA UN CATÂR. NU TE POT FACE SĂ
TE RĂZ-GÂNDEȘTI, DAR NU SUNT FERICIT CU DECIZIA
TA. POATE RECON-SIDERI? DACĂ NU, TE ROG AI
GRIJĂ. TOM

De la Thomas către Evie

20 martie 1917

Undeva, în Franța

Evie,

M-am înfuriat când ți-am citit scrisoarea. Am încercat să-mi păstrez cumpătul, dar am sfârșit prin a azvârli casca unui soldat în zona tampon dintre tranșeele noastre și cele ale inamicului. Evident, s-a tras imediat în ea, iar soldatul a fost nevoit să-și caute o cască nouă. Nu vreau să vii aici, în toată întunecimea și vărsarea asta de sânge. Nu-ți va face bine! Nu face bine nimănui! Nu știu de ce, dar simt o nevoie imensă de a te proteja și nu suport ideea că, venind pe front, ai putea distruge bunătatea pură din inima ta sau că o situație oribilă în care te-ai afla ți-ar pune la încercare spiritul curajos. Dacă ți se întâmplă ceva? Nu cred că aș putea îndura, Evie. Am discutat despre asta în amănunt la Edinburgh și, cu toate astea, insiști să-ți asumi riscuri incomensurabile.

Te rog, spune-mi că ai în plan o ședere scurtă și, pentru numele lui Dumnezeu, fii prudentă în

privința bărbaților! Unii din ei n-au mai avut de-a face cu femei de luni întregi. Păstrează-ți mintea limpede mereu. Dacă vei avea de suferit din pricina vreunuia dintre soldații noștri, fii sigură că voi vedea roșu înaintea ochilor și nu voi putea fi declarat răzpunzător pentru faptele mele.

Tom

De la Evie către Thomas

25 martie 1917

Richmond, Anglia

Thomas,

Scrisoarea ta m-a dezamăgit. Și m-a înfuriat convingerea ta că femeile nu au ce căuta în acest război. Mă așteptasem la mai mult din partea ta.

Aceasta e ocazia pe care am așteptat-o. Mi-am imaginat – și am sperat – că te vei bucura să mă vezi întinzându-mi aripile și lărgindu-mi orizontul pentru a vedea războiul cu propriii ochi, și nu prin ai tăi, așa cum s-a întâmplat în ultimii doi ani. Oare toți bărbații consideră că femeile sunt incapabile? Ce să fac, să mă întorc la tricotat și să aștept să mă mărit, ca o fată cuminte?

Sustii că vrei să mă protejezi. Să mă știi în siguranță. Ai prefera ca viața mea să fie redusă la o existență sigură și anostă în care să îmbătrânesc cu nimic altceva de așteptat zilnic decât ceaiul de la ora patru și cina de la opt, sau mă vezi ducând o viață un pic mai periculoasă și înflorind astfel? Dacă dorești să mă protejezi de ceva, atunci protejează-mă de monotonia vieții unei tinere privilegiate care așteaptă restricțiile care le aduce cu sine căsătoria. Ar fi calea cea mai sigură care m-ar duce către o moarte timpurie.

Fie ce-o fi, sunt hotărâtă să merg în Franța! Poate că ar fi bine să păstrezi pentru un timp secretul. Și

mi-ar plăcea gândul că ai putea arunca o altă cască din tranșee din pricina mea.

Noi doi am vorbit adesea despre păsări. Cât de ciudat este că am redescoperit – chiar ieri – aceste minunate cuvinte din romanul Jane Eyre al domnișoarei Brontë: „Nu sunt o pasăre și nicio plasă nu mă va ține captivă; sunt o ființă umană liberă, cu o voință la fel de liberă.”

Exact gândurile mele.

Evelyn

De la Evie către Alice

30 martie 1917

Richmond, Anglia

Draga mea Alice,

Plec mâine. Sunt copleșită de emoție și simt fluturi în stomac. Sper că fac ce trebuie. De fapt, sunt sigură că așa e, deși cu greu o să suport să îi privesc pe mama și pe tata în ochi diseară la cină.

Între timp, Tom mi-a scris pentru a-și exprima supărarea. În opinia lui, Franța este un loc neadecvat. Spune că nu este potrivită pentru „cineva ca mine”, ceea ce presupun că înseamnă o femeie cu poziția mea. Sincer, Alice, cred că m-ar îngrădi și m-ar pune într-o cușcă pentru păstrare. Ce bine era dacă nu îi spuneam niciodată despre WAAC pentru că sfaturile lui cicălitoare mă sâcăie de parcă ar veni din partea unui părinte supărat și nu vreau decât să mă simt încrezătoare și sigură pe forțele mele.

În orice caz, voi pleca mâine, indiferent dacă Thomas Harding mă sprijină sau nu.

Ai grijă de tine, draga mea!

Cu multă dragoste,

Evie

X

P.S. Îmi poți scrie la adresa indicată pe clapeta interoară a plicului.

De la Evie către mama ei

30 martie 1917

Dragă mamă,

Războiul ne-a schimbat pe toți în multe feluri și sper că vei putea cândva să mă ierți pentru ceea ce îți voi spune acum.

Am plecat spre Franța. M-am înrolat în WAAC și am trecut cu brio mai multe testări și examinări. Voi fi staționată la comandamentul Frontului de Vest din apropiere de Rouen, unde voi lucra sub supravegherea lui Helen Gwynne-Vaughan⁴⁹. Mă aștept să primesc o slujbă de funcționară sau de telefonistă. Pe front e o disperată nevoie de bărbați. Faptul că îmi voi asuma un rol auxiliar înseamnă că un bărbat va putea pune mâna pe arme. Dacă multiplici asta cu câteva mii de voluntare, atunci chiar va conta.

Trebuie să-mi fac datoria, asta e tot.

L-am informat pe John și i-am promis că-i voi răspunde la cererea în căsătorie atunci când mă voi întoarce din Franța.

Mamă, știu că te gândești deseori la dragul nostru Will, așa că te rog să te întrebi ce ar fi avut el de zis dacă ar fi fost în viață. Sunt sigură că m-ar fi sprijinit în decizia luată, sunt sigură de asta, chiar dacă și-ar fi făcut griji în privința siguranței mele. Vă rog, așadar, pe tine și pe tata, să îmi arătați aceeași susținere! Will s-a comportat incredibil de onorabil și curajos în lupte, și demersul meu este și în memoria lui.

Când trăia, îmi spunea mereu că, dacă poate face ceva pentru mine, nu trebuie decât să-i cer. Nu m-am oferit să fac același lucru pentru el, iar acum regret. Tot ce știu este că, dacă m-ar fi rugat ceva

înainte de moarte – sau poate după, prin intermediul unei scrisori –, i-aș fi îndeplinit rugămintea indiferent cât de dificil sau de neașteptat ar fi fost. Sper că vom găsi în noi curajul de a onora orice cerere a lui Will. Mamă, oare nu îi datorăm măcar atât, să îi îndeplinim ultima dorință, oricare a fost ea, și nu s-o ținem ascunsă lângă medaliile, echipamentul de cricket și jucăriile lui din copilărie? Cu toții avem secrete, dar unele nu ne aparțin.

Mă voi ruga pentru tine, mamă, și pentru dragul de Will. Sper că îmi vei da binecuvântarea ta și că te vei ruga și tu pentru mine.

Îți voi scrie când voi ajunge în Franța și voi trimite vorbă cât de des voi putea.

Fiica ta cea iubitoare,

Evelyn

X

De la Evie către John Hopper

30 martie 1917

Richmond, Anglia

Dragă John,

Te rog, încearcă să nu te enervezi la aflarea veștii că am plecat pe front în Franța!

M-am înrolat în WAAC și voi staționa pe Frontul de Vest în apropiere de Rouen, sub supravegherea lui Helen Gwynne-Vaughan. Mă aștept să primesc o slujbă de funcționară sau telefonistă. Am, în sfârșit, ocazia de a-mi face datoria și sunt extrem de recunoscătoare și de mândră pentru asta.

Știu că vei fi dezamăgit de plecarea mea intempestivă, mai ales că încă nu ți-am răspuns la cererea în căsătorie, lucru pentru care îți cer scuze. Nu vreau să mă joc cu sentimentele tale, însă sunt ferm convinsă că trebuie să contribui și eu la eforturile de război. Mai mult decât atât, cred că,

dacă va fi să găsesc răspunsul corect la cererea ta, asta se va întâmpla în Franța. Măcar pentru atâta lucru sper să beneficiaz de sprijinul și înțelegerea ta.

Jack Davies știe deja de plecarea mea. Voi afla mai multe amănunte la sosirea în Franța și după ce îmi vor fi repartizate noile sarcini. Voi continua să îți trimit mai întâi ție articolele mele, așa cum a fost aranjamentul în ultima vreme

Îți voi da de știre cât de des voi putea.

A ta,

Evelyn

De la Evie către mama ei

4 aprilie 1917

Rouen, Franța

Dragă mamă,

Îți trimit câteva rânduri ca să te înștiințez că am ajuns cu bine în Franța. Mă simt în siguranță, căci, deși auzim proiectilele și schimburile de focuri, nu ne aflăm în pericol.

Avem moralul ridicat și ne bucurăm că putem să contribuim și noi la eforturile de război (chiar dacă unii soldați s-au arătat foarte rezervați față de capacitatea noastră de a îndeplini oricare dintre sarcinile lor).

Salutări tatei și celorlalți de acasă!

Îți voi scrie din nou cât de curând!

Fiica ta cea iubitoare,

Evelyn

X

De la Evie către Thomas

7 aprilie 1917

Rouen, Franța

Dragă Thomas,

Bănuiesc că ești și acum supărat pe mine pentru că mă aflu aici, însă dacă dorești să îmi mai scrii, m-am gândit să te anunț că am ajuns în Franța și să îți dau adresa la care mă poți contacta.

Călătoria a fost destul de dificilă (valurile mari n-au fost de ajutor), dar sunt fericită că mă aflu aici. Sunt în orașul Rouen și lucrez ca telefonistă. Și asta mă bucură. Unele femei au primit sarcina de a sta la dispoziția ofițerilor. Altele muncesc în grădina cimitirului. Având în vedere alternativele, sunt recunoscătoare pentru postul meu în rețeaua de comunicații telefonice.

Locuim într-un mic hostel oribil, într-o tabără din spatele liniilor frontului. Aranjamentele la baie sunt cam neplăcute, însă refuz să mă plâng. La urma urmei, asta mi-am dorit. Să fiu în mijlocul acțiunii – chiar dacă asta înseamnă să fac baie într-un adăpost improvizat la care se accede printr-o pivniță de cărbuni. Cine și-ar fi închipuit că voi ajunge să trăiesc în astfel de condiții?

Mă simt destul de în siguranță, cu toate că auzim proiectilele și schimburile de focuri la distanță, ceea ce este suficient de neliniștitor. Femeile care se află aici de mai mult timp mă asigură că mă voi obișnui cu zgomotul. Îmi spun că ele nu-l mai aud, dar mie nu prea îmi vine să le cred spusele.

Dacă vei rămâne supărat pe mine, bănuiesc că nu voi avea de ales și voi accepta, cu toată crunta mea dezamăgire. Dar dacă ți-a trecut supărarea, te rog să-mi scrii! Măcar câteva rânduri ca să știu în ce dispoziție te afli și dacă ești sănătos. Aș vrea să-mi scrii și ce îți amintești de Amandine Morel, iubita franțuzoaică a lui Will. Pentru moment nu-ți pot oferi explicații pentru această cerere, dar crede-mă că-ți voi rămâne recunoscătoare pentru orice informație cu privire la circumstanțele în care și-a părăsit ea postul de infirmieră.

Îți voi scrie din nou atunci când voi avea ocazia. Ce vești ai de pe front? Îmi poți spune unde ești?

Presupun că ai auzit că America a declarat război Germaniei? Mă întreb când vor sosi trupele americane.

Prietena ta,
Evie

De la Alice către Evie

8 aprilie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Ai ajuns în Franța! Sunt împărțită între teama pentru siguranța ta și bucuria la perspectiva revederii. Știu că a fost ceea ce ai sperat din toată inima și că vei fi încântată să te achiți de înatoririle primite. Atât de multe se întâmplă aici, atâta trudă și disperare, încât am nevoie să fiu înveselită. Și tu ai reușit să mă înveselești cu sosirea ta!

Acum sunt în orașul Clouette și se pare că voi rămâne aici încă vreo două săptămâni. O s-o întreb pe infirmiera-șefă cum aș putea să fac rost de un transfer ca să fiu mai aproape de tine. A fost o idee deșteaptă să te înrolezi acum. Vei avea astfel la dispoziție timpul necesar pentru a medita la cererea în căsătorie a lui Hopper.

Doctorul Peter a fost mutat în altă parte, însă îmi scrie aproape zilnic. Nu am întâlnit niciodată un om care să aibă atâtea lucruri de spus, însă scrisorile noastre se întind uneori pe multe pagini. Pândesc fără pic de rușine să sosească poșta, apoi îmi iau scrisorile și le țin strâns ascunse la piept până ce găsesc un loc ferit unde să-mi ațintesc ochii pe scrisul lui elegant. Peter este singurul bărbat pe care l-am cunoscut vreodată care mă face să mă înfior. Sunt fascinată de mintea lui sclipitoare, dar și de pasiunea lui. Este atât de nobil, de hotărât! Și mai e și frumos ca un prinț! Cine și-ar fi putut imagina că

un bărbat poate poseda atât de multe calități? Ah, m-am pornit să trăncănesc despre el. Draga mea, cred că îl iubesc. Îl iubesc! Este ceva ce nu seamănă cu pasiunile frivole și trecătoare pe care le-am avut în trecut. Acum am înțeles diferența.

Îmi pare rău că relația ta cu Tom s-a degradat. Ești convinsă că nu încearcă doar să fie protector față de tine? Sunt sigură că nu te consideră incapabilă să faci față ororilor din Franța doar pentru că ești femeie. Nu e deloc genul. Acum ascultă-mă! Nu-i așa că ai sesizat, chiar și după atât de puțin timp petrecut pe front, că războiul te schimbă? Gândește-te câte a văzut și făcut el și ce a pierdut în acești doi ani! Poți să îl învinovățești că vrea să te știe în siguranță acasă? Și eu vreau să te știu în siguranță! Înțeleg nevoia ta de a fi aici, care e și a mea, dar, în același timp, îmi doresc să te știu departe de pericole, oricât de egoist ar suna. Dar, vezi tu, e din dragoste! Poate că ai interpretat greșit sentimentele lui Tom. Se pare că nici el nu și le înțelege. Unii bărbați au nevoie de încurajări la momentul oportun (motiv pentru care am lăsat un bilețel în carnetul doctorului Peter).

Încă un mic sfat înainte de a încheia: încearcă să nu devii prea încrâncenată! Nimeni nu le poate supraviețui rigorilor războiului dacă nu trage din când în când aer în piept, dacă înțelegi ce vreau să zic. Găsește o cale de a te înveseli și de a te împrieteni cu soldații pe care îi întâlnești. Au disperată nevoie de încurajări! Lor nu le pasă din ce cercuri provii, și asta este singura frumusețe în toată această înfiorătoare vărsare de sânge. Rangurile și clasele sociale se clatină și cad ca niște frunze moarte. Acum suntem cu toții egali în lupta noastră.

Iar eu sunt tare mândră de tine, draga mea!

Cu afecțiune, pupici, dragoste,

Alice

De la Thomas către Evie

15 aprilie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Te rog să mă ierți că am țipat la tine! Un gentleman nu trimite telegrame furioase, și cu atât mai puțin de pe front.

Evident, nu cred că faptul că ești femeie te împiedică să te descurci cu toate astea sau să scrii reportaje bine documentate sau articole excelente. Ai presupus în mod eronat că nu te consider suficient de puternică pentru a fi aici. Dar tu ești una dintre cele mai puternice persoane pe care le cunosc. Spune-mi, te-am tratat eu vreodată ca pe o ființă inferioară? Știi cât de inteligentă era mama și cât de mult îi admiram eu îndrăzneala. Aceleași calități le văd în tine. În chip egoist, mă tem pentru siguranța ta și aș vrea să te știu acasă, protejată, chiar dacă asta ar însemna să te sufoci de plictiseală și regrete. Măcar atunci nu te-aș pierde. Vezi tu, am pierdut deja prea mult din cauza nemților.

Pentru a-ți răspunde la întrebarea despre Amandine Morel, da, sigur că îmi amintesc de ea. În toți anii cât am fost prieten cu Will, ea a fost singura fată de care l-am văzut îndrăgostit lulea. Era frumoasă și avea și simțul umorului. Îl ținea pe fratele tău în priză. Totuși, despre circumstanțele în care a părăsit ea linia frontului nu știu nimic. Batalionul nostru a plecat în marș, iar ei doi au schimbat scrisori pasionale timp de câteva săptămâni înainte ca Will să fie ucis. Îmi amintesc că am trimis un bilet informând-o de moartea lui la spitalul de campanie unde lucra, însă mi s-a comunicat că se îmbolnăvisese și se întorsese acasă la Paris. Ai ținut legătura cu ea? Îl caută cumva pe Will?

Sper să găsești ceea ce cauți aici, în Franța. Dacă e vorba de inspirație și de alungarea stării de indispoziție, vei descoperi o grămadă de lucruri care să te ajute. Aștept cu nerăbdare vești despre aventurile tale. Sper că vei continua să-i scrii moșicului de mine, în ciuda insultelor neintenționate la adresa ta.

Al tău pentru totdeauna,
Tom

De la Thomas către John Hopper

28 aprilie 1917

Undeva, în Franța

Dragă John,

Am primit ultimele documente și cifre de la Abshire și sunt impresionat de modul cum a evoluat ziarul. După moartea tatei, Abshire mi-a trimis constant informații. Bravo! Recunosc, sunt destul de zgârcit cu laudele, dar poate că vom reuși împreună să lăsăm trecutul în urmă. În vremuri de război, familia ar trebui să rămână unită. Nu crezi?

Îmi place ideea unei noi rubrici de război scrise din perspectivă masculină, care să facă pereche cu cea a lui Evie Elliott, dar te previn să nu-i aloci mai mult spațiu. Evie muncește din greu pentru a fi recunoscută ca jurnalistă și merită răsplătită. Îmi scrie odată la câteva zile pentru a mă ține la curent cu știrile de pe front și de la centrul de comunicații din Rouen.

Sper că totul e în regulă la Londra. Ferește-te de zepeline și ai grijă de tine!

Cu sinceritate,
Locotenent Thomas Harding

De la Evie către John Hopper

5 mai 1917

Rouen, Franța

Dragă John,

Câteva rânduri ca să te informez că totul este în regulă aici și să-ți trimit ultimul meu articol. Trebuie să te previn că nu e o lectură plăcută, așa că voi înțelege dacă tu și Jack veți considera că are nevoie de editare sau chiar nu poate fi publicat, deși nu te știu genul care să se ferească să spună adevărul.

Sunt șocată și furioasă din cauza a ceea ce am văzut aici. Ministerul de Război se străduiește și reușește să ne prezinte războiul drept nimic altceva decât o incursiune veselă în zona rurală a Franței. Soldații sunt disperați. Lumea lor nu seamănă cu nici o alta, este o lume a suferințelor inimaginabile, a spaimii și a pierderii. Nici vorbă de galanterie și de piepturi umflate de mândrie, așa cum ar vrea autoritățile să ne facă să credem. Dacă ar ști adevărul, niciun om nu ar veni aici de bunăvoie. Nicio ființă umană n-ar trebui să treacă prin așa ceva. Niciodată.

Am auzit că nemții au renunțat la zepeline și bombardează acum Anglia din avioane. Doamne, Dumnezeu, ce urmează? Poate că aici, în Franța, sunt totuși în mai mare siguranță. Lloyd George va avea o sarcină foarte dificilă. Nu-l invidiez, bietul de el, că a venit la putere într-o perioadă atât de plină de incertitudini.

Trebuie să închei acum, însă îți voi scrie din nou în curând.

A ta,

Evelyn

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII

de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special în Franța

„Perspectiva de pe front”

De mult timp îmi imaginez acest război. L-am văzut în vise și în coșmaruri. Mi l-am imaginat prin ochii rudelor și ai prietenilor aflați în mijlocul acțiunii. Am citit despre el în numeroasele reportaje publicate în ziarele noastre.

Acum – în fine, după ani în care am tânjit să fac lucruri mai utile decât tricotatul – sunt aici, pe front, și nu recunosc lumea în care am trăit timp de 23 de ani.

Nimic din ce mi-am imaginat sau visat nu ar fi putut să mă pregătească pentru realitatea războiului, și în mod clar nimic din ceea ce am citit în ziare nu seamănă cu ceea ce am văzut aici cu ochii mei.

Am bănuț de mult timp, dar acum știu cu maximă certitudine că cei care pretind că ne livrează știri ne fac, în fapt, un mare deserviciu. Nu vorbesc decât despre Mari Victorii și ne asigură că Suntem Aproape de Izbândă și că Înaintăm cu Repeziciune. Vor să ne facă să credem că războiul acesta nu e decât un joc de băieței. Citim despre fapte de vitejie și despre eroii căzuți și aflăm despre pierderea unei persoane dragi, un alt final demn, prezentat cu scrisul de mână îngrijit al unui general, aflat în siguranță în buncărul său în timp ce se delectează cu cel mai bun brandy franțuzesc pe care a reușit să pună mâna.

Suntem înșelați. Ni se ascund lucruri, ni se servesc minciuni pe post de adevăruri.

Nu există sfârșituri demne. Nu aici. Atunci când sunt răpuși, bărbații noștri se prăbușesc în noroiul gros, cu sute de cadavre de cai putrezind în apropiere. Ce demnitate e în asta? Ce demnitate e în tot ce v-am descris?

Aici nu există glorie. Nu există decât tristețe și disperare. Bărbați în toată firea plâng după mamele lor și se roagă pentru un sfârșit rapid. Bărbații noștri trăiesc fiecare zi ca și cum ar fi ultima, și asta nu e viață.

Așadar, ce am putea face, în afară de a boicota ziarele care ne ascund adevărul?

Putem să le cerem băieților noștri să nu ne scutească de detaliile sângeroase. Desigur, cenzorii vor face tot ce le stă în putință pentru a le cenzura onestitatea lor brutală, însă nimic nu ne împiedică să citim printre rânduri. Să-i ascultăm pe băieții noștri, dacă ne pot povesti. Să-i încurajăm să vorbească în scrisori, în poeme sau față în față în timpul permișilor despre cele mai sângeroase bătălii. Să-i lăsăm să plângă în brațele noastre ca niște prunci, știind că trebuie să se întoarcă la calvarul ăsta.

Pe cei care nu mai pot îndura îi numim dezertori. Îi trimitem în fața plutonului de execuție. Îi numim lași.

Dar sunt doari ființe umane – ca voi, ca mine – care nu mai pot îndura acest iad.

Singurii lași sunt cei de acasă, din Anglia, care se ocupă de tiparnițe. Singurii lași sunt cei care mușamalizează adevărul și ocolesc realitatea acestui „război care va pune capăt tuturor războaielor”, după care se întorc la paturile lor confortabile. Ei sunt cei care merită disprețul nostru. Ei sunt cei care ar trebui să-și țină rușinați capetele plecate.

Să le cerem să spună adevărul! Și pe urmă să ne rugăm ca toată această nebunie să se termine.

Pe data viitoare! Și mult curaj!

Genevieve

De la John Hopper către Evie

16 mai 1917

Londra, Anglia

Dragă Evelyn,

Din punct de vedere personal, sunt încântat să aflu vești de la tine. Profesional vorbind, află că i-am cerut lui Jack Davies să-ți publice articolul în întregime, cu toate detaliile zguduitoare. Și mă bucur că am făcut-o pentru că articolul tău a iscat adevărate pasiuni printre admiratorii tăi și mare vâlvă printre jurnaliștii de la alte ziare.

Azi dimineată, când am sosit la birou, am găsit în fața ușii o mulțime formată din contestatari în numele conștiinței⁵⁰. M-au întrebat dacă nu pot publica, sub protecția anonimatului, un articol în sprijinul opiniilor tale prin care să denunțe războiul. Evident, nu pot ajuta potențiali condamnați la închisoare, așa că i-am refuzat. La puțin timp după aceea, a sosit și poliția, care m-a interogat și a luat declarații și de la alții. Davies s-a înfuriat, însă i-am amintit de sarcina noastră, care constă din a face profit pentru ziar.

Revenind la tine, consider că ceea ce faci este important. Cele mai abominabile aspecte ale războiului ar trebui făcute publice. Cetățenii merită să afle adevărul. Știu că ești de acord cu mine, așa că te îndemn să ne trimiți urgent un nou articol.

În altă ordine de idei, am ajuns să mă întreb dacă nu cumva femeia pe care o admir mai mult decât pe oricare alta îmi va respinge într-un final cererea în căsătorie. Sper că vei lua decizia curând, Evelyn. Un bărbat aflat în poziția mea nu poate aștepta o veșnicie.

Al tău,
John

De la Charles Abshire către Thomas

18 mai 1917

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Îți scriu ca să îți dau niște vești îngrijorătoare. Rubricile noastre dedicate războiului au stârnit un potop de reacții. Primesc scrisori de la susținători și de la opozanți, dar mai neliniștitor e că avem reacții și de la polițiști, oameni ai legii și consilieri municipali. Cei de la London Herald au avut și ei parte de acest gen de atenție, iar pe statul lor de plată figurează două editorialiste. Nu știu ce să fac mai departe. Vărul tău pare să creadă că ceea ce se întâmplă e un lucru grozav pentru ziar. Continuă să-i impulsioneze pe editorialiști să scrie și supune astfel ziarul riscului unor admonestări grave, cu consecințe costisitoare, sau, și mai rău, al închiderii.

Thomas, prețuiesc apartenența mea la familia LDT și mă mândresc cu faptul că administrez financiar afacerea tatălui tău de atâția ani, dar nu pot suporta să văd ziarul făcut de batjocură. Nu voi rămâne să-l văd căzut în ruină. Țin prea mult la tine, la tatăl tău și, în egală măsură, și la viitorul meu. Ai grijă și stai cu ochii pe John Hopper!

Mă bucur să aud că ești sănătos. Aștept cu nerăbdare să revii definitiv acasă.

Toate cele bune,

Charles

De la Evie către John Hopper

25 mai 1917

Rouen, Franța

Dragă John,

Mulțumesc pentru scrisoare! Am aflat cu surprindere de zarva stârnită de articolul meu. Îmi pare rău că te-am pus în dificultate în relația cu poliția, însă, la urma urmei, asta ne-am și dorit, nu-i așa? Tu și Davies m-ați încurajat să fiu onestă și să nu mă feresc să spun adevărul în față.

Am văzut deja aici, pe front, multe lucruri despre care vreau să scriu – lucruri pe care cititorii ziarului cred că ar trebui să le cunoască. Îmi este dificil să mă limitez la numărul de cuvinte alocat rubricii mele, așa încât sunt fericită să scriu cât de des voi putea. Prea multe aspecte au fost ascunse publicului britanic, și de prea mult timp. Adevărul trebuie rostit înainte ca alte mii de oameni să-și piardă viața în bătălii lipsite de sens ca acelea de pe Somme și de la Verdun de anul trecut.

M-au emoționat peste măsură cimitirele militare, o parte dintre ele aflate în Rouen, în apropiere de mai multe spitale. Unele dintre femeile din WAAC au primit sarcina de a se îngriji de grădinile acestor cimitire. Oamenii de acasă au măcar habar de existența acestei slujbe îndeplinite de femei nu numai aici, ci în toată Franța și Belgia? Când vezi aceste grădini atât de bine îngrijite – și simți senzația de pace pe care o emană – printre atâtea atrocități, nu poți să nu cazi pe gânduri. Poate că voi scrie un scurt articol pe această temă. În care să abordez un ton ceva mai blând care să le închidă gura detractorilor amatori de scandaluri.

Îți voi trimite un nou articol cât de curând posibil.

Cât despre răspunsul la cererea ta, sper că poți să mai aștepti un pic. M-ai sprijinit enorm de mult în strădaniile mele jurnalistice și mi-au făcut mare plăcere prânzurile, cinele și conversațiile purtate în ultimii ani. Adevărul este că prea multe lucruri îmi distrag aici atenția și nu mă pot gândi așa cum trebuie la căsătorie. Viitorul pare atât de intangibil atunci când fiecare zi pe care o trăiești poate fi ultima! Dacă simți că nu mai poți aștepta răspunsul meu, fii sigur că voi înțelege.

A ta, cu adevărat,

Evelyn

De la Evie către mama ei

15 iunie 1917

Rouen, Franța

Dragă mamă,

Îți scriu ca să îți mulțumesc pentru scrisoare și ca să te asigur că sunt bine și în siguranță aici, în Franța, și că îmi văd de treabă. Știu că te-ai supărat pentru că am plecat de acasă așa cum am plecat, dar sunt încurajată de faptul că îmi sprijini – și admir – acum decizia. Îți înțeleg perfect îngrijorarea cu privire la starea mea de bine, mai ales că ai pierdut deja un copil. Nu intenționez să te văduvesc de încă unul. Cine ți-ar mai provoca atunci atâta anxietate?

Aici suntem în așteptarea trupelor americane. Mulți cred că războiul se apropie de sfârșit. Eu, una, nu mă hazardez. Văd în jur enorm de multă suferință, iar asta mă face să mă smeresc. Înainte de război am dus o viață atât de confortabilă și de privilegiată! Nimic nu va mai fi la fel, nu-i așa? Sper că nu. N-ar trebui să fie. Războiul trebuie să ne schimbe pe toți, altfel de ce am fi luptat?

John Hopper mi-a scris ca să mă îndemne să-i răspund curând. Îmi spune că mă admiră, însă mă întreb dacă admirația este de ajuns. Sunt oare o naivă dacă tânjesc după declarații de iubire pasionale? Poți admira un tablou sau o rochie, dar nu și femeia pe care o iubești din toată inima. Uneori mă gândesc că Hopper nu mă vede decât ca pe un adaos la prețioasa sa colecție de artefacte egiptene. Tu și tata sunteți îndrăgostiți și după atâția ani. Iar eu îmi doresc să am parte de aceeași pasiune, mamă.

Thomas îmi scrie și el cât de des poate. Mi-a devenit un foarte bun prieten în ultimii ani, așa cum i-a fost și lui Will mai înainte. Mamă, știu că te voi supăra, dar nu pot să-mi iau gândul de la Will și de la chestiunea la care am făcut referire în scrisoarea mea anterioară. Spui că n-ai făcut altceva decât să

protejezi interesele familiei și-mi recomanzi să fac la fel și să renunț. Numai că nu pot. Will ți-a cerut ajutorul și te implor să i-l acorzi.

Te rog, transmite-i toată dragostea mea tatei! Îți vor scrie din nou cât de curând.

Fiica ta cea iubitoare,

Evelyn

X

De la Evie către Thomas

25 iunie 1917

Rouen, Franța

Dragă Thomas,

Să înțeleg că ai uitat-o pe vechea ta prietenă, Evie? A trecut o lună de când nu am primit vești de la tine și nu pot decât să mi te imaginez sufocat de manifestările pătimase de iubire ale sorei Rose și incapabil să iei stiloul în mână. Ce ciudat: acum mă aflu în Franța – mai aproape de tine –, și totuși nu am fost nicicând mai departe. În Richmond am simțit că între noi s-a creat o punte de legătură solidă în ciuda kilometrilor și a mării care ne despărțeau. Acum se pare că am devenit o povară, un fleac agățat de conștiința ta. Ceva ce simți că trebuie făcut, și nu ceva pe care abia aștepti să-l faci.

Ar fi o ușurare pentru mine să aflu măcar că ești bine. Dacă sufletul nu îți mai e în schimburile noastre de scrisori, dă-mi de știre și o voi deranja pe Alice cu gândurile și ideile mele. Poate că tânărul soldat irlandez pe care l-am cunoscut recent îmi va aprecia desenele cu păsări. Irlandezii au un farmec al lor special. N-aș fi deloc surprinsă să mă văd călătorind spre Tipperary, în ciuda drumului lung.

În altă ordine de idei, află că mai nou lucrez ca telefonistă. Mi-am îmbunătățit considerabil franceza

ruginită învățată în școală, iar lecțiile plictisitoare cu *madame* Helene par a-și găsi, în fine, utilitatea.

Crezi că vei putea să-mi scrii din nou? Dacă decizi că nu, să știi că nu regret deloc corespondența noastră din ultimii ani. Mi-ai ținut mintea ocupată și m-ai împiedicat să alunec într-o suferință și disperare profundă. Tu, Thomas Harding, m-ai ținut în viață cu vorbele tale și cu promisiunea întoarcerii acasă. Ideea că ai renunța acum la mine îmi frânge inima.

Îți mulțumesc pentru cele câteva detalii referitoare la Amandine Morel! După ce am aflat – din nou – cât de devotat i-a fost Will (și, din câte se pare, și ea lui), sunt mai hotărâtă ca oricând să dau de urma ei. Îți voi explica totul cu altă ocazie.

A ta, cu speranță și prietenie,
Evie

De la Evie către John Hopper

30 iunie 1917

Rouen, Franța

Dragă John,

N-am mai primit vești de la tine de ceva vreme, așa că nu-mi rămâne decât să sper că totul e în regulă la Londra și la ziar. Găsești în plic ultimul meu articol.

Poate că-ți vei face timp să-mi scrii dacă a fost publicat, și, dacă da, ce reacție a provocat. Nu vreau să creez dificultăți ziarului. Știi că sunt bună prietenă cu Tom Harding. Nu vreau cu niciun chip ca ambițiile mele jurnalistice să-i afecteze dorința de a urma calea deschisă de tatăl său și a face să prospere moștenirea lăsată de el.

Sunt convinsă că tu și Jack Davies veți ști cum să faceți ce e mai bine pentru toate părțile implicate.

Cu afecțiune,
Evelyn

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEII

*de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special pe Frontul de Vest*

„Nicio slujbă nu e prea lipsită de importanță”

Stau la capătâiul unui soldat care trage să moară cu fiecare cuvânt pe care-l scriu și mă simt copleșită de furie. Când vezi atâtea șiruri de paturi în spitalul de campanie improvizat e ca și cum te-ai afla la capătul lumii. Cu numai două minute în urmă, un tânăr care abia împlinise cincisprezece ani a pierdut lupta cu moartea. Mințise în legătură cu vârsta lui din disperare, pentru a fi considerat bărbat și a putea veni pe front. Nu era decât un puști și avea tot viitorul în față, și tot ce spunea era că vrea să își facă mama mândră de el! Ce pierdere! Ce inutilitate înfiorătoare!

Când vezi de aproape realitatea brutală a acestui război, cu greu îți vine a crede că orice ai face – tu, ca persoană – poate conta în vreun fel.

Dar contează.

La fel ca multe alte femei, și eu am ales să-mi fac datoria în acest război și m-am înrolat în WAAC. Port uniformă. Urmez ordinele. Dorm într-un dormitor comun dărăpănat în care orice grădinar cumsecade ar refuza să planteze roșii. Este departe de confortul de acasă, iar sunetul continuu și îndepărtat al bombardamentelor îmi aduce aminte cu duritate de ceea ce se întâmplă nu chiar atât de departe de aici. Uneori, mă întreb ce naiba caut aici sau cum de m-a adus viața aici. Sunt doar o piesă minuscule dintr-o mașină militară foarte mare, dar este un rol pe care odinioară îl juca un bărbat. Luându-i de pe umeri această responsabilitate, el a putut să se alăture luptei. Când sunt în număr mare, acei bărbați suplimentari chiar sunt de mare importanță. Dar nu trebuie să uităm vreodată nici de propria noastră importanță.

Să nu simțim niciodată că rolul nostru este nesemnificativ. Să nu simțim niciodată că mica noastră contribuție nu contează. Poate. Și o face.

Voi continua să-mi fac datoria aici, în Franța, însă voi continua și să lupt împotriva acestui război cu singurele arme pe care mi se permite să le port: creionul meu, hârtia mea și cuvintele mele.

Mult curaj!

Genevieve Wren

De la John Hopper către Evie

5 iulie 1917

Londra, Anglia

Dragă Evelyn,

N-am așteptat să-mi scrii tu și mă grăbesc să te înștiințez că ultimul tău articol a provocat – din nou – senzație!

În dimineața de după apariția lui, toată Londra s-a strâns în fața ușii noastre. La jumătatea după-amiezii, o hoardă întreagă picheta sediul ziarului. Unii voiau ca rubrica să fie suspendată, iar autorul, concediat. Alții ne cereau să facem imediat ceva pentru a pune capăt războiului (ca și cum asta ar fi în puterea noastră). Cere-rea de exemplare a fost atât de mare, încât nu am putut să ținem pasul cu tipărirea. Poliția a intervenit din nou și a împrăștiat mulțimea. Partea proastă este că după incident am primit o „solicitare” beligerantă din partea Ministerului de Război să încetăm cu publicarea unor asemenea opinii, altfel ziarul va fi închis.

Aș vrea totuși să mai public câteva articole de-ale tale, după care să retragem rubrica sau să-i schimbăm cu totul orientarea. Deocamdată fă, te rog, un pas în spate timp de câteva luni ca să lăsăm zarva să se mai potolească!

Țin legătura cu Tom Harding. Mi-a spus că voi doi schimbați des scrisori. E un tip norocos. Eu voi

continua să pândesc poștașul în așteptarea scrisorilor tale.

Evelyn, îmi dau seama că a te gândi la căsătorie în momentul acesta pare ceva imposibil, însă nu îți pot spune cât de fericit aș fi dacă aș primi de la tine cel mai scurt răspuns: „Da”. Îți pot oferi o viață confortabilă, o viață în care să nu mai fii nevoită să muncești niciodată. Gândește-te cât de tare te-ai distra cu prietena aceea a ta (Annie?) luând prânzul în oraș sau făcând cumpărături după pofta inimii. Ce alt bărbat îți poate oferi asemenea viitor? Ce alt bărbat merită să o aibă pe frumoasa Evelyn Elliott la brațul său? Cu siguranță nici unul.

Ai grijă de tine! Îmi lipsești mult!

Al tău, cu afecțiune,

John

Telegramă de la Thomas pentru Evie

12 IULIE 1917

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, ROUEN, FRANȚA

TRIMIS: 18.33 / PRIMIT: 19.52

RĂNIT ÎN LUPTĂ. NU FOARTE GRAV. OPERAT LA MÂNA DREAPTĂ ȘI NU POT SCRIE. TRIMIT TELEGRAMĂ SAU SCRISOARE DUPĂ ÎNSĂNĂTOȘIRE. CU AFECȚIUNE. T.

De la Evie către Alice

11 septembrie 1917

Rouen, Franța

Dragă Alice,

Ce mai e nou? Am auzit ce multe victime au provocat bătăliile din zona în care te afli și nu mă pot gândi decât la condițiile îngrozitoare în care ești nevoită să lucrezi. Sper că te ții tare, draga mea!

Se întâmplă atât de multe acum, încât abia dacă pot ține pasul cu fluxul de informații. Fetele care lucrează în sistemul de comunicații mi-au spus că simt că sfârșitul se apropie, iar victoria va fi curând a noastră. Sper și mă rog pentru asta din toată inima!

John tot insistă să-i răspund, iar Tom a fost rănit la mâna dreaptă și mi-a trimis vorbă că deocamdată nu-mi poate scrie. Uneori n-am suficientă energie ca să le scriu niciunuia dintre ei.

Mă gândesc deseori la Will. Cumva, mă simt mai aproape de el, aici, știind măcar un pic din ce i-a fost dat să trăiască. Mă întreb ce ar spune dacă m-ar vedea aici. Sora lui mai mică! Îmi amintesc cum m-a tachinat o dată că sunt îndrăgostită de Tom Harding. Am râs – Tom Harding! Dar poate că avea dreptate Will. Poate că l-am iubit dintotdeauna pe Tom. Adevărul, Alice, este că atunci când văd rândurile trimise de el, îmi vine să devorez fiecare cuvânt. În timp ce atunci când primesc scrisori de la John mă simt sufocată.

Ieri am început din nou să mă gândesc la ideea aceea fantezistă de a petrece cu toții Crăciunul la Paris. Acum pare imposibil, nu-i așa?, și totuși am mai multe motive ca oricând să vreau să ajung acolo. Ca să-l găsesc pe cel care, dacă nu mă înșel, va fi omul cel mai prețios pentru mine. Dar mai multe despre asta atunci când ne vom revedea. Nu e un lucru despre care să vorbim prin scrisori.

Te rog, scrie-mi curând!

Cu mare drag,

Evie

X

De la Evie către mama ei

3 octombrie 1917

Rouen, Franța

Dragă mamă,

Îți scriu câteva rânduri pentru a-ți spune că sunt bine și că îmi mai face și acum plăcere munca de telefonistă. Transmitem zeci de mesaje în fiecare oră. Este destul de obositor, însă timpul trece repede și noaptea dorm bine.

Nu mă paște niciun pericol, deși putem auzi de aici, dar la distanță, bubuitul proiectilelor și răpăitul puștilor. M-am obișnuit atât de mult cu zgomotul, încât adesea nici nu-l mai aud. Nu m-aș mira dacă la întoarcerea acasă liniștea mi s-ar părea ceva neobișnuit. Va trebui să-i cer bucătăresei să se plimbe prin casă lovind în tigăile ei de aramă pentru ca traiul la conac să mi se pară iar ceva normal.

Sper că și tu și tata sunteți bine și sănătoși. Puțin probabil să vin acasă de Crăciun. Anul acesta va fi liniște în jurul mesei noastre.

Cu toată afecțiunea,
Fiica ta cea iubitoare,
Evelyn
X

De la John către Evie

10 noiembrie 1917

Londra, Anglia

Dragă Evelyn,

N-am mai primit vești de la tine de trei luni și sunt îngrijorat. Te rog, scrie-mi ca să știu că ești bine! Presupun că ești ocupată cu tot ce se întâmplă pe front, nu-i așa?

Dacă ești de acord, aș vrea ca de luna viitoare să reiei activitatea la rubrica ta, așa cum am stabilit în vara asta. Zarva s-a mai potolit, însă lumea e dornică să afle știri de pe front. Și întreabă când vor putea citi noile articole ale lui Genevieve Wren. Ești pe val și ar trebui să profiți.

Încă mai sper la nunta noastră la primăvară. Mama ta a început deja să se intereseze de

croitoreasă. Să nu lăsăm lucrurile pe ultima sută de metri, da? Sper că nu mă vei dezamăgi.

Cu sinceritate,
John

De la Thomas către Evie

1 decembrie 1917

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Scuză-mi scrisul oribil! E pentru prima oară când încerc să-ți scriu după vindecarea mâinii. Am crezut că mă vor trimite în permisie acasă, însă mă țin în rezervă și mi-au găsit mult de lucru. Și mă bucur pentru asta. Aici mă simt ca acasă mai mult ca oriunde în altă parte. Sunt cu oamenii mei. Cu frații mei de arme. Ei sunt familia pe care și-ar dori-o orice bărbat. În plus, ce m-ar fi așteptat la Londra?

Charles m-a informat în legătură cu mersul afacerilor la London Daily Times. Se pare că rapoartele primite de mine de la Hopper diferă mult de ceea ce-mi scrie Charles. Ziarul primește amenințări de la Ministerul de Război, de la poliție și de la Brigada Penelor Albe. Sunt sătul de poveștile astea, dar mare lucru nu pot face de aici decât să proferez amenințări pe care n-am cum să le pun, de fapt, în practică. Presupun că, pentru moment, voi fi nevoit să îndur situația, așa cum îndur întreg războiul ăsta blestemat. Dar când mă voi întoarce acasă, fii sigură că le voi cere socoteală celor implicați.

Se apropie acel moment din an când visez la Crăciun. Hai să închidem ochii și să pretindem că suntem acolo! Ce zici? Mica mea jurnalistă va consemna toate detaliile, sunt sigur, iar eu îmi voi da silința să pictez un tablou special pentru tine. Iată-l!

Sala de bal sclipește de beteală, de funde roșii și ramuri grele, încărcate cu ghirlande. La începutul serii, tristețea îmbâcsește aerul și atenuează atmosfera festivă, însă totul se animă pe măsură ce băutura începe să curgă, iar muzica să umple încăperea. Spiritul Crăciunului, combinat cu lumina focului și cu chipurile familiare, adună laolaltă orașul. Preț de câteva ore ne bucurăm de un respiro, iar spaimile care ne macină se retrag.

La banchet vom savura rață și fazan, dar și țelină cu parmezan. Ca să nu mai amintesc de budinci! Budincă de Crăciun cu sos de brandy, budincă de smochine cu sos de migdale, castane zaharisite. Vom bea vin cu mirodenii și bere, și gin. Ne vom îngrășa ca regii.

La finele nopții, vom ieși amândoi afară ca să fumăm pe gazon și vom privi în tăcere în direcția Franței, plănuiind să petrecem acolo cât de curând un alt Crăciun.

Vrei să mă însoțești în această reverie?

Prietenul tău,

T

De la Evie către John

20 decembrie 1917

Rouen, Franța

Dragă John,

Câteva rânduri ca să-ți urez Crăciun fericit! În absența mea, sper să găsești pe altcineva cu care să dansezi în fântână! Abia dacă-mi mai amintesc de fata care eram în urmă cu un an. Viața pe care o duc acum nici c-ar putea fi mai diferită, iar inima mea, mai confuză.

Aici ninge și totul în jur e oarecum frumos. Într-un peisaj acoperit de zăpadă și atât de pașnic, e imposibil să crezi că lumea trăiește asemenea orori. Transmite-i mamei tale toată dragostea mea!

Toate urările mele de bine,
Evelyn

De la Evie către Thomas

20 decembrie 1917

Rouen, Franța

Dragul meu Tom,

Un nou Crăciun se apropie și un alt an de corespondență între noi a trecut. De acum, s-au adunat atâtea scrisori, încât am putea umple o carte.

Apropo de asta, te rog să accepți un mic cadou din partea mea! Un volum de poezii de W.B. Yeats. Ne-a fost lăsat de unul dintre ofițerii încartiruiți aici pentru o scurtă perioadă și cred că nimeni nu s-ar bucura la fel de mult ca tine de frumusețea versurilor. „Și o blândețe s-a pogorât din lumina stelelor și sufletul mi l-a umplut.”⁵¹ Cuvintele lui Yeats sunt atât de delicioase, încât îmi vine să le mănânc!

Crăciun fericit, Tom! Azi-dimineață am prins un fulg de nea și mi-am pus o dorință pentru tine.

Prietena ta pentru totdeauna,

E

X

Paris

22 decembrie 1968

CU DESTULĂ DIFICULTATE, MĂ LAS SĂ ALUNEC PE UN scaun la cafeneaua de vizavi de apartament. Lumina lămpilor cade peste ochiurile de geam, făcând să strălucească șirurile de pahare care se leagănă

deasupra barului, și se împrăștie apoi peste lambriurile din lemn întunecat la culoare. Cafeneaua este la fel de tihnită pe cât mi-o amintesc, dar diferită fără ea; nu așa de strălucitoare, nu așa de caldă, nu așa cum ar trebui.

Margaret s-a așezat la câteva mese mai încolo; o văd cum își aprinde o țigară înainte de a deschide ziarul. Îi sunt recunoscător pentru discreție, pentru că îmi acordă acest rar moment de intimitate, fără tuburi de oxigen, fără îngrijiri și proceduri medicale. Adevărul este că nu ar fi trebuit să vin. Când m-am trezit, mi-am simțit fragilitatea în toate oasele și în durerea hârâitoare și urâtă din plămâni. Dacă ochii nu mi-ar fi trădat disperarea la perspectiva ratării întâlnirii cu Delphine (și dacă nu ar fi fost Crăciunul), sunt sigur că Margaret ar fi insistat să rămân la pat.

— Tom! Ești aici!

Vocea veselă a lui Delphine răsună în spatele meu precum clopotele de biserică în dimineața de Crăciun, încălzindu-mi inima cu minunatele sale inflexiuni galice. Dau să mă ridic ca s-o întâmpin, mă forțez să mă salt în picioare, dar în final renunț și mă prăbușesc înapoi pe scaun.

— Te rog, nu te ridica! îmi spune și își trage scaunul mai aproape.

— Nici nu cred că aș putea, îi răspund cu un zâmbet strâmb, în timp ce o privesc în ochi, care sunt exact ca ai mătușii ei.

Mă sărută pe ambii obraji, așa cum fac francezii, și îmi acoperă mâinile cu ale ei, strângându-le scurt.

— E minunat să te văd!

— Tu ești minunată!

Este adevărat. Emană forță și vitalitate prin toți porii. Un parfum de violete plutește în jurul umerilor ei, amintindu-mi de scrisorile parfumate de odinioară.

— Cât de greu s-a scurs anul, Tom! Mă bucur așa de mult să te văd! Crăciunul nu ar mai fi la fel fără

tine și...

Lasă cuvintele să-i zboare de pe buze și să se piardă în fumul de țigară care se înalță în rotocoale spre tavan de la mesele de lângă noi. Schițez un zâmbet, însă îl simt străin și rigid, ca și cum mușchii gurii ar fi uitat mișcarea după o prea îndelungată neîntrebuintare.

Facem schimb de povești, ne punem la curent cu ultimele noutăți, memorăm. Când tăcerea se așterne peste noi, o urmăresc cum termină de mâncat o tartă Tatin și regret că mi-am pierdut simțul gustului. De la plecarea ei, nimic nu și-a păstrat gustul.

— Nici nu te-ai atins de ce ai în farfurie, Tom! zice Delphine, arătând spre felia mea intactă.

Nu vreau să o plictisesc cu povești despre papile gustative și un stomac care nu mai funcționează corect, și nici despre durerea permanentă din piept. La fel ca Margaret, mi-ar da probabil sfaturi despre cum să prelungesc această viață care, pur și simplu, nu mai are motiv să fie trăită. Nu mult mai mult, oricum. Doar suficient.

— Am vrut să-ți dau ăsta.

Împing spre ea, peste masă, un pachetel înfășurat în folie aurie.

Delphine zâmbește, iar ochii de un albastru atât de familiar mie i se luminează. Este aceeași nuanță de albastru moștenită din generație în generație. Până la fiicele ei.

Desface ambalajul și icnește în timp ce deschide cutia.

— Oh, ce frumos e! exclamă, apoi își înfășoară lanțul de aur în jurul gâtului și-și trece degetele peste mica amuletă în formă de pasăre.

— Este o pitulice! îi explic. A fost a mamei mele. Mă-tușile tale o adorau.

Lacrimi sclipesc în ochii lui Delphine.

— O să o prețuiesc așa cum merită. Mulțumesc, Tom!

Zâmbesc din nou, mă foiesc pe scaun și întind mâna spre un pachet așezat pe locul de alături.

— M-am gândit că ți-ar plăcea să ai și astea. Sunt câteva dintre cărțile tatălui tău. Și niște scrisori și fotografii. Cam vechi și distruse, mă tem, la fel ca mine.

Râde și îmi atinge mâna cu un gest afectuos.

— Dar nu ești deloc bătrân și distrus. Ești un bărbat minunat și fascinant!

Seamănă atât de mult cu mătușa ei în privința viziunii atât de fermecător de optimiste asupra vieții, încât îmi frânge inima. Mă alină însă gândul că trecutul nostru va continua să trăiască prin Delphine și familia ei. Mă alină gândul că am găsit-o, că am creat o legătură între familiile noastre.

Scot din buzunar scrisoarea cea mai importantă.

— Asta a fost scrisă de tatăl tău. Am găsit-o în buzunarul mantalei lui, după ce a murit. Fac o pauză ca să tușesc în șervețelul de hârtie, apoi continui gâfâind ușor: Gloanțele inamicului l-au lovit pe Will înainte să o poată expedia. I-am trimis-o în urmă cu mult timp mamei lui, împreună cu bunurile lui personale.

Delphine ia scrisoarea cu grijă, răsuțește bucata fragilă de hârtie în mâini și începe să citească:

Scrisoare neexpediată de la Will către Amandine

7 mai 1915

Draga mea Amandine,

Vom avea un copil! Sunt șocat după primirea veștii, dar în același timp și foarte bucuros. Mi-am dorit dintotdeauna să fiu tată! Îți mulțumesc că m-ai înștiințat, cu toate că nu prea am cum să ajut în clipa asta decât trimițându-ți o parte din soldă. Voi face însă toate aranjamentele imediat. Dacă războiul se va sfârși curând (îmi imaginez că așa se va întâmpla), cine știe ce ne rezervă viitorul. Nimeni nu

mi-a câștigat afecțiunea așa, ca tine, și mă voi comporta, desigur, onorabil față de tine și de copil, făcând ceea ce trebuie.

Dacă mi se va întâmpla ceva, te rog să-i scrii mamei, Carol Elliott, în Anglia! Să-i spui despre copil. Îi voi scrie și eu, ca să fie informată cu privire la dorința mea, în caz că nu voi putea să i-o comunic în persoană. Sunt sigur că va face totul ca să te ajute. Adresa ei este: Conacul „La plop”, Richmond, Londra SW.

Îți doresc numai bine, Amandine! Am fost nesăbuiți, dar am petrecut împreună momente pline de pasiune, și nu regret nicio secundă. Iar știrea că o viață nouă este pe cale să se nască în pântecul tău este cea mai puternică motivație pentru mine ca să trăiesc. Ea îmi dă, în fapt, o speranță înălțătoare.

*Cu cele mai bune urări și multă dragoste,
Locotenent Will Elliott*

Ochii mă ustură de lacrimi la vederea scrisului familiar al lui Will și-mi simt inima grea de regrete la gândul a ceea ce a pierdut necunoscându-și fiica.

— Mulțumesc! zice Delphine, cu glasul încărcat de emoție. O voi păstra ca pe o comoară.

Rămânem pentru o vreme adânciți în gânduri, într-o tăcere plăcută.

Timpul petrecut împreună nu se poate prelungi, scurtat de disconfortul pe care nu reușesc să îl ascund prea mult. Delphine promite să vină să mă viziteze la apartament, iar Margaret mă duce acasă și mă instalează în fața focului. Iau în mâini ultima legătură de scrisori. Pagini după pagini pline de cuvinte.

Atâtea lucruri rămase nespuse! Atâtea lucruri aproape nerostite...

---

⁴⁰ Edith Wharton, *Vârsta inocenței*, capitolul XXII, traducere de Sanda Retinschi.

⁴¹ Roman de aventuri (1910) al scriitorului de origine scoțiană, totodată istoric și diplomat, John Buchan (1875–1940).

⁴² Sir Francis Palgrave (1788–1861), istoric și autor, fondatorul instituției Public Record Office.

⁴³ Sir Henry Merrick Lawson (1859–1933), militar de carieră ajuns în timpul Primului Război Mondial la gradul de general, calitate în care a critical slujbele „ușoare” ale unor bărbați și a încurajat înființarea Corpului Auxiliar de Armată al Femeilor.

⁴⁴ Cântăreață de operă (1895–1989). În timpul Primului Război Mondial a susținut concerte în fața trupelor britanice care luptau în Franța.

⁴⁵ Women’s Army Auxiliary Corp.

⁴⁶ *On His/Her Majesty’s Service*, „În slujba Majestății Sale”.

⁴⁷ Oraș din comitatul Kent, situat pe țărmul Canalului Mânecii.

⁴⁸ Port aflat în departamentul Pas-de-Calais din Franța.

⁴⁹ Botanistă și micologă de renume (1879–1967). În timpul Primului Război Mondial a servit în Corpul Auxiliar de Armată al Femeilor, iar între 1918–1919 a fost comandantul Forțelor Aeriene Regale ale Femeilor.

⁵⁰ Persoane care refuză, în calitate de cetățeni ai unui stat, să presteze serviciul militar la care sunt obligate conform legii, invocând motive temeinice de conștiință (nonviolența) sau religioase.

⁵¹ W.B. Yeats (1865–1939), „Rătăcirile lui Oisín”.

PARTEA A CINCEA

1918

*Te iubesc nu numai pentru ceea ce ești, ci și pentru ceea
ce mă faci să fiu atunci când sunt cu tine.*

Elizabeth Barrett Browning

De la Evie către mama ei

2 ianuarie 1918

Rouen, Franța

Dragă mamă,

La mulți ani! Mulțumesc pentru lenjeria de pat și crema pentru mâini; ambele mi-au adus un confort enorm – și foarte necesar.

Sper că, în ciuda situației generale, ați reușit să aveți un Crăciun plăcut. Mărturisesc că m-am simțit cam ciudat să fiu departe de casă în această perioadă a anului. Mi-am amintit cu un zâmbet pe buze de primul Crăciun în vreme de război, când o vulpe a intrat în cotețul fermierului și a furat cele mai bune găște. Mai ții minte? Rămași fără gâsca de Crăciun, am crezut că asta era cea mai mare pedeapsă. Ce n-aș da acum să stau așezată la masa aceea, chiar dacă n-am avea în față decât farfurii goale. Doar pentru a vedea toată lumea revenită acasă și adunată în jurul mesei!

Aici ne-am străduit cât am putut. Nici vremea nu a ținut cu noi. Totul a fost acoperit de gheață și

frigul a fost mușcător. Aproape că am uitat cum e să simți că-ți este cald.

Și acum să deschid subiectul legat de John Hopper. L-ai văzut de Crăciun? Scrisorile lui nu sunt niciodată foarte lungi sau pline de informații. În ultima dintre ele (trimisă cu câteva săptămâni înaintea Crăciunului) mi-a vorbit despre nunta noastră la primăvară și a menționat că ești ocupată cu croitoreasa. Pretenția lui cum că știe ce gândesc mă înfurie de-a dreptul și nu sunt încântată nici de faptul că îl lași să scape cu asta. Sper din toată inima că nu a răspândit vestea că i-aș fi acceptat cererea. Cât despre croitoreasă... Mamă, zău așa! Știi foarte bine că încă nu am decis dacă mă voi căsători cu Hopper la primăvară sau oricând altcândva. Am întârziat într-adevăr cu răspunsul mai mult decât este rezonabil, dar sunt circumstanțe speciale, care nu ne îngăduie să ne comportăm ca în mod obișnuit. Cum aș putea să mă gândesc la măritiș cu tot ceea ce văd și aud zilnic în jur? Și oricum, dintotdeauna mi-am dorit să mă căsătoresc iarna, așa cum bine știi. Zăpada care pudrează pajiștile și miroșul de scorțișoară și cuișoare care plutește în aer.

Ce noutăți sunt pe acasă? Prin cablurile telefonice sosesc vești despre incidente pe frontul de acasă. Îmi fac griji că locuim atât de aproape de Londra. În vremuri tulburi ca acestea, aș prefera să trăim într-un colțișor îndepărtat din Yorkshire Dales⁵² sau în oricare altă parte a țării unde nemții să nu ne poată găsi.

Cu afecțiune,
Evie

De la Thomas către Evie

4 ianuarie 1918

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Iată-ne în fața unui an nou – încă unul de război! Dar nu vreau să reflectez prea mult la asta. Ce rost ar avea? Nu putem decât să sperăm că totul se va termina curând. Americanii sunt o adevărată pronie cerească pentru noi. Acum, în fine, suntem aprovizionați constant și avem suficiente trupe cât să putem roti soldații în tranșee așa cum trebuie.

Ai auzit de tancuri? O altă „inovație în materie de armament”, sau, cel puțin, așa le considerăm noi. Sunt vehicule blindate făcute din metal – un fel de romboide oblice pe roți –, iar roțile sunt acoperite cu benzi mari care se agață de sol. De o parte și de alta a vehiculului sunt atașate mitraliere care seamănă cu tunurile. Se cheamă Mark IV. Din anumite puncte de vedere, nu sunt cele mai eficiente arme, căci se deplasează încet și sunt greoaie, însă sunt cu mult mai destructive decât primele tancuri, care au intrat în luptă în urmă cu un an. Am văzut un astfel de tanc care s-a stricat în mijlocul unei bătălii, însă oamenii dinăuntru au rămas protejați. Ce concept incredibil! Cutii de metal pe roți, calea mai bună de a ucide inamicul. În esență, o idee mizerabilă!

Între timp, pe Fleet Street lucrurile par foarte încurcate. LDT prosperă și continuă totodată să se afle în centrul unor scandaluri. Îmi tot repet că trebuie să am încredere în vărul meu, însă îmi e din ce în ce mai dificil. Ai mai avut vești de la el în ultima vreme. Ți-aș fi recunoscător pentru orice informație, cât de mică.

Îți mulțumesc pentru volumul de poezii de Yeats! Le devorez ca un om lihnit de foame și abia aștept să mă întorc la rafturile mele cu cărți. Sper să îți placă darul de Crăciun, chiar dacă întârziat, pe care îl vei găsi în plic. Nu credeam că mă voi despărți vreodată de el, dar, cumva, de Crăciunul ăsta, mi-am dat seama că e timpul. Lanțul i-a aparținut mamei. Mama era pasionată de păsări, așa că amuleta din aur în formă de pasăre era cadoul perfect pentru ea. Sau, cel puțin, așa a crezut tata. Când părinții mei

au divorțat, mama mi-a dăruit lanțul, iar de atunci îl port mereu cu mine, însă cred că a sosit momentul să stea în jurul unui gât frumos și zvelt, și nu m-am putut gândi decât la unul.

Dacă îl vei răsuci, vei vedea că am pus să fie gravat.

Al tău,
Tom

De la Evie către Thomas

10 ianuarie 1918

Rouen, Franța

Dragă Thomas,

La mulți ani! Suntem în 1918 și nu-mi vine să cred. Cum e posibil ca războiul să dureze de atât de mult timp?

Colierul este superb și teamă mi-e că minunatul sentiment pe care l-ai exprimat gravat mi-a adus o lacrimă în ochi: Întinde-ți aripile! Doamne, Tom, îl voi păstra ca pe cea mai de preț comoară! Îți mulțumesc! M-a emoționat să aflu că a fost al mamei tale, căci știu cât de apropiat erai de ea și cât de cumplit îi duci dorul!

Aș vrea să parcurg din nou toate scrisorile pe care mi le-ai trimis, dar evident că nu am cum – sunt acasă, în sertarul de la birou, legate cu o fundă roșie, în timp ce eu mă aflu aici, cât se poate de departe de ele. Îmi amintesc însă prima ta scrisoare, plină de speranță și de naivități, și teribil de formală. Întotdeauna te semnai Locotenent Thomas Harding. Acum ești doar Tom. E mai potrivit așa, cred.

Sper că mi-ai aruncat scrisorile în foc sau că s-au pierdut pe undeva, prin noroi. Ar fi jenant dacă le-aș reciti. Sper însă că ai păstrat micile mele schițe. Am început să desenez ca să îmi treacă de urât, însă

acum simt că acele păsărele au căpătat o semnificație mai profundă.

M-a înveselit foarte tare minunata ta descriere a balului de Crăciun al mamei. O să facem din tine un scriitor, băiete dragă! Aproape că am simțit gustul de vin și de budincă cu coacăze, citindu-ți rândurile. Le-am recitit de mai multe ori, ca și cum astfel mi-aș fi putut potoli dorul de asemenea delicatese. Cu unicul și dezamăgitorul rezultat că stomacul a început să-mi chiorăie cu disperare. Nu-mi vine ușor să recunosc, însă în seara aceea m-am dus la culcare teribil de îmbufnată. Ce ai fi râs dacă ai fi putut vedea cât de încruntată eram!

Aici ne-am străduit din răspuțeri să ne înveselim, dar gustul ciudat de vin rouge, absența vâscului și puținele motive de bucurie muzicală au făcut ca strădaniile noastre să pară cam obositoare. Pe front, ziua de Crăciun arată ca toate celelalte, nu-i așa? O zi care devine încă una, și apoi alta din șirul nesfârșit al zilelor de război. Totuși, încă visez la plimbări prin Paris. Câteodată, micul nostru plan nebunesc de a merge acolo este singurul lucru care mă face să continui să sper la vremuri mai bune. Când închid ochii, simt miros de cafea și de croasante proaspăt scoase din cuptor. Aud melodia cântată de un acordeonist pe malul fluviului. Văd vârful Turnului Eiffel străpungând norii de deasupra capetelor noastre. Ce prostie din partea mea; sunt conștientă că Parisul nu mai este ceea ce a fost! Raidurile aeriene, gripa și raționalizările au măturat frumosul nostru oraș, și la fel tot restul nordului Franței. Poate că, la urma urmei, Parisul nici nu se va dovedi a fi orașul visurilor mele.

Îmi pare foarte rău de necazurile de la ziar. Bineînțeles, nu-i deloc plăcut să ai motive de îngrijorare, când încă nu te-ai refăcut pe deplin. Cred că ar trebui să fii mândru de micul tău ziar, care rivalizează cu marii jucători de pe piață și devine el însuși subiect de presă. Sunt sigură că

John e stăpân pe situație și că lucrurile nu sunt atât de rele pe cât par văzute din buncărul tău. Bănuiesc că distanța contribuie și ea la grijile pe care ți le faci, ca și faptul că nu ești acolo și nu poți lua problemele în propriile mâini, însă va veni și timpul tău, nu te teme!

Totul va părea mai luminos când războiul se va termina. Vom păși afară din paginile pline de cuvinte și ne vom comporta ca niște civili normali, și vom duce din nou vieți normale, și vom privi spre viitor și ceea ce ne rezervă.

Scrie-mi curând!

Evie

X

De la Evie către Alice

5 februarie 1918

Rouen, Franța

Dragă Alice,

Ce mai faci, draga mea? Totul merge bine pe aici. Am fost promovată. M-am atașat profund de celelalte fete și mă mândresc cu munca pe care o depunem.

Din pricina promovării, nu-mi pot abandona acum postul, așa că am renunțat la ideea permisiei și am lăsat pe altcineva să meargă acasă în locul meu. E ciudat, dar mă încearcă un sentiment ciudat când mă gândesc la întoarcerea acasă. Aproape că aș prefera să fiu aici, cu tot disconfortul și primejdiile pe care le presupune asta. Mă gândesc cu groază la lucrurile care mă așteaptă acasă: mama o să fie îmbufnată pentru că am plecat așa cum am făcut-o, iar Hopper o să mă ia pe sus și o să mă ducă în pas de marș la altar, fără să își bată capul să mă întrebe măcar „Ce mai faci?”

Nu prea mai am ce altceva să-ți spun, așa că voi încheia acum scrisoarea. Astăzi e un frig de crapă pietrele și mâinile mele tânjesc după căldura mânușilor. Sper că tu și doctorul tău încă mai corespunzi. Tom mi-a trimis cel mai frumos colier posibil drept cadou de Crăciun. Bărbatul ăsta mă scoate din minți.

Te pup.

Evie

X

De la Evie către mama ei

20 mai 1918

Rouen, Franța

Dragă mamă,

Scuzele mele pentru că nu ți-am scris de atâta timp! Lucrurile s-au precipitat în ultima vreme și mi se întâmplă des să mă simt prea obosită pentru a scrie.

Am auzit de bombardamentul îngrozitor asupra Londrei din ajun și mă rog ca nimeni dintre cunoscuții noștri să nu fi fost ucis sau rănit. Te rog, trimite-mi vești cât de curând poți!

Am inima grea când aflu știri despre războiul de acasă; este copleșitor, mai ales după ce am văzut zepelinele furișându-se pe cerurile noastre.

Și noi am suferit un bombardament puternic și s-au înregistrat multe pierderi în taberele și spitalele britanice din zona satului Etaples. Îmi fac enorm de multe griji pentru Alice, care știu că a lucrat recent în zona aceea. N-am mai primit vești de la ea de ceva vreme, așa că n-am idee dacă a fost sau nu mutată între timp în altă parte.

Tânjesc după ziua când se vor termina toate acestea, când vom putea dormi din nou în paturile noastre noaptea, fără astfel de griji.

Fiica ta cea iubitoare,
Evelyn
X

De la Alice către Evie

22 mai 1918

Undeva, în Franța

Dragă Evie,

Am fost rănită în bombardamentul asupra satului Etaples – nimic grav, dar suficient cât să fiu trimisă la un spital de pe coastă ca să mă vindec complet.

Mai multe detalii în curând. Te rog să nu-ți faci griji pentru mine. Mă simt destul de bine și sunt întreagă. Ai grijă de tine!

Alice
X

De la Alice către Evie

30 mai 1918

Brighton, Anglia

Dragă Evie,

Am ajuns acasă la Brighton teafără și nevătămată. M-au obligat să-mi iau o permisie de câteva săptămâni pentru refacere, dar, serios, nu e nimic îngrijorător. Am fost rănită cu șrapnel în obraz și trunchi în timpul unui bombardament, dar sunt răni destul de mici. Mă vindec rapid. Mama insistă, bineînțeles, să renunț la voluntariat. De la început n-a vrut să mă lase să merg în Franța. Nu știu cum să-i explic cu câtă disperare îmi doresc să se termine războiul și în același timp simt că trebuie să mă aflu acolo, în mijlocul său. Aici mă simt ca o fantomă, ca și cum aș duce o existență mai ștearsă. Cu ce realitate stranie sunt nevoită să mă confrunt!

Doctorul Peter îmi trimite scrisoare după scrisoare și o grămadă de mici cadouri. Oh, Evie, mi-a spus că are să-mi pună o întrebare, însă lucrurile trebuie făcute în ordinea corectă. Despre ce întrebare ar putea fi vorba? Adevărul este că îl ador și, oricât de greu mi-ar fi să recunosc, poate că sunt totuși genul de fată care se mărită.

Londra a fost din nou bombardată în repetate rânduri. Mama e de-a dreptul îngrozită. A auzit zgomotul îndepărtat al bombelor și a văzut cerul iluminat de ceva ce nu puteau fi decât explozii. Peste o sută de clădiri distruse într-o singură noapte!

Febra tifoidă și gripa făceau ravagii pe front înainte de plecarea mea din Etaples. De data asta, epidemia este foarte gravă.

Bisous,

Alice

P.S. Vreo veste de la Tom? Sau de la Hopper? Ce răspuns ți-a trimis la scrisoare?

De la Evie către Alice

15 iunie 1918

Rouen, Franța

Draga mea Alice,

Cum te mai simți? Mi-am făcut mii de griji din pricina ta și sunt fericită să aflu că te-ai întors în Anglia pentru refacere. Să știi că am simțit că ceva era în neregulă. Inima mi-a spus că te afli în dificultate, în timp ce eu nu te pot ajuta cu nimic în afară de a-mi așterne gândurile pe hârtie, așa cum fac de obicei. Înțeleg perfect nevoia ta de a fi din nou aici, însă ai grijă de tine și odihnește-te! Te rog! Îmi promiți? Trebuie să te faci bine, altfel cum ar putea doctorul Peter să-ți adreseze acea întrebare? Scumpa mea, nici că aș putea fi mai fericită pentru tine.

Căsătoria îți va veni mânușă, sunt absolut convinsă. Soție de doctor! Doamna Peter Lancaster! Ce minunat! O să îți fiu domnișoară de onoare, iar tu o să porți dantelă Chantilly și un buchet din flori de portocal.

Mi-aș dori să-ți pot da vești care să te înveselească și să te facă să râzi (deși poate că râsul îți provoacă dureri), dar, din păcate, n-am. Viața a devenit cumplit de deprimantă aici. Pierderi grele în fiecare zi.

Printr-o întorsătură ciudată a sorții, noua rotație a infirmierelor mi-a adus în cale o prietenă a lui Thomas. Mai ții minte că Tom a fost pus sub îngrijirea unei oarecare Rose Blythe la întoarcerea de la Craiglockhart? Mi-am închipuit deseori că o place. Rose e acum staționată la un spital de campanie aflat imediat lângă micul nostru dormitor comun. În ce lume stranie trăim! Nu mi-a venit să cred când i-am citit numele pe ecuson. Rose mi-a spus că Tom îi povestea mereu despre mine. Că o bătea la cap: Evie în sus, Evie în jos. Și ea a presupus că Evie e soția lui, asta până ce i-a explicat Tom ce și cum. În fapt, Rose e un om bun și plăcut. Mai în vârstă decât crezusem, și nici (îndrăznesc să cred) la fel de drăguță pe cât mi-o imaginasem. Urăsc să recunosc asta, dar sunt incredibil de ușurată.

Tânjesc să ne plimbăm împreună pe Richmond Hill și să privim peste pajiști către Londra. Aud ciocârliile cântând și o briză caldă îmi flutură buclele peste obraji. Tu îmi povestești una dintre istorioarele tale simpatice de la pensionul din Elveția despre cum nu ai reușit niciodată să stăpânești arta schiatului grațios. Ne împletim brațele, îmi las capul pe umărul tău, schimbăm amintiri, râdem și îți admirăm verigheta de pe inelar.

Nu mai durează mult. O simt!

Ai grijă de tine, draga mea!

Evie

X

De la John Hopper către Thomas

17 iunie 1918

Londra, Anglia

Dragă Thomas,

Am primit scrisoarea ta cu sfaturi despre rubricile ziarului. Nu-ți face griji, am totul sub control, în ciuda informațiilor care ți-au parvenit în legătură cu acele femei prostute care au fost avertizate la Holloway prin ordine de restricție pentru încercarea de a-și promova agenda pacifistă! Violet Tillard și celelalte băgăcioase de la NCF n-au de ce să-și vâre nasul în treburile noastre și nu ne deranjează aici defel. Ar face bine să-și vadă de tricotat și să lase lucrurile importante pe seama bărbaților. Și după părerea mea, femeia aia, Tillard, ar fi trebuit să primească mai mult de 60 de zile de detenție.

Cât despre Charles Abshire, e o pacoste pe capul oricui, genul de cloșcă speriată să nu-i fure cineva ouăle din cuib. În locul tău, l-aș da afară cât ai clipi.

Nu uita, vere, că mi-am clădit averea folosindu-mă de talentele cu care am fost înzestrat. Nu ai de ce să-mi pui permanent la îndoială deciziile. Sunt un om cu noroc în afaceri. Și în dragoste, din câte se pare, căci plănuiesc ca la primăvară să mă însor cu domnișoara Evelyn Elliott. Mama ei e absolut încântată de idee. Deși bănuiesc că pentru tine nu e nicio surpriză, de vreme ce tu și Evelyn corespondăți adesea. Sper să ne fii alături în acel moment fericit.

Te voi ține în continuare la curent cu evoluția situației la ziar.

Cu sinceritate,

John Hopper

De la Evie către John Hopper

19 iunie 1918

Rouen, Franța

Dragă John,

Îți trimit un nou articol. Mi-au ajuns la urechi știri alarmante despre publicații intrate în vizorul poliției și închise, și despre jurnaliști judecați și arestați, însă nu pot scrie decât adevărul. Totuși, nu doresc să pun în primejdie ziarul lui Tom Harding, așa că sunt încredințată că vei proceda cum se cuvine.

Las decizia în mâinile tale și nu pot decât să sper că vei considera articolul potrivit pentru publicare, fără să poată fi bănuit că îndeamnă la disidență sau să provoace alte revolte.

Evelyn

RĂZBOIUL PRIN OCHII UNEI FEMEI
*de Genevieve Wren, corespondentul nostru
special în Franța*

„O lumină în întuneric”

Dacă stați noaptea treji, să știți că nu sunteți singurii. Sute – mii – de minți neliniștite populează acele ore întunecate. Este cea mai urâtă perioadă din zi. Prea multă tăcere. Prea mult spațiu de gândire.

Mă trezesc deseori noaptea cu patul zgâlțâit de bubuitul proiectilelor îndepărtate și mă întreb: a cui viață a fost luată acum? Ce chinuri a îndurat omul acela în ultimele sale clipe? Ce chinuri vor fi nevoiți să îndure tot restul vieții lor cei dragi atunci când poștașul le va bate la ușă, aducându-le telegrama cu vestea fatală? Este o suferință de neimaginat, agravată cumva și de faptul că știm că nu ne vor fi returnate niciodată corpurile lor, pierdute pentru totdeauna în satele distruse din Franța; agravată de

faptul că ne aflăm atât de departe de ei, incapabili să ne imaginăm locul unde cei pe care i-am iubit au căzut răpuși. Nu în casele lor, nu în paturile lor, nu pe terenurile de joacă din copilărie. Nu în locurile cunoscute.

„Bravo!” le spun atunci celor care s-au străduit să ne arate cu penelul, cu stiloul și prin lentila aparatului de filmat locurile unde cei dragi nouă au murit. „Bravo!” pentru curajul și onestitatea femeilor și a bărbaților care au făcut ceea ce au considerat a fi datoria lor morală, riscându-și propriile vieți în fiecare zi pentru a ne aduce adevărul acasă! Adevărul lor ne oferă răspunsuri la întrebările care ne bântuie: Cum? Unde? De ce? Cu ce se confruntă cei dragi nouă?

Și ce s-a ales de acei bravi reporteri din prima linie? Au fost și ei reduși la tăcere, la fel ca bărbații noștri căzuți în lupte. Au devenit și ei prizonieri de război; prizonieri ai minciunii. Vânați. Arestați. Cuvintele le-au fost înăbușite de cei care posedă puterea de a hotărî ceea ce știm și ceea ce nu știm; ceea ce avem voie să ne imaginăm și ceea ce nu avem voie.

Războiul acesta este unul al alegerilor făcute de cei puțini care dețin controlul. Pe câmpul de bătălie, în buncăre, în birourile celor care manevrează o armă la fel de puternică precum un obuzier – ei sunt cei care decid, iar noi trebuie să suportăm consecințele, dar nu într-o furie tăcută.

Situația asta ne face să ne întrebăm pentru ce luptă, la urma urmei, oamenii noștri – bravii noștri eroi. Ce libertăți avem noi de fapt? Libertatea de a gândi? Libertatea de a acționa conform principiilor noastre? Libertatea cuvântului?

Vă îndemn așadar să continuați să vorbiți. Să cereți să vi se spună adevărul. Dacă e să le datorăm ceva soldaților noștri, atunci acest ceva este căutarea adevărului în războiul în care au luptat ei și obligația de a nu-i uita niciodată.

Mai presus de orice, trebuie să le păstrăm vie
amintirea.

Pe data viitoare! Și mult curaj!

Genevieve

Telegramă de la Thomas pentru Evie

1 IULIE 1918

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, ROUEN, FRANȚA

TRIMIS: 10.23 / PRIMIT: 11.46

TE-AI LOGODIT CU HOPPER? AI ȚINUT TOTUL BINE
ASCUNS. ZIARUL ARE NECAZURI MARI DIN CAUZA
ARTICOLELOR TALE.ȘI ASTA AȚI PLĂNUIT ÎMPREUNĂ.
DEZGUSTAT ȘI FURIOS PESTE MĂSURĂ. TOM.

Telegramă de la Evie pentru John Hopper

1 IULIE 1918

CĂTRE: JOHN HOPPER, LDT, 18 FLEET STREET, LONDRA
EC

TRIMIS: 12.39 / PRIMIT: 14.01

ANULEAZĂ IMEDIAT RUBRICA. NU TIPĂRI ULTIMUL
ARTICOL. CE I-AI SPUS LUI TOM? NUNTĂ? FURIOASĂ.
EVELYN.

Telegramă de la Evie pentru Thomas

1 IULIE 1918

CĂTRE: LT. THOMAS HARDING, AMIENS, FRANȚA,
BATALIONUL 10 ARTILERIE.

TRIMIS: 13.50 / PRIMIT: 14.22

NU AM ACCEPTAT CEREREA ÎN CĂSĂTORIE A LUI JOHN.
URMEAȘĂ SCRISOARE CU EXPLICAȚII. EVIE.

Telegramă de la John Hopper pentru Evie

5 IULIE 1918

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, WAAC, DIVIZIA
TRANSMISIUNI (TE-LEFONIE), BASE HILL, ROUEN,
FRANȚA

TRIMIS: 9.30 /PRIMIT: 10.04

ULTIMUL ARTICOL DEJA TRIMIS LA TIPAR. MÂINE LA
CHIOȘCURI. PREGĂTEȘTE-TE PENTRU PROTESTE, DAR ȘI

MAI MULTĂ GLORIE. HARDING SE AGITĂ PREA MULT.
JOHN.

De la Evie către John Hopper

6 iulie 1918

Rouen, Franța

John,

Cum ți-ai permis? Cum ai putut să-i spui lui Thomas că ne-am logodit? Se simte trădat și lăsat de izbeliște de o prietenă apropiată.

John, nu te pot ierta pentru asta și cu siguranță nu mă pot căsători cu cineva care-și închipuie că-mi poate hotărî viitorul, ca să nu mai aduc în discuție și faptul că îmi desprețuiește prietenii. Ți-am spus la un moment dat că voi căuta să găsesc răspunsul la cererea ta aici, în Franța, și asta am și făcut.

Răspunsul meu este nu.

Ar fi trebuit să-ți spun în urmă cu un an și astfel aș fi evitat această situație nefericită.

În sensul celor de mai sus, de acum încolo voi ține legătura direct cu Jack Davies în privința rubricii mele. Sunt sigură că nu are planuri de a se căsători cu mine fără consimțământul meu.

Evelyn

De la Thomas către Evie

15 iulie 1918

Undeva, în Franța

Evie,

Am încercat să-mi controlez nervii, dar n-am reușit. La naiba, Evie! În acești ani atât de îngrozitori, mi-am deschis inima în fața ta. Ți-am mărturisit totul. Deruta mea, luptele cu mine însumi, disperarea. Știi totul despre relația mea cu tata, despre mine – despre tot. Cum ai putut să mă

trădezi? Eu te-am susținut așa cum am știut mai bine, ți-am încurajat ambițiile. M-am bucurat când ți-ai urmat visurile și ți-ai făcut o meserie din plăcerea de a scrie. Iar tu ai folosit toate acestea împotriva mea în cel mai crud mod cu putință.

Acum am pierdut totul. Ziarul, prietenia ta, familia mea. Totul, pentru că Hopper a complotat pe la spatele meu – cu cea mai dragă prietenă, cu unul dintre puținii oameni de pe lume la care țin. Chiar dacă nu am fost sigur în legătură cu rolul meu la LDT și îndeplinirea dorințelor tatei, n-aș fi lăsat niciodată ziarul să cadă în ruină și dizgrație. Dar ai făcut tu asta în locul meu, nu-i așa? Tu și nenorocitul acela! Ar fi trebuit să îmi dau seama că nu pot avea încredere în el.

Sunt profund dezgustat.

Foarte bine, n-ai decât să te măriți cu el, Evie! Vă meritați unul pe celălalt. Fugiți împreună și bucurați-vă de prestigiu, de moșii și de viețile voastre frumoase și perfect aranjate. Pe mine lăsați-mă în seama războiului! Locul meu e acum aici, pe acest câmp de bătălie, printre oameni care luptă cu un curaj pe care nu-l vei găsi niciodată la logodnicul tău lipsit de coloană vertebrală.

Poate că viața mea pare mărunță prin comparație cu cea a gloriosului, bogatului, frumosului, carismaticului tău John Hopper, dar e viața mea și o trăiesc cu o pasiune pe care el nu ar ar putea să o înțeleagă niciodată. Îmi voi face întotdeauna tatăl mândru, la fel și pe compatrioții mei, și nu mă voi înjosi nicicând din cauza fricii. L-ai întrebat vreodată pe viitorul tău soț cum se face că nu e pe front? Poate că ar trebui să o faci. Răspunsul nu este acela pe care, fără îndoială, te-a făcut să-l crezi.

Îți doresc numai bine! Oricât de furios aș fi, nu vreau să ai niciodată parte de supărări și de dezamăgiri așa de mari ca ale mele. Îmi pare rău că s-a ajuns la asta!

Rămas-bun, Evelyn!

Tom

De la Evie către Alice

28 iulie 1918

Rouen, Franța

Draga mea Alice,

Am să-ți dau niște vești îngrozitoare. Thomas a prins de veste că Hopper m-a cerut în căsătorie și crede că am acceptat. Sunt furioasă pe John. Cu ce drept a presupus că îi voi accepta cererea și a răspândit zvonuri despre căsătoria noastră? Cum a putut face așa ceva?

Tom mi-a trimis o telegramă îngrozitoare, urmată de o scrisoare atât de plină de mânie și de venin, încât o durere fizică îmi cuprinde corpul numai când mă gândesc la ea, și asta nu e tot. LDT a fost închis temporar din cauza articolelor mele, care au provocat un scandal. Tom crede că am complotat împreună cu Hopper ca să-l distrug. Citindu-i scrisoarea, am avut impresia că și-a pierdut mințile, Alice. Niciodată nu mi s-a părut atât de furios. Ce ar trebui să fac? Sunt absolut devastată la gândul că l-am rănit pe Tom și i-am pierdut încrederea. Și, cu toate că, într-un fel, acuzațiile lui par absurde, mă simt chinuită de vina de a nu fi încheiat povestea cu Hopper atunci când am avut ocazia. Atunci când m-a sărutat la fântână, am știut – în sinea mea – că nu există speranța unei povești de dragoste între noi. Îmi doresc să îi fi spus lui Tom despre cererea în căsătorie, în loc să mă prefac că nici nu a existat. Și îmi mai doresc și să îl fi refuzat pe John de îndată.

Mă gândesc la ultimul meu articol și îmi vine să mă scutur singură. De ce Dumnezeu m-am încăpățânat să spun „adevărul”? La ce a folosit? Suntem și acum în război. Mii de oameni mor zilnic. Cât de mult contează cuvintele mele? Nu au făcut

decât să distrugă singurul sentiment realmente sublim pe care l-am trăit vreodată. Stiloul meu ar putea fi la fel de bine un pumnal care m-a înjunghiat în inimă cu așa-zisele lui adevăruri și principii prost înțelese.

Ce prostie imensă am făcut! Am stricat totul. Tom e la fel de încăpățânat ca mine. Nu mă va ierta cu ușurință. Sunt disperat de singură, iar inima mă doare ca și cum ar fi fost rănită fizic, în timp ce restul lumii pare că a fost scufundat în laudandum și e amorțit și incapabil să mai simtă ceva.

Ce Dumnezeu mai pot face acum?

A ta, în culmea disperării,

Evie

X

*Înștiințare oficială din partea Ministerului de Război
către locotenent Thomas Harding*

30 iulie 1918

Stimate domnule,

Am emis două note de avertisment în atenția London Daily Times, ziarul pe care îl dețineți, situat pe Fleet Street la numărul 18, referitoare la natura incendiară a rubricii intitulată „Războiul prin ochii unei femei”. Fără a ține cont de acestea, ziarul a continuat să publice articole deopotrivă neetice și potențial ofensatoare despre război, care pot aduce prejudicii armatei și Coroanei noastre. Miza este prea mare pentru a ignora această desconsiderare a compatrioților noștri. În aceste condiții, London Daily Times va fi închis până la o dată ce va fi anunțată ulterior sau până ce drepturile de proprietate asupra sa vor fi cedate guvernului, cu efect imediat.

Cu sinceritate,

Amiral Michael Jenkins, Ministerul de Război,
Whitehall

De la Alice către Evie

1 august 1918

Brighton, Anglia

Draga, scumpa mea Evie,

Încearcă să nu te mai agiți atâta, iubito! Bărbații se înfurie ușor și uită repede, și Tom al tău te-a iubit dintotdeauna. Îmi dau seama de asta acum mai mult ca oricând, judecând doar după reacția lui. O să treacă peste prostiile astea și ziarul lui va supraviețui. Tu ți-ai protejat interesele și nu ai făcut nimic rău. Iar el va face același lucru. În plus, cum ai fi putut ști că Hopper va minți în legătură cu logodna voastră? Serios vorbind, cât de disperat poate fi? Mă bucur că nu i-ai răspuns, nemernicul de el! Nu te merită.

Tom va înțelege cu timpul. Lasă-l să se liniștească, așa cum ai spus, și pe urmă scrie-i! Cred că atunci va veni momentul să dai glas cuvintelor pe care te-ai ferit până acum să le rostești. Până atunci, poate că ar trebui să-ți iei o permisie. Îți imaginezi cum ar fi să ne întâlnim și să facem o plimbare împreună? Vei vedea, totul se va lămuri în cel mai scurt timp, draga mea.

Mă gândesc la tine!

Alice

X

De la Evie către Thomas

3 august 1918

Rouen, Franța

Dragul meu Thomas,

Refuzi să îmi scrii, așa încât nu pot decât să presupun că nu ți-a trecut supărarea. Trebuie să mă crezi când îți spun că nu am acceptat cererea în căsătorie a lui John. Sunt furioasă pe el pentru că a încercat să te păcălească și să mă păcălească și pe mine. Șarpele! Da, este adevărat, mi-a cerut mâna, dar eu nu i-am răspuns. Nu ți-am povestit despre asta pentru că am avut motivele mele: ce rost ar fi avut, din moment ce nu decisesem nici eu ce voi face?

Toată situația este atât de supărătoare, încât îmi vine să țip. Ce păcat că nu putem discuta față în față! Că nu te pot privi în ochi ca să-ți explic! Sunt sigură că atunci m-ai înțelege. Oare ai dat uitării atât de ușor anii în care am fost prieteni? Cu siguranță, Tom, trebuie să conteze ce-am trăit!

Cât despre rubrica mea, am crezut că asta ți-ai dorit. Am crezut că voiai să spun adevărul. Că ai crezut în mine. Nici eu și nici tu nu ne-am dorit acest război, care mie mi-a dat însă o voce și un sens vieții, un sens pe care nu îl avusesem până atunci. Într-un fel, suntem cu toții niște marionete care își joacă rolul fără a avea parte de scenariu sau regie. Acționăm ad lib⁵³. Să fugim nebunește după orice ni se întâmplă în viață, nu așa mi-ai spus odată? Să facem alegeri iraționale, necugetate, prostesti, pripite. Ai făcut și tu asta. Ai uitat în ce încăierări te-ai vârat? Cum te-ai repezit fără să stai pe gânduri ca să-i iei apărarea unui prieten și ți-ai riscat viața? Poate că gestul tău a fost mai eroic decât un articol pentru un ziar prost de pe Fleet Street, dar războiul ne înnebunește pe toți, iar în momentele când nervii ni se întind la maximum, o luăm razna.

Îmi pare nespus de rău dacă ți-am rănit în vreun fel sentimentele sau ți-am afectat mijloacele de trai și stilul de viață. Dacă te-am rănit înseamnă că m-am rănit și pe mine, și nu-ți pot descrie prin ce chinuri trec în timp ce încerc să-mi pun ordine în gânduri. Tu – mai mult decât orice persoană pe care

am cunoscut-o vreodată – îmi cunoști inima și principiile de viață. Nu am dorit decât să fac tot ceea ce îmi stă în puteri, să îi ajut pe alții și să am ceva al meu de care să fiu mândră. De asemenea, am dorit și să fii mândru de mine. M-am schimbat, Tom. Cu toții ne-am schimbat. Ai vrea ca fata cea ageră la minte să se întoarcă în saloanele frumoase de acasă pentru a-și petrece zilele trândăvind sau ocupată cu brodatul mătăsii și prânzuri ceremonioase? Sau ești încântat că ai cunoscut o fată cu ambiții mai mari decât îi permite poziția în societate?

N-am fost crescută ca să mă fac mică în falduri de mătase la cel mai neînsemnat obstacol sau la izbucnirea de mânie din partea unui bărbat. Tata s-ar rușina dacă aș proceda așa. Iar dragul de Will ar fi de-a dreptul dezgustat. Provin dintr-o familie cu coloană vertebrală și nu voi alege niciodată – nici măcar de dragul tău – calea cea mai ușoară.

Cu sau fără binecuvântarea și prietenia ta, nu mai sunt Mica Evie și voi continua să fac ceea ce cred eu de cuviință.

Cu sau fără prietenia ta, voi găsi o cale.

Evie

De la Evie către Thomas

20 august 1918

Rouen, Franța

Dragă Thomas,

A trecut aproape o lună. Urlă la mine! Turbează, țipă! Exprimă-ți furia în nesfârșite rânduri de vorbe amare! Orice, numai nu asta. Orice, numai nu această tăcere înfiorătoare.

Nu pot schimba cele petrecute, dar pot să încerc să influențez ceea ce se va întâmpla de acum înainte. Și în acest scop, îmi voi înghiți mândria arogantă și îți

voi mărturisi ceva ce ar fi trebuit să fac cu multă vreme în urmă.

Viața mea a fost mai bună pentru că te-am cunoscut. Mi-ai stat constant alături în copilărie, în anii plini de incertitudini ai adolescenței și acum, la maturitate și într-un război pentru care niciunul dintre noi nu a fost pregătit. Într-un fel sau altul, ai fost mereu aici, Tom. Cu mine. Pentru mine. A-mi trăi restul zilelor – multe, puține, câte vor mai fi – fără prietenia ta ar însemna un trai în umbră. Aș fi îndurerată până peste poate la gândul a ceea ce ar fi putut fi viața mea dacă le-aș fi dat glas sentimentelor pe care le port acum în inimă.

Nu pot să nu mă gândesc că războiul se poate încheia la fel de brusc precum a izbucnit. S-ar putea încheia mâine, dar la fel și viețile noastre. Dacă asta ar fi ultima șansă de a ne spune unul altuia ce simțim, mă întreb dacă vom alege să rămânem tăcuți. Dacă vom întoarce capul și ne vom continua fiecare drumul.

Nu, eu nu pot face așa ceva.

Așa încât, dacă acestea vor fi ultimele cuvinte pe care ți le voi scrie vreodată, le voi folosi pentru a-ți împărtăși un secret pe care îl păstrez în suflet de multă vreme. Sunt îndrăgostită de tine! Te iubesc, Thomas Harding, cu fiecare bătaie a inimii și fiecare respirație!

Te iubesc, te-am iubit dintotdeauna, te voi iubi întotdeauna! Tom și Evie. Nu așa am fost întotdeauna? Îmi doresc să mai fim încă. Să mă poți ierta.

Altceva nu prea mai am să-ți spun. Dacă nu-mi vei răspunde, te rog să fii încredințat că îți voi respecta decizia și că nu voi percepe niciodată o tăcere cu mai multă claritate, și nu o voi resimți cu mai mare chin.

A ta pentru totdeauna,

Evie

X

De la Sophie Morel către Evie

1 octombrie 1918

Rue Chanterelle, nr. 127, Paris, Franța

Dragă domnișoară Elliott,

Vă mulțumesc pentru scrisorile trimise și vă rog să-mi acceptați scuzele pentru că nu v-am răspuns până acum! Nu am fost sigură ce să vă răspund – sau dacă chiar voiam să o fac. A fost o decizie dificilă, însă sper că, scriindu-vă, îi îndeplinesc dorința lui Amandine, ma chère.

Sunt mama lui Amandine Morel. Frumoasa mea fiică a murit în urma unor complicații survenite la naștere. Era atât de tânără, avea atât de multă joie de vivre și atâtea pentru care să trăiască! Îi simt lipsa în fiecare clipă. Delphine, fiica ei, a supraviețuit ca prin miracol și se află acum în îngrijirea mea. E tot ce mi-a rămas pe lume, cel mai prețios dar pe care mi l-a oferit viața.

Scrisorile dumneavoastră au fost o mare surpriză, dar și o mângâiere pentru mine. M-am bucurat să aflu că fiica mea a iubit un bărbat atât de bun ca fratele dumneavoastră William. Amandine mi-a vorbit deseori despre el și l-a iubit mult. S-a temut ca „situația” ei să nu ne facă de rușine familia, însă era încredințată că William se va purta onorabil și o va lua în căsătorie după terminarea războiului. Gândul că nu a avut parte de această fericire îmi frânge inima.

Domnișoară Elliott, nu am fost sigură dacă trebuie sau nu să vă răspund la scrisori. Eu și Delphine trăim fericite împreună și nu am văzut rostul complicațiilor legate de o relație cu familia din Anglia în viața ei altfel simplă și liniștită. Numai că am descoperit recent un pachet cu scrisori pe care Amandine le-a adus acasă de pe front. Sunt toate de

la fratele dumitale, William. Scrisorile lui sunt pline de afecțiune și mi-au confirmat faptul că era un om de onoare. Din scrisorile pe care mi le-ați trimis, am dedus același lucru și în privința dumneavoastră.

Am inclus în plic una dintre scrisorile lui, pe care cred că ați dori să o citiți. Sper că nu vă deranjează dacă le voi păstra pe celelalte – precum și fotografia lui Will – pentru a i le arăta lui Delphine atunci când va crește.

În vremuri precum cele pe care le trăim acum, trebuie să prețuim lucrurile pentru care suntem recunoscători. Din fotografia fratelui dumneavoastră mi-am dat seama cât de mult seamănă Delphine cu el. I-a moștenit ochii frumoși. Veți găsi în plic și o poză a ei și veți vedea că am dreptate.

Vă doresc numai bine, domnișoară Elliott, și sper ca anul viitor să ne aducă victoria!

Iar dacă circumstanțele ne vor permite, poate că ne vom cunoaște cândva.

Avec tout affection,

Sophie Morel

De la Evie către mama ei

5 octombrie 1918

Rouen, Franța

Dragă mamă,

Nu te îngrijora, te rog, dar află că o gripă severă s-a abătut peste tabăra noastră și am fost plasați în carantină strictă. Infirmierele mi-au spus că este „gripa spaniolă”, care a făcut deja ravagii în toată Europa.

Dacă mi se va întâmpla ceva, te rog să-i scrii lui Sophie Morel pe adresa Rue Chanterelle, nr. 127, Paris, Franța, și să faci cât de curând vei putea aranjamentele necesare pentru a o vizita. Sophie este mama lui Amandine Morel și bunica lui Delphine, fiica lui Amandine și Will. În plic vei găsi o scrisoare a lui Amandine către Will, pe care am

primit-o de la Sophie. Mamă, îți cer să îmi promiți ceva. Dacă va fi ultimul lucru pe care te voi ruga să îl faci, acesta este să îndeplinești dorința mea și a lui Will.

Îți voi da de veste imediat ce voi afla mai multe despre situația medicală de aici.

Fiica ta mereu iubitoare,

Evelyn

X

*Scrisoarea de la Amandine Morel către soldat Will
Elliott*

1 mai 1915

Rue Chanterelle, nr. 127, Paris, Franța

Mon cher Will,

Sper că ești bine și că aceste câteva rânduri pe care ți le scriu te vor găsi în siguranță. După cum îți vei da seama privind adresa, m-am întors la Paris.

Știu că vestea îți va provoca un șoc, dar sunt însărcinată, Will, și nu am nicio îndoială că e copilul tău. Pe front nu este locul potrivit pentru o infirmieră însărcinată, așa că m-am întors la Paris și stau cu mama.

Povestea noastră a fost scurtă, dar câteodată simt că te cunosc mai bine decât pe oricare alt bărbat. Ne-am aruncat în vârtoarea pasiunii, nu-i așa? Nu voi uita niciodată cât de tandru mă țineai în brațe sau cum îmi șopteai cuvinte de iubire. N-am îndrăznit să îți răspund atunci la fel, însă prețuiesc momentele pe care ne-a fost dat să le trăim împreună. Un copil născut din dragoste este cel mai frumos rod al războiului. Să-ți scriu din nou după nașterea lui sau a ei? Dacă nu dorești să mai primești vești de la mine, te rog să-mi spui și nu te voi mai contacta niciodată. Înțeleg cât de dificilă este situația pentru tine din punctul de vedere al poziției tale în societate.

Parisul s-a schimbat, iar călătoria a fost anevoioasă. Soldații m-au chestionat în fiecare localitate prin care am trecut. Aproape că nu am recunoscut orașul în care m-am născut. Străzile sunt pline de refugiați disperați după o bucată de pâine. Sunt fericită și plină de recunoștință că, aici, la periferie, suntem la adăpost de ceea ce este mai rău.

Trebuie să îți mărturisesc, mon cher William, je suis amoureuse de toi. Sunt îndrăgostită de tine! Ce trist trec zilele în absența ta! Cântecule tale și buna ta dispoziție mi-au oferit mai multă bucurie decât îți poți imagina.

Mon amour, îți doresc tot binele de pe lume și mă rog să fii în siguranță!

Amandine

De la Charles Abshire către Thomas

7 octombrie 1918

Londra, Anglia

Bătrâne,

Îți trimit o scrisoare care ți-a fost adresată și s-a rătăcit, din câte se pare, prin restul corespondenței. A fost expediată de domnișoara Evelyn Elliott de Crăciun în anul 1916 și a fost returnată recent la domiciliul ei din Richmond. Mama ei ne-a adus-o personal aici, la birou, căci nu a știut cum să facă altfel ca să-ți parvină.

Ce drum ocolitor a parcurs această epistolă, dar bine că și-a găsit totuși, în final, destinatarul.

Dragă băiete, sper că ești bine. Circulă zvonuri că războiul se apropie, în cele din urmă, de sfârșit. Aici suntem cu toții optimiști, dar cu măsură.

Dumnezeu să te aibă în paza Lui!

Charles Abshire

Scrisoare netrimisă de la Evie către Thomas

25 decembrie 1916

Richmond, Anglia

Crăciun fericit, dragă Thomas!

Stau aici, în fața focului, și-mi încălzesc picioarele, imaginându-mi că ești lângă mine și că ți le încălzești și tu. Mi-am făcut griji pentru degetele tale de la picioare de când mi-ai scris despre ele în urmă cu un an. Așadar, în închipuirea mea, stăm împreună în ziua de Crăciun, și e cel mai firesc lucru de pe lume. Noi doi cu burțile pline de friptură de gâscă! Ce ne-am putea dori mai mult?

Thomas, am ceva să-ți spun, deși mă sperie gândul acesta. Totuși, nu știu ce altceva pot face în afară de a-ți mărturisi în scris, căci la ce bun să ne zăvorâm în noi emoțiile și sentimentele? Acestea trebuie văzute și auzite, simțite și cunoscute.

Vezi tu, sunt îndrăgostită de tine. Nebunește, peste măsură. Poate că te-am iubit dintotdeauna. Poate că dacă mi-aș fi acordat timp ca să-mi analizez mai profund trăirile, aș fi descoperit semnele mai devreme. A fost nevoie de un război și de sute de kilometri care să ne despartă ca să înțeleg ce mult însemni pentru mine, Thomas Harding. Ai fost mereu lângă mine, nu-i așa? Mereu. Numai că acum, când îmi doresc cu toată ființa să te am alături, tu nu ești lângă mine.

Să îndrăznesc să sper că nutrești aceleași sentimente pentru mine? Nu mi-ai dat niciun motiv ca să cred așa ceva, așa încât nu îmi rămâne decât să îmi imaginez că da. Văd viitorul întinzându-se în fața noastră precum vopsea în apă, rotindu-se și dansând. Oare vom avea copii? Vom fi fericiți? Vom rămâne împreună până la adânci bătrâneți? Îmi place să-mi imaginez că avem un mic apartament în Paris unde ne place să ne petrecem verile și sărbătorile de Crăciun. De pe balconul nostru se vede Turnul Eiffel. Poate că m-ai cerut în căsătorie

în vârful său. Și eu îți voi fi răspuns da, bineînțeles! Vezi acum de ce îmi place să scriu. Pot țese o poveste pornind de la cele mai subțiri fire. Pot țese o poveste chiar și atunci când nu există. Cel puțin deocamdată.

Bun, acum ai aflat.

Te iubesc, Tom Harding! Te iubesc, te iubesc, te iubesc, te iubesc!

Azi-noapte m-am uitat la stele și m-am gândit că făceai la fel.

O, noapte dulce, noapte fermecată,
Cu fruntea neagră! Dă-mi-l pe Romeo!
Iar de-oi muri vreodată, fă-i din trup
O pulbere de stele, și va fi
Atât de mândră bolta înstelată,
Că dând uitării orbitorul soare,
Se va-nchina, întreaga lume, nopții.⁵⁴

Acum, că am așternut pe hârtie temutele cuvinte, nu știu dacă voi avea curajul să pun scrisoarea la poștă. Urăsc gândul că sentimentele mele vor fi pentru tine o surpriză nedorită. Urăsc să mi te închipui citind scrisoarea panicat, neștiind ce să-mi răspunzi. Aproape că te aud rostind „Evie Elliott — îndrăgostită de *mine*?”

Dar trebuie să fiu curajoasă. Trebuie să cred că, atunci când îmi vei citi cuvintele, nu vei simți decât bucurie aflând că inima mea îți aparține.

Dragul meu, tocmai a nins un pic. M-am așezat în fața ferestrei și am privit fulgii rostogolindu-se din cer. Am deschis fereastra și i-am lăsat să cadă peste hârtia de scris. Fulgii — și inima mea — sunt darul meu de Crăciun pentru tine.

Crăciun fericit, iubitul meu!

A ta pentru totdeauna,

Evie

XXX

Telegramă de la sora Rose pentru Thomas

12 OCTOMBRIE 1918

CĂTRE: LT. THOMAS HARDING, BATALIONUL 10
ARTILERIE, AMIENS, FRANȚA
TRIMIS: 14.47 PRIMIT: 15.33

EVIE ELLIOTT GRAV BOLNAVĂ. A CERUT SĂ TE VADĂ.
VINO TE ROG CÂT MAI IUTE. ROSE BLYTHE

De la Rose Blythe către Thomas

Rouen, Franța

Dragă Thomas,

Găsești în plic câteva rânduri de la Evelyn. Sunt
cu ea aici. Este foarte bolnavă, Tom. A insistat să-mi
dicteze câteva cuvinte pe care să ți le trimit.

Cu sinceritate,
Rose Blythe

Scrisoare dictată de la Evie către Thomas

Tom,

Sunt foarte bolnavă și mi-e frică. Boala mă
slăbește cu fiecare oră. Te iubesc! Te iubesc așa de
mult, dragul meu!

E

Telegramă de la asistenta Rose către mama lui Evie

12 OCTOMBRIE 1918

CĂTRE: CAROL ELLIOTT, CONACUL LA PLOPI,
RICHMOND, LONDRA SW
TRIMIS: 09.23 / PRIMIT: 10.45

FIICA DUMITALE EVELYN FOARTE BOLNAVĂ. RUGAȚI-VĂ
PENTRU EA. SUNT CU EA NOAPTE ȘI ZI. ROSE BLYTHE.

Telegramă de la Thomas către Evie

12 OCTOMBRIE 1918

CĂTRE: EVELYN ELLIOTT, WAAC, ROUEN, FRANȚA, O
ROSE BLYTHE.

TRIMIS: 10.55 / PRIMIT: 11.15

FĂCUT ROST DE PERMISIE. SUNT UN PROST. VIN,
DRAGA MEA! AȘTEAPTĂ-MĂ! TE ROG, DOAMNE! INIMA
MEA ÎȚI APARTINE. TOM.

De la Rose Blythe către Alice Cuthbert

13 octombrie 1918

Rouen, Franța

Dragă domnișoară Cuthbert,

Mă aflu lângă o bună prietenă a dumneavoastră,
Evelyn Elliott. Îmi pare foarte rău să vă anunț că
domnișoara Elliott s-a îmbolnăvit grav de gripă
spaniolă. Are febră și se luptă să rămână în viață,
dar m-a implorat să vă trimit de veste că vă iubește
mult și vă dorește să aveți o viață fericită alături de
doctorul dumneavoastră.

Regret profund că sunt nevoită să vă dau o
asemenea știre! Boala face ravagii aici, pe front, și
prin mai toată Europa, din câte am aflat. Pare o
adevărată cruzime că atâția oameni le-au
supraviețuit anilor de război pentru a fi răpuși la
final de o tulpină a gripei.

Voi rămâne la căpătâiul domnișoarei Elliott până
la sfârșit și sper că vă veți ruga pentru ea, la fel ca
mine.

Cu sinceritate,

Rose Blythe

De la Thomas către sora Rose Blythe

13 octombrie 1918

Rose,

Nu sunt lăsat să intru în tabără. I-am rugat pe
colegii tăi să îți aducă acest mesaj. Nu poți să

vorbești cu superiorii tăi sau cu altcineva în numele meu? Am încercat să mă cațăr pe gardul din spate și am fost prins. Am nevoie de ajutorul tău! Te rog, Rose! Trebuie neapărat să o văd!

Tom

De la Rose Blythe către Thomas

13 octombrie 1918

Nu, Tom, nu se poate. Nu ai fi în siguranță. Trebuie să găsești o altă cale de a-ți lua rămas-bun. Îmi pare rău!

Rose

De la Thomas către Evie

13 octombrie 1918

Draga mea,

Sunt complet distrus, vărs râuri de lacrimi amare de regret. Am încercat să intru în tabără ca să te văd, dar mi s-a interzis accesul din cauza carantinei. Am urlat ca un nebun când m-au oprit și a fost nevoie de trei oameni ca să mă țină pe loc. Nu-mi pasă dacă mă voi îmbolnăvi și eu! Dumnezeu mare, fără tine sunt nimic, Evelyn Marie Constance Elliott! Nimic!

Ultima ta scrisoare mi-a frânt inima, și ce idiot căpos am fost să nu îți răspund pe dată! Mândria mea tâmpită m-a împiedicat să o fac!

La naiba, Evie! În tot timpul ăsta nu mi-am dat seama, îți jur că n-am știut! Însă acum totul mi-a devenit atât de clar. Și apoi, Abshire mi-a trimis o scrisoare de la tine, scrisă de Crăciun, în 1915. A fost pierdută timp de trei ani și s-a întors acum la adresa din Richmond. Faptul că ajuns în cele din urmă la mine este un miracol, zidul pe care m-am încăpățânat să-l ridic în interiorul meu s-a prăbușit,

iar emoțiile care au stat ascunse îndărătul lui s-au revărsat afară.

Draga mea Evie, te iubesc din prima clipă când te-am văzut, cu coada de cal legănându-se în vânt, cum aruncai cu pietre în porumbeii de pe pajiștea din fața casei mele. Te iubesc de când m-ai bătut pentru întâia oară la jocul de cărți, de când ne-am luat la întrecere călare și de când ne-ai citit poezie la lumina lumânărilor și te-am ascultat împreună cu fratele tău, amândoi vrăjiți de cadența cu care recitai. Iar acum iubesc femeia care ai devenit, plină de râsete și speranță care tânjește să schimbe lumea.

Când Hopper mi-a spus că te vei mărita cu el, am simțit că o perdeă neagră se coboară și singura funie care mă ținea priponit de lumea aceasta distrusă și uitată de Dumnezeu s-a rupt. Am fost un prost că l-am crezut, iar acum risc să te pierd. Să pierd totul din cauza purtării mele încăpățănate. Ar fi trebuit să știu că n-ai putea iubi niciodată un bărbat de teapa lui Hopper. Ai inima prea curată și ești prea inteligentă pentru el. Prea frumoasă. Vei putea să mă ierți vreodată? După atâtea lecturi din Shakespeare, și am rămas tot un biet Romeo nerod.

Războiul ăsta m-a schimbat, Evie. Tu m-ai schimbat – mi-ai deschis ochii la frumusețea rămasă pe această lume, la speranța care încă pulsează adânc în noi, indiferent ce va fi să fie. Mi-ai deschis ochii la onoarea presupusă de rostirea adevărului în beneficiul celorlalți, în a sta lângă alții pentru binele general. Mai presus de orice, mi-ai arătat cum să iubesc.

Luptă, draga mea! Te implor, Evie, trebuie să lupți din toate puterile. Eu am luptat așa cum mi-ai cerut, acum e rândul tău. Luptă! Nu pot trăi fără tine. Acordă-ne șansa de a ne lua zborul împreună, iubirea mea, aidoma păsărilor tale! Voi fi aici, așteptându-ne de cealaltă parte a gardului.

Din toată inima mea,

Tom

11 noiembrie 1918, 11.00 a.m.

Ziua Armistițiului

„În această dimineată la orele unsprezece a luat sfârșit cel mai crud și mai îngrozitor război din întreaga istorie a omenirii. Sper că vom putea spune că astfel, în această dimineată cu profunde semnificații, se va pune capăt tuturor războaielor.”

Prim-ministrul David Lloyd George

Paris

24 decembrie 1968

AJUNUL CRĂCIUNULUI.

A fost întotdeauna ziua ei preferată din iarnă. Iubea așteptarea, promisiunea lucrurilor ce vor veni, gândul la ce îi rezervă viitorul.

Îmi amintesc de al doilea Crăciun de după terminarea războiului. Crăciunul din 1919. Noi doi împreună la Turnul Eiffel, așa cum Evie visase întotdeauna. Deși, desigur, ea își închipuise mereu că Will și Alice ne vor sta alături. La Will ne-am gândit uitându-ne în sus la stele, iar lui Alice i-am urat noroc la apropiata naștere a primului ei copil.

Evie a declarat că e perfect acolo, în vârful turnului, cu zăpadă căzând în jurul nostru, cu toate că eu m-am plâns amarnic de frigul mușcător. A râs de mine și m-a dus să beau vin chaud ca să mă încălzesc. Deși nu vinul m-a încălzit. Ci faptul că eram cu ea, că o priveam, că o iubeam.

Atunci a fost momentul când am cerut-o în căsătorie. A spus „da” înainte să apuc să rostesc întrebarea. „Da, da, da!”

Traversez încăperea ca să mă uit pe fereastră, ca să văd din nou turnul. Mă cutremur la fiecare pas. Articulațiile mele nu mai funcționează, plămânii bolnavi îmi hârâie, iar voința mă părăsește încetul cu încetul. Nu mai găsesc bucurie în lucrurile mici pe care le așteptam cu atâta nerăbdare înainte. Un vraf de ziare foșnitoare, proaspăt ieșite de sub tipar; felul în care soarele brăzdează cerul cu dungi de foc înainte de a merge la culcare; ciripitul păsărilor cântătoare în timp ce sorb dimineața din prima ceașcă de ceai. Totul s-a încetșat acum. Vreau să fiu lângă ea pentru totdeauna, așa cum trebuie să fiu.

Îmi încânt ochii pentru ultima oară cu imaginea cerului la orizont, apoi închid ușa de la dormitor și scot plicul mototolit din buzunar.

Mă apropiu de oglindă și îmi studiez ridurile; fața mea este o hartă a fericirilor și a suferințelor, cu o singură destinație rămasă. Cu mână fermă, îmi îmbrac uniforma britanică prăfuită după atâția ani de neîntrebuințare, însă cumva la fel de familiară precum propria piele. După ce îmi închei toți nasturii, îmi acopăr capul cu cascheta. Pentru o clipă, prin fața ochilor îmi trec șuvoi toate amintirile pe care m-am străduit atât de tare să le înăbuș. Când imaginile se estompează, rămâne una singură.

Evie.

Are ochii plini de veselie și colțurile gurii ridicate într-un zâmbet jucăuș. „Sigur că o să mă mărit cu tine, locotenent Thomas Archibald Harding!”

Inima mea se împleticește când mă așez pe marginea patului, cu ultima ei scrisoare ținută strâns la piept.

Cu mâini tremurânde deschid plicul cu cea mai mare grijă de care sunt în stare și despățuresc foile de hârtie. Un parfum slab de violete se răspândește în aerul din jur. E ca și cum ea ar fi pășit înăuntrul

încăperii și s-ar fi așezat pe pat lângă mine. Îi aud vocea în timp ce îi citesc cuvintele; o simt la fel de aproape ca întotdeauna.

1 noiembrie 1968

Dragul meu Tom,

Cum voi putea să scriu aceste vorbe, ultimele pe care ți le voi adresa vreodată? Cum voi putea vreodată să-ți descriu cum a fost viața mea mulțumită ție?

Și totuși, aceste cuvinte trebuie așternute pe hârtie.

Noi doi ne-am îndrăgostit prin intermediul cuvintelor, nu-i așa? În cele mai cumplite și mai întunecate vremuri, am găsit împreună cel mai luminos, cel mai frumos lucru dintre toate. Am găsit iubirea. Ne-am găsit unul pe celălalt, și pentru asta voi fi veșnic recunoscătoare.

Nu voi uita niciodată atingerea mâinii tale atunci când mi-am revenit după febră. A ta a fost prima față pe care am văzut-o atunci când am deschis ochii. Ale tale au fost primele cuvinte pe care le-am auzit. Numai Tom Harding ar fi fost capabil să se zbată cu atâta încăpățânare pentru a încălca regulile carantinei. Și, desigur, trebuie să-i mulțumim pentru asta și dragii de Rose Blythe. Ai fost dintotdeauna de părere că noi două ne vom înțelege bine, și mă bucur că am putut să o numesc prietenă de-a lungul anilor care au trecut de atunci.

Când m-am trezit și te-am văzut acolo, la căpătâiul meu în spitalul de campanie, am știut că noi doi nu ne vom mai despărți niciodată – și așa a fost. Și de aceea știu că vei simți acut durerea separării noastre. Dar te rog să fii sigur de ceva, Thomas: îți voi sta mereu alături. Voi fi mereu lângă tine – privindu-te, iubindu-te, ducându-ți dorul, așteptându-te, iar când sorocul tău va veni, te rog,

nu-ți fie teamă! Mie nu-mi e! Sunt pregătită pentru viața viitoare și pentru marea aventură în care vom porni împreună acolo, pentru eternitate.

Sper că mi-ai îndeplinit dorința și ai luat cu tine scrisoarea ca s-o citești la Paris. Ultimul Crăciun pe care l-am petrecut împreună la Paris a fost unul dintre cele mai fericite, nu-i așa? Cât de puține lucruri bănuiam despre provocările pe care Anul Nou avea să ni le aducă, și mă bucur că nu am știut că avea să fie ultimul nostru Crăciun! Dacă am fi știut, am fi privit altfel lucrurile. Am fi pus sub semnul îndoielii fiecare clipă; ne-am fi întrebat dacă a fost suficient de veselă, de perfectă, în loc să savurăm așa cum merită fiecare moment trăit în viață. Iar tu, Tom, mi-ai dăruit atâtea momente minunate!

Mi-ai dăruit cea mai frumoasă și mai fericită viață pe care mi-aș fi putut-o dori vreodată.

Suntem doar păsări în văzduh, Tom! Să ne întindem aripile, să prindem curenții de aer cald și să ne înălțăm spre cer împreună.

Crăciun fericit, dragul meu!

A ta pentru totdeauna,

Evie

XXX

— Crăciun fericit și ție, Evie!

Cuvintele mele sunt doar șoapte care se alătură ecourilor râsetelor și clipelor de iubire, cele mai prețioase amintiri de viață, care dansează ca niște fulgi de nea în jurul meu prin încăpere, în timp ce acordurile suave ale unui colind de Crăciun plutesc de jos, din stradă, către mine...

Noapte liniștită. Noapte sfântă. Totul e calm. Totul e luminos...

Închid ochii. Doar pentru o clipă.

Totul e calm.

Totul e luminos.

Totul e așa cum trebuie să fie.

---

⁵² Regiune din munții Penini, în comitatul York din nord-estul Marii Britanii.

⁵³ Expresie în limba latină (prescurtare de la *ad libitum*), care înseamnă „după voie”, „după bunul plac”.

⁵⁴ William Shakespeare, *Romeo și Julieta*, Actul III, scena 2, traducere de Virgil Teodorescu.

Epilog

*De la Delphine către Will Harding, editorul ziarului
London Daily Times*

Februarie 1969

Paris

Dragă Will,

Sper că ești bine și că găsești mici artificii pentru a trece mai ușor peste suferința pricinuită de moartea tatălui tău. Îmi e tare dor de de el, așa cum sunt sigură că și ție îți este! Chiar și apartamentul din Paris pare mâhnit, dacă are vreun sens ceea ce-ți povestesc.

A fost o înmormântare frumoasă, nu-i așa? Richmond luminat de un soare perfect de iarnă, așa cum și-ar fi dorit Tom, și o mulțime de Shakespeare și alte opere literare minunate, pentru a ne lua rămas-bun de la el.

Mă mângâie să știu că de acum se va odihni în pace lângă mama ta. Tom și Evie, din nou împreună!

După toți anii în care au fost separați în timpul războiului, e incredibil să știi că nu se vor mai despărți niciodată. Chiar și la sfârșit, nu i-au despărțit decât câteva săptămâni. Iubirea lor a fost cu totul ieșită din comun. Un model pentru noi toți, îndrăznesc să spun.

Când tatăl tău a venit la Paris de Crăciun, a adus cu el un pachet de scrisori — o corespondență impresionantă schimbată între părinții tăi și prietenii lor în timpul Marelui Război. Habar n-am

avut că își scriseseră cu atâta ardoare. Tu ai știut ceva? I-a dat instrucțiuni lui Margaret ca toate acele scrisori să îmi fie lăsate în grijă.

După ce le-am citit, am simțit că ar trebui să fac mai mult decât să le închid într-un pod prăfuit, pe undeva, și m-am întrebat dacă nu cumva ziarul ar fi interesat să le publice sub forma unui foileton-document. Cum mama ta a avut o rubrică în timpul războiului în paginile publicației, iar frâiele afacerii au trecut de la tatăl tău la tine, LDT pare a fi locul potrivit pentru împărtășirea acestor scrisori. Chiar oferă o perspectivă fascinantă asupra războiului. Unele dintre chestiunile mai delicate, personale, le putem, desigur, omite, deși le găsesc minunat de romantice. La fel ca părinții tăi, de altfel!

Aștept cu nerăbdare să aflu ce părere ai despre propunea mea.

Crezi că tu și familia ta ne-ați putea vizita când vremea se va mai îndrepta? Oricât de mult mi-ar plăcea Crăciunul aici, aștept cu nerăbdare înflorirea castanilor de pe Champs-Élysées. La urma urmei, cine poate să fie orb în fața frumuseții Parisului primăvara?

Cu toate urările de bine,
Delphine

SFÂRȘIT

Mulțumiri

DEȘI PROCESUL DE A SCRIE PRESUPUNE singurătate, nicio carte nu ar putea vedea lumina tiparului fără ajutorul a numeroase persoane. Este vorba într-adevăr de un uriaș efort de echipă, așadar le suntem foarte recunoscătoare tuturor celor care au făcut din *Ultimul Crăciun la Paris* o experiență atât de specială, și mai ales minunatului nostru editor, Lucia Macro, care ne-a împărtășit entuziasmul și încrederea în succesul acestei povești de la bun început și ne-a îngăduit să lucrăm la acest proiect aparent imposibil!

Mulțumiri imense echipei William Morrow: editorului nostru, Liate Stehlik, lui Molly Waxman, lui Jennifer Hart, lui Michelle Podberezniak, lui Carolyn Coons și tuturor celor implicați în crearea designului copertelor, a designului interior, în procesul de editare și producție.

Recunoștința noastră se îndreaptă către extraordinar de talentata noastră agentă Michelle Brower, care ne-a făcut cunoștință una cu cealaltă în urmă cu câțiva ani și care a spus DA acestei idei, fără să ezite o clipă. Îți mulțumim pentru înțelepciunea și pasiunea ta, și pentru că ai venit cu ideea scenelor din Paris ale lui Tom, care au îmbogățit această carte! De fapt, ne îmbogățești toate proiectele.

Îi mulțumim, de asemenea, neobositului nostru agent care se ocupă de drepturi, Chelsey Heller, pentru că ne-a dus cuvintele cititorilor din întreaga lume!

Mulțumiri uriașe celor care au citit cartea în etapele sale de început, în special surorii lui Hazel, Helen Plaskitt, și bunului prieten și coleg autor al lui Heather, Kris Waldherr. Mulțumiri și lui Brien Brown pentru ajutorul acordat în privința a câteva detalii istorice însemnate.

Și, ca întotdeauna, mulțumiri imense familiilor și prietenilor noștri, pentru sprijinul neabătut și încrederea în noi.

O scrisoare de dragoste către scrisori *O notă de la Hazel și Heather*

CÂND AM ÎNCEPUT LUCRUL LA ACEASTĂ CARTE, NU aveam nici cea mai vagă idee despre procesul de a scrie în colaborare, dar am fost încântate să pornim în această nouă aventură, iar acum suntem mai mult decât bucuroase că am făcut-o. Haideți să vă povestim cum a apărut *Ultimul Crăciun la Paris*!

Ne-am „întâlnit” pentru prima dată în 2013, după ce făcuserăm cunoștință online prin intermediul agentei noastre comune, Michelle Brower, care a avut sentimentul că aceste două pasionate de istorie s-ar înțelege de minune. A avut perfectă dreptate. Ne-am înțeles incredibil din prima clipă, iar în următorii doi ani ne-am sprijinit reciproc în întreprinderea îndrăzneată pe care o presupune publicarea unei cărți. La începutul lui 2015, Heather a abordat-o pe Hazel pentru a scrie o nuvelă pentru o antologie la care lucra și care urma să se concentreze asupra evenimentelor din preajma Zilei Armistițiului în Primul Război Mondial. Acea antologie a devenit *Fall of Poppies: Stories of Love and the Great War*, un omagiu emoționant adus

celor pierduți și lăsați în urmă în război. Pe măsură ce antologia se apropia de finalizare, am simțit amândouă că mai sunt încă multe de spus despre acest eveniment care a schimbat lumea. Că noi avem o altă poveste pe care vrem să o spunem.

Spre sfârșitul anului 2015, ideea de a scrie la patru mâini un roman istoric a început să prindă contur într-o serie de e-mailuri de genul „Ce-ar fi dacă...” Conceptul final pentru un roman care să acopere toți cei patru ani ai Marelui Război a apărut într-o după-amiază într-un schimb frenetic de mesaje schimbate pe Facebook, și așa s-a născut *Ultimul Crăciun la Paris*. Scrisorile au reprezentat o parte însemnată a războiului – era singurul mod în care cei dragi puteau păstra legătura –, așa că ni s-a părut corect ca această carte să fie un roman epistolar. Ce modalitate mai bună de a pătrunde în inimile și mințile dragilor noștri Evie și Thomas?

La izbucnirea războiului în 1914 s-a făcut celebra afirmație că acesta se termina până la Crăciun. Asta ne-a făcut imediat să ne gândim la un grup de prieteni care își fac planuri pentru Crăciunul din 1914, planuri care sunt însă curmate în mod brutal. Patru Crăciunuri aveau să vină și să treacă înainte ca războiul să se încheie, iar soldații să se întoarcă acasă. Din moment ce Parisul era sub amenințarea ocupației de către germani în primele etape ale războiului, părea că acest oraș-simbol al romantismului ar fi locul perfect pe care Thomas și Evie tânjesec să-l viziteze.

Și, desigur, amândouă iubim Parisul!

Odată ales subiectul, trebuia să decidem cum vom duce proiectul la bun sfârșit! Cum procedează două scriitoare care trăiesc pe continente diferite, cu fusuri orare diferite, atunci când trebuie să scrie o carte împreună? Sună dificil, dacă nu chiar imposibil, dar ne-a plăcut toată experiența.

Cartea a fost scrisă printr-un schimb de mesaje între noi. Aflată în Irlanda, Hazel se trezea prima,

scria o scrisoare de la unul dintre personajele ei și aștepta cu entuziasm un răspuns. Câteva ore mai târziu, Heather se trezea în SUA – încântată – și găsea un e-mail în căsuța ei poștală. Răspundea, trimițând cuvintele personajelor ei prin intermediul undelor electronice. Povestea a crescut în mod organic, a curs și, în cel mai scurt timp, am avut o primă ciornă! Editarea, pe de altă parte, a devenit o operațiune de înaltă precizie militară.

Am folosit bule de comentarii și fonturi colorate pentru a ne urmări cu atenție modificările, și, cumva, pur și simplu a funcționat.

Desigur, a avea un partener de scris presupune multă încredere și implicare. Am depășit presiunile jonglării cu proiectele noastre literare individuale, precum și chestiunile pe care le presupun viața de familie și a avea copii. Adesea, una dintre noi o contacta pe celălaltă pentru a explica o întârziere din cauza faptului că cei mici erau bolnavi sau era o problemă cu încălzirea, sau cine știe ce altă criză se ivea pe neașteptate.

Dicuțiile pe Skype și Google Hangouts au devenit săptămânale pentru a se rezolva probleme neplăcute legate de intrigă sau evoluția personajelor.

Dar, în sfârșit, ne-am întâlnit! Când *Fall of Poppies* a fost lansat în martie 2016, Hazel a călătorit în SUA ca parte a turneului de promovare a cărții. Prima noastră întâlnire față în față a avut loc într-o cameră de hotel din Connecticut (în mijlocul a numeroase strigăte de bucurie) și după câteva zile de mers cu trenul, plimbări cu mașina, evenimente, cocktailuri și râsete, am devenit cele mai bune prietene.

Scrierea acestui roman ne-a făcut pe amândouă să tânjim după o întoarcere la scrisul de mână. Doar datorită permanenței scrisorilor așternute pe hârtie în timpul războiului putem să îi înțelegem atât de bine impactul asupra celor care au trăit în acea perioadă. La scurt timp după ce a început să scrie

pentru această carte, Hazel a primit un pachet de scrisori trimise de străbunica ei fiului său, Jack, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Adresate „Mamei”, acestea i-au fost returnate, după ce Jack dispăruse în misiune. Nu a mai fost găsit niciodată, iar familia încă nu știe ce s-a întâmplat cu el. Este uimitor să ții în mâini această bucată din istoria familiei tale, iar să vezi revărsarea de emoție și micile fragmente din viața de zi cu zi din acele vremuri este cu adevărat ceva de prețuit.

Scrisul poate fi adesea un proces care presupune singurătate, așa că a fost minunat să împărtășim acest proces cu altcineva. Această carte a fost o provocare din multe puncte de vedere, dar și o nemărginită bucurie din multe altele. Și partea cea mai bună? Atunci când am scris „Sfârșit”, nu numai că am terminat o carte, dar ne-am și făcut un prieten incredibil de-a lungul procesului de creație.

Cercetând Marele Război

A SCRIE DESPRE UN EVENIMENT COPLEȘITOR precum Marele Război a părut descurajant, ca să spunem așa, dar de la bun început am știut că vrem să prezentăm evenimentul prin ochii unui soldat de pe front și ai unei femei care a rămas în Anglia. Pe lângă faptul de a scrie despre războiul din tranșee – un subiect destul de cunoscut –, am fost, de asemenea, dornice să cercetăm unele dintre aspectele mai puțin cunoscute ale războiului, cum ar fi rolul presei și al propagandei în informarea publicului britanic, importanța serviciului poștal, rolurile jucate de femei în afară de acordarea asistenței medicale, înțelegerea psihologică în plină dezvoltare a stresului posttraumatic, precum și impactul

epidemiei de gripă spaniolă, care a ucis mai mulți oameni decât războiul însuși.

Poate una dintre cele mai mari dificultăți atunci când scrii despre un eveniment ca acesta este volumul mare de material disponibil. De unde începi și unde te oprești? Ce omiți și ce incluzi? Există extraordinar de multe surse primare despre război, documentate în – desigur – miile și miile de scrisori trimise către și de pe front, precum și în fotografii, poezii și cărți care au fost scrise în acea vreme. Să avem acces la aceste informații la prima mână a fost deopotrivă emoționant și inspirațional și ne-a ajutat să pătrundem în mintea personajelor noastre.

Un ajutor deosebit a fost Testament of Youth, Letters from a Lost Generation: First World War letters of Vera Brittain and Four *Friends* de Vera Brittain; Letters from the Trenches de Bill Lamin; Letters and News from the Trenches and the Home Front de Marie Clayton; The Lengthening War: The Great War Diary of Mabel Goode de Michael Goode; The First World War Galleries de Paul Cornish; și War in Words de caporal Daniel W. Phillips.

Muzeul Imperial de Război din Londra a fost, de asemenea, o resursă incredibilă. Heather l-a vizitat în speranța de a vedea artefacte la prima mână. Cu respect, a străbătut muzeul, citind fiecare placă, făcând fotografii și notițe extinse și cumpărând mai multe cărți decât puteau încăpea în valiza ei. De asemenea, a vizitat mai multe monumente din Franța.

Pentru cei rămași acasă, precum Evie, războiul a fost adesea prezentat într-o lumină diferită față de ceea ce s-a petrecut cu adevărat pe câmpul de luptă. De exemplu, în prima zi a bătăliei de la Somme, s-au înregistrat 60 000 de victime printre britanici, dar presa a descris evenimentul ca fiind „o zi a promisiunii” și a declarat că „Lucrurile mergeau bine pentru Marea Britanie și Franța”. Propaganda de război a devenit ceva firesc în Anglia,

departamentele guvernamentale încercând să controleze ceea ce vedea publicul. De fapt, scrisorile de pe front au trecut printr-o cenzură drastică, făcând dificil pentru oricine să știe cu adevărat ce se petrecea în realitate. Adesea, războiul provoacă acest tip de represiune a drepturilor și tot felul de tulburări, dar Primul Război Mondial a marcat pentru prima dată în istoria occidentală existența unui astfel de fenomen la scară largă.

Rolurile femeilor s-au schimbat în mod esențial în timpul războiului, acestea preluând multe locuri de muncă lăsate vacante de bărbați. În 1917, Corpul Auxiliar de Armată al Femeilor (numit mai târziu Corpul Auxiliar al Armatei Reginei Mary) a fost înființat pentru a elibera bărbații de sarcinile administrative și de sprijin pentru a spori numărul militarilor de pe front. Peste 57 000 de femei au lucrat ca bucătărese, mecanici, funcționare sau altele, între ianuarie 1917 și sfârșitul războiului în noiembrie 1918. Dorința lui Evie de a scrie despre război a fost inspirată de cele câteva jurnaliste curajoase care, într-adevăr, au ajuns pe front, în special Nellie Bly, care a transmis reportaje de pe Frontul de Est pentru *New York Evening Journal*. Romanciera Mary Humphry Ward a primit, de asemenea, un „tur” VIP al Frontului de Vest, ca oaspete al Biroului de Război. Relatarea ei ulterioară despre evenimentele la care a fost martoră, în publicația din 1916, *England's Effort*, a fost scrisă la cererea expresă a președintelui SUA Roosevelt pentru a încuraja implicarea americanilor în război.

Unul dintre cele mai emoționante – și tragice – lucruri pe care le-am întâlnit din nou și din nou în cercetarea noastră a fost cât de mult spera lumea că Marele Război va fi „războiul care va pune capăt tuturor războaielor”. Istoria, după cum știm, ne-a dovedit că lucrurile stau altfel.

În această perioadă centenară, Marele Război a revenit în prim-planul minții noastre și, dintr-odată, o sută de ani par să nu mai fie mult.

Scrierea romanului Ultimul Crăciun la Paris în această perioadă unică de reflecție și amintire a făcut ca întreaga experiență să fie deosebit de emoționantă, iar ca autoare de romane cu subiect istoric suntem foarte recunoscătoare că am putut scrie această poveste acum.

Câteva fapte interesante despre Marele Război

- 38 de milioane de soldați și civili au murit în întreaga lume în timpul Primului Război Mondial.
- Serviciul de informații francez a citit, sortat și expediat 180 000 de scrisori scrise de soldați în fiecare săptămână.
- Telefonista Florence Marie Cass a fost una dintre numeroasele femei telegrafiste și telefoniste care au primit Ordinul Imperiului Britanic pentru „mare curaj și devotament față de datoria sa” în timpul Primului Război Mondial.
- Scriitoarea americană Edith Wharton a vizitat spitalele militare din de pe Frontul de Vest și, de asemenea, a vizitat câmpuri de luptă precum cel de la Verdun. Strângerile de fonduri organizate de ea în beneficiul refugiaților i-au adus adus distincția de Cavaler al Legiunii de Onoare în 1916.
- O treime din populația planetei a fost infectată în timpul gripei spaniole, epidemie care a afectat aproximativ 500 de milioane de oameni.
- 140 de milioane de șosete au fost livrate trupelor britanice, precum și 50 de milioane de perechi de cizme.

- 80 000 de femei britanice și peste 35 000 de femei americane și canadiene au lucrat ca asistente auxiliare, șoferi de ambulanță, bucătărese, telefoniste, funcționare și altele în timpul războiului.

- Pentru a nu face bățături, soldații urinau în cizme astfel încât să înmoaie pielea. Urina a fost, de asemenea, un bun antiseptic care a prevenit ciuperca piciorului.

- Peste 95 la sută dintre soldații din tranșee s-au ales cu păduchi.

- Numai pe Frontul de Vest au murit în luptă 250 000 de cai.

- Peste 100 000 de porumbei voiajori au fost folosiți pentru a transmite mesaje și au reușit să-și atingă obiectivele în nouă din zece situații. Papagali erau ținuti înăuntrul Turnului Eiffel pentru a-i alerta pe soldați cu privire la apropierea aeronavelor. Ei puteau observa avioane înaintea oamenilor.

- Fotografii oficiali de război au fost instruiți să nu facă poze cu un prea mare impact emoțional. Imaginile care au fost considerate prea sumbre au fost distruse.

- Soldaților li s-a interzis să poarte orice fel de cameră pe front, deși unii nu s-au supus și au făcut poze cu un VPK-Vest Pocket Kodak.

- Fotografii oficial britanic Geoffrey Malins a realizat un film numit Bătălia de la Somme, care a înregistrat o audiență-record: în șase săptămâni, în 1916, s-au vândut 20 de milioane de bilete.

Instrucțiunile lordului Kitchener către trupele britanice

Acest document trebuie să fie considerat de fiecare soldat în parte ca fiind confidențial, urmând a fi păstrat în Carnetul de soldă al serviciului activ

EȘTI TRIMIS PESTE HOTARE CA SOLDAT AL REGELUI pentru a-i ajuta pe camarazii francezi împotriva invaziei unui inamic comun.

Urmează să îndeplinești o sarcină pentru care va fi nevoie de curajul tău, de energia ta, de răbdarea ta.

Amintește-ți că onoarea armatei britanice depinde de conduita fiecăruia în parte! Va fi de datoria ta nu numai să dai un exemplu de disciplină și fermitate sub focul inamic, dar și să păstrezi cele mai bune relații de prietenie cu cei pe care îi ajuți în această luptă.

Operațiunile în care ești angajat se vor desfășura în cea mai mare parte într-o țară prietenoasă, iar tu o să poți să-i faci țării tale un serviciu arătând în Franța și Belgia care este cu adevărat caracterul unui soldat britanic.

Fii întotdeauna politicos, grijuliu și amabil! Nu face niciodată nimic care ar putea să rănească sau să ducă la distrugerea unor proprietăți și consideră întotdeauna jefuirea ca fiind un act rușinos. Cu siguranță vei fi bine primit și vei beneficia de încrederea celor din jur; conduita ta trebuie să justifice buna primire și încrederea. Nu îți vei putea face datoria decât dacă vei fi sănătos. Așadar, ferește-te în mod constant de excese!

În această nouă experiență s-ar putea să fii tentat atât de vin, cât și de femei. Trebuie să le rezisti amândurora și, în același timp, să tratezi toate femeile cu o politețe perfectă, dar să eviți orice intimitate.

Fă-ți datoria cu curaj!

Teme-te de Dumnezeu!

Onorează-l pe rege!

Kitchener

Feldmareşal

Un mesaj de la Hazel către Heather

Dragă Heather,

Îți mulțumesc pentru că ești o femeie, o prietenă și parteneră de scris incredibilă. Nu o să uit niciodată nerăbdarea pe care o simțeam în fiecare dimineață, dornică să descopăr ce ai mai adăugat în timp ce dormeam. Scrisorile tale m-au făcut să râd și să plâng în timp ce Tom și Evie ai noștri săreau din pagină și deveneau reali. Sunt atât de mândră de cartea noastră și mă simt extrem de norocoasă că am avut șansa să o scriu împreună cu tine!

Cu dragoste,

Hazel

X

Dear Heather,

Thank you for being such an amazing woman, friend and writing partner. I will never forget the sense of anticipation when I opened our file each morning, eager to see what you'd added while I was sleeping! Your letters made me laugh and cry as our Tom and Gie jumped off the page and became real! I'm so proud of our book and feel so very lucky that I got to write it with you.

Much love,

Jagell

Un mesaj de la Heather către Hazel

Trebuia să îți scriu un mesaj pentru că granițele sale vesele m-au făcut să mă gândesc la tine. Cine știa că a scrie o carte la patru mâini poate fi un lucru atât de amuzant? Ești o femeie talentată, cu o inimă mare și plină de spirit, și am savurat fiecare moment din procesul de a-i face pe Evie și Tom să se trezească la viață. Mai mult decât fericită, mă simt recunoscătoare că am găsit în tine o prietenă adevărată.

Cu dragoste,

Heather

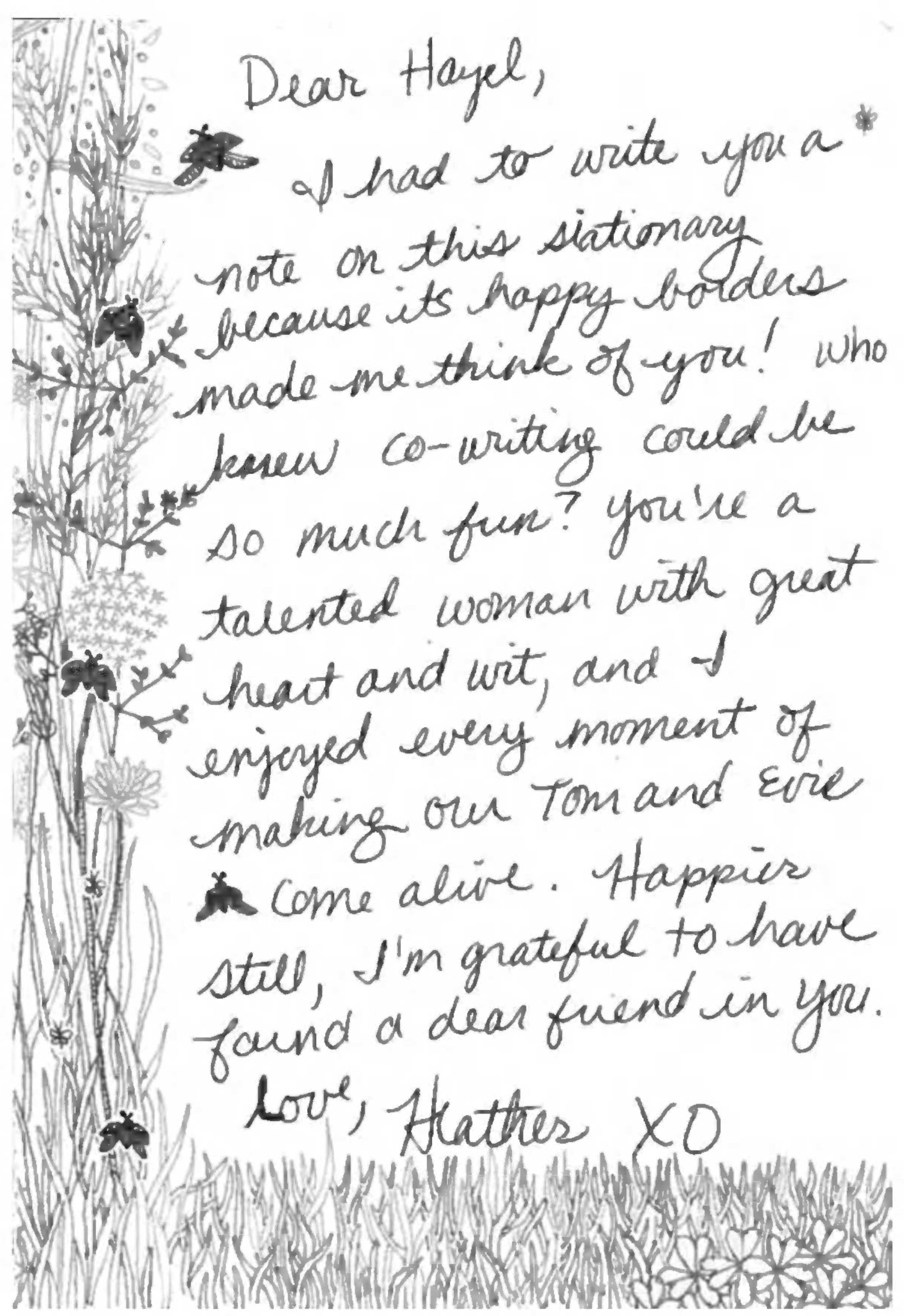
XO

Dear Hazel,

 I had to write you a
note on this stationary
because its happy borders
made me think of you! who
knew co-writing could be
so much fun? you're a
talented woman with great
heart and wit, and I
enjoyed every moment of
making our Tom and Evie
 come alive. Happier
still, I'm grateful to have
found a dear friend in you.

Love, Heather XO

Pentru comenzi și informații, contactați:

GRUPUL EDITORIAL CORINT

Departamentul de Vânzări

S_{tr.} Mihai Eminescu nr. 54A, sector 1, București, cod poștal
010517

T_{el./Fax}: 021.319.47.97; 021.319.48.20

Depozit

S_{tr.} Gării nr. 11, Mogoșoaia, jud. Ilfov

T_{el.}: 0758.053.416

E-mail: vanzari@edituracorint.ro

Magazin virtual: www.edituracorint.ro

